

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

POIKKEUKSELLISTEN OPETUSJÄRJESTELYJEN VAIKU- TUKSET TASA-ARVON JA YHDEN- VERTAISUUDEN TOTEUTUMISEEN ERI KOULUTUSASTEILLA

Osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset

Jani Goman | Mira Huusko | Kati Isoaho | Anu Lehikko
Jari Metsämuuronen | Niina Rumpu | Hannele Seppälä
Salla Venäläinen | Carola Åkerlund

JULKAISUT 8:2021

POIKKEUKSELLISTEN OPETUSJÄRJESTELYJEN VAIKUTUKSET TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMISEEN ERI KOULUTUSASTEILLA

Osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset

Jani Goman
Mira Huusko
Kati Isoaho
Anu Lehikko
Jari Metsämuuronen
Niina Rumpu
Hannele Seppälä
Salla Venäläinen
Carola Åkerlund

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 8:2021

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)
TAITTO PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-645-9 nid.
ISBN 978-952-206-646-6 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)
ISSN 2342-4176

PAINATUS PunaMusta Oy, Helsinki

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI)

Julkaisun nimi

Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutusasteilla. – Arviointihankkeen osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset

Tekijät

Jani Goman, Mira Huusko, Kati Isoaho, Anu Lehikko, Jari Metsämuuronen, Niina Rumpu, Hannele Seppälä, Salla Venäläinen & Carola Åkerlund

Koronaepidemian vuoksi lähes koko koulutusjärjestelmä siirtyi nopealla aikataululla digitaalisia järjestelmiä hyödyntävään etäopetukseen. Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen oppimiseen ovat olleet moninaisia. Opetuksen ja ohjauksen menetelmiä on kehitetty kaikilla koulutusasteilla. Osalla oppijoista ei kuitenkaan ole ollut tarvittavia etäopiskelun edellyttämiä valmiuksia, eikä oppimisen tuki ole ollut riittävää. Keskeisimmät vaikutukset ovat kohdistuneet oppijoiden hyvinvointiin ja oppimisen tuen tarpeeseen, oppimisvalmiuksiin oppimisympäristöjen muuttuessa sekä kansalliseen ohjaukseen ja oppilaitosten johtamiseen. Eniten poikkeustila on lisännyt tuen tarvetta oppijoilla, joilla on haasteita oppimisessa ja opintojen etenemisessä.

Digipedagogiikkaa on jatkossa kehitettävä kaikilla kouluasteilla niin, että erilaisten oppijoiden, erityisryhmien ja erilaisista olosuhteista tulevien oppijoiden tarpeet otetaan huomioon.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti arvioinnin, jossa selvitettiin poikkeusolojen vaikutuksia tasa-arvoisiin ja yhdenvertaisiin oppimisen edellytyksiin eri koulutusasteilla. Arviointi toteutettiin ajalla 1.3.2020–31.1.2021. Arvioinnin tehtävänä oli tuottaa tietoa poikkeustilanteen vaikutusten suunnan ja laajuuden arvioimiseksi sekä nostaa kehittävän arvioinnin mukaisesti esiin poikkeusaikana syntyneitä hyviä toimintamalleja. Arviointitietoa kerättiin perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjiltä, korkeakouluilta, rehtoreilta, opetus- ja ohjaushenkilöstöltä sekä oppilailta ja opiskelijoilta kevään ja syksyn 2020 aikana. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin opintojen etenemiseen liittyviä korkeakoulutuksen tilastoja.

Oppijoiden kokema kuormitus ja oppimisen tuen tarve lisääntyivät poikkeusaikana

Merkittävä osa oppijoista kaikilla koulutusasteilla on kokenut opintoihin liittyvää kuormitusta sekä opiskelunvalmiuksiin liittyvää osaamattomuutta poikkeustilanteen aikana. Oppijoiden saama tuki etäopiskelun aikana ei ole ollut kaikilta osin riittävää. Myös opiskeluhuollon järjestämisessä on paikoin ollut haasteita perusopetuksessa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.

Etäopiskelun aikana kodin tuen merkitys kasvoi perusopetuksessa ja toisella asteella. Tulosten mukaan kotoa saadun tuen vaihtelevuus aiheutti eriarvoisuutta oppijoiden välille. Korkeakoulu-opiskelijoiden kohdalla kodin vaikutus on puolestaan näkynyt vaihtelevina mahdollisuuksina käyttää kotia opiskeluympäristönä.

Lähiopetuksen puute lisää tuen tarvetta erityisesti oppijoilla, joilla on muita enemmän ongelmia opintojen etenemisessä. Erityisesti muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien ja tukea tarvitsevien oppijoiden tarpeita tulisi tehokkaammin tunnistaa kaikilla koulutusasteilla.

Vaikka tuen tarpeen lisääntyminen tunnistettiin kaikilla koulutusasteilla, tuen tarpeen muodot kuitenkin vaihtelevat koulutusasteittain. Erityisesti perusopetuksessa oppilaiden tuen tarpeen tunnistamisessa kodin ja koulun välinen yhteistyö on tärkeää. Ammatillisessa koulutuksessa tarvitaan opiskelijoiden tilanteen kartoittamista ja seuranta. Lisäksi tarvitaan tehostettua ohjausta ja poikkeustilan aikana puutteelliseksi jääneen ammatillisen osaamisen täydentämistä. Korkeakoulutuksessa erityisryhmien määrittely ja eri ryhmille suunnattujen tukimuotojen kehittäminen on tärkeää.

Etäopiskelu edellyttää hyviä oppimis- ja opiskelunvalmiuksia, joita kaikilla ei ole

Perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevat tulokset osoittavat, että oppijoiden itseohjautuvuudessa ja opiskelutaitojen riittävydessä oli haasteita etäopetuksen aikana. Perusopetuksen oppilaiden oman näkemyksen mukaan itsensä motivointi oli etäopetuksen aikana kaikkein hankalinta.

Kokemukset poikkeuksellisista opetusjärjestelyistä myös jakavat oppijoita kaikilla koulutusasteilla. Osalle etäopiskelu on sopinut hyvin ja he ovat hyötäneet esimerkiksi ajasta ja paikasta riippumattomasta opiskelusta sekä ovat aktiivisesti hakeneet tukea ja ohjausta. Itseohjautuvuuden korostuminen asettaa oppijat kuitenkin keskenään eriarvoiseen asemaan. Poikkeustilanteessa elämänhallinnan ongelmat, oppimiseen liittyvät vaikeudet ja erilaiset mahdollisuudet opiskella kotioloissa vahvistavat eroja oppijoiden välillä.

Koronaepidemia on vaikeuttanut myös työelämässä tapahtuvaa oppimista ja opintoihin kuuluvien pakollisten harjoitteluiden suorittamista. Siksi ammatillisessa koulutuksessa on kehitetty monimuotoisempia tapoja näyttöjen toteutukseen myös muualla kuin työelämässä, ja pakollisten harjoittelujen toteutuminen poikkeusoloissa tulisi varmistaa jatkossa myös korkeakouluissa.

Suosituksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

- *Oppijoiden tuen tarpeen tunnistamista ja yksilöllistä tukea tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla.* Oppijoiden hyvinvoinnin tukemiseen ja henkisen kuormittavuuden vähentämiseen tulee kehittää toimintamalleja. Korkeakoulujen on kartoitettava erityisryhmiin kuuluvat opiskelijat ja kohdennettava tuki- ja ohjauspalveluita tarpeiden mukaisesti.
- *Oppimisvalmiuksia ja itseohjautuvuuden taitoja tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla.* Itseohjautuvuuden ja opiskeluvalmiuksien vahvistaminen palvelee myös vastaaviin poikkeusoloihin varautumista sekä lähiopetusta ja verkko-opetusta yhdistelevän opetuksen yleistymistä eri koulutusasteilla.
- *Opetus- ja ohjaushenkilöstön digitaalista ja pedagogista osaamista tulee vahvistaa kaikilla koulutusasteilla sekä varmistaa laitteiden ja ohjelmistojen tasapuolinen saatavuus.* Poikkeusolojen aikana toteutettu digitaalisten opetusratkaisujen ja oppimateriaalien kehittämistyö luo hyvät edellytykset jatkokehittämislle.
- *Pedagogiikan kehittämisessä tulee huomioida vahvemmin erilaisten oppijoiden ja erityisryhmien tarpeet.* Poikkeusaika on osoittanut, että oppimisympäristöjen monipuolistuminen edellyttää erityisesti huomion kiinnittämistä oppimisen tukeen ja vuorovaikutukseen.
- *Kansallisen ohjauksen tulee olla johdonmukaista, konkreettista ja oikea-aikaista.* Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä rehtorit arvioivat valtakunnallisen tiedotuksen ja ohjeistuksen toimineen poikkeusolojen aikana kohtalaisesti.
- Paikallisen tason johtamisessa tulee entistä enemmän huomioida myös henkilöstön jakaminen ja hyvinvointi sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön työn tukeminen. Paikallisella tasolla seurannan ja arvioinnin avulla voidaan ryhtyä poikkeustilanteesta johtuviin välitömiin toimenpiteisiin.

Karvi on tuottanut aiemmin poikkeustilanteen vaikutusten arviointiin liittyen seuraavat julkaisut:

Osa I: Kansallisen arvioinnin taustaraportti, synteesi ja tilannearvio valmiiden aineistojen pohjalta (Karvi 2020a)

Osa II: Kansallisen arvioinnin tuloksia, tiivistelmä (Karvi 2020b)

Asiasanat: poikkeustila, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, esi- ja perusopetus, ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, korkeakoulutus

Utgivare

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Effekterna av avvikande undervisningsarrangemang på förverkligandet av jämlikhet och likabehandling på olika utbildningsstadier. – Utvärderingsprojektets del III: Den nationella utvärderingens slutsatser och rekommendationer

Författare

Jani Goman, Mira Huusko, Kati Isoaho, Anu Lehikko, Jari Metsämuuronen, Niina Rumpu, Hannele Seppälä, Salla Venäläinen och Carola Åkerlund

På grund av coronaepidemin övergick nästan hela utbildningssystemet i snabb takt till distansundervisning med olika digitala system. Effekterna av de exceptionella undervisningsarrangemangen på jämlikhet och likabehandling i lärandet har varit varierande. Undervisnings- och handledningsmetoder har utvecklats på alla utbildningsstadier. En del elever och studerande har dock inte haft tillräckliga förutsättningar för distansstudier, och stödet för lärande har varit otillräckligt. De mest centrala effekterna har riktat sig till elevernas och studerandens välbefinnande och behov av stöd för lärande, inlärningsfärdigheter i förändrade inlärningsmiljöer samt nationell handledning och ledning av läroanstalterna. Undantagsläget har mest ökat behovet av stöd bland elever och studeranden som upplever svårigheter i inläringen och framstegen i studierna.

I framtiden måste digitalpedagogiken utvecklas på alla utbildningsstadier med hänsyn till behoven hos alla olika elever och studeranden, specialgrupper och elever och studeranden som kommer från olika förhållanden.

Utvärderingen genomfördes av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU), som utredde undantagsförhållandets effekter på jämlikhet och likabehandling kring förutsättningarna för lärande på olika utbildningsstadier. Utvärderingen genomfördes under tiden 1.3.2020-31.1.2021. Utvärderingens syfte var att utvärdera riktningen och omfattningen av undantagsförhållandets effekter samt konstruktivt lyfta fram de goda arbetsmodeller som skapats under undantagstillståndet. Information har samlats in från anordnare av den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet, högskolor, rektorer, undervisnings- och handledningspersonal samt elever och studerande under våren och hösten 2020. Därtill utnyttjades i utvärderingen högskoleutbildningens statistik om framstegen i studierna.

Den belastning som elever och studerande upplever och behovet av stöd för lärande ökade under undantagsläget

En betydande del av elever och studerande på alla utbildningsstadier har upplevt studierelaterad belastning och okunnighet med anknytning till studiefärdigheter under undantagsläget. Det stöd som eleverna och studeranden har fått under distansundervisningen har inte i alla avseenden varit tillräckligt. Också anordnandet av elev- och studerandevården har till viss del varit utmanande i den grundläggande utbildningen, gymnasierna och yrkesläroanstalterna.

Under distansundervisningen ökade betydelsen av hemmets stöd i den grundläggande utbildningen och på andra stadiet. Enligt resultaten orsakade det varierande stödet från hemmet ojämlikhet mellan eleverna och studeranden. Vad gäller högskolestuderande har hemmets effekt å sin sida inneburit varierande möjligheter att använda hemmet som studiemiljö.

Brist på närundervisning ökar behovet av stöd särskilt bland elever och studeranden som har större problem att avancera i studierna än andra. På alla utbildningsstadier borde man effektivare identifiera speciellt sådana elevers och studerandens behov vars modersmål är något annat än finska eller svenska.

Även om man skulle identifiera ett ökat behov på alla utbildningsstadier varierar formen av stödbehov inom de olika utbildningsstadierna. Särskilt inom den grundläggande utbildningen är samarbetet mellan hemmet och skolan viktigt för att identifiera stödbehovet. Inom yrkesutbildningen behöver man kartlägga och följa upp de studerandes situation. Därtill behöver man effektiviserad handledning och komplettering av yrkeskompetens som blivit bristfällig under undantagstillståndet. Inom högskoleutbildningen är det viktigt att definiera specialgrupper och utveckla stödformer riktade till olika grupper.

Distansstudier kräver goda färdigheter för inläring och studier, vilket alla inte har.

Resultaten från den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen visar att det förekom problem i elevernas självstyrning och studiefärdigheternas tillräcklighet under distansundervisningen. Enligt eleverna inom den grundläggande utbildningen var det allra svåraste under distansundervisningen att motivera sig själv.

Erfarenheterna av de avvikande undervisningsarrangemangen delar eleverna och studeranden inom alla utbildningsstadier. För en del har distansstudierna passat bra och de har dragit nytta av t.ex. studier som är oberoende av tid och plats samt har aktivt sökt stöd och handledning. Betoningen av självstyrning ställer dock eleverna och studeranden i en ojämlik position i förhållande till varandra. I en undantagssituation förstärks skillnaderna mellan eleverna och studeranden på grund av olika livshanteringsproblem, inläringssvårigheter och möjligheter att studera hemma.

Coronaepidemin har försvårat lärandet som sker i arbetslivet och utförandet av obligatoriska praktikperioder som ingår i studierna. Därför har man i yrkesutbildningen utvecklat mångsidigare sätt att genomföra yrkesprov även på andra ställen än i arbetslivet, och utförandet av obligatoriska praktikperioder under undantagssituationer bör säkerställas också i högskolorna.

Rekommendationer för att främja jämlikhet och likabehandling

- *Identifiering av elevernas och studerandens behov av stöd och det individuella stödet bör förstärkas på alla utbildningsstadier.* Verksamhetsmodeller ska utvecklas för att stödja elevernas och studerandens välbefinnande och minska den psykiska belastningen. Högskolorna bör kartlägga vilka studerande som hör till specialgrupper och rikta stöd- och handledningstjänster enligt behov.
- *Inlärningsfärdigheter och färdigheter för självstyrning ska förstärkas på alla utbildningsstadier.* Förstärkningen av självstyrning och studiefärdigheter tjänar också beredskapen för motsvarande undantagsförhållanden samt det att flerformsundervisning som kombinerar närundervisning och webbundervisning blir allt vanligare på olika utbildningsstadier.
- *Undervisnings- och handledningspersonalens digitala och pedagogiska kompetens ska förstärkas på alla utbildningsstadier och jämlik tillgång till apparater och programvara ska säkerställas.* Arbetet för att utveckla digitala undervisningslösningar och undervisningsmaterial som påbörjats under undantagsläget skapar goda förutsättningar för fortsatt utveckling.
- *I utvecklingen av pedagogiken bör man i högre grad ta hänsyn till behoven hos olika elever, studerande och specialgrupper.* De exceptionella tiderna har visat att mångsidigare inlärningsmiljöer förutsätter särskilt beaktande av stöd för lärande och interaktion.
- *Den nationella styrningen ska vara konsekvent, konkret och ske i rätt tid.* Anordnarna av undervisning och utbildning samt rektorerna bedömer att den riksomfattande informationen och anvisningarna har fungerat någorlunda bra.
- I den lokala ledningen bör man i större utsträckning ta hänsyn även till personalens ork och välbefinnande samt stöd för undervisnings- och handledningspersonalen. På lokal nivå kan man med hjälp av uppföljning och utvärdering skrida till omedelbara åtgärder på grund av undantagstillståndet.

NCU har gett ut följande publikationer med anknytning till utvärderingen av effekterna av undantagsförhållanden:

Del I: Bakgrundsrapport för den nationella utvärderingen, syntes och lägesbedömning utifrån färdigt material (NCU 2020a).

Del II: Resultat av den nationella utvärderingen, sammandrag (NCU 2020b)

Ämnesord: undantagsförhållanden, jämlikhet, likabehandling, förskoleundervisning, grundläggande utbildning, yrkesutbildning, gymnasieutbildning, högskoleutbildning

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Title of publication

Impacts of the exceptional teaching arrangements on the realisation of equality and equity at different levels of education. – Part III of the evaluation project: Summary and recommendations of the national evaluation

Authors

Jani Goman, Mira Huusko, Kati Isoaho, Anu Lehtikko, Jari Metsämuuronen, Niina Rumpu, Hannele Seppälä, Salla Venäläinen and Carola Åkerlund

Almost the entire Finnish education system switched to distance learning, based on the use of digital tools, due to the coronavirus epidemic. The exceptional teaching arrangements have affected the equality and equity of learning in many ways. New methods of teaching and student guidance have been developed at all levels of education. However, many learners have not had the capabilities required for distance learning, and support for learning has been inadequate. The situation has had an impact on learners' wellbeing and their need for support for learning. It has brought to light the importance of learning capabilities in the changing learning environments and challenged both national steering and the management of educational institutions. The need for support has increased the most among those who already have challenges with learning and progressing in their studies.

In the future, digital pedagogy should be developed at all levels of education, ensuring that the needs of different learners, including special groups and those facing difficult circumstances, are addressed.

The Finnish Education Evaluation Centre FINEEC carried out an evaluation investigating the impact of the emergency conditions on equal and equitable preconditions for learning at different levels of education. The evaluation was carried out between 1 March 2020 and 31 January 2021. The purpose of the evaluation was to provide information for assessing the impacts of the exceptional teaching arrangements. The aim was to also identify any good practises or viable operating models created in the emergency conditions, following the principles of enhancement-led evaluation. The data for the evaluation was collected from basic and upper secondary education providers, higher education institutions, principals, teaching and guidance staff, and pupils and students during the spring and autumn of 2020. In addition, statistics related to the progress of studies in higher education were used in the evaluation.

The strain experienced by learners and the need for learning support increased during the emergency conditions

A significant part of learners at all levels of education have experienced study-related stress and problems related to their study capabilities during the emergency conditions. The support for distance learning they have received has not been sufficient in all respects. There have also been challenges in the provision of student wellbeing services in basic education, upper secondary schools, and vocational institutions.

When pupils and students relied on distance learning, the support given at home gained importance in basic education and upper secondary education. According to the results, the varying levels of support received by learners at home created inequality between them. For higher education students, the impact of the student's home environment became evident in the possibility of studying remotely at home.

The lack of immediate teacher contact was found to increase the need for support especially among learners who encounter problems with progressing in their studies more often than their peers. The needs of those who require more support, such as learners who are not Finnish or Swedish speakers, should be identified and met more efficiently at all levels of education.

The increased need for support was evident at all levels of education, but the forms in which it manifested itself varied. Cooperation between the home and the school is important for recognising the pupils' need for support, especially in basic education. Assessment and monitoring of the students' situation are required in vocational education and training. In addition, student guidance and support are required to support the development of vocational competences, which was halted by the emergency conditions. In higher education, it is important to determine which student groups need support the most and improve the services available to them.

Distance learning requires good learning and study capabilities, not possessed by all

The results concerning basic education, general upper secondary education and vocational education and training show that distance teaching challenged the self-regulation and study skills of the learners. According to the views of basic education pupils, maintaining self-motivation was the most difficult part of distance learning.

Experiences of the exceptional teaching arrangements also divide learners' opinions at all levels of education. Some have found distance learning suitable for them and benefited from asynchronous teaching and learning arrangements. Many students and learners have also actively sought support and guidance. However, the emphasis on self-regulation skills creates inequality between the learners. In emergency conditions, problems with life skills, learning difficulties and the study conditions at home increase the differences between the learners.

The coronavirus epidemic has also complicated work-based learning, which is essential in vocational studies, and the completion of compulsory training periods. More diverse ways of implementing

demonstrations of knowledge and skills, also outside the workplace context, have been developed in vocational education and training. Opportunities to complete the compulsory traineeships in higher education should be ensured in similar situations in the future.

Recommendations for the promotion of equality and equity

- *Identification of the learners' needs and the delivery of individual support should be made possible at all levels of education.* Operating models that support students' wellbeing and reduce their mental strain should be developed. Higher education institutions should identify the students who belong to special groups and direct the support and guidance services according to their needs.
- *Learning capabilities and self-regulation skills of the learners should be recognised and developed at all levels of education.* Building the self-regulation and study capabilities prepares the learners not only for similar emergency conditions but also for the increasingly common hybrid teaching which combines contact and online teaching at different levels of education.
- *The digital and pedagogical competences of teaching and guidance staff should be built at all levels of education, and equal access to devices and software must be ensured.* The development of digital teaching solutions and learning materials carried out during the emergency conditions forms the basis for their further development.
- *More attention should be paid to the needs of different learners and special groups in pedagogical development.* The emergency conditions have shown that, because of the diversification of learning environments, more attention should be paid especially to interaction and support for learning.
- *National steering should be systematic, concrete and timely.* According to education and training providers and principals, the provision of information and instructions at the national level was only moderately successful during the emergency conditions.
- In local-level management, more attention should also be paid to the coping and wellbeing of the personnel and to supporting the work of the teaching and guidance staff. Both monitoring and evaluation may help the management to take the acute measures demanded by the emergency conditions.

FINEEC has previously published the following documents related to evaluating the impacts of the emergency conditions:

Part I: Background report, synthesis and situation assessment based on completed data material (FINEEC 2020a) (in Finnish)

Part II: Results of the national evaluation (FINEEC 2020b) (in Finnish)

Keywords: emergency conditions, distance learning, equality, equity, pre-primary and basic education, vocational education and training (VET), general upper secondary education, higher education

Tiivistelmä	3
Sammandrag.....	7
Summary	11
1 Johdanto	21
2 Arvioinnin tavoitteet ja toteutus	25
3 Yleissivistävä koulutus	33
3.1 Vuorovaikutus ja yhteydenpito oppijoiden kanssa.....	34
3.1.1 Vuorovaikutus ja yhteydenpito etäopiskelun aikana oli haasteellisempaa	34
3.1.2 Avun pyytäminen koettiin etäopetusaikana vaikeaksi.....	36
3.2 Tuen ja ohjauksen tarve sekä kotoa saatu tuki	37
3.2.1 Erityisessä ja tehostetussa tuessa koettiin haasteita etäopetusaikana	37
3.2.2 Etäopetuksen aikana tuen tarpeessa ja järjestämisessä oli paljon vaihtelua	38
3.2.3 Lukiossa avun ja tuen saamisessa parantamisen varaa	40
3.2.4 Kotoa saadun tuen merkitys kasvoi	41
3.2.5 Opinto-ohjaus toteutui etäaikana hyvin	41
3.3 Opintojen edistyminen, itseohjautuvuus ja motivaatio.....	42
3.3.1 Oppilaiden ja opiskelijoiden itseohjautuvuudessa haasteita etäopetusaikana	43
3.3.2 Lähiopetuksen puute heikensi yhdenvertaisuuden toteutumista	44
3.3.3 Oppijoiden mielestä itsensä motivointi oli vaikeinta	44
3.3.4 Viidesosalla lukiolaisista opinnot eivät edenneet suunnitellusti	45
3.3.5 Osa oppijoista hyötyi etäopetuksesta	47
3.4 Oppijoiden hyvinvointi ja opiskeluhoolto	48
3.4.1 Opiskeluhoollossa koettiin haasteita etäopetusaikana	49
3.4.2 Opiskelu lukiossa oli poikkeuksellisen kuormittavaa	50

3.5	Opetus, ohjaus ja arviointi.....	52
3.5.1	Aineistolähtöisten kokeiden käyttö arvioinnissa koettiin toimivana etäopetusaikana	53
3.5.2	Oppilaat suhtautuivat etäopetukseen pääosin myönteisesti, vaikka osa oppiaineista koettiin etänä vaikeiksi	54
3.5.3	Opetus ja ohjaus etäaikana sai oppilailta sekä kiitosta että moitteita.....	56
3.5.4	Opettajan antamaan apuun lähiopetuksessa oltiin pääosin tyytyväisiä	58
3.5.5	Etäopetus koettiin lukiossa pääosin toimivaksi, mutta palautetta osaamisesta toivottiin lisää.....	59
3.5.6	Tietoteknisten laitteiden ja nettiyhteyden puute kotona heikentää yhdenvertaisuuden toteutumista.....	62
3.6	Työnantajan tarjoama tuki henkilöstölle	63
3.6.1	Työnantajan tietokoneet yleisimmin käytössä lukion henkilöstöllä.....	63
3.6.2	Osa opetus- ja ohjaushenkilöstöstä sai tukea poikkeusolojen aikana.....	64
3.7	Hyvät käytänteet.....	65
3.7.1	Digitaidot kehittyivät erityisesti perusopetuksessa	66
3.7.2	Poikkeusolot poikivat toimivia käytänteitä lukiokoulutukseen.....	67
3.8	Kansallinen ohjaus yleissivistävässä koulutuksessa	68
3.9	Lukuvuonna 2020–2021 tarvittavat tukitoimet yleissivistävässä koulutuksessa....	69
3.10	Johtopäätökset	70
4	Ammatillinen koulutus	73
4.1	Yhteydenpito opiskelijoihin, opiskelun tuki ja opetus.....	74
4.1.1	Etäopiskelutaitojen tukemisessa oli haasteita eikä kaikkia opiskelijoita tavoitettu	74
4.1.2	Opiskelijoista viidennes koki opetuksen toimivuuden ja saamansa palautteen riittämättömäksi	76
4.2	Työelämässä oppiminen, näytöt ja osaamisen arviointi	77
4.2.1	Työelämässä oppimisessa runsaasti haasteita	78
4.2.2	Työelämässä oppimisen keskeytymisissä alakohtaista vaihtelua.....	79
4.3	Pääsy- ja soveltuvuuskokeet sekä koulutuksesta valmistuminen.....	80
4.3.1	Opiskelijat pääosin tyytyväisiä pääsy- ja soveltuvuuskokeiden järjestelyihin.....	81
4.3.2	Valmistumisessa viivästymisiä	82
4.3.3	Osalle opiskelijoista ohjaus jatko-opintoihin hakeutumiseen ja työelämään siirtymiseen oli riittämätöntä	83

4.4	Opiskeluhoolto, opinto-ohjaus ja opiskelijoiden hyvinvointi	83
4.4.1	Haasteita opiskeluhoollon ja opinto-ohjauksen järjestämisessä	84
4.4.2	Motivaatio-ongelmat, kuormittuneisuus ja ongelmat opiskelussa vahvasti yhteydessä opiskelutaitojen ja tuen riittämättömyyteen.....	85
4.5	Oppilaitoksissa huoli erityisen tuen opiskelijoista – opiskelijoiden mukaan tukea on kuitenkin saatu melko hyvin	87
4.6	Johdon sekä opetushenkilöstön tarkennuksia opetuksen ja ohjauksen haasteista	91
4.7	Opiskelijoiden kokemusten syventävää tarkastelua avovastausten perusteella	94
4.8	Työn muutokset ja työnantajan tuki henkilöstölle	98
4.9	Hyvät käytänteet.....	101
4.10	Kansallinen ohjaus poikkeusoloissa	104
4.11	Lukuvuonna 2020–2021 tarvittavat tukitoimet ja syksyllä tehtyjä toimenpiteitä ammatillisessa koulutuksessa	107
4.12	Johtopäätökset	111

5 Korkeakoulutus..... 115

5.1	Opetuksen ja ohjauksen järjestäminen	116
5.1.1	Valtaosa opetuksesta ja ohjauksesta toteutettiin etäjärjestelyillä syksyllä 2020.....	116
5.2	Opintojen eteneminen	117
5.2.1	Opinnot etenivät korkeakoululaitoksen tasolla aiempien vuosien tapaan	117
5.2.2	Opintojen etenemisessä oli korkeakoulujen välillä eroja	121
5.2.3	Korkeakoulujen huolena on opiskelijoiden jakautuminen pärjääviin ja haasteita kohtaaviin.....	123
5.3	Poikkeustilan vaikutusten seurantamenettelyt korkeakouluissa.....	126
5.4	Opiskelijavalinnat	127
5.4.1	Ammattikorkeakoulujen aikaisemmasta yhteistyöstä hyötyä opiskelijavalintojen toteuttamisessa poikkeustilan aikana.....	127
5.5	Harjoittelujen toteuttaminen.....	131
5.5.1	Pakollisten harjoitteluiden toteuttamisessa ongelmia.....	131
5.6	Erytisryhmien huomioinen	133
5.6.1	Erytisryhmien huomioimisessa vaihtelua korkeakoulujen välillä.....	133
5.6.2	Korkeakoulut tehneet tukitoimia – kohdentamista melko vähän.....	136

5.7	Ohjauksen ja opetuksen verkkopalvelut.....	139
5.7.1	Korkeakoulut hyödyntäneet ja kehittäneet laajalti ohjauksen ja opetuksen verkkopalveluita	139
5.7.2	Korkeakoulut ovat vastanneet keväällä 2020 havaittuihin kehittämistarpeisiin	142
5.8	Kansainvälisille opiskelijoille suunnatut tukitoimet.....	143
5.9	Johtopäätökset	145
6	Suositukset.....	151
6.1	Suositukset tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimisen edellytysten edistämiseksi eri koulutusasteilla	152
6.2	Suositukset tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien edistämiseksi korkeakoulutuksessa	155
	Lähteet	157
	Liitteet	161

Johdanto

1

Tämä raportti sisältää Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) ajalla 1.3.2020–31.12.2021 toteuttaman koronaepidemiaan liittyvien poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutusten arvioinnin tulokset ja suositukset tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimisen edellytysten turvaamiseksi.

Koronaepidemian vuoksi lähes koko koulutusjärjestelmä siirtyi nopealla aikataululla digitaalisia järjestelmiä hyödyntävään etäopetukseen. Poikkeusaikana säädetyt asetukset ja rajoitukset ovat vaikuttaneet toimijoiden vastuisiin ja velvollisuuksiin. Maaliskuussa 2020 valtioneuvosto asetti valmiuslain nojalla rajoituksia varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulutuksen ja vapaan sivistystyön koulutuksen järjestämisvelvollisuuksiin (Valtioneuvoston asetusvarhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista, 191/2020). Maaliskuussa asetetut järjestämisvelvollisuuden rajoitukset purettiin 14.5 alkaen.

Keskeiset järjestämisvelvollisuuden rajoitukset kevään 2020 aikana:

- Valtioneuvoston asetuksen mukaan perusopetuksen järjestäjällä ei ollut velvollisuutta järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta lähiopetuksena. Opetuksen järjestäjä sai poiketa opetuksen laajuuden osalta opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta sekä opetuksen määrästä. Opetuksen määrää sai vähentää vain siinä määrin kuin se oli välttämätöntä. Opetuksen järjestäjällä oli kuitenkin velvollisuus järjestää oppimisen tuen palveluja sekä oppilashuoltoa siinä laajuudessa ja sellaisilla toteuttamistavoilla kuin se oli olosuhteisiin nähden mahdollista. Rajoitukset eivät koskeneet esiopetuksen oppilaita, perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaita, erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita, pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia oppilaita, eikä valmistavan opetuksen oppilaita. Huoltajan pyynnöstä muille kuin esiopetuksen oppilaille opetus oli järjestettävä muuna kuin lähiopetuksena.
- Lukiokoulutuksen järjestäjillä ei ollut velvollisuutta järjestää opetusta ja opintojen ohjausta oppilaitoksessa annettavana opetuksena ja lähiopetuksen määrää koskevista säännöksistä voitiin tarvittaessa poiketa.

- Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä oli velvollisuus järjestää opetusta ja koulutusta vain siltä osin kuin se oli mahdollista toteuttaa muissa oppimisympäristöissä kuin oppilaitoksessa. Koulutuksen järjestäjät olivat velvollisia antamaan erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea sekä opiskelun edellyttämiä avustajapalveluita vain siinä laajuudessa ja sellaisilla toteuttamistavoilla kuin se oli olosuhteisiin nähden mahdollista toteuttaa. Koulutuksen järjestäjillä oli velvollisuus järjestää näyttöjä vain siltä osin, kuin ne olivat mahdollista toteuttaa.
- Ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla ei ollut velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja opintojen ohjausta siten, että opiskelija voi suorittaa opinnot säädetyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa. Opetusjärjestelyjä koskevista muutoksista johtuvat viivästykset opintojen etenemisessä tulee ottaa huomioon lisäaikana opiskeluoikeuden jatkamista koskevaa päätöstä tehtäessä.

Perusopetuslakiin tehtiin kesäkuussa 2020 ja edelleen joulukuussa 2020 väliaikaiset muutokset (521/2020, 1191/2020), joiden mukaan voidaan 31.7.2021 asti opetuksessa siirtyä opetuksen järjestäjän päätöksellä poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin, jos opetusta ei voida järjestää turvallisesti lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämipaikassa. Oppilaan oikeus opetukseen tulee turvata myös poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana. Poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana opetusta järjestetään osittain tai kokonaan muuna kuin lähiopetuksena etäyhteyksiä hyödyntäen. Tämä väliaikainen perusopetuslain muutos ei koske esiopetuksen oppilaita, perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaita, erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita eikä pidennetyn oppivelvollisuuden tai valmistavan opetuksen oppilaita.

Myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä muutettiin 31.7.2021 asti siten, että ammattitaidon ja osaamisen näytöt voidaan koronavirusepidemiasta johtuvien syiden vuoksi toteuttaa suorittamalla muita käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaavat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Muutoksella pyritään vähentämään tilanteesta johtuvia vaikutuksia opintojen etenemiseen ja opiskelijoiden valmistumiseen.

Yliopisto- ja ammattikorkeakoululakeihin on lisätty 31.7.2021 voimassa olevat säännökset poissa olevaksi ilmoittautumisesta ensimmäisenä lukuvuonna, jos opiskelija on estynyt aloittamasta opintojaan epidemiaan liittyvän viranomaismääräyksen vuoksi taikka muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä. Korkeakouluilla ei kevään 2020 tilanteen mukaisesti ole epidemiatilanteen estäessä velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja opintojen ohjausta siten, että opiskelija voi suorittaa tutkinnon laissa säädetyssä tavoitteellisessa suorittamisajassa.

Arvioinnin tavoitteet ja toteutus

2

Arvioinnin tavoitteet ja arviointikysymykset

Arvioinnin tehtävä oli tuottaa tietoa koronaepidemiasta johtuvien poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksista tasa-arvoisiin ja yhdenvertaisiin oppimisen edellytyksiin koulutusjärjestelmän eri osissa. Arvioinnissa tarkasteltiin reaaliaikaista toimintaa ja välittömiä sekä pidemmän aikavälin vaikutuksia, joita seurataan myös jatkossa osana kansallista arviointitoimintaa.

Arvioinnin tarkoituksena oli tuottaa arviointitietoa sekä hyviä käytänteitä ja toimintamalleja tulevaisuuteen suuntautuen niin, että tiedon avulla voidaan tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä korkeakouluja tilanteen aiheuttamissa pysyvissäkin muutoksissa.

Arviointi kohdistui perusopetukseen, lukiokoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä korkeakoulutukseen

Arviointikysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisia vaikutuksia poikkeustilanteesta johtuvilla opetusjärjestelyillä on ollut koulutuksellisen sekä yhteiskunnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi?
 - Miten poikkeukselliset opetusjärjestelyt ovat vaikuttaneet oppimiseen?
 - Millaisia vaikutuksia tilanteella on ollut oppijoiden ja opiskelijoiden ohjauksen ja tuen tarpeisiin sekä näiden palvelujen saatavuuteen?
 - Miten erityisryhmien tarpeet on huomioitu?
 - Miten oppimisen ja osaamisen arviointi on toteutettu poikkeusoloissa?
2. Mitkä poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin liittyvät tekijät ovat edistäneet tai estäneet perusopetuksen, lukion, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen tavoitteiden saavuttamista?
3. Millaisia muutoksia poikkeustilanne on aiheuttanut opintojen etenemiseen ja tuen sekä ohjauksen tarpeeseen erityisesti eri koulutusasteiden nivelvaiheissa?

4. Millaisia vaikutuksia poikkeustilanteesta johtuvilla järjestelyillä on ollut lasten, oppilaiden, opiskelijoiden ja opettajien hyvinvointiin ja miten hyvinvointia on tuettu?

Arviointi toteutettiin vaiheittain siten, että arvioinnin tulokset ovat olleet hyödynnettävissä päätöksenteossa poikkeustilanteen aikana ja sen jälkeisiä kehittämisen- ja tukitoimia valmisteltaessa. Ensimmäisessä vaiheessa laadittiin kansallista arviointia tukeva synteesi ja tilannekuva aiempaan tietopohjaan sekä poikkeustilannetta koskeviin selvityksiin pohjautuen (Karvi 2020a). Kesäkuussa 2020 julkaistiin ensimmäiset tulokset kevään 2020 tiedonkeruuseen perustuen (Karvi 2020b). Tämä raportti sisältää arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa laaditun synteessin ja tilanearvion jälkeen koottujen aineistojen analysoinnin sekä suositukset poikkeustilanteen vaikutusten tasaamiseksi.

Arvioinnissa on hyödynnetty mahdollisuuksien mukaan valmiita tutkimus- ja selvityshankkeiden tuloksia sekä aineistoja ja siten pyritty välttämään ylimääräistä koulujen, oppilaitosten sekä korkeakoulujen kuormitusta ja tiedonkeruiden päällekkäisyyttä.

Arvioinnin toteutus

Arviointi toteutettiin Karvissa eri koulutusasteiden arviointitoiminnasta ja arviointien kehittämisestä vastaavien yksiköiden yhteistyönä. Arvioinnin toteuttivat seuraavat asiantuntijat: arviointineuvos Jani Goman, arviointiasiantuntijat Mira Huusko, Kati Isoaho, Niina Rumpu, Salla Venäläinen, Carola Åkerlund, hallintoasiantuntija Anu Lehikko, johtava arviointiasiantuntija Jari Metsämuuronen sekä ajalla 2.11.-31.12.2020 arviointiasistentti Helka Äyräväinen. Hankkeen projektipäällikkönä toimi yksikön johtaja Hannele Seppälä.

Arvioinnin toteutukseen nimettiin arviointipaneeli ajalle toukokuu – joulukuu 2020. Arviointipaneelin tehtävänä oli tukea arvioinnin toteutusta ja vaikuttavuutta. Arviointipaneeli osallistui arviointitehtävän ja menetelmien suunnitteluun sekä arvioinnin johtopäätösten ja suositusten laatimiseen yhteistyössä Karvin asiantuntijoiden kanssa. Arviointipaneelin jäseninä toimivat vararehtori Pekka Auvinen, koulutusdekaani Sari Harmoinen, vararehtori Christina Nygren-Landgårds, kuntayhtymän johtaja Vesa Saarikoski ja professori emeritus Jouni Välijärvi. Arviointipaneelin puheenjohtajana toimi Karvin johtaja Harri Peltoniemi ja sihteerinä arviointiasiantuntija Niina Rumpu.

Arviointiaineistot

Arviointi toteutettiin kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2020 koottiin muiden tiedontuottajien aineistoista poikkeusoloja koskevia tietoja. Toisessa vaiheessa kesällä 2020 raporttiin pääasiassa Karvin omien kyselyiden kautta toukokuussa 2020 koottuja tietoja. Nyt käsillä olevan kolmannen vaiheen tiedonkeruu oli syksyllä 2020. Tässä raportissa käytetään hyödyksi kaikkia koottuja aineistoja. Aineistot on esitetty Taulukossa 1. Arviointiaineistojen keräämisessä käytetyt kyselylomakkeet löytyvät Karvin verkkosivuilta¹.

¹ www.karvi.fi

TAULUKKO 1. Arviointiaineistot

Koulutusaste ja vastaajaryhmä	Vastaajien lukumäärä	Tiedon ajankohta	Huomioita
Yleissivistävä koulutus			
Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät	199	kevät 2020	OKM:n kysely
Rehtorit	114	kevät 2020	Edustava satunnaisotanta 150 koulua ja oppilaitosta suomen- ja ruotsinkielisiä kouluja ja oppilaitoksia edustaen (100 perusopetusta järjestävää koulua ja 50 lukiota).
Opettaja- ja ohjaushenkilöstö sekä kuraattorit	400	kevät 2020	
Perusopetuksen 6. ja 9. luokkien oppilaat	1 792	syksy 2020	
Lukiolaiset	839	kevät 2020	
Ammatillinen koulutus			
Ammatillisen koulutuksen järjestäjät	57 50	kevät 2020 syksy 2020	Kyselyt yhteistyössä AMKE ry:n kanssa siihen kuuluville koulutuksen järjestäjille (N = 84). 97 prosenttia tutkintotavoitteisessa koulutuksessa opiskelevista opiskelee näiden järjestäjien oppilaitoksissa.
Opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä kuraattorit	2 277	kevät 2020	Kysely samojen järjestäjien henkilöstölle kuin järjestäjäkysely.
Opiskelijat	6 427	kevät 2020	Kysely tutkintotavoitteisessa ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville yhteistyössä SAKKI ry:n ja OSKU ry:n kanssa.
Korkeakoulutus			
Synteesianalyysi korkeakoulujen ja sidosryhmien tekemistä kyselyistä	30	kevät 2020	Kohderyhminä korkeakoulujen henkilöstö ja opettajat.
Korkeakouluille suunnattu kysely	38	syksy 2020	Kaikki korkeakoulut, joista kustakin yksi vastaus.
Suoritettujen ensimmäisen ja toisen syklin tutkintojen määriä koskevat tiedot	36	kevätlukukaudet 2017–2020	Tiedot saatu Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta syksyllä 2020. Mukana kaikki korkeakoulut pois lukien Högskolan på Åland ja Maanpuolustuskorkeakoulu
Suoritettujen opintopisteiden määriä koskevat tiedot, ensimmäisen ja toisen syklin tutkinnot	36	kevätlukukaudet 2017–2020	
Opinnäytteistä annettujen arvosanojen lukumäärät, ensimmäisen ja toisen syklin tutkinnot	36	kevätlukukaudet 2017–2020	
Eduskunnan oikeusasiamiehen toimittamat tiedot korkeakoulujen opiskelijavalinnoista tehdyistä kanteluista	97	vuosi 2020	

Karvin omissa kyselyissä painotettiin poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksia koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseen, millaisia tukitoimia saatetaan tarvita tulevana lukuvuonna sekä sitä, millaisia hyviä käytänteitä on syntynyt poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana. Keväällä 2020 toteutetut lukiolaisille ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille suunnatut ky-

selyt sekä syksyllä 2020 toteutettu perusopetuksen 6. ja 9. luokkien oppilaille suunnattu kysely tuottivat tietoa oppijoiden kokemuksista, etäopetukseen liittyvistä haasteista ja vahvuuksista. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, rehtoreille ja opetus- ja ohjaushenkilökunnalle suunnatut kyselyt tuottivat tietoa poikkeusolojen vaikutuksista opetukseen, oppimiseen, ohjaukseen ja tuen tarpeeseen ja saatavuuteen sekä oppijoiden ja henkilökunnan hyvinvointiin.²

Perusopetusta koskevassa osuudessa Karvin omien aineistojen lisäksi käytettävissä oli laaja aineisto perusopetuksen oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia etäopiskelun hyvistä ja huonoista puolista Turun yliopiston INVEST hankkeen keräämän laajan aineiston kautta. Verkkokysely tarjottiin käyttöön kaikille KiVa-koulu verkoston kouluille (myöhemmin KiVa-aineisto). Vastauksia aineistossa on 400 koulusta ja 48 338 oppilaalta. Ajan puutteen vuoksi aineistoa ei lopulta hyödynnetty täysimääräisesti.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjille suunnatut kyselyt toteutettiin yhteistyössä Ammattiosaimisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n kanssa yhdistykseen kuuluville koulutuksen järjestäjille. Kyselyihin vastasi järjestäjien johdon edustaja. Ensimmäinen kysely toteutettiin 25.–29.5.2020 ja siihen vastasi 57 järjestäjää. Toinen kysely toteutettiin 7.–16.9.2020 ja vastaukset saatiin 50 järjestäjältä. Yhdistykseen kuuluu kaikkiaan 84 järjestäjää. Kaikki ammatillisen koulutuksen järjestäjät eivät ole yhdistyksen jäseninä, mutta noin 97 prosenttia kaikista ammatillisen koulutuksen tutkintotavoitteisessa koulutuksesta opiskelevista opiskelee yhdistykseen kuuluvien järjestäjien oppilaitoksissa. Lisäksi Karvi toteutti kyselyn ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstölle sekä kuraattoreille 25.5–5.6.2020. Kysely kohdennettiin samoille järjestäjille kuin johdon kysely ja siihen vastasi kaikkiaan 2 277 opettajaa, ohjaajaa ja kuraattoria. Opiskelijatasaista tietoa saatiin yhteistyössä SAKKI ry:n ja OSKU ry:n kanssa 25.5–5.6.2020 toteutetulla kyselyllä, johon vastasi 6 427 tutkintotavoitteisen koulutuksen opiskelijaa.

Korkeakouluja koskevan arvioinnin aineistot

Laaja korkeakouluautonomia tarkoittaa sitä, että monilta osin vastuu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta korkeakoulutuksessa on korkeakouluilla. Tämä on huomioitu poikkeustilan vaikutusten arvioinnissa ja sitä varten tehdyissä tiedonkeruissa. Korkeakouluille suunnatussa kyselyssä on kartoitettu korkeakoulujen omaa arviota siitä, miten poikkeukselliset opetusjärjestelyt ovat vaikuttaneet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen korkeakouluissa.

Poikkeustilan aikajänteenä on opintopistemäärien, tutkintojen määrien ja opinnäytetöiden arvosanojen osalta pidetty kevätlukukautta 2020. Vertailut kolmen edeltävän vuoden tuloksiin on niinkin tehty kevätlukukausien 2017–2019 tuloksiin.

Keväällä 2020 Karvissa laadittiin synteesianalyysi (Liite 1) korkeakoulujen ja sidosryhmien poikkeustilaa koskevista kyselyistä henkilöstölle ja opiskelijoille. Aineisto koostui 27 korkeakoulussa ja ylioppilas- ja opiskelijakunnassa tehdystä selvityksestä, Tieteentekijöiden liiton ja OAJ:n sel-

² Yleissivistävän koulutuksen järjestäjäaineistossa avokysymyksiin vastasi 170–174 järjestäjien edustajaa, lukion rehtoreita 31–35, perusopetuksen rehtoreita 46–50, lukion opetus- ja ohjaushenkilöstöä 113–114 ja perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstöä 116–128

vityksestä sekä CampusOnlinen selvityksestä etätöystä (n = 30 raporttia). Synteesianalyysissa kuvataan korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden kokemuksia poikkeustilan aikaisesta työskentelystä ja opiskelusta keväällä 2020. Synteesianalyysin tuloksia on hyödynnetty syksyn 2020 kyselyn laadinnassa ja osin arvioinnin loppuraportissa. Korkeakouluille syksyllä 2020 tehdyssä kyselyssä painotettiin poikkeustilaa koskevien havaintojen lisäksi opetuksen ja ohjauksen järjestämistä syyslukukaudella 2020.

Poikkeustilan aikaisten korkeakoulujen opiskelijavalintojen arvioinnissa on hyödynnetty tietoja Eduskunnan oikeusasiamiehelle (EOA) tehdyistä opiskelijavalintoja koskevista kanteluista vuosina 2017–2020. Lisäksi arvioinnissa on hyödetty Turun yliopiston ja Helsingin yliopiston Invest-tutkimuksen julkaisuja.

Arvioinnin alustavia tuloksia käsiteltiin Karvin järjestämässä avoimessa webinaarissa korkeakouluille ja sidosryhmien edustajille 30.10.2020. Lisäksi alustavia tuloksia esiteltiin Arenen webinaarissa 4.11.2020 sekä Ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivillä 11.11.2020. Webinaarien keskusteluita on hyödynnetty raportin laadinnassa.

Raportissa käytetyt tilastolliset menetelmät ja termit

Analyseissa käytetään tilastolliseen testaukseen liittyvää termiä ”*tilastollisesti merkitsevä*” tai ”*merkitsevä*” kuvaamaan esimerkiksi sitä, kuinka luotettavasti ryhmien välillä on eroa koko populaatiossa eli muissakin kuin vain otosryhmässä. Kun tekstissä kerrotaan eron kahden tai useamman ryhmän välillä olevan ”merkitsevä”, se tarkoittaa, että ero tulisi todennäköisesti näkyviin kaikissa tai lähes kaikissa otoksissa samasta perusjoukosta. Kun tekstissä käytetään termiä ”merkitsevä” ilman siihen viittaavaa tunnuslukua (esimerkiksi $p = 0,01$ tai $p < 0,001$), virhepäätelmän riski on korkeintaan 1 % (eli $p < 0,01$), mikä ihmistieteellisissä tutkimuksissa on riittävä tarkkuustaso. Tilastollinen merkitsevyys ei kerro onko ero ryhmien välillä suuri vai pieni. Kun otoskoko on suuri, erot ovat usein merkitseviä, vaikka ero olisikin mitättömän pieni. Eron suuruuden hahmottamiseksi käytämme toista tilastolukua: efektikoko.

Efektikoko kertoo sen, kuinka suurta ryhmien välinen ero on. Jos esimerkiksi tyttöjen ja poikien keskiarvot olisivat samat ja jakaumat samanlaiset, sukupuolimuuttujan vaikutus eli efekti esimerkiksi poikkeusolojen kokemukseen on nolla. Tällöin – ja kun efektikoon osoitin on lähellä nollaa – tekstissä saatetaan sanoa, että ”ero ei ole merkittävä”. Jos taas esimerkiksi poikien tulos olisi tyttöjen tulosta niin paljon korkeampi tai matalampi, että 80 prosenttia pojista sijoittuu tyttöjen keskiarvon ylä- tai alapuolelle, efektikoko on suuri ja tekstissä voidaan sanoa, että ”ero ryhmien välillä on erittäin merkittävä”. Efektikoon mittana käytetään raportissa Cohenin *f*-mittaa (Cohen, 1988). Kun *f*:n arvo on noin 0,1, efektikoko on pieni, kun *f* saa arvon 0,2–0,3, efektikoko on keskisuuri ja kun *f* on 0,4 tai suurempi, efektikoko on suuri.

Aineiston analyysissä käytettiin varianssianalyysia, regressioanalyysien variaatioita ja aineistoa kuvaavia tunnuslukuja kuten korrelaatioita.

Yleissivistävä koulutus

3

Tämä luku käsittelee poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksia perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Kyselyt perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreille, opetus- ja ohjaushenkilöstölle sekä lukion opiskelijoille lähetettiin loppukevästä 2020, jolloin suurin osa opetuksesta toteutettiin etäopetuksena. Lähiopetusta järjestettiin esiopetuksen ja perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaille sekä erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille³. Syksyllä 2020 perusopetuksen oppilaille toteutetun kyselyn aikaan suurin osa oppilaista oli palannut lähiopetukseen, mutta etäopetusta toteutettiin paikoin esimerkiksi karanteenissa oleville oppilaille.

3.1 Vuorovaikutus ja yhteydenpito oppijoiden kanssa

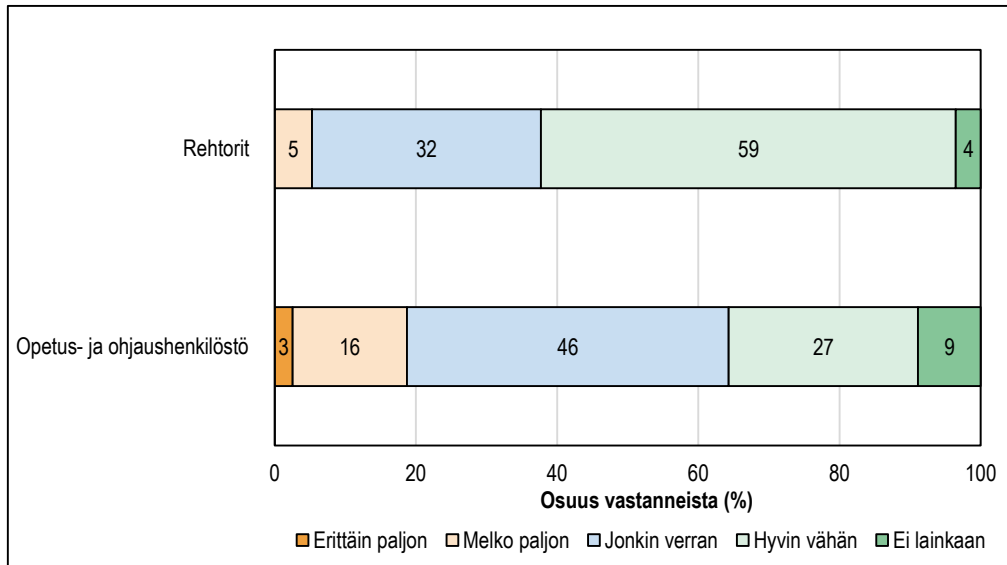
Oppijoiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista etäopetuksen aikana selvitettiin kysymällä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreilta sekä opettajilta, opinto-ohjaajilta ja kuraattoreilta (jatkossa tästä vastaajaryhmästä käytetään nimitystä opetus- ja ohjaushenkilöstö), kuinka paljon haasteita tai ongelmia oli ollut yhteydenpidossa oppilaisiin/opiskelijoihin, oppilaan tai opiskelijan opetus- ja opintotiloihin liittyvien valmiuksien tukemisessa, oppilas- ja opiskelijahuollossa, erityisessä tuessa, tehostetussa tuessa, opintojen edistymisessä, opinto-ohjauksessa sekä ohjauksessa jatko-opintoihin.

3.1.1 Vuorovaikutus ja yhteydenpito etäopiskelun aikana oli haasteellisempaa

Etäopetuksen aikainen vuorovaikutus ja yhteydenpito oppilaisiin ja opiskelijoihin oli monen opettajan ja ohjaushenkilön mukaan haasteellisempaa kuin lähiopetuksessa. Osa opiskelijoista piti kynnystä yhteydenpitoon korkeampana ja avun pyytäminen oli vaikeampaa kuin normaaliaikoina.

³ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskien (191/2020)

Lukiokoulutuksen ja perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstöstä lähes puolet koki yhteydenpidossa oppijoihin olleen etäopetuksen aikana jonkin verran ongelmia ja viidennes heistä koki siinä olleen paljon ongelmia (kuvio 1). Rehtorit suhtautuivat yhteydenpitoon hieman opetus- ja ohjaushenkilöstöä myönteisemmin. Rehtoreista lähes kaksi kolmasosaa koki, että yhteydenpidossa oli joko hyvin vähän tai ei lainkaan ongelmia.

KUVIO 1. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreiden (n = 114) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 395) näkemys siitä, kuinka paljon etäopetuksen aikana oli haasteita yhteydenpidossa oppilaisiin ja opiskelijoihin

Yhteydenpidon toimivuus oppilaisiin ja opiskelijoihin oli opetus- ja ohjaushenkilöstön keskuudessa summamuuttujatasolla⁴ erottelvin tekijä, kun tarkastellaan etäopetusaikana koettuja haasteita. Ne opetus- ja ohjaushenkilöt, jotka kokivat, että yhteydenpidossa oppijoihin oli etäopetusaikana paljon haasteita, kokivat muita useammin haasteita myös muissa kysytyissä asioissa etäopetuksen aikana. Jos yhteydenpitoa etäopetusaikana ei koettu haasteelliseksi, myös muut etäopetuksen aikaisten asioiden koettiin sujuviksi.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstöä pyydettiin arvioimaan, miten he kokivat tuntien suunnittelun, vuorovaikutuksen, palautteen antamisen ja arvosanan antamisen oppilaille ja opiskelijoille sekä oppimisen tuen järjestelyyn liittyvät asiat etäopetuksen aikana verrattuna lähiopetukseen. Vastaajista lähes kolmannes piti etäopetuksen aikaista vuorovaikutusta

⁴ Aineistoa tiivistettiin rakentamalla analyysivaiheessa etäopetusaikana koettujen haasteiden määrää kuvaava summamuuttuja kahdeksasta kysytystä asiasta: yhteydenpito oppilaisiin/opiskelijoihin, oppilaan ja opiskelijan etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukeminen, esim. itseohjautuvuus, oppilas- ja opiskelijahuolto, erityinen tuki, tehostettu tuki, opintojen edistyminen, opinto-ohjaus, ohjaus jatko-opintoihin.

paljon vaikeampana ja yli puolet vastaajista piti sitä vaikeampana. Ainoastaan kolme prosenttia piti vuorovaikutusta etäopetusaikana helpompana kuin lähiopetuksessa ja seitsemän prosenttia vastaajista ei nähnyt siinä eroa.

Kaikkien luokka-asteiden opetus- ja ohjaushenkilöstö arvioi vuorovaikutuksen oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa olleen vaikeampaa kuin normaaliopetuksessa. Kaikkein vaikeimmaksi sen arvioivat lukiossa opettavat (ka. 1,6), joista lähes puolet (49 %) piti vuorovaikutusta oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa etäopetuksessa paljon vaikeampana. Muilla vastaajaryhmillä osuus vaihteli 14–29 prosentin välillä.

3.1.2 Avun pyytäminen koettiin etäopetusaikana vaikeaksi

Myös opetus- ja ohjaushenkilöstön avovastauksissa⁵ nostettiin esiin etäopetuksen yhtenä ongelmana se, että verkossa tapahtuva opetus ja opiskelu vähentää lähiopetuksessa oleellisesti mukana olevaa vuorovaikutusta ja spontaania auttamista. Opettajat toivat esiin huolen esimerkiksi siitä, että etäopetuksessa opiskelijat eivät uskaltaneet pyytää apua tai kysyä mieltään askarruttavista kysymyksistä samalla tavalla kuin normaalissa lähiopetuksessa.

Palautetta oli toki helppo antaa Meeteissä ja esim. whatsapp-viesteillä. Mutta välittömän palautteen antaminen oli tietenkin mahdotonta etänä. Luokkatilanteessahan se onnistuu. Sitä kaipasin. (perusopetuksen opettaja)

Vuorovaikutus opiskelijoiden kanssa on parasta opettajan työssä. Ja tylsäähän tämä on ollut, kun se paras osa on ollut aika vaillinainen. Onneksi Teamsin kautta on kuitenkin pystynyt pitämään yhteyttä opiskelijoihin sekä viestein että puheluihin. Mutta eihän se tietenkään korvaa vuorovaikutusta kasvokkain. (lukion opettaja)

Lukiolaiset nostivat avovastauksissa etäopetuksen yhdeksi ongelmakohtaksi⁶ vuorovaikutuksen puutteen. Osa opiskelijoista (9 %) piti kynnystä avun pyytämiseen korkeampana etäopetuksen aikana kuin normaalissa opetuksessa.

Introvertille ja vähän ujommalle oppilaalle vaikeampaa ottaa yhteyttä opettajaan. (lukiolainen)

On vaikeaa kysyä mieltä painavaa kysymystä koko luokan edessä videopuhelussa, kun sen normaalisti kysyisi luokassa vain opettajan kuullen. (lukiolainen)

5 Kysymys: Tässä voit halutessasi kertoa tarkemmin niiden asioiden osalta, joissa koet olleen eniten ongelmia. Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

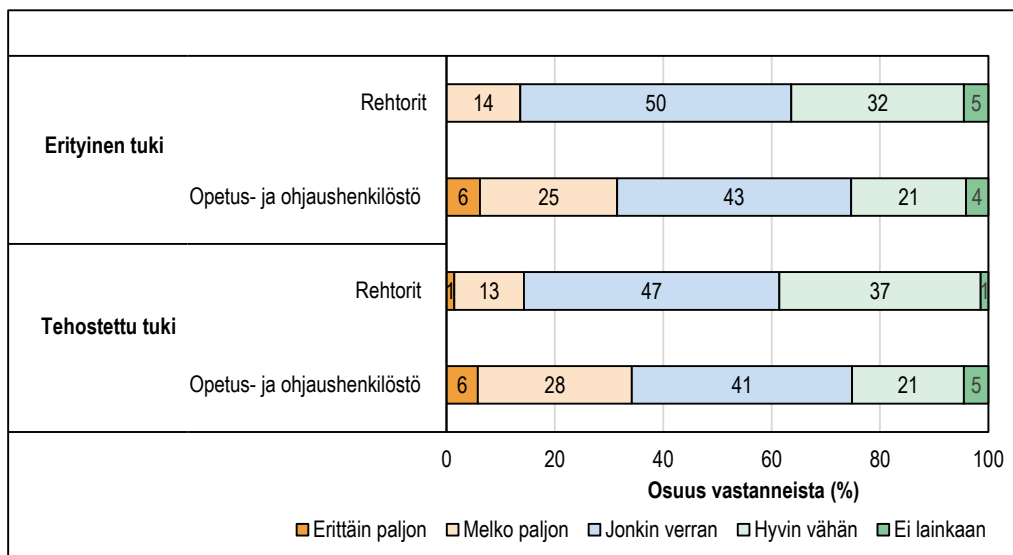
6 Kysymys: Mitä ongelmia tai haasteita opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana oli? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

3.2 Tuen ja ohjauksen tarve sekä kotoa saatu tuki

Tuen järjestelyt ja tuen antaminen koettiin etäopetusaikana normaaliopetusta haasteellisemmaksi. Kodeilla oli erilaisia mahdollisuuksia tukea oppijoita ja se on vaikuttanut monen oppijan opintoihin etäopetusaikana.

3.2.1 Erityisessä ja tehostetussa tuessa koettiin haasteita etäopetusaikana

Perusopetuksen rehtoreilta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin erityisen ja tehostetun tuen järjestelyistä poikkeusolojen aikana. Lähes kolmannes opetus- ja ohjaushenkilöstöstä ja yli kymmenen prosenttia rehtoreista koki erityisessä ja tehostetussa tuessa olleen paljon haasteita poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana (kuvio 2).

KUVIO 2. Perusopetuksen rehtoreiden (n = 66–70) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 146–155) näkemykset siitä, kuinka paljon etäopetusaikana oli haasteita erityisessä ja tehostetussa tuessa

Rehtorit, jotka kokivat sekä erityisessä että tehostetussa tuessa olleen paljon ongelmia etäopetuksen aikana, arvioivat myös muut etäopetuksen aikaiset haasteet suuremmiksi kuin ne rehtorit, jotka eivät kokeneet näitä yhtä haasteelliseksi.

Tehostetun tuen antaminen ei varsinaisen haaste, mutta selvittää oliko tuesta hyötyä, onkin toinen kysymys. (perusopetuksen opettaja)

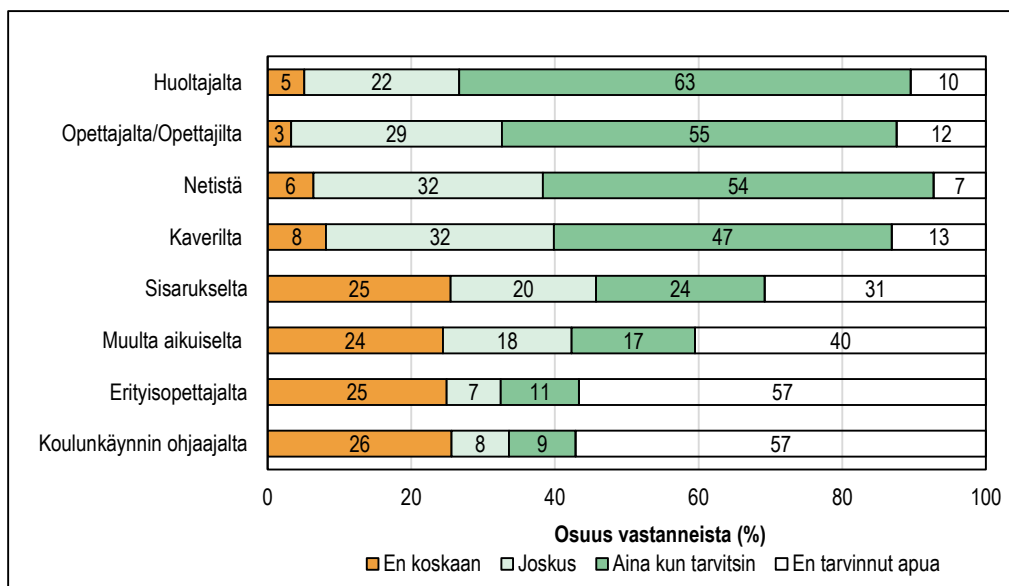
Oppilailla, joilla tehostettu tai yleinen tuki on myös muunlaisia haasteita kuin koulunkäynti. Perhetaustat voivat olla heikot ja se näkyi vahvasti etäopiskelun aikana. Tarve lähiopetukseen oli suuri. (kuraattori)

Helsingin ja Tampereen yliopistojen koulunkäyntiä, opetusta ja hyvinvointia kouluyhteisössä koronaepidemian aikana tarkastelleessa tutkimuksessa selvitettiin myös erityisen ja tehostetun tuen toteutumista etäopetusaikana. Tämän aineiston mukaan rehtoreista lähes puolet koki tehostettua tukea saavien oppilaiden saaneen tukea etäopetuksessa joko selvästi heikommin tai heikommin verrattuna aiempaan. Erityisen tuen kohdalla vastaava osuus oli kaksi viidesosaa. Opettajista puolet koki tehostetun tuen oppilaiden ja kolmannes erityisen tuen oppilaiden saaneen joko selvästi heikommin tai heikommin tukea. (Ahtiainen ym. 2020.)

3.2.2 Etäopetuksen aikana tuen tarpeessa ja järjestämisessä oli paljon vaihtelua

Arviointiin osallistuneiden opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä oppijoiden mukaan tuen tarpeessa ja sen järjestämisessä oli paljon vaihtelua. Opetus- ja ohjaushenkilöstöstä neljännes arvioi oppimisen tuen järjestelyjen olleen paljon vaikeampaa järjestää, ja lähes kaksi viidesosaa arvioi sen olleen vaikeampaa etäopetuksen aikana normaaliopetukseen verrattuna. Vastaajista 15 prosenttia ei kokenut vaikeuksien lisääntyneen etäopetuksen aikana ja kaksi prosenttia koki oppisen tuen järjestelyjen olleen etäaikana helpompia verrattuna normaaliopetukseen.

Perusopetuksen 6. ja 9. luokan oppilaat vastasivat saaneensa etäopetuksen aikana yleisimmin tukea opiskeluunsa huoltajilta, opettajilta ja netistä (kuvio 3). Yli puolet vastaajista ilmoitti saaneensa näiltä tahoilta tukea aina tarvitessaan. Yli puolet vastaajista ilmoitti, ettei ollut tarvinnut apua erityisopettajalta tai koulunkäynnin ohjaajalta.

KUVIO 3. Oppilaiden (n = 1 748–1 771) näkemykset siitä, kuinka usein he saivat etäopetuksen aikana apua opiskeluun mainituilta tahoilta

Kuudesluokkalaiset vastasivat yhdeksäsluokkalaisia useammin saaneensa apua vanhemmiltaan ja muilta aikuisilta, kun vastaavasti yhdeksäsluokkalaiset ilmoittivat kuudesluokkalaisia useammin saaneensa tarvitessaan apua kavereiltaan tai netistä. Sukupuolten välillä ei ollut eroja avun saamisessa tai siinä, tarvitsiko oppilas apua. Yhdeksäsluokkalaiset olivat kuudesluokkalaisia merkitsevästi enemmän sitä mieltä, etteivät he tarvinneet keneltäkään apua etäopetusajana. Ne yhdeksäsluokkalaiset, jotka ilmoittivat, etteivät ole saaneet koskaan apua, suhtautuivat etäopetukseen kielteisimmin⁷. Kuudesluokkalaisilla tämä yhteys ei ollut yhtä selkeä.

Syksyllä 2020 lähiopetuksen alettua perusopetuksen oppilaista reilusti yli puolet (67 %) vastasi saavansa koulusta tarpeeksi tukea. Neljännes vastaajista ei osannut sanoa, saavatko he tarpeeksi tukea ja kahdeksan prosenttia ei kokenut saavansa tarpeeksi tukea koulusta. Kuudesluokkalaiset kokivat saavansa paremmin tukea kuin yhdeksäsluokkalaiset. Kuudesluokkalaisista kolme neljäsosaa vastasi saavansa tarpeeksi tukea, kun vastaava osuus yhdeksäsluokkalaisilla oli 64 prosenttia. Yhdeksäsluokkalaisista yhdeksän prosenttia vastasi, ettei saa tarpeeksi tukea koulusta, kun kuudesluokkalaisista tätä mieltä oli kuusi prosenttia. Pojista lähes kolme neljästä (74 %) koki saavansa tarpeeksi tukea, kun tytöistä vastaavasti tätä mieltä oli kuusi kymmenestä (62 %).

Jos joku aine tuntuu vaikealta, saan siihen aina apua. (9. luokan oppilas)

Ruotsinopettajani on todella hyvä opettaja, hän osaa opettaa ja auttaa aina kun tarvitsen, ja kysyy tarvitsenko apua jos en itse sitä pyydä. (9. luokan oppilas)

⁷ Oppilaat saivat arvioida suhtautumistaan etäopetukseen viidellä eri hymiöllä.

Keskiavertto oppilaiden koulunkäyntiin ei kiinnitetä huomiota, sillä apua ja neuvoja annetaan enimmäkseen oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä apua ja tukea koulussa suoriutumiseen. Mielestäni apua pitäisi olla tarjolla myös muille koululaisille. (9. luokan oppilas)

Matikan tunneilla opettajan aika on mennyt luokan pelleilijöiden hiljentämiseen eikä ole voinut auttaa minun laisiani motivoituneita mutta vähän heikommin osaavia oppilaita. Etäkoulussa kaverit eivät voineet pelleillä tai jos pelleili etäkokouksissa niin silloin hänet poistettiin kokouksesta ja laitettiin merkintä. Silloin opettajalla oli aikaa auttaa minua ja toivon että etäopiskelu tulisi takaisin. (9. luokan oppilas)

3.2.3 Lukiossa avun ja tuen saamisessa parantamisen varaa

Lukiolaiset kokivat pääosin saaneensa riittävästi tukea ja ohjausta opintoihinsa etäopetuksen aikana (ka. 3,7⁸). Opiskelijoista kuitenkin 16 prosenttia koki, ettei ollut saanut riittävästi tukea opintoihinsa ja 15 prosenttia ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä. Opiskelijat, jotka kokivat etäopetusajan kuormittavana tai joiden motivaatio etäopiskeluaikana oli huono, arvioivat saaneensa vähemmän tukea ja ohjausta.

Avun ja tuen saantiin liittyvät ongelmat nousivat esiin myös lukiolaisten avovastauksissa⁹. Noin kymmenesosassa maininnoista kerrottiin avun ja tuen saantiin liittyvistä haasteista poikkeusolojen aikana. Maininnoissa tuotiin esiin, että opettajiin oli vaikea saada yhteyttä eikä heiltä aina saatu tarvittavaa tukea tai ohjeistusta. Osa opiskelijoista koki myös kynnyksen avun pyytämiseen etäaikana korkeammaksi kuin lähiopetuksessa.

En saanut tukea opintoihin. Jotkut opettajat eivät ollu kunnolla yhteydessä oppilaiden kanssa vaan laittoivat vaan tehtävälisan. (lukiolainen)

Palautetta ja muuta yksittäistä tukea sai huomattavasti vähemmän. Kynnys kysyä ja pyytää apua/neuvoa oli paljon korkeampi. (lukiolainen)

Toisaalta osa opiskelijoista koki myös etäaikana saaneensa riittävästi tukea opetus- ja ohjaushenkilöstöltä. Osa vastaajista piti asioiden kysymistä etäyhteydellä helppona ja nopeana. Poikkeusolojen aikana hyvin toimineista asioista opetuksessa ja ohjauksessa 15 prosenttia maininnoista liittyi avun saantiin ja yhteydenpidon helppouteen.

8 Keskiarvot perustuvat asteikkoon: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä

9 Kysymykset: Mitä ongelmia tai haasteita opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana oli? ja Mitkä asiat toimivat opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana hyvin? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

Minusta on tuntunut kivalta, kun opettajat avoimesti kyselevät, miten on sujunut. Myös opiskelijoiden mielipiteitä kurssien käytännöissä on kuunneltu. Ainakin itse koen oppineeni etäopiskeluaikana niin hyvin kuin yleensäkin opin. (lukiolainen)

Jos oli kysyttävää, livetunnin kommentoissa siihen oli matala kynnyks. Myös luentomaiset oppitunnit olivat monien aineiden kohdalla toimivia. (lukiolainen)

3.2.4 Kotoa saadun tuen merkitys kasvoi

Koulusta saadun tuen ohella etäopetusaikana kotoa saadun tuen tarve ja tuen merkitys kasvoi. Noin kolmasosassa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, perusopetuksen rehtoreiden ja perusopetuksen opettajien avovastauksista¹⁰ arvioitiin, että oppilaiden saama tuki kotoa vaihteli etäopetuksen aikana ja sai aikaan epätasa-arvoisuutta oppilaiden välille. Myös lukiokoulutuksen rehtorit (21 % maininnoista) ja opettajat (15 % maininnoista) arvioivat, että kodista saadun tuen vaihtelu heikensi merkittävästi tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen etäopetuksen toteutumista. Lukiolaiset eivät avovastauksissaan maininneet, että olisivat kaivanneet opetuksellista tukea kotoa, kun heiltä kysyttiin poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden ongelmista ja haasteista.

Etäopetuksen aikana kodin tuki ja resurssit vaikuttivat paljon. Koulussa lähiopetuksessa oppilaat saavat saman opetuksen ja opettaja pystyy puuttumaan heti kun tulee vaikeuksia, nyt kaikkien koneet eivät toimineet ja yhteyksissä oli epävarmuutta. Lisäksi oppilas ei välttämättä ilmaissut, jos ei jotain asiaa ymmärtänyt. (perusopetuksen rehtori)

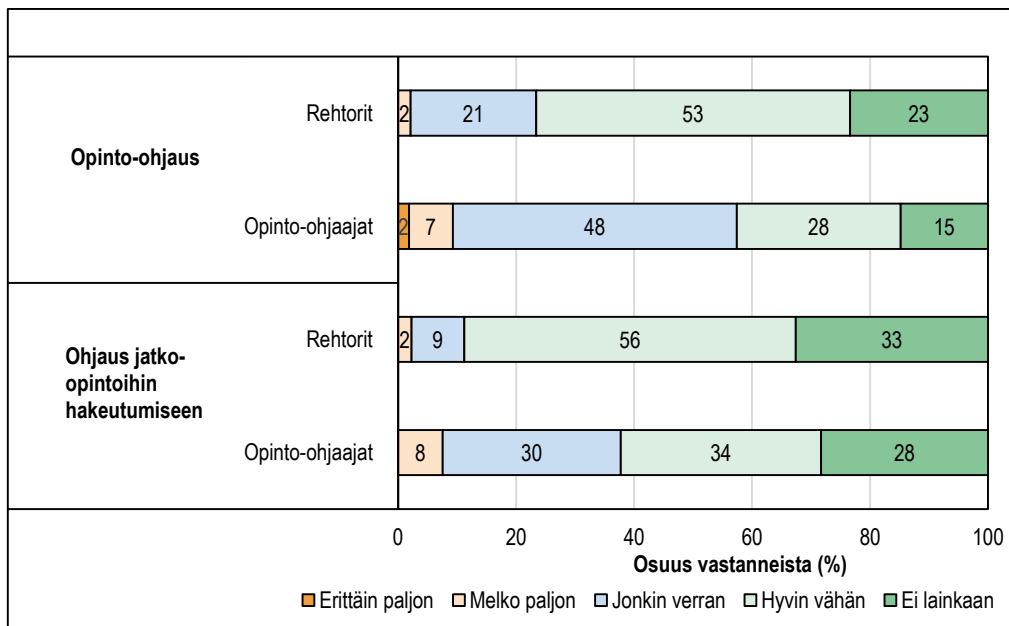
Toisilla on huomattavasti paremmat ja helpommat lähtökohdat etäopiskeluun. Esimerkiksi kotona oleva rauhallinen tila, laitteisto, opiskeluvälmiudet ja läheisten tuki vaihtelevat opiskelijoiden kesken. Ne, keillä lähtökohdat ja väliolosuhteet ovat hyvät saavat opiskelussa etumatkaa ja pärjäävät paremmin. (lukion opettaja)

3.2.5 Opinto-ohjaus toteutui etäaikana hyvin

Sekä perusopetuksen että lukioiden rehtorit ja opinto-ohjaajat¹¹ eivät kokeneet opinto-ohjauksessa olleen suuria haasteita etäopetuksen aikana. Opinto-ohjaajien mukaan opinto-ohjauksessa oli kuitenkin hieman enemmän haasteita kuin rehtoreiden näkemyksen mukaan. Ohjauksessa jatko-opintoihin hakeutumiseen vastaajat kokivat olleen vähemmän ongelmia kuin muussa opinto-ohjauksessa (kuviot 4).

¹⁰ Kysymys: Mitä vaikutuksia ja millaisia haasteita poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä on ollut oppilaidenne/opiskelijoidenne koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen näkemyksenne mukaan? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

¹¹ Opinto-ohjaukseen liittyviin kysymyksiin vastasivat opetus- ja ohjaushenkilöstöstä vain opinto-ohjaajat

KUVIO 4. Perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen rehtoreiden (n = 89–94) ja opinto-ohjaajien (n = 53–54) näkemykset siitä, kuinka paljon etäopetuksen aikana oli haasteita opinto-ohjauksessa ja ohjauksessa jatko-opintoihin hakeutumiseen

Lukiolaisilta kysyttiin heidän saamastaan opinto-ohjauksesta poikkeusolojen aikana. Suurin osa heistä oli saanut tarvitsemaansa opinto-ohjausta. Kymmenesosa vastaajista ei kuitenkaan kokenut saaneensa tarvitsemaansa opinto-ohjausta poikkeusolojen aikana. Vastaajista 16 prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä.

Tukea opoilta oli mielestäni hyvin saatavilla ja matala kynnys kysymiseen. (lukiolainen)

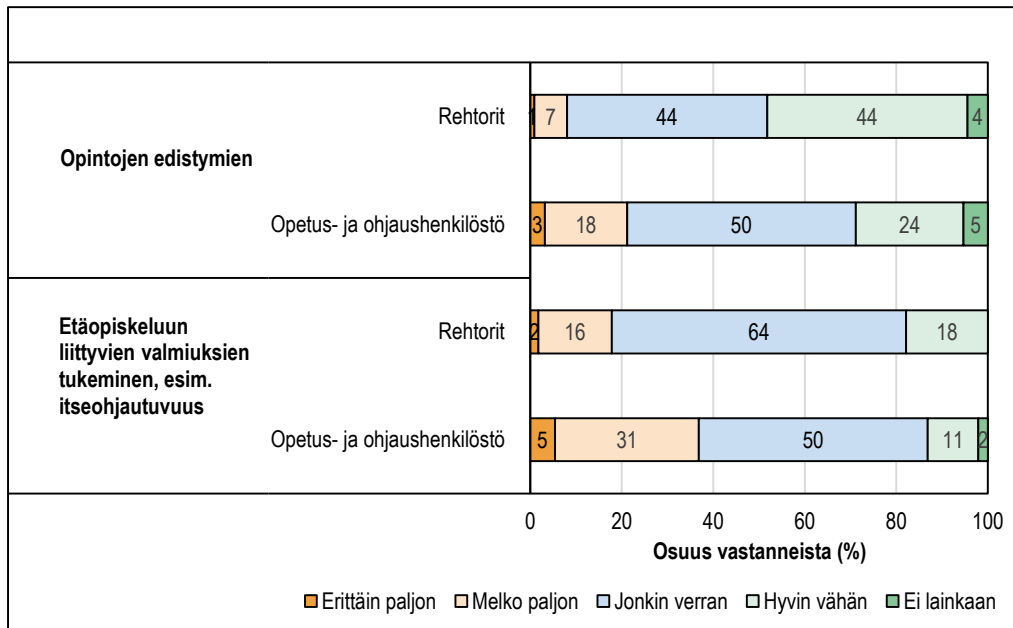
Opinto-ohjaus ei ollut niin antavaa mitä olisi voinut olla, olisin tarvinnut enemmän tietoa yo kirjoituksista, jotka ovat kesän jälkeen edessä. (lukiolainen)

3.3 Opintojen edistyminen, itseohjautuvuus ja motivaatio

Etäopetusaika vaati oppijoilta itsenäistä työskentelyä ja itseohjautuvuutta. Rehtoreilta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin oppijoiden opintojen etenemisestä etäopetuksen aikana. Perusopetuksen oppilaita puolestaan pyydettiin arvioimaan, miten paljon he olivat etäopetusaikana oppineet erilaisia itseohjautuvuuteen liittyviä taitoja.

3.3.1 Oppilaiden ja opiskelijoiden itseohjautuvuudessa haasteita etäopetusaikana

Niin perusopetuksessa kuin lukiokoulutuksessa opetus- ja ohjaushenkilöstö arvioi opintojen edistymisessä olleen enemmän haasteita kuin rehtorit. Noin kolmannes opetus- ja ohjaushenkilöstöstä arvioi, että oppilailla ja opiskelijoilla on ollut paljon haasteita opintojen edistymisessä. Rehtoreista tätä mieltä oli vajaa viidennes. Molempien vastaajaryhmien mielestä etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukemisessa oli parannettavaa (kuvio 5). Opetus- ja ohjaushenkilöstön mielestä esimerkiksi itseohjautuvuuden taidot eivät olleet riittävällä tasolla.

KUVIO 5. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreiden (n = 112) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 378–388) näkemykset siitä, kuinka paljon etäopetuksen aikana oli haasteita opintojen edistymisessä ja etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukemisessa

Yhteydenpidon toimivuuden ohella opetus- ja ohjaushenkilöstön näkökulmasta toinen merkittävä tekijä poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen haasteista summamuuttujatasolla¹² tarkasteltuna, oli etäopetukseen liittyvien valmiuksien tukeminen. Näiden kahden tekijän yhteisvaikutus selitti merkittävän osan siitä, miten haastavaksi opetus- ja ohjaushenkilöstö koki etäopetusajan. Vastaaajat, jotka kokivat paljon haasteita sekä yhteydenpidossa oppijoihin että etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukemisessa, kokivat myös muut etäopetusaikaan liittyvät asiat haasteellisemmiksi.

¹² Aineistoa tiivistettiin rakentamalla analyysivaiheessa etäopetusajan haasteiden määrää kuvaava summamuuttuja kahdeksasta muuttujasta.

3.3.2 Lähiopetuksen puute heikensi yhdenvertaisuuden toteutumista

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien (16 %), perusopetuksen (13 %) sekä lukioden rehtoreiden (13 %) ja perusopetuksen (15 %) sekä lukiokoulutuksen (35 %) opetus- ja ohjaushenkilöstön avovastauksissa¹³ arvioitiin lähiopetuksen puuttumisen heikentäneen yhdenvertaisuuden toteutumista erityisesti tukea tarvitsevilla ja kielivähemmistöihin kuuluvilla. Perusopetuksen opettajien (14 %), perusopetuksen rehtoreiden (9 %) ja lukion rehtoreiden (16 %) vastauksissa arvioitiin myös oppijoiden itseohjautuvuuden ja motivaation puutteiden vaikuttaneen heikentävästi oppijoiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon.

Itseohjautuvat ja aktiiviset opiskelijat selvinnevät tästä jaksosta ongelmitta, mutta opiskelijat, joilla motivaatio ja opiskelutaidot ovat heikot tulevat olemaan muita heikommassa asemassa. (lukion rehtori)

Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat tarvitsisivat enemmän tukea – ohjeistaminen etänä vie aikaa. Tukiopetusta pitää voida antaa tarvittaessa. (lukion opettaja)

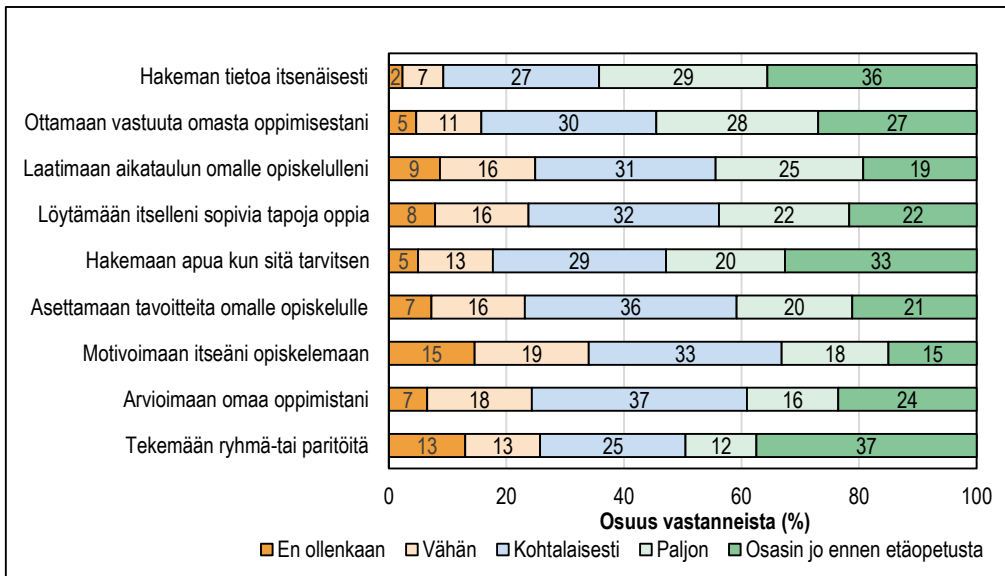
Oppilaat, joilla on itseohjautuvuuden haasteita lähiopetuksessakin, putosivat helposti etäaikana. Heidän opiskelun tukeminen vaati opettajilta paljon ylimääräistä työtä ja myös oppilashuollolta sekä erityisopetukselta. (perusopetuksen opinto-ohjaaja)

Jotkut heikot oppilaat ovat tehneet töitä paremmin kuin normaalisti, koska on saanut tehdä kotona omassa rauhassa hyvin keskittyen. Jotkut taas eivät ole saaneet mitään aikaan ilman opettajan ohjausta. (perusopetuksen opettaja)

3.3.3 Oppijoiden mielestä itsensä motivointi oli vaikeinta

Suurin osa oppilaista koki etäopetuksen aikana oppineensa hakemaan tietoa itsenäisesti, ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan ja laatimaan aikataulun omalle opiskelulle (kuvio 6). Oppilaiden mielestä vaikeinta oli itsensä motivointi opiskeluun. Monia etäopiskelun kannalta hyödyllisiä taitoja oppilaat ilmoittivat osanneensa jo ennen etäopetusta, kuten ryhmä- ja paritöiden tekemistä, tiedon hakemista itsenäisesti sekä avun hakemista sitä tarvittaessa.

¹³ Kysymys: Mitä vaikutuksia ja millaisia haasteita poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä on ollut oppilaidenne/opiskelijoidenne koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen näkemyksenne mukaan? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

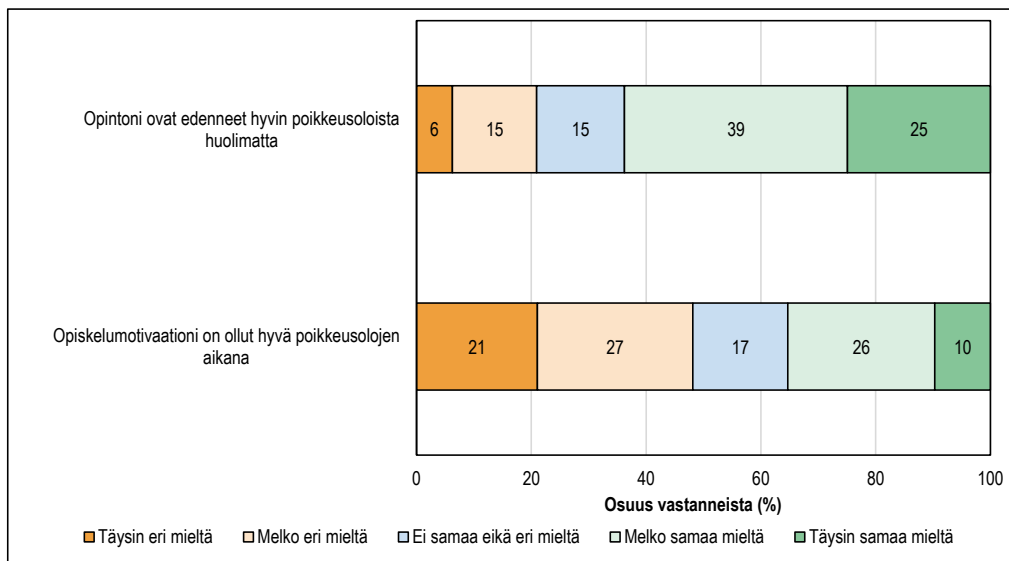

KUVIO 6. Perusopetuksen oppilaiden (n = 1 762–1 771) näkemys siitä, miten paljon he kokevat oppineensa etäopetuksen aikana eri osa-alueissa

Sukupuolten tai luokka-asteiden välillä ei ollut suuria eroja. Sen sijaan oppilaiden asenteella etäopetusta kohtaan oli selkeä yhteys siihen, miten paljon he kokivat oppineensa itseohjautuvuuteen liittyviä asioita etäopetuksen aikana. Oppilaan kielteinen asennoituminen etäopetusaikaan selitti hänen kielteisempää näkemystään etäaikana oppimisestaan asioista. Jos oppilas puolestaan suhtautui myönteisesti etäopetusaikaan, hän arvioi oppineensa enemmän itseohjautuvuuteen liittyviä taitoja poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana.

3.3.4 Viidesosalla lukiolaisista opinnot eivät edenneet suunnitellusti

Suurin osa lukion opiskelijoista koki, että heidän opintonsa ovat edenneet hyvin poikkeusoloista huolimatta (kuvio 7). Kuitenkin viidesosa vastaajista oli asiasta eri mieltä. Opiskelumotivaationsa poikkeusolojen aikana koki huonoksi lähes puolet vastanneista.

KUVIO 7. Lukion opiskelijoiden (n = 831–835) näkemyksiä opintojen etenemisestä ja opiskelumotivaatiosta poikkeusolojen aikana

Etäopiskelun aikaisella motivaatiolla oli selkeä yhteys opiskelijoiden vastauksiin. Opiskelijat, jotka kokivat motivaationsa etäopetusajana huonoksi, arvioivat myös oppilaitoksen toiminnan sekä omien opintojensa etenemisen¹⁴ huonommaksi, kuin opiskelijat, joiden motivaatio oli hyvä.

Opiskelijat, joilla oli erityisopetuksen tai muun oppimisen tuen tarve lukiossa, kokivat, etteivät heidän opintonsa olleet edenneet poikkeusolojen aikana yhtä hyvin (ka. 3,1¹⁵) kuin opiskelijoilla, joilla ei tätä tuen tarvetta ollut (ka. 3,7). Oppimisen tukea tarvitsevat lukiolaiset myös kokivat opiskelumotivaationsa poikkeusolojen aikana huonommaksi (ka. 2,5) kuin muut lukiolaiset (ka. 2,8). Vain neljännes erityisopetuksen opiskelijoista piti opiskelumotivaatiotaan hyvänä etäopintojen aikana, kun vastaavasti kolmannes muista opiskelijoista koki motivaationsa hyväksi.

14 Aineistoa tiivistettiin rakentamalla analyysivaiheessa poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen toimivuutta kuvaavat summamuuttajat. Tyytyväisyyttä oppilaitoksen toimintaan kuvaavassa summamuuttujassa ovat mukana väittämät: Olen saanut oppilaitoksestani riittävästi tietoa poikkeusolojen vaikutuksesta opiskeluun. Olen saanut riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini. Sain riittävästi palautetta. Etäopetus on toiminut hyvin. Sain tarvitsemaani tukea opiskeluhollosta. Sain tarvitsemaani opinto-ohjausta. Tyytyväisyyttä opintojen etenemiseen kuvaavassa summamuuttujassa ovat mukana väittämät: Opintoni ovat edenneet poikkeusoloista huolimatta. Opiskelutaitoni ovat riittäneet poikkeusolojen aikana tapahtuvaan opiskeluun. Opiskelumotivaationi on ollut hyvä poikkeusolojen aikana.

15 Keskiarvot perustuvat asteikkoon: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä

Huoli opintojen etenemisestä nousi esiin myös lukion rehtoreiden sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön avovastauksista¹⁶. Lukion rehtoreiden vastauksissa 16 prosentissa kannettiin huolta poikkeusolojen vaikutuksesta mahdolliseen opintojen pitkittymiseen. Lisäksi rehtoreilla oli huoli siitä, tavoitetaanko syksyllä mahdollisesti etänä jatkavat opiskelijat kattavasti. Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstön avovastausmaininnoista kymmenesosa liittyi huoleen opiskelijoiden opintojen etenemisestä ja siitä ettei kaikkia opiskelijoita tavoitettu.

Aivan tarkkaa tietoa ei ole, miten paljon psyykinen kuormitus on lisääntynyt, vaikka se on tiedossa, että myös tunnekuormitus on lisääntynyt. Taloustilanteen kiristymisen vaikutuksista ei ole tietoa. Opiskelijat pyrkivät sinnittelemään kyllä mukana opetuksessa, vaikka olisikin vaikeaa. Tilanne tulee näkymään voimakkaasti esimerkiksi opintojen pitkittymisenä, ylioppilaskirjoituksissa jne. (lukion rehtori)

Man kan inte se framstegen. Aha upplevelserna eller om de inte förstått vad som sagts. (lärare i gymnasium)

Lukioiden opiskelijakyselyssä lähes puolet (48 %) koki opiskelumotivaation huonoksi poikkeusolojen aikana. Lukiolaisten avovastauksissa¹⁷ 15 prosentissa maininnoista tuotiin esiin motivaation puute ja keskittymisvaikeudet haasteena poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana.

Att ha motivation att ta tag i. (studerande)

Opetusta on vaikeampi seurata ja tehtäviä on ollu liikaa. Opiskelumotivaatio on erittäin matalalla kotona tietokoneella jatkuvasti istuessa. (lukiolainen)

Ei ollut aina motivaatiota tehdä tehtäviä. – Keskittyminen tehtävien tekoon ei ollut yhtä hyvää kuin koulussa, koska kotona opiskellessa on puhelin, tietokone jne. ulottuvilla. (lukiolainen)

3.3.5 Osa oppijoista hyötyi etäopetuksesta

Kaikkien vastaajaryhmien avovastauksissa¹⁸ tuli esiin myös näkemys, että osalle opiskelijoista etäopetus sopi hyvin. Lukion rehtoreiden maininnoissa 16 prosentissa, lukion ja perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön maininnoissa 8 prosentissa ja perusopetuksen rehtoreiden maininnoissa 6 prosentissa tuotiin esiin, että osa oppilaista ja opiskelijoista myös hyötyi etäopiskelusta. Esimerkiksi ne oppijat, jotka tarvitsevat keskittymisrauhaa tai eivät uskalla tunteilla osallistua yhteiseen keskusteluun, pääsivät etäopetuksessa näyttämään osaamisensa itselleen sopivammalla tavalla.

16 Kysymys: Mitä vaikutuksia ja millaisia haasteita poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä on ollut oppilaidenne/opiskelijoidenne koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen näkemyksenne mukaan? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

17 Kysymys: Mitä ongelmia tai haasteita opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana oli? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

18 Kysymys: Mitä vaikutuksia ja millaisia haasteita poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä on ollut oppilaidenne/opiskelijoidenne koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen näkemyksenne mukaan? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

[...] etäopiskelu on sopinut osalle paljon paremmin kuin lähiopiskelu. Tällaiset oppilaat ovat edistyneet normaalia paremmin etäopiskelussa. Jopa koulua käymätön oppilas on saanut merkittävästi opintoja eteenpäin. (perusopetuksen rehtori)

Positiivinen vaikutus etäopiskelulla on ollut niihin oppilaisiin, joilla on haasteita työskennellä isommissa ryhmissä ja jotka ovat häiriöherkkiä. He ovat tehneet erinomaista työtä etäopiskelun aikana ja pärjänneet opinnoissaan hyvin. (perusopetuksen opettaja)

hyvin pärjäävät pärjäävät yleensä hyvin myös poikkeusoloissa, ja vastaavasti ne, joilla on haasteita ollut aiemminkin, kärsivät usein poikkeusolojen aikana (kuraattori)

Myös lukiolaisten avovastauksista¹⁹ nousi esiin etäopetuksen sopiminen osalle opiskelijoista. Kysyttäessä poikkeusolojen aikana hyvin toimineista asioista 11 prosenttia maininnoista liittyi siihen, että etäopetusaika helpotti opiskelijan omaa arkea. Esimerkiksi aamuhäätysten ja matkaan käytetyn ajan poisjäänti koettiin myönteisenä asiana. Monet pitivät siitä, että opintoja sai suorittaa oman aikataulun mukaan. Myös sosiaalisista tilanteista koetut paineet vähenivät etäopetusaikana.

Man har bättre kunnat planera sin dag då man inte varit bunden i skolan och på så sätt också fokusera på sömnen och istället göra skolan då man är mest pigg och aktiv. (studerande)

Minua ei ahdistanut olla oppitunnilla yhtä paljon kuin normaalisti, jonka vuoksi pystyin keskittymään oppimiseen tunnilla paremmin. (lukiolainen)

Saa päättää hyvin oman opiskelumenetelmänsä. Ei ole mitään henkisiä paineita: ulkonäkö, ryhmäpaine, yms. Työskentely rauha riippu pelkästään itsestään. (lukiolainen)

Oli helpompaa kun ei ollut sosiaalisia paineita esim. kenen kanssa olen välitunneilla. (lukiolainen)

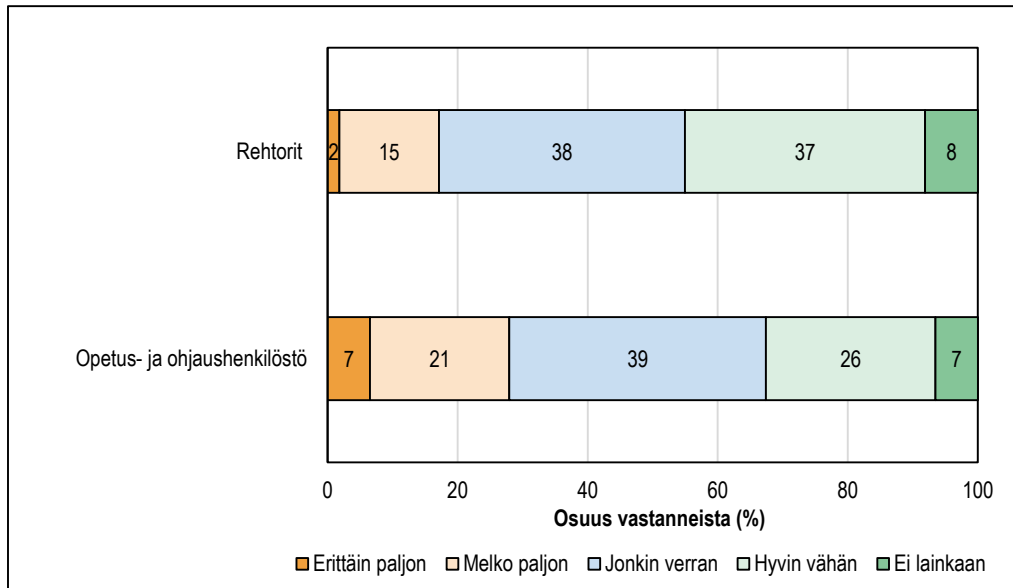
3.4 Oppijoiden hyvinvointi ja opiskeluhoito

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppilaan ja opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Opetuksen järjestäjällä oli poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana velvollisuus järjestää oppilashuoltoa siinä laajuudessa ja sellaisilla toteuttamistavoilla kuin se oli olosuhteisiin nähden mahdollista.

¹⁹ Kysymys: Mitkä asiat toimivat opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana hyvin? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

3.4.1 Opiskeluhuollossa koettiin haasteita etäopetusaikana

Vajaa viidennes rehtoreista sekä neljännes opetus- ja ohjaushenkilöstöstä koki oppilas- ja opiskelu- huollossa olleen paljon haasteita poikkeusolojen aikana (kuvio 8). Molemmissa vastaajaryhmissä kolmannes koki opiskeluhuollossa olleen jonkin verran haasteita.

KUVIO 8. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreiden (n = 111) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 322) näkemys oppilas- ja opiskelijahuollon haasteiden määrästä poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana

Oppilas- ja opiskelijahuollossa nähtiin olevan ongelmia erityisesti lukiossa. Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstöstä kolmannes (33 %) koki opiskeluhuollossa olleen ongelmia paljon, kun vastaavasti vuosiluokkien 3–6 opettajista tätä mieltä oli 18 prosentilla. Tilastollisesti vastaajaryhmien erot eivät kuitenkaan ole merkitseviä.

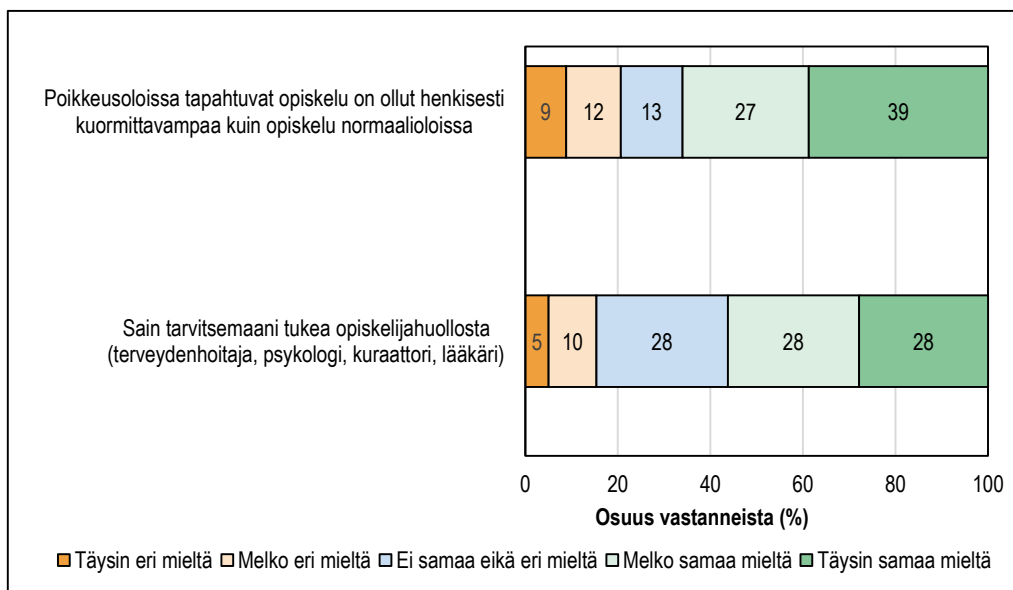
Yhteistyön tekeminen eri toimijoiden kesken esim. opiskeluhuollossa vaatii huomattavasti enemmän aikaa kuin jos oltaisiin samassa rakennuksessa. Verkostopalaverit, joihin kutsutaan esim. koulun ulkopuolisia hoitotahoja, ovat haastavia toteuttaa etänä videoyhteyden avulla. (lukion opinto-ohjaaja)

Kouluterveydenhoitajat siirrettiin muihin työtehtäviin, joten opiskeluhoolto oli etäopiskelun aikana vaillaista. (kuraattori)

Myös Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkimuksen mukaan oppilashuollossa oli tapahtunut heikentymistä etäopetuksen aikana. Oppilashuoltohenkilöstöstä yli 40 prosenttia koki monialaisessa asiantuntijaryhmässä tapahtuvan yksilökohtaisen oppilashuollon toteutumisen huonontuneen poikkeusolojen aikana. Poikkeusolojen aikana yhteistyö koulun muiden ammattilaisten kanssa oli myös normaalia vähäisempää. (Ahtiainen ym. 2020.)

3.4.2 Opiskelu lukiossa oli poikkeuksellisen kuormittavaa

Kaksi kolmasosaa lukiolaisista arvioi etäopiskelun olleen normaalia opiskelua kuormittavampaa. Yli puolet vastaajista kuitenkin koki, että oli saanut tarvitsemaansa tukea opiskelijahuollosta (kuvio 9).

KUVIO 9. Opiskelijoiden (n = 377–824) käsityksiä opintojen kuormittavuudesta ja opiskelijahuollosta saamastaan tuesta poikkeusolojen aikana

Etäopiskelun aikana koetulla kuormittavuudella oli yhteys opiskelijan kokemukseen etäopiskelusta ja opintojen etenemisestä. Opiskelijat, jotka kokivat etäopiskelun kuormittavaksi, arvioivat oppilaitoksen toiminnan sekä opintojensa etenemisen²⁰ etäaikana heikommaksi kuin opiskelijat, jotka eivät pitäneet etäopiskelua yhtä kuormittavana. Etäopetuksen kuormittavuus korostui selkeimmin opiskelijoilla, joilla oli erityisen tuen tarve. Heistä lähes kolme neljäsosaa (72 %) piti

²⁰ Aineistoa tiivistettiin rakentamalla analyysivaiheessa poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen toimivuutta kuvaavat summamuuttujat. Tyytyväisyyttä oppilaitoksen toimintaan kuvaavassa summamuuttujassa ovat mukana väittämät: Olen saanut oppilaitoksestani riittävästi tietoa poikkeusolojen vaikutuksesta opiskeluun. Olen saanut riittävästi tukea ja ohjausta opintoihini. Sain riittävästi palautetta. Etäopetus on toiminut hyvin. Sain tarvitsemaani tukea opiskeluhuollosta. Sain tarvitsemaani opinto-ohjausta. Tyytyväisyyttä opintojen etenemiseen kuvaavassa summamuuttujassa ovat mukana väittämät: Opintoni ovat edenneet poikkeusoloista huolimatta. Opiskelutaitoni ovat riittäneet poikkeusolojen aikana tapahtuvaan opiskeluun. Opiskelumotivaattoni on ollut hyvä poikkeusolojen aikana.

opintoja henkisesti kuormittavampana normaaliopetukseen verrattuna. Erityisen tuen päätös ei suoraan selitä opiskelijoiden kokemaa kuormitusta, mutta tässä opiskelijaryhmässä kuormitusta kokeneiden opiskelijoiden osuus on ollut suhteessa suurempi kuin muissa ryhmissä. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä, mutta eivät kuitenkaan suuria.

Opintojen kuormittavuuden kokemukset tulivat esille myös opiskelijoiden avovastauksissa²¹. Etäopetuksen haasteisiin liittyvistä maininnoista kymmenesosa koski opintojen kuormittavuutta sekä opintoihin liittyvää stressiä.

Kielissä suullisia tehtäviä painotettiin liikaa. Matikassa ei opetusta saanut juuri ollenkaan. Opettajat antoivat aivan liian paljon tehtäviä joka tunti, joten tein niitä jopa 12h yksi päivä. Koulu oli todella kuormittavaa henkisesti, stressasin ja itkin, ja sain uniongelmiä. Koulu on yleensä ollut helppoa minulle, joten yllätyin kuinka stressaavaksi se tuli. (lukiolainen)

Keskittymisessä sekä jaksamisessa on ilmennyt ongelmia. Koulunkäynti kotoa käsin on todella hankalaa ja vaatii paljon enemmän, kuin normaali koulunkäynti. On myös vaikeaa olla stressaantumatta pienistäkin asioista. Myös jatkuva koneella istuminen on ollut raskasta. (lukiolainen)

Kurssien suorittaminen muuttui melkein kokonaan itsenäiseksi, eikä opettajat olleet enää yhtä paljon auttamassa ja kertaamassa asioita läpi. Kaiken tekeminen itse ilman muiden apuja kuormitti entistä enemmän ja on päätynyt omalla osallani mielenterveyden kanssa isoihin ongelmiin. (lukiolainen)

Opiskelumotivaatio ja opintojen kokeminen henkisesti kuormittavana olivat yhteydessä toisiinsa. Opiskelijat, jotka pitivät opiskelumotivaatiotaan huonona etäopetuksen aikana, kokivat poikkeusolojen aikaisen opiskelun selvästi kuormittavampana (ka. 4,3²²) kuin opiskelijat, joiden motivaatio oli etäopetuksessa hyvä (ka. 3,0). Opiskelumotivaatiotaan huonona pitävistä opiskelijoista jopa 84 prosenttia piti opintoja henkisesti kuormittavana, kun vastaava osuus motivaatiotaan hyvänä pitävien kohdalla oli 44 prosenttia. Opintojen kuormittavuus ja opiskelumotivaatio korreloivat keskenään voimakkaasti, mutta ei voida kuitenkaan selvästi sanoa, selittääkö opintojen kuormittavuuden kokemus heikkoa opiskelumotivaatiota vai toisinpäin.

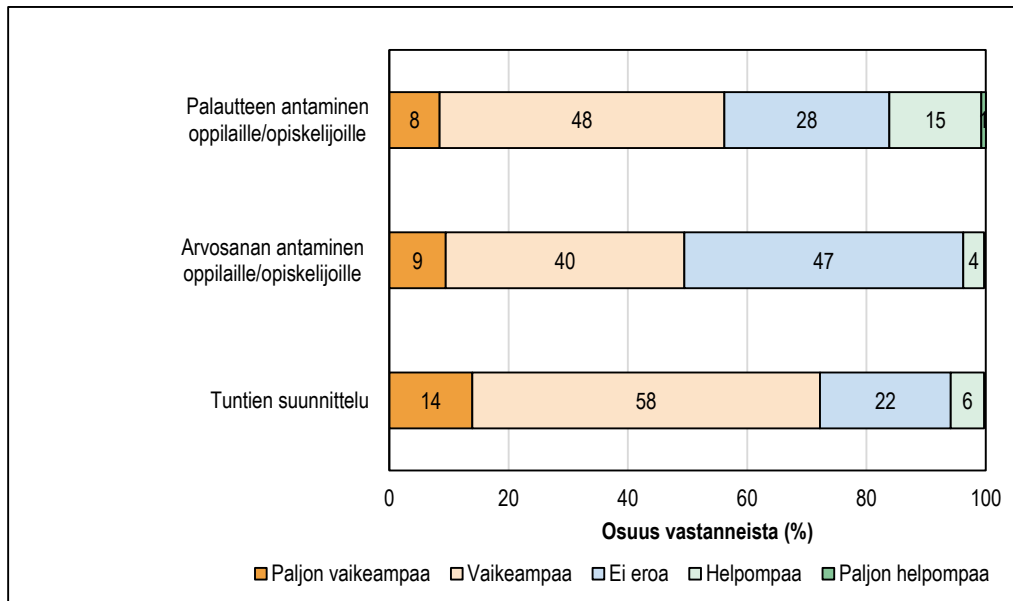
Jos opiskelija koki opiskelumotivaationsa huonoksi etäopintojen aikana, hän myös arvioi saaneensa vähemmän tukea opiskeluhuollosta (ka. 3,4) kuin opiskelijat, joiden motivaatio oli hyvä (ka. 4,1). Lähes viidennes (19 %) niistä opiskelijoista, joilla oli huono opiskelumotivaatio, koki, ettei ollut saanut opiskelijahuollosta tarvitsemaansa tukea. Vastaava osuus opiskelumotivaatiotaan hyvänä pitävistä opiskelijoista oli 10 prosenttia. Myös ne opiskelijat, jotka pitivät etäopiskelua henkisesti kuormittavana, kokivat saaneensa huonommin tukea opiskelijahuollosta (ka. 3,5) kuin ne, jotka eivät kokeneet etäopiskelua yhtä kuormittavana (ka. 4,1).

21 Kysymys: Mitä ongelmia tai haasteita opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana oli? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

22 Keskiarvot perustuvat asteikkoon: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä

3.5 Opetus, ohjaus ja arviointi

Suurin osa perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstöstä arvioi palautteen antamisen, arvosanan antamisen ja tuntien suunnittelun olleen etäopetusaikana vaikeampaa normaaliopetukseen verrattuna (kuvio 10). Tuntien suunnittelun koettiin vaikeutuneen eniten normaalitilaan verrattuna. Vähiten eroja vastaajat kokivat olleen arvosanan antamisessa, jossa lähes puolet opetus- ja ohjaushenkilöstöstä ei kokenut olleen eroa.

KUVIO 10. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 370–390) näkemykset palautteen ja arvosanan antamisesta sekä tuntien suunnittelusta poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana verrattuna normaaliin lähiopetukseen

Tyvärri har det funnits mycket stor variation på kvaliteten i distansundervisningen. Det är givetvis mycket stora skillnader under närundervisningen också, beroende på lärare, men då jämnas skillnaderna delvis ut p.g.a. eleverna kan diskutera med varandra. Vissa lärare har helt enkelt inte förstått varken hur det tekniska eller innehållsmässiga ska skötas och skillnaderna har blottats i större omfattning än vanligtvis. (studiehandledare i grundläggande utbildning)

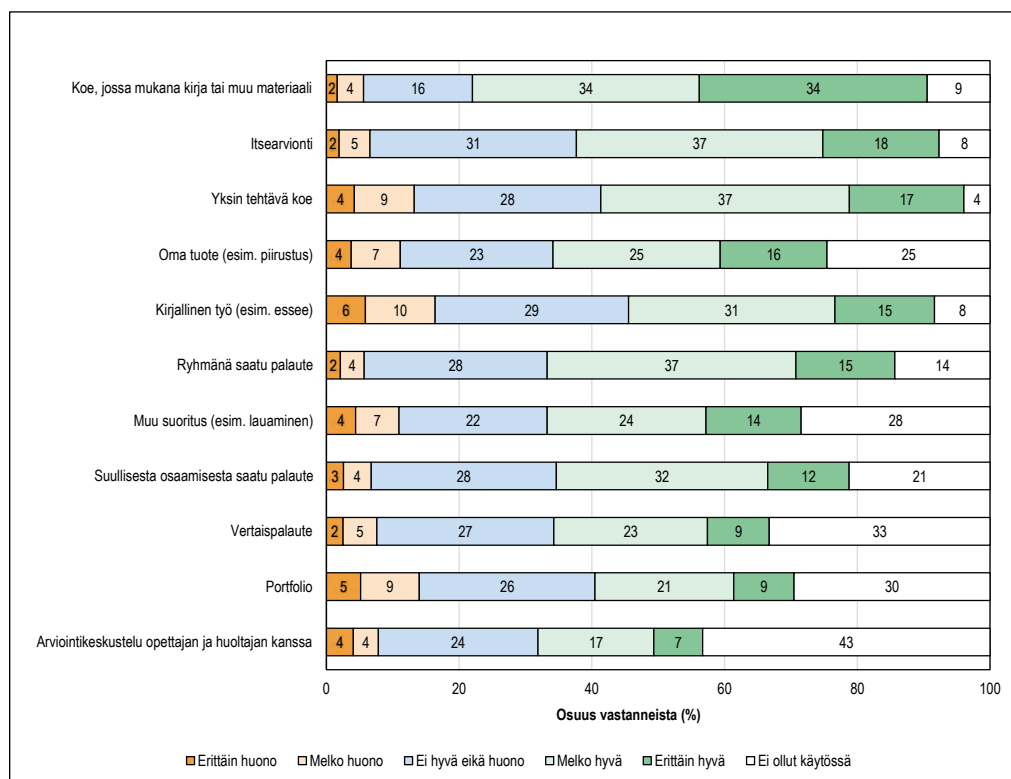
Opettajakohtaiset toimintatavat, erityisesti palautteen antaminen on ollut vaihtelevaa, samoin live-yhteyksien osalta on ollut eroja. Osa ei ole nähnyt oppilaiden kasvoja lainkaan. (lukion opettaja)

Koska kokeet on tehty etänä, eivät niistä saadut arvosanat ole välttämättä keskenään vertailukelpoisia, sillä osa opiskelijoista selvästi lunttasi kokeissa ja osa näytti tehneen ilman apuvälineitä/-

henkilöä. Onneksi kurssiarvosanojen merkitys jatko-opiskelupaikan saamisessa on vähentynyt. (lukion opettaja)

3.5.1 Aineistolähtöisten kokeiden käyttö arvioinnissa koettiin toimivana etäopetusaikana

Etäopetuksen aikana perusopetuksessa käytettiin pitkälle samantyyllisiä arviointitapoja kuin normaaliopetuksessakin. Oppilaiden vastausten mukaan useimmiten käytössä olleita arviointitapoja olivat erilaiset kokeet ja kirjalliset tuotokset (kuvio 11). Toimivimmaksi arviointitavaksi oppilaat kokivat kokeen, jossa sai käyttää apuna muuta materiaalia. Myös itsearviointia pidettiin hyvänä arviointitapana etäopetuksen aikana. Esseet ja portfolioa piti reilu kymmenesosa vastaajista huonona arviointitapana etäopetuksen aikana. Vähiten käytössä oleva arviointitapa etäopetuksen aikana oli oppilaan, opettajan ja huoltajan kesken käyty arviointikeskustelu, jota kaksi viidesosaa oppilaista ei ollut etäopetuksen aikana käynyt. Tähän voi osaltaan vaikuttaa arviointikeskustelujen ajankohta, joka usein painottuu syyslukukauden loppuun ja kevätlukukauden alkuun, joten kyselyn toteutusaikana suurin osa arviointikeskusteluista oli jo käyty. Myös portfolioa ja vertaispalautetta käytettiin etäaikana harvoin arvioinnissa.

KUVIO 11. Oppilaiden (n = 1 753–1 775) kokemukset etäopetuksen aikana käytettyjen arviointitapojen toimivuudesta

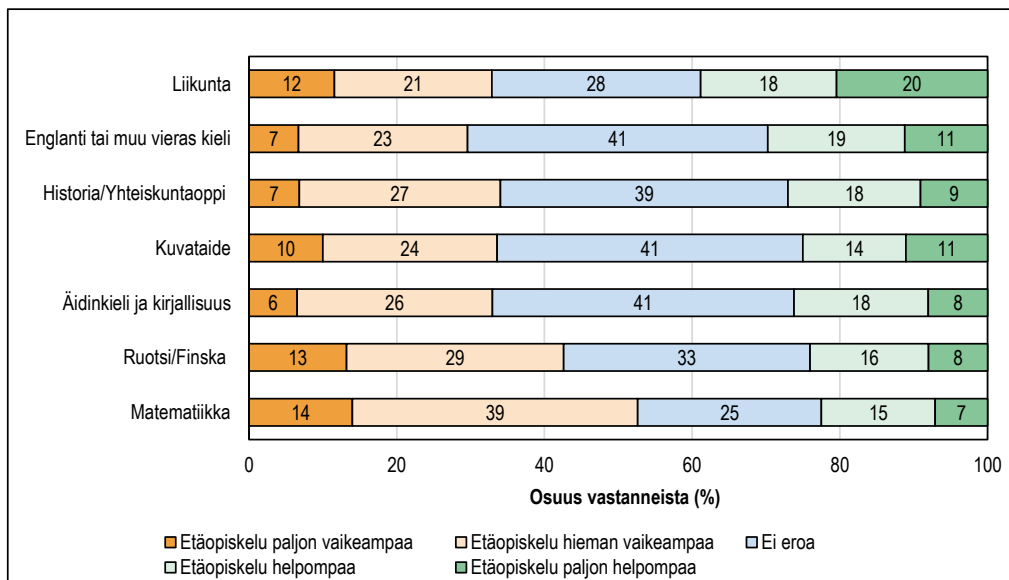
Aiemman Karvin tekemän oppimisen ja osaamisen arvioinnin (Atjonen ym. 2019, 109–111) mukaan opettajien yleisimmin käyttämiä arviointitapoja olivat yksin tehtävät kokeet, esseet ja kirjoitelmat. Vuorovaikutteisista arviointimenetelmistä normaaliopetuksessa yleisimmin käytössä oli itsearviointi, joka myös etäaikana oli tulosten mukaan usein käytössä. Etäopetusaikana hyödyllisimmäksi koettu aineistolähtöinen koe oli Karvin tekemässä arvioinnissa (Atjonen ym. 2019) vähän käytetty menetelmä, mutta oppilaat kokivat jo silloin sen hyödylliseksi oppimisensa kannalta. Myös etäopetusaikana vastaajat kokivat aineistolähtöisen kokeen hyvänä arviointitapana. Kysely antaa viitteitä siitä, että aineistolähtöinen koe on otettu etäopetusaikana enemmän käyttöön.

3.5.2 Oppilaat suhtautuivat etäopetukseen pääosin myönteisesti, vaikka osa oppiaineista koettiin etänä vaikeiksi

Oppilaita pyydettiin kuvaamaan suhtautumistaan kevään etäopiskeluun sekä syksyn lähiopetukseen valitsemalla viidestä kuvasta omia tuntemuksia parhaiten kuvaavan hymiökuvan. Yli puolet (58 %) perusopetuksen kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista suhtautui etäopetusaikaan myönteisesti. Vastaajat suhtautuivat lähiopetukseen jonkin verran myönteisemmin kuin etäopetukseen (65 %). Kuudesluokkalaiset suhtautuivat sekä etäopetukseen että lähiopetukseen yhdeksäsluokkalaisia myönteisemmin.

Samankaltaisia tuloksia tuli esille myös Turun yliopiston tekemässä KiVa-kouluissa toteutetussa kyselyssä, jossa kysyttiin perusopetuksen 1.–9. -luokkalaisilta etäkouluajasta. Kiva-kyselyyn vastanneista oppilaista (n = 48 338) kuusi kymmenestä (59 %) ilmoitti pitäneensä koulunkäynnistä poikkeusolojen aikana melko paljon tai hyvin paljon. Loput (41 %) pitivät siitä melko vähän tai eivät lainkaan. Vähiten etäopetuksesta pitivät yhdeksännen luokan oppilaat, joista lähes puolet (48 %) ilmoitti pitäneensä koulunkäynnistä poikkeusolojen aikana melko vähän tai ei lainkaan, kun vastaavasti ensimmäisen luokan oppilailla tämä osuus oli runsas kolmannes (36 %). Kaikista oppilaista 78 prosenttia piti hyvänä rennompaa aikataulua ja 66 prosenttia parempaa työrauhaa. Kolmannes (35 %) kaikista oppilaista vastasi, että poikkeusolojen aikana oli helpompi keskittyä opiskeluun ja 9 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, ettei etäopiskelussa ollut mitään myönteistä. (KiVa-aineisto 2020.)

Verratessaan kevään 2020 etäopetusta normaaliin lähiopetukseen perusopetuksen oppilaat kokivat etäopiskelun helpommaksi liikunnassa, englannin tai muun vieraan kielen sekä historian ja yhteiskuntaopin opiskelussa (kuvio 12). Vaikeimmaksi etäopiskelun vastaajat kokivat toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi tai finska) sekä matematiikassa. Matematiikan opiskelua etäopetusaikana piti joko paljon tai hieman vaikeampana yli puolet vastaajista. Vähiten eroa etäopetuksen ja normaaliopetuksen välillä oppilaiden mielestä oli englannin tai muiden kielten opiskelussa, kuvataiteessa sekä äidinkielessä ja kirjallisuudessa.

KUVIO 12. Oppilaiden (n = 1 131–1 778) kokemukset etäopiskelun ja normaalin lähiopetuksen eroista eri oppiaineissa

Tytöt kokivat matematiikan opiskelun etänä vaikeammaksi (ka. 2,4²³) kuin pojat (ka. 2,8). Sukupuolten välinen ero on myös tilastollisesti merkitsevä. Muiden oppiaineiden osalta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Helsingin ja Tampereen yliopistojen tekemän tutkimuksen mukaan alakoulun oppilaista viidenes ja yläkoulun oppilaista neljännes vastasi, että heillä oli joko päivittäin tai useamman kerran viikossa vaikeuksia etäopetuksessa. Tytöt ilmoittivat kokeneensa useammin vaikeuksia kuin pojat. Suurimmillaan erot ovat yläluokilla, jossa pojista neljännes (27 %) vastasi ettei heillä ollut lainkaan vaikeuksia etäopetuksessa, kun vastaavasti yläluokkien tytöistä näin koki reilu kymmenes (13 %). (Ahtiainen ym. 2020.)

Myös KiVa-koulu -kyselyssä kysyttiin oppilailta koulunkäyntiin liittyvistä vaikeuksista. Suurimmat koulunkäyntiin liittyvät ongelmat 7.–9.-luokan oppilailla olivat laskemista vaativissa tehtävissä (26 %), tehtävien tekemisessä (21 %) ja kirjoittamista vaativissa tehtävissä (18 %) sekä opetuksen seuraamisessa (18 %). (KiVa-aineisto 2020.)

KiVa-kouluissa toteutettuun kyselyyn vastanneista 1.–9.luokkalaisista oppilaista (n = 48 338) kuusi kymmenestä (59 %) totesi saaneensa tehtyä kaikki annetut tehtävät ja kolmannes (35 %) melkein kaikki tehtävät. Oppilaista, joilla tehtäviä jäi jostain syystä tekemättä (n = 20 675) 46 prosenttia ilmoitti syyksi, ettei osannut tehdä tehtäviä ja 45 prosenttia, ettei pystynyt keskittymään tehtävien tekemiseen. Alaluokkalaisten vastauksissa syyt tekemättömiin tehtäviin liittyivät ennen kaikkea

²³ Keskiarvot perustuvat asteikkoon: 1 = Etäopiskelu paljon vaikeampaa, 2 = Etäopiskelu hieman vaikeampaa, 3 = Ei eroa, 4 = Etäopiskelu helpompaa, 5 = Etäopiskelu paljon helpompaa

tehtävien vaikeuteen tai keskittymisvaikeuksiin, kun vastaavasti yläluokilla korostuivat enemmän myös motivaatioon liittyvät seikat. Niistä 7.–9. -luokan oppilaista, joilta jäi tehtäviä tekemättä (n = 8 208), yli puolet ilmoitti, ettei jaksanut tehdä tehtäviä (53 %) tai ettei saanut niitä aloitettua (53 %). Alakoulussa vain kolmannes (30–35 %) vastaajista ilmoitti nämä syyksi tekemättömiin tehtäviin. (KiVa-aineisto 2020.)

Vaikka Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkimuksessa varsinkin yläkoulun oppilaista yli puolet koki tehtäviä etäopetusaikana olleen enemmän kuin normaalisti, suurin osa vastaajista oli kuitenkin palauttanut joko kaikki tai useimmat tehtävät opettajalle. Tulosten mukaan muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien oppilaiden osuus aina tehtävänsä palauttaneista oli jonkin verran pienempi kuin suomen- tai ruotsinkielisillä vastaajilla. Äidinkielessä kaikki tehtävänsä palautti suomea tai ruotsia puhuvista 67 prosenttia, kun muuta kieltä äidinkielenään puhuvista osuus oli 51 prosenttia. (Ahtiainen ym. 2020.)

3.5.3 Opetus ja ohjaus etäaikana sai oppilailta sekä kiitosta että moitteita

Perusopetuksen oppilailta kysyttiin etäopetuksen aikana helpoimmalta sekä vaikeimmalta tunnettua oppiainetta, jonka helppoutta ja vaikeutta he perustelivat avovastauksissa²⁴. Oppiaineen vaikeuden ja helppouden perusteluissa nousi esiin hyvin samankaltaisia asioita. Sekä helppoutta että vaikeutta perusteltiin opetukseen ja ohjaukseen, tehtäviin, työskentelyyn tai oppiaineen luonteeseen liittyvillä asioilla. Perustelut vaihtelivat jonkin verran oppiaineryhmittäin.

Vastaajien mukaan **opiskelua vaikeuttivat** etäopiskelun aikana eniten **opetuksen ja ohjauksen puute sekä oppiaineen tehtäviin liittyvät ongelmat** kaikissa eri oppiaineryhmissä. Opettaja ei ollut niin hyvin tavoitettavissa etäopetuksessa ongelmatilanteissa tai kynnys pyytää apua verkkovälitteisesti oli suurempi. Opetukseen ja ohjaukseen liittyviä mainintoja oli eniten matematiikassa sekä fysiikassa ja kemiassa. Tehtäviä koskevat ongelmat liittyivät tehtävien vaikeuteen tai niiden runsaaseen määrään. Nämä ongelmat korostuivat biologiassa ja maantiedossa, liikunnassa, taito- ja taideaineissa sekä reaaliaineissa. Biologian ja maantiedon maininnoista valtaosa koski tehtävien määrää ja taito- ja taideaineissa maininnoista suuri osa liittyi erilaisten tarvikkeiden puuttumiseen.

Fysiikassa tarvitsen jonkun selittämään aiheen auki, enkä ymmärrä pelkästään kirjasta lukemalla.
(9. luokan oppilas)

Opettaja antoi liikaa tehtäviä. Vaikka sanoimme asiasta, mikään ei muuttunut. Minusta etäopetuksen aikaa olisi pitänyt antaa vähemmän tehtäviä, kuin normaaliin kouluuikaan. Asia on kuitenkin meillekin niin uusi ja vaikea. (9. luokan oppilas)

²⁴ Kysymykset: Kerro miksi valitsemasi oppiaineen opiskelu oli sinusta vaikeampaa etäopetuksen aikana, ja Kerro miksi valitsemasi oppiaineen opiskelu oli sinusta helpompaa etäopetuksen aikana. Kyselyn avovastaukset on luokiteltu oppiaineryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

Opiskelua vaikeuttivat myös erilaiset **työskentelyyn liittyvät asiat**, kuten tekniset ongelmat tai ylipäättään se, että työtavoissa tapahtui etäopetuksen myötä muutoksia. Eniten työskentelyyn liittyviä mainintoja esiintyi liikunnan vastauksissa.

En opi, jos pitää lukea vain kirjasta ja tehdä tehtäviä. Teams videopuhelut eivät toimineet kauhean hyvin. (9. luokan oppilas)

Liikunta oli vaikeampaa, koska ei voinut tehdä kovin paljoa kotona. (6. luokan oppilas)

Opiskelua vaikeutti myös se, että **oppiaine oli jo ennestään vaikea** sekä **opiskelijaan itseensä liittyvät asiat**, kuten osaamisen, motivaation tai jaksamisen puute. Oppiaineen vaikeuteen liittyviä mainintoja oli eniten vieraassa ja toisessa kotimaisessa kielessä sekä fysiikassa ja kemiassa. Opiskelijaan itseensä liittyvät maininnat korostuivat fysiikassa ja kemiassa.

en osaa sitä koulussakaa ni miten tajuisin himas (9. luokan oppilas)

Oli muita tekemistä niin ei ollu motivaatiota opiskella. (9. luokan oppilas)

Etäopiskelua puolestaan **helpotti itsenäinen työskentely**, jonka oli maininnut vähintään neljännes opiskelijoista kaikissa oppiaineryhmissä. Eniten mainintoja se keräsi liikunnassa, matematiikassa sekä taito- ja taideaineissa. Lukuaineissa itsenäiseen työskentelyyn liittyvinä asioina mainittiin parempi työrauha, parempi keskittyminen sekä mahdollisuus edetä omaan tahtiin. Liikunnassa ja taito- ja taideaineissa itsenäinen työskentely liittyi enemmän vapautteen valita itse, mitä tekee.

Sai rauhassa kotona opiskella niitä asioita ja tehdä tehtäviä, ilman muun luokan häslinkii ja puhetta ympärillä. (9. luokan oppilas)

Silloin sai tehdä sitä mikä itseä kiinnosti. (9. luokan oppilas)

Helpot tehtävät sekä niiden vähäisempi määrä helpottivat työskentelyä erityisesti biologiassa ja maantiedossa, liikunnassa sekä äidinkielessä. Myös muut **työskentelyyn liittyvät asiat** helpottivat opiskelua etenkin reaaliaineissa, taito- ja taideaineissa ja äidinkielessä. Työskentelyyn liittyviä asioita olivat esimerkiksi mahdollisuus käyttää omia välineitä taito- ja taideaineissa sekä mahdollisuus käyttää tietokonetta kirjoittamiseen äidinkielessä. Myös maininnat siitä, ettei aineen etäopetus juuri eronnut lähiopetuksesta kuuluivat tähän luokkaan.

Man gjorde hemmaövningar som var ganska lätta (elev på årskurs 9)

Töitä oli helpompaa ja nopeampaa kirjoittaa tietokoneella ja puhelimella. Pystyi myös keskittymään mitä kirjoittaa. (9. luokan oppilas)

Opiskelua helpottavana asiana pidettiin myös **etäaikana saatua opetusta ja ohjausta**. Mainittuja asioita olivat esimerkiksi selkeät ohjeistukset, hyvät opetusvideot sekä verkkotunnit. Osa myös kertoi saavansa hyvin apua opettajalta. Toisaalta ohjausta ja apua saatiin myös muilta kuin opettajalta, yleensä perheenjäseniltä. Opetukseen ja ohjaukseen liittyviä mainintoja oli eniten fysiikassa ja kemiassa, biologiassa ja maantiedossa sekä reaaliaineissa.

Koska kaikki perheessäni on muslimeja joten jos tulee epäselvyyksiä niin voi vain kysyä vanhemmilta. (6. luokan oppilas)

Koska opetusvideoista sai paljon helpommin selvää ja sai katsoa videon monta kertaa uudestaan jos oli tarve. Opettajakin oli ryhmässä aktiivisesti auttamassa (9. luokan oppilas)

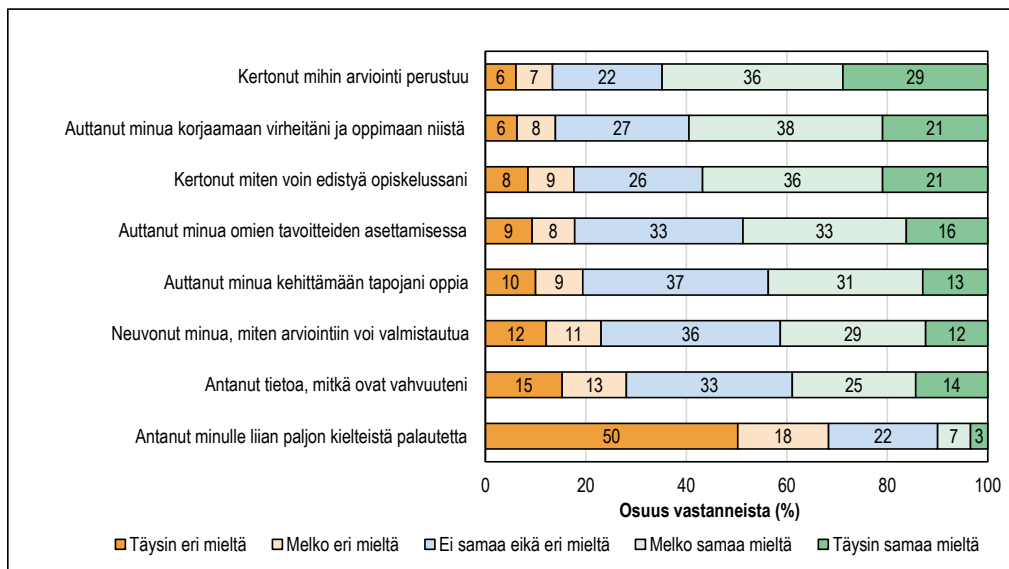
Etäopiskelua helpotti myös se, että **aine on ollut myös lähiopetuksessa helppo** tai **opiskelijalla on harrastuneisuutta** kyseiseen aineeseen liittyen. Oma harrastuneisuus korostui taito- ja taideaineissa sekä liikunnassa, jossa esimerkiksi omilla treeneillä pystyi kuittaamaan liikunnan tehtävänantoja. Tähän luokkaan kuuluivat myös maininnat siitä, että käsiteltävä aihe oli helppo, oppiaine on mukava tai mielenkiintoinen tai että siihen oli motivaatiota. Oppiaineisiin liittyvät seikat korostuivat etenkin kielissä, matematiikassa, biologiassa ja maantiedossa sekä fysiikassa ja kemiassa.

Koska osaan maantietoa muutenkin ihan hyvin ja ymmärrän helposti kaikki asiat. (9. luokan oppilas)

kuvis on muutenkin parasta ja teen sitä vapaa ajalla niin paljon nii kyllähän se sit aika helppoa on (6. luokan oppilas)

3.5.4 Opettajan antamaan apuun lähiopetuksessa oltiin pääosin tyytyväisiä

Perusopetuksen oppilaat kokivat saaneensa pääsääntöisesti hyvin apua opettajiltaan, kun oppilailta kysyttiin, miten opettaja on heitä auttanut opinnoissa lähiopetuksen alettua syksyllä 2021 (kuvio 13). Opettajat olivat oppilaiden mielestä kertoneet hyvin arvioinnin perusteista sekä auttaneet oppilaita korjaamaan virheitään ja oppimaan niistä. Oppilaat olivat myös hyvin saaneet opettajaltaan myönteistä palautetta. Neljännes oppilaista olisi kaivannut opettajalta enemmän tietoa omista vahvuuksistaan.

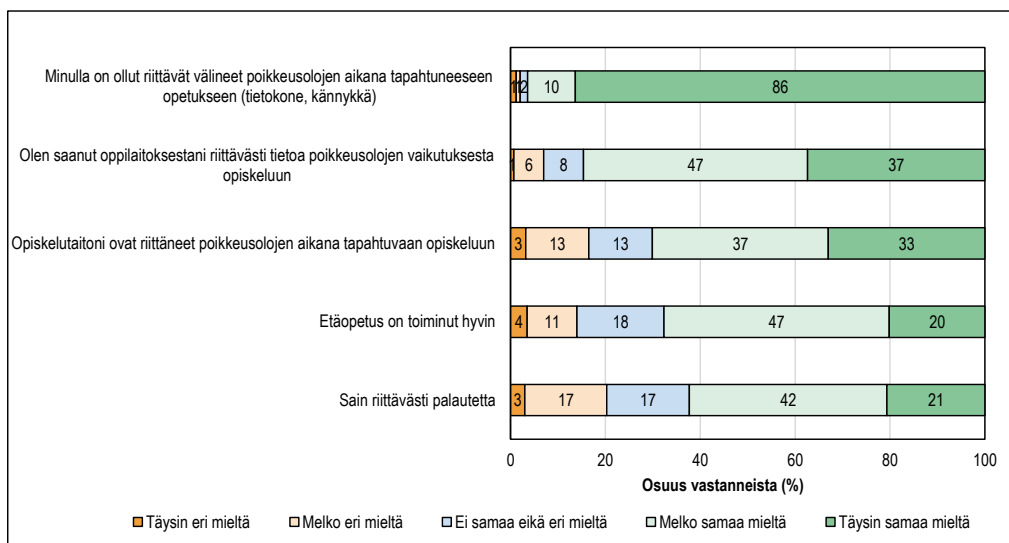

KUVIO 13. Oppilaiden (n = 1 734–1 750) näkemyksiä siitä, miten oppiaineen opettaja on auttanut heitä

Tyytyväisyys nykyiseen opiskeluun selitti vastaajan kokemusta opettajan toiminnasta. Oppilaat, jotka suhtautuivat opiskeluun myönteisesti, arvioivat myös opettajansa antaman avun paremmaksi kuin ne oppilaat, jotka suhtautuivat opiskeluun kielteisesti. Vastajat saivat valita, minkä oppiaineen näkökulmasta he opettajan toimintaa arvioivat, joten oppiainevalinta saattoi vaikuttaa oppilaan arvioon.

3.5.5 Etäopetus koettiin lukiossa pääosin toimivaksi, mutta palautetta osaamisesta toivottiin lisää

Lukiolaisista lähes kaikki kyselyyn vastanneet (96 %) kokivat, että heillä on ollut riittävät välineet opiskeluun poikkeusolojen aikana. Opiskelijoista kuitenkin 16 prosenttia koki, että heidän opiskelutaitonsa eivät riittäneet poikkeusolojen aikana tapahtuvaan opiskeluun. Vaikka kaksi kolmasosaa koki, että etäopetus on toiminut hyvin, kaipasi kuitenkin viidennes lukiolaisista enemmän palautetta (kuviot 14).

KUVIO 14. Lukiolaisten (n = 827–836) näkemyksiä etäopetuksen aikaiseen opetukseen ja opiskeluun

Opiskelijat, joilla oli todettu erityisopetuksen tai muun oppimisen tuen tarve lukiossa, arvioivat saaneensa vähemmän tietoa poikkeusolojen vaikutuksesta opiskeluunsa (ka. 3,8²⁵) kuin opiskelijat, joilla ei ollut erityisopetuksen tarvetta (ka. 4,2). Erityisopetusta tarvitsevat opiskelijat arvioivat myös opiskelutaitonsa poikkeusolojen aikaiseen opiskeluun matalammalle (ka. 3,4). Heistä lähes kolmannes (29 %) koki, etteivät heidän opiskelutaitonsa olleet riittävät.

Opiskelijat, jotka kokivat poikkeusoloissa tapahtuvan opiskelun henkisesti kuormittavampana kuin normaalin opiskelun, arvioivat opiskelutaitonsa ja saamansa palautteen riittämättömämmäksi, kuin ne, joille etäopiskelu ei ollut kuormittavaa. Etäopiskelusta kuormittuneet myös kokivat opintojensa edenneen muita huonommin. Neljännes (27 %) näistä opiskelijoista koki, etteivät opinnot olleet edenneet hyvin poikkeusolojen aikana.

²⁵ Keskiarvot perustuvat asteikkoon: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei eroa, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä

Lukiolaisten avovastauksissa²⁶ neljäosassa tuotiin esiin opetukseen tai ohjaukseen liittyviä ongelmia poikkeusolojen aikana. Näitä olivat esimerkiksi video-opetuksen puutteellisuus, yleisesti opetuksen puute ja tehtävien tarkistus sekä mukana pysymisen vaikeus, jos aihe meni vaikeaksi.

Tekniikka ei välillä toiminut, jonka seurauksena opetuksen laatu oli välillä huonoa. Opettajat eivät antaneet tarpeeksi palautetta palautettaviin tehtäviin. Kurssin suorittamiseen olisi pitänyt olla enemmän palautettavia tehtäviä, sillä monessa oppiaineessa omaa osaamista mittasi vain yksi koe. Tämän johdosta tuli epävarma olo omasta osaamisesta. (lukiolainen)

Opiskelumotivaatio kotoa käsin on olematon ja opettajat eivät varsinaisesti opeta oppilaita vaan antavat vain tehtäviä. (lukiolainen)

Varsinaista opetusta ei ole saatu kovinkaan monessa aineessa vaan on itse joutunut opiskelemaan lähes kaiken. Mielestäni videoyhteyden välityksellä olisi voitu pitää enemmän tunteja. (lukiolainen)

Toisaalta opetukseen liittyvät asiat mainittiin useimmin myös poikkeusolojen aikaisena hyvin toimineena asiana. Lukiolaisten avovastauksissa²⁷ 38 prosentissa maininnoista liittyi opetukseen ja sen toimivuuteen etäaikana.

Oppitunnit olivat sisällöltään melko samanlaisia kuin normaalioloissakin, koska Teams ympäristönä mahdollisti sekä opetus- että ryhmätyöhetyt. Arviointi koostui monessa aineessa paljon useammasta osa-alueesta ja arviointi oli siten monipuolisempaa eikä perustunut vain yhteen näyttöön kurssin lopussa. (lukiolainen)

Opettajat kyselivät opiskelijoiden mielipiteitä opetuksesta ja keksivät monipuolisesti erilaisia tapoja suorittaa kursseja. (lukiolainen)

Etäopetusaikainen työmäärä koettiin ajoittain raskaana. Opiskelijoiden avovastauksissa 19 prosentissa kerrottiin, että annettuja töitä ja tehtäviä oli liikaa.

Liikaa tehtäviä, tuskin olisi näin paljon, jos olisi opetusta koulussa normaalisti. (lukiolainen)

Äkillinen suuri määrä pakollisia, palautettavia tehtäviä. Niissä ei ole joustettu miltei ollenkaan. (lukiolainen)

Kuitenkin yhtä suuri osuus (19 %) piti selkeitä tehtävänantoja ja tehtävien määrää yhtenä poikkeusolojen hyvänä asiana opetuksessa ja ohjauksessa.

26 Kysymys: Mitä ongelmia tai haasteita opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana oli? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

27 Kysymys: Mitkä asiat toimivat opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana hyvin? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

Man fick tillräckligt mycket information om uppgifterna och man gick igenom speciellt i matematiken hur man skall räkna osv. (studerande)

Oli tekemistä joka päivälle, joka oli hyvä. Tehtävät olivat sellaisia, että piti itse oikeasti tehdä töitä, joten ei ollut mahdollisuutta ns. laiskotella (lukiolainen)

3.5.6 Tietoteknisten laitteiden ja nettiyhteyden puute kotona heikentää yhdenvertaisuuden toteutumista

Osa opetuksen järjestäjistä (13 % maininnoista), perusopetuksen rehtoreista (24 % maininnoista) sekä perusopetuksen (14 % maininnoista) ja lukioiden (16 % maininnoista) opetus- ja ohjaushenkilöstöstä arvioi tietoteknisten laitteiden tai nettiyhteyden puutteen heikentäneen oppijoiden etäopetuksen yhdenvertaista toteutumista²⁸.

Joillain oppilailla ei ole edes älypuhelinta, jolloin yhteydenpito ja etäopetus hankaloituivat huomattavasti. Lainakonekaan ei ilman nettiyhteyttä auttanut asiaa. (perusopetuksen rehtori)

Kaikilla ei ollut tarvittavaa laitetta, ja välineet saatiin osalle vasta viikkojen päästä. Opiskelukyky ja perheen tuki on ollut vaihtelevaa ja vaikuttanut oppilaan suoriutumiseen opiskelusta etäopetuksessa. (perusopetuksen opettaja)

Lukiolaisten avovastauksissa poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden haasteista 12 prosentissa tuotiin esiin teknisiä ongelmia kuten huono nettiyhteys ja ongelmia ohjelmissa.

Nettiyhteys on välillä takkuinen huonon signaalin takia, joka vaikeuttaa opetuksen seuraamista ja toteuttamista ja useilla oppilailla oli teknisiä ongelmia, joista osa oli tietokoneen käytön osaamisesta ja sen puutteesta johtuvia ja osa ylikuormittuneiden opetuspalveluiden kaatumisien syytä. (lukiolainen)

Internetyhteydet eivät aina toimi ja tieto ei täten kulje ja joitakin sekaannuksia asioissa on sattunut. (lukiolainen)

Tietoteknisiin laitteisiin liittyvät ongelmat tulivat esiin myös KiVa-koulu -aineistossa. Kyselyyn vastanneista 4.–9. luokkalaisista²⁹ (n = 16 027) 12 prosenttia ilmoitti, että heillä oli ongelmia tietoteknisten laitteiden ja sovellusten käytössä. (KiVa-koulu 2020.) Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkimuksessa useamman kerran viikossa tietoteknisiä vaikeuksia laitteiden tai internetyhteyden kanssa oli noin kymmenesosalla oppilaista. Rehtoreista lähes puolet (48 %) koki, että oppilaiden tietoteknisten laitteiden laatu vaihtelee. Opettajista noin kaksi viidesosaa (38 %)

28 Kysymys: Mitä vaikutuksia ja millaisia haasteita poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä on ollut oppilaidenne/opiskelijoidenne koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen näkemyksenne mukaan? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

29 1.–3.-luokkalaiset eivät vastanneet tähän kysymykseen

vastasi oppilaiden digitaalisen infrastruktuurin (esim. tietokoneet, verkkoyhteydet ja ohjelmistot) estäneen jossain määrin heidän toivomiensa opetusjärjestelyjen toteuttamista. Vajaa kymmenes (7 %) opettajista koki oppilaiden laitteissa ja verkkoyhteyksissä olleen paljon ongelmia etäaikana. (Ahtiainen ym. 2020).

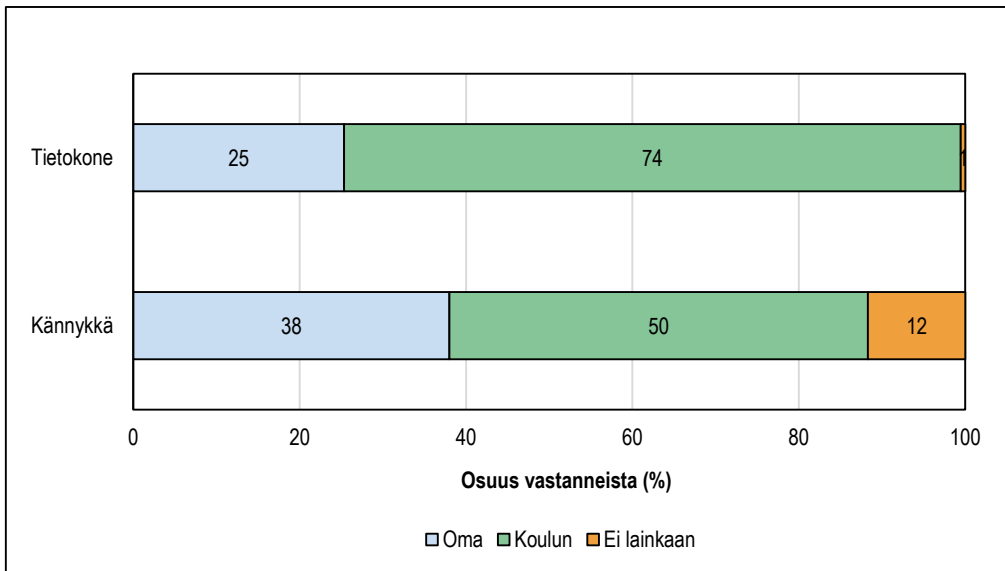
3.6 Työnantajan tarjoama tuki henkilöstölle

Poikkeukselliset opetusjärjestelyt vaikuttivat myös opetus- ja ohjaushenkilöstöön. Arvioinnissa selvitettiin opetus- ja ohjaushenkilöstön hyvinvointia sekä työnantajalta saatua tukea etäopetus-aikana. Lisäksi selvitettiin opetus- ja ohjaushenkilöstön laitteiden saatavuutta etäopetusaikana.

3.6.1 Työnantajan tietokoneet yleisimmin käytössä lukion henkilöstöllä

Suurin osa (87 %) kyselyyn vastanneista opettajista oli etäopetusaikana työskennellyt etäopettajana kotona. Yhdeksän prosenttia oli työskennellyt etäopettajana koululla ja neljä prosenttia lähiopettajana. Vuosiluokkien 1–2 opettajista 17 prosenttia oli työskennellyt lähiopettajana ja yhtä suuri osuus oli myös työskennellyt koululla etäopettajana. Myös 3.–6. luokkien opettajista yhtä suuri osuus oli työskennellyt etäopettajana työpaikalla.

Kolmella neljästä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön vastaajista oli etäopetuksen aikana käytössä työnantajalta saatu tietokone (kuvio 15). Vastaavasti yli kolmannes vastaajista ilmoitti etäaikana käyttäneensä työssään omaa kännykkäänsä. Useimmin työnantajalta saatua tietokonetta käyttivät lukioissa opettavat, joista 80 prosenttia ilmoitti etäaikana käyttäneensä työnantajan laitetta. Myös kuraattoreista, erityisopettajista ja opinto-ohjaajista yhtä suuri osuus käytti työnantajan laitteita. Vastaavasti vuosiluokkien 1–2 opettajista vain reilulla puolella (58 %) oli käytössä työnantajan tietokone. Työnantajalta saatu kännykkä oli käytössä lähes puolella (47 %) vuosiluokkien 1–2 sekä yläluokkien opettajista. Lukion opettajista viidennes ilmoitti, ettei käyttänyt lainkaan kännykkää etäopetusaikana.

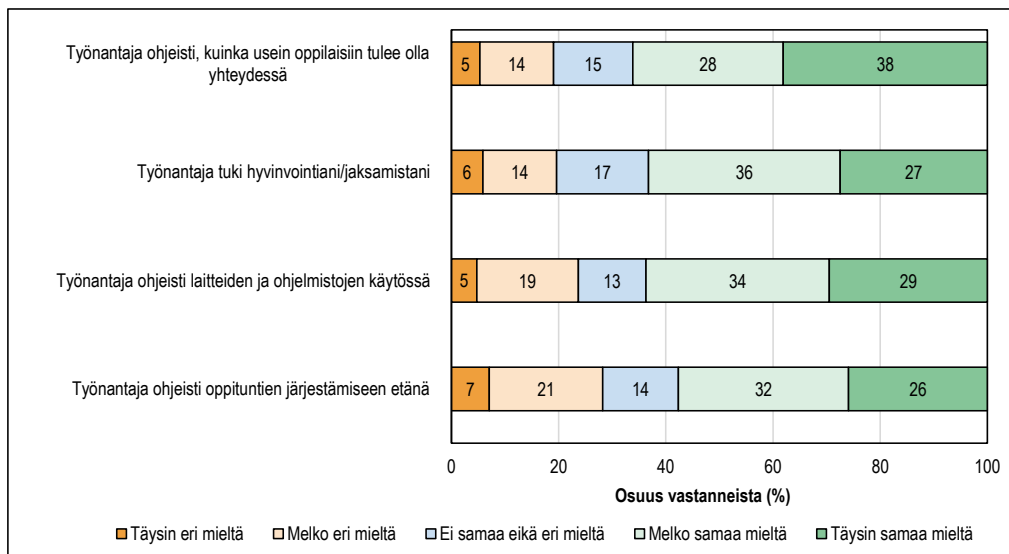

KUVIO 15. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 345–372) etäopetusaikana käytössä olleet työvälineet

Opetus- ja ohjaushenkilöstön käytössä olevien laitteiden osuudet ovat hyvin samansuuntaisia myös Helsingin ja Tampereen yliopistojen tekemässä tutkimuksessa. Tutkimuksen tulosten mukaan työnantajan omistamaa tietokonetta etäopetusaikana käytti 71 prosenttia vastaajista ja puolestaan oma kännykkä oli käytössä 55 prosentilla opettajista. Vastanneista opettajista neljännes koki, että heidän oma digitaalinen infrastruktuurinsa (esim. tietokoneet, verkkoyhteydet ja ohjelmistot) oli ainakin jossain määrin estänyt heitä toteuttamasta toivomiansa opetusjärjestelyitä. (Ahtiainen 2020.)

3.6.2 Osa opetus- ja ohjaushenkilöstöstä sai tukea poikkeusolojen aikana

Yli puolet perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstöstä koki saaneensa omaan hyvinvointiinsa sekä etäopetukseen ja -ohjaukseen liittyvää tukea työnantajaltaan poikkeusolojen aikana (kuviot 16). Osa vastaajista ei kuitenkaan ollut saanut tukea ja ohjeistusta laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön tai ohjeistusta oppituntien järjestämiseen etänä.

KUVIO 16. Opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 315–375) käsityksiä työnantajalta saamastaan tuesta ja ohjeistuksesta etäopetuksen aikana

Vastaajilla oli myös mahdollisuus valita vaihtoehto *ei ole tarvetta*. Näiden vastausten osuus vaihteli 6–21 prosentin välillä riippuen väitteestä. Vähiten tarvetta tukeen työnantajan puolelta koettiin olevan oppituntien järjestämisen ohjeistuksessa, jossa jopa viidennes vastaajista ilmoitti, ettei tähän ollut tarvetta.

Lukion opettajat olivat työnantajalta saamaansa tukeen hieman tyytyväisempiä kuin perusopetuksen opettajat tai kaikkien luokka-asteiden ohjaushenkilöstö. Suurimmillaan erot eri vastaajaryhmien välillä olivat siinä, kuinka työnantaja ohjeisti laitteiden käytössä sekä kuinka usein oppijoihin tulee olla yhteydessä. Erityisesti maaseutumaisissa kunnissa Itä- ja Etelä-Suomen AVI-alueilla perusopetuksen alemmilla luokilla työskentelevät vastaajat kokivat työnantajalta saamansa tuen heikommaksi kuin muilla alueilla. Muualla Suomessa kuntatyyppi ei ollut tilastollisessa tarkastelussa yhtä erottelava tekijä.

3.7 Hyvät käytänteet

Arviointiin osallistuneilta opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä, rehtoreilta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin, millaisia hyviä käytänteitä³⁰ heillä on syntynyt poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana, joita he aikovat käyttää jatkossakin.

³⁰ Kysymys: Millaisia hyviä käytänteitä on syntynyt poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana, joita aiotte mahdollisesti käyttää jatkossakin? Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjillä eniten mainintoja (21 %) kirjattiin TVT-käytön tehostamiseen sekä uusien alustojen ja sovellusten käyttöön. Lähes viidesosassa maininnoista tuotiin esiin kokousten ja muiden työryhmätyöskentelyjen toteuttaminen jatkossa etänä. Lisäksi osassa (13 %) vastauksia mainittiin, että myös yksilöllistä etäopiskelua tullaan hyödyntämään jatkossa.

Tuen oppilaiden etäopiskelukäytäntöjen mahdollisuudet. Jos oppilas ei kykene tulemaan tiettyjen syiden vuoksi kouluun, hän pystyy tekemään koulutyötänsä etänä. (opetuksen ja koulutuksen järjestäjä)

Etäkerhoilua eli pitkien välimatkojen taakse voidaan tarjota kerhoa etäyhteyden avulla. Mielestäni olisi syytä pohtia tarkoin etäopetuksen mahdollistamista myös poikkeusolojen ulkopuolella, jotta tasa-arvo toteutuisi entistä paremmin myös perusopetuksessa. Koulukuljetukset ovat merkittävä menoerä, jonka kustannusten kompensointia tulisi tarkastella uudelleen. (opetuksen ja koulutuksen järjestäjä)

Etäopetusta voisi olla lukuvuoden aikana muutamien päivien ajan esim. tiettyihin projekteihin liittyen. Kokoukset ja ys-palaverit etäyhteydellä. Ehkäpä opetusta toiseen kouluun voisimme tarjota myös etänä. (opetuksen ja koulutuksen järjestäjä)

Tukiopetusta voidaan toteuttaa niin, että lapsi menee koulupäivän jälkeen kotiin, syö välipalan ja osallistuu opettajan kanssa opetustuokioon rauhassa kotonaan etäyhteyksien avulla. (opetuksen ja koulutuksen järjestäjä)

3.7.1 Digitaidot kehittyvät erityisesti perusopetuksessa

Perusopetuksen rehtorit toivat esiin, että poikkeusolojen aikana opittua digiosaamista ja erilaisten verkko-ohjelmien käyttöä tullaan hyödyntämään jatkossakin (29 % maininnoista). Neljänneksessä maininnoista tuotiin esiin, että etäkokouksia tullaan järjestämään sekä koulun sisällä että kotien kanssa. Myös erilaiset etäopetukseen liittyvät uudet käytänteet ja pedagogiset ideat mainittiin jatkossa hyödynnettävinä käytänteinä (17 %).

Många olika saker, allt från kommunikation mellan utbildningsanordnare- rektor-lärare till rena undervisningsarrangemang, applikationer och verktyg som fungerar bra på distans. (rektor i grundläggande utbildning)

Sähköisten materiaalien ja alustojen hyödyntäminen opetuksessa, etäpalaverit henkilökunnan kanssa. (perusopetuksen rehtori)

Perusopetuksen opettajat, opinto-ohjaajat ja kuraattorit tulevat avovastausten mukaan jatkossa hyödyntämään eniten digiosaamista ja erilaisia verkko-ohjelmia (38 % maininnoista). Vajaa viidesosaan maininnoista on kirjattu, että jatkossa tullaan hyödyntämään etäkokouksia ja kymmenesosassa maininnoista ilmoitettiin, että etäopetusta sekä siihen liittyviä käytänteitä ja pedagogisia ideoita tullaan hyödyntämään myös jatkossa.

Opittu käyttämään etäyhteyksiä ja huomattu, että opiskelu sujuu näinkin. Henkilökuntakin voisi välillä kokoontua etänä jatkossakin, kaikkien ei aina ole pakko olla paikalla (pitkät matkat työpaikan ja kotien välillä), sama koskee opiskelijoita (monilla todella pitkä koulumatka). (perusopetuksen opettaja)

Digiloikka Teamsin käyttöön kuraattorityössä. Olen ollut oppilaisiin yhteydessä puhelimitse ja Teamsin avulla. Teamsilla saa henkilökohtaisemman keskusteluhetken oppilaan kanssa ja voi jakaa asioita liveinä. (perusopetuksen kuraattori)

3.7.2 Poikkeusolot poikivat toimivia käytänteitä lukiokoulutukseen

Lukioiden rehtorit toivat esiin, että lukioissa tullaan hyödyntämään jatkossa eniten etäopetukseen liittyviä käytänteitä ja pedagogisia ideoita (35 % maininnoista). Lisäksi neljäsosaan maininnoista oli kirjattu, että jatkossa pidetään etäkokouksia sekä oppilaitoksen sisällä että muiden tahojen kuten kotien kanssa. Yksilölliseen tukemiseen (esim. tukiopetus, chatit, helppipuhelin, palaute ja ohjaus) liittyvät maininnat tulivat esiin hieman vajaan viidenneksessä lukion rehtoreiden avovastauksia.

Otamme etäopetusjaksoja mukaan ensi lukuvuoteen 20–21 ja käytämme hyväksi havaittuja sähköisiä ratkaisuja (esim. Google Meet) avuksi esim. palautteen antamisessa ja ohjauksessa. (lukion rehtori)

Bra struktur, bra ansvarstagande, flera goda digitala undervisningsmetoder, fint digitalt arbetsmaterial. (rektor i gymnasium)

Lukion opettajat, opinto-ohjaajat ja kuraattorit ilmoittavat hyödyntävänsä jatkossa etäopetusta ja siihen liittyviä käytänteitä sekä pedagogisia ideoita (36 % maininnoista). Lisäksi noin kolmasosassa vastauksia opetus- ja ohjaushenkilöstö ilmoitti hyödyntävänsä jatkossa digiosaamista ja erilaisia verkko-ohjelmia. Yksilölliseen tukemiseen liittyviä mainintoja tuli esiin 16 prosentissa vastauksia.

Aion ehdottomasti rohkaista opiskelijoita tulemaan kahdenkeskisiin etäyhteyksiin, jos esim. illalla läksyjen parissa nousee esiin ongelmia. Näin kaikkia kysymyksiä ei tarvitse jättää seuraavaan oppituntiin. Myös muut kuin opintoihin liittyvät kahdenkeskiset keskustelut saavat jatkua etäyhteyksiä apuna käyttäen. On ollut ilo huomata, että muutamat opiskelijat ovat sellaista halunneet. (lukion opettaja)

Yllättävän paljon on tullut myönteistä palautetta etäopiskelusta. Osa pitää siitä jopa enemmän kuin lähiopiskelusta. Syinä mm. se, ettei aikaa mene koulumatkoihin, saa nukkua pidempään, on rauhallista opiskella, etäopiskelun tyyli sopii itselle paremmin. (lukion opettaja)

Aion jatkossa pitää etäohjaustuokioita niin opiskelijoiden kuin huoltajienkin kanssa. Meidän opiskelijat tulevat ympäri Suomea ja siksi on hienoa, että kynnys kutsua huoltajat etäpalaveriin on madaltunut. Samoin tekniikka, jota olemme saaneet käyttöön etäopetuksen aikana, mahdollistaa tämän. (lukion opettaja)

3.8 Kansallinen ohjaus yleissivistävässä koulutuksessa

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreita pyydettiin arvioimaan, miten koulutusta koskeva kansallinen ohjaus on toiminut poikkeusolojen aikana. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät arvioivat kansallista ohjauksen toimineen melko hyvin³¹ (ka. 3,4). Hieman vajaa puolet (45 %) vastaajista arvioi sen toimineen kohtalaisesti ja lähes yhtä suuri osuus (43 %) koki sen toimineen melko hyvin. Kolme prosenttia vastaajista piti kansallisen ohjauksen toimivuutta erittäin hyvänä ja vastaavasti kahdeksan prosenttia piti sitä melko huonona ja prosentti erittäin huonona.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreista 42 prosenttia arvioi ohjauksen toimineen tyydyttävästi, mutta lähes yhtä moni (40 %) arvioi sen toimineen hyvin³². Vastaajista 16 prosenttia koki ohjauksen toimineen heikosti ja kolme prosenttia piti sitä erinomaisena. Vastauksissa ei ollut eroja sen mukaan toimiko vastaaja rehtorina perusopetuksen vai lukiokoulutuksen puolella.

Rehtoreiden avovastauksissa³³ kansallisesta ohjauksesta annetut kommentit liittyivät ohjeiden aikatauluun, niiden selkeyteen sekä ohjeiden toteuttamiseen käytännössä. Eniten kommentteja annettiin aikataulujen tiukkuudesta.

Ohjeet tulevat myöhässä, koulussa tulee toimintaa suunnitella jo ajoissa, isoille ryhmille ei uusia käytäntöjä jaeta hetkessä, muuttuvat ohjeet hermostuttavat arjen kiireessä. (perusopetuksen rehtori)

Kansallista ohjausta pidettiin poukkoilevana ja ylimalkaisena sekä tiedotustapoja epäselvinä. Lisäksi kommentteissa ihmeteltiin ohjeiden velvoittavuutta koko maassa, vaikka tautitilanne oli hyvin erilainen eri puolilla Suomea.

Ohjeet olivat monesti ensimmäiset ja viimeiset lupauksista huolimatta. Oli myös veivaamista edestakaisin esim. yleisen ja tehostetun tuen oppilaiden osa-aikainen erityisopetuksen osalta. (perusopetuksen rehtori)

Ohjeet tulivat varsin viime tingassa. Ohjeet olisivat saaneet olla yksityiskohtaisempia ja esim. oppilashuollon osalta kuntaa velvoittavia. Ohjeet lähiopetukseen palaamiseen olivat huonot. Jokainen koulu joutui tekemään perusohjeistuksen itse. Kaipasin malleja toteuttaa lähiopetusta turvallisesti. (lukion rehtori)

31 Kysymys: Miten arvioitte koulutusta koskevan kansallisen ohjauksen toimineen poikkeusolojen aikana? Asteikko: 1 = Erittäin huonosti, 2 = Melko huonosti, 3 = Kohtalaisesti, 4 = Melko hyvin, 5 = Erittäin hyvin.

32 Kysymys: Miten arvioitte koulutusta koskevan kansallisen ohjauksen toimineen poikkeusolojen aikana? Asteikko: 1 = Heikosti, 2 = Tyydyttävästi, 3 = Hyvin, 4 = Erinomaisesti

33 Kysymys: Tässä voit halutessasi kommentoida edellistä vastaustasi. Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

Osa kommenteista koski ohjeiden noudattamista ”ruohonjuuritasolla”, jossa niiden ei todettu toimivan. Erityisesti kritisoitiin sitä, ettei lähiopetukseen palattaessa huomioitu riittävästi yläkoulun aineenopettajajärjestelmää tai koulussa mahdollisesti jo vallitsevaa tilan puutetta.

Lähiopetukseen palaamisen ohjeistus oli sellaista, että kaikkia ohjeita oli käytännössä mahdoton toteuttaa. Ohjeissa ei otettu huomioon esimerkiksi koulukyyditysten järjestämismahdollisuutta eikä sitä, että kaikissa kunnissa ”tyhjiä tiloja” ei kerta kaikkiaan ollut. (perusopetuksen rehtori)

3.9 Lukuvuonna 2020–2021 tarvittavat tukitoimet yleissivistävässä koulutuksessa

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjiltä, rehtoreilta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin, millaisia tukitoimia kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitaan lukuvuonna 2020–2021, jotta poikkeusoloista mahdollisesti aiheutuneita kielteisiä vaikutuksia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen voitaisiin ehkäistä³⁴. Vastausten mukaan tukitoimia tarvitaan erityisesti heikommassa asemassa olevien oppijoiden tarpeiden huomioimiseksi. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi on tärkeää, että poikkeusolojen aikana syntyneet mahdolliset oppimisvajeet paikataan.

Noin puolessa opetuksen järjestäjien, perusopetuksen ja lukion rehtoreiden sekä perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön vastauksissa todettiin, että **kolmiportaista tukea on syytä vahvistaa**. Vaikka lukiokoulutuksessa ei ole kolmiportaista tukea, nousi myös lukion rehtoreiden sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön vastauksissa esiin toiveet yleisen, tehostetun ja erityisen tuen lisäämisestä. Vastauksissa toivottiin lisäresursointia yleiseen opetuksen tukeen, tukiopetukseen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen tulevana lukuvuonna, jotta poikkeusoloista aiheutuneita vaikutuksia voidaan lieventää.

Kaikki mahdolliset tukitoimet ovat varmasti tarpeen. Erityisopettajia, resurssiopettajia ja koulunkäyntiavustajia tarvitaan entistä enemmän ja opettajien on varmasti syytä pitää myös tukiopetusta aiempaa enemmän. Toivottavasti saamme näihin myös taloudellisia resursseja, sillä tarvitsemme lisää työvoimaa näiden vaikutusten paikkaamiseen. (perusopetuksen opettaja)

Vajaassa viidesosassa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rehtoreiden sekä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön vastauksissa todettiin, että **opiskeluhoiltoa on syytä vahvistaa**. Vastauksissa korostuu oppilas- ja opiskeluhoollollisiin palveluihin lisäämisen tarve, jotta poikkeusolojen aikana aiheutuneita kielteisiä vaikutuksia voidaan lieventää.

³⁴ Kyselyn avovastaukset on luokiteltu vastaajaryhmittäin. Mainintojen kokonaismäärä ja osuudet maininnoista löytyvät liitteestä 3.

Tarve on pienemmille opetusryhmille sekä erityisopettajien ja koulunkäynnin ohjaajien tuelle. Kuraattori- ja koulupsykologi- ja terveydenhuoltopalveluita tarvittaneen myös aiempaa enemmän. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi pitäisi saada oppilaat ja perheet ottamaan vastaan heille tarjottu tuki. Oppilaat ja perheet sitoutuvat hyvin vaihtelevasti yhdessä sovittuihin asioihin. (perusopetuksen rehtori)

Lisää resursseja opiskelijahuoltoon, jotta opiskelijat saavat avoimet kurssit suoritettua loppuun sekä mahdollisesti mielenterveyden ongelmia saadaan hoidettua. (lukion opettaja)

Perusopetuksessa kaivataan **käytännöllisiä tarpeita**, esimerkiksi lisää jakotunteja tai jakoresursseja ryhmäkokojen pienentämiseksi sekä resurssiopettajia tai koulunkäynnin ohjaajia. Vastaavasti lukiossa kaivataan lisää opinto-ohjausta ja tiiviimpää opintojen seuraamista, kertausta ja kertauskursseja.

Tuntiresurssien lisäämisessä saadaan kohdistettua tukea suoraan oppilaille (perusopetuksen rehtori)

Koulussamme tarvittaisiin avuksi ohjaajaresurssia, jotta ryhmissä voitaisiin tehdä paremmin erityttämistä ja paikata etäaikana syntyneistä aukkoja. Varsinkin, jos rajoitukset jatkuvat syksyllä, on suuren ryhmän eriyttäminen ilman ohjaajaa mahdotonta. (perusopetuksen opettaja)

Otettava ”koppi” heti lukuvuoden aluksi moniammatillisesti niistä opiskelijoista, joiden opinnot eivät ole edistyneet etäopiskelujakson aikana tai muuten tiedetään kuormitusta olleen. (kuraattori)

3.10 Johtopäätökset

Etäopetusaika vaikutti oppijoihin eri tavalla. Tulosten mukaan osa oppijoista koki kuormitusta ja osaamattomuutta poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana. Etäopetuksen aikana kynnys avun pyytämiseen oli joillakin oppijoilla korkeampi tai se koettiin vaikeana. Toisaalta osa oppijoista koki etäopiskelun mielekkääksi ja motivoivaksi ja koki oppineensa paremmin etäopetusaikana. Oppijoiden hyvinvoinnin tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Henkilökohtainen yhteydenpito oppijoihin lisää mahdollisuuksia kuulluksi tulemiseen, avun pyytämiseen ja tukee siten oppijan hyvinvointia.

Oppijoiden saamaan tukeen on kiinnitettävä enemmän huomiota erityisesti etäopetuksessa. Lähiopetuksen puute aikaansaa tuen tarvetta erityisesti oppijoilla, joilla on muita enemmän ongelmia opintojen etenemisessä. Etäopiskelun aikana kotien merkitys erityisesti perusopetuksen oppilailla korostui. Opinnoissa pärjääminen ei saa kuitenkaan olla kodin tuesta riippuvainen. Erityisesti muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien oppijoiden sekä erityistä tai tehostettua tukea tarvitsevien oppijoiden tarpeita tulisi tehokkaammin tunnistaa. Etäopetusaikana tuen tarve voimistui entisestään sitä tarvitsevilla oppijoilla. Kodin ja koulun välinen sekä koulun sisäinen yhteistyö on oppijoiden tuen tarpeen tunnistamisessa ja niiden tukemisessa ensiarvoisen tärkeää.

Monet rehtoreista sekä opetus- ja ohjaushenkilöistä arvioivat oppijoiden itseohjautuvuudessa ja motivaatiossa olleen haasteita etäopetuksen aikana. Oppijoiden oman näkemyksen mukaan itsensä motivointi oli etäopetuksen aikana kaikkein hankalinta. Perusopetuksen oppilaat kokivat oppineensa etäopetuksen aikana parhaiten ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Suuri osa lukiolaisista koki opiskelutaitonsa riittäviksi poikkeusolojen aikana tapahtuvaan opiskeluun. Tästä huolimatta oppijoiden oppimisvalmiuksia (esim. itseohjautuvuus) ja vahvuuksia jatkuvaan oppimiseen tulee edelleen tukea. Myös motivaation merkitystä sekä etä- että lähiopetuksessa tulee korostaa.

Nopea siirtyminen etäopetukseen aiheutti epätasa-arvoa koulujen välillä, koska kaikilla kouluilla ei ollut yhtäläisiä valmiuksia ja välineitä etäopetukseen siirtymiseen. Aineistosta käy ilmi, että tietoteknisissä laitteissa on ollut pulaa ja oppijoiden digiosaamisessa on ollut vaihtelua, mitkä ovat vaikuttaneet verkkovälitteisen opetuksen sujuvuuteen. Myös opettajien väliset valmiudet siirtää opetus verkkovälitteiseksi sekä digiosaamistaidot eroavat toisistaan. Toisaalta arviointitulokset osoittavat, että opettajien digitaidot ja verkkovälitteiset pedagogiset toimintamallit kehittyivät etäopetusjakson aikana. Jotta digitaalisia ja niihin liittyviä pedagogisia toimintamalleja voidaan ottaa jatkossa vahvemmin osaksi lähiopetusta, tarvitaan opettajien täydennyskoulutusta sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Tämä tukee koulu- ja oppilaitosarkea, opetuksen monipuolistamista sekä mahdollisia tulevia etäopetusjaksoja.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä rehtorit arvioivat valtakunnallisen tiedottamisen ja kansallisen ohjauksen olleen pääosin tyydyttävää. Ohjeistuksiin toivottiin lisää alueellista ja paikallista joustavuutta, konkreettisuutta sekä aikaa niiden käyttöönottoon.

Ammatillinen koulutus

4

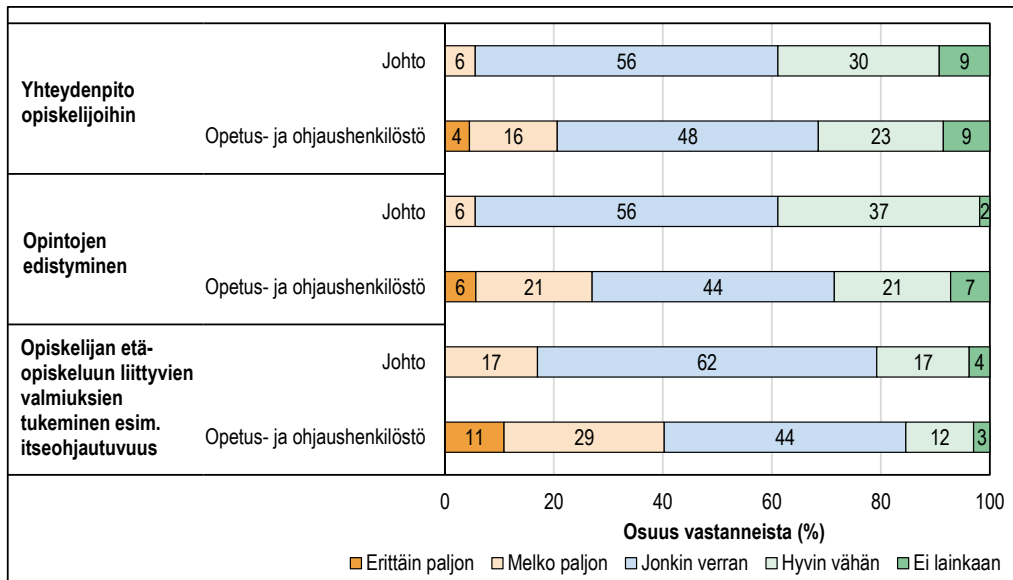
4.1 Yhteydenpito opiskelijoihin, opiskelun tuki ja opetus

Kyselyjen toteutushetkellä toukokuun ja kesäkuun vaihteessa 2020 ammatillisessa koulutuksessa oltiin pääosin etäopetuksessa. Opiskelijakyselyyn vastanneista (n = 6 427) 81 prosenttia ilmoitti suorittaneensa opintojaan pääsääntöisesti etäopiskeluna maaliskuun ja toukokuun 2020 aikana. Vastaajista 17 prosenttia oli ollut pääsääntöisesti työpaikalla oppimassa ja ainoastaan 2 prosenttia lähiopetuksessa oppilaitoksessaan.

4.1.1 Etäopiskelutaitojen tukemisessa oli haasteita eikä kaikkia opiskelijoita tavoitettu

Keväällä ammatillisen koulutuksen järjestäjien johdolle toteutetun kyselyn vastaajista (n = 57) 90 prosenttia arvioi, että opiskelijoista yhdeksän kymmenestä tavoitettiin poikkeusolojen aikana. Kuitenkin vain viidennes arvioi, että kaikki opiskelijat tavoitettiin. Vastaajista puolet ilmoitti, että opiskelijoihin oli oltu yhteydessä keskimäärin joka päivä, 43 prosenttia kahdesti viikossa ja loput harvemmin.

Johdon lisäksi opetus- ja ohjaushenkilöstöltä sekä kuraattoreilta (jatkossa tästä vastaajaryhmästä käytetään nimitystä opetus- ja ohjaushenkilöstö) tiedusteltiin, missä määrin vastaajien omissa organisaatioissa on ollut haasteita tai ongelmia opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa poikkeusolojen aikana. Johdon edustajista 6 prosenttia ja opetus- ja ohjaushenkilöstöstä 20 prosenttia arvioi opiskelijoihin liittyvässä yhteydenpidossa olleen melko tai erittäin paljon ongelmia (kuvio 17). Johdosta 6 prosenttia ja opetus- ja ohjaushenkilöstöstä 27 prosenttia arvioi poikkeusolojen haitanneen opiskelijoiden opintojen edistymistä melko tai erittäin paljon. Eniten haasteita koettiin olleen opiskelijoiden etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukemisessa, jossa lähes viidesosa johdon vastaajista ja 40 prosenttia henkilöstöstä koki olleen melko tai erittäin paljon haasteita.

KUVIO 17. Johdon (n = 53–55) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 2 193–2 253) näkemykset siitä, kuinka paljon yhteydenpidossa, opintojen edistymisessä ja etäopiskeluvalmiuksien tukemisessä oli haasteita poikkeusolojen aikana

Taustamuuttujittain tapahtuvaa tarkastelua varten johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön vastaukset yhdistettiin. Summamuuttuja muodostettiin kaikista edellä mainitusta kolmesta väitämästä (yhteydenpito, opintojen edistyminen, etäopiskeluvalmiuksien tukeminen). AVI-alueen ja järjestäjän opetuskielen suhteen vastauksissa ei ollut eroja. Sen sijaan opiskelijamäärältään suurten järjestäjien keskuudessa oli koettu hieman enemmän haasteita pienempiin järjestäjiin verrattuna. Alle 1 500:n³⁵ opiskelijan järjestäjillä summamuuttujan keskiarvo (ka. 3,1³⁶) oli hieman suurempi kuin 1 500–3 000 opiskelijan ja yli 3 000:n opiskelijan järjestäjillä (molemmilla ka. 2,9). Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta pieni. Erityisesti yhteydenpito opiskelijoihin oli ollut haasteellisempaa suurten järjestäjien keskuudessa. Järjestäjien johdon kyselyn mukaan opiskelijoiden tavoittamisessa oli ollut enemmän haasteita suurilla järjestäjillä.

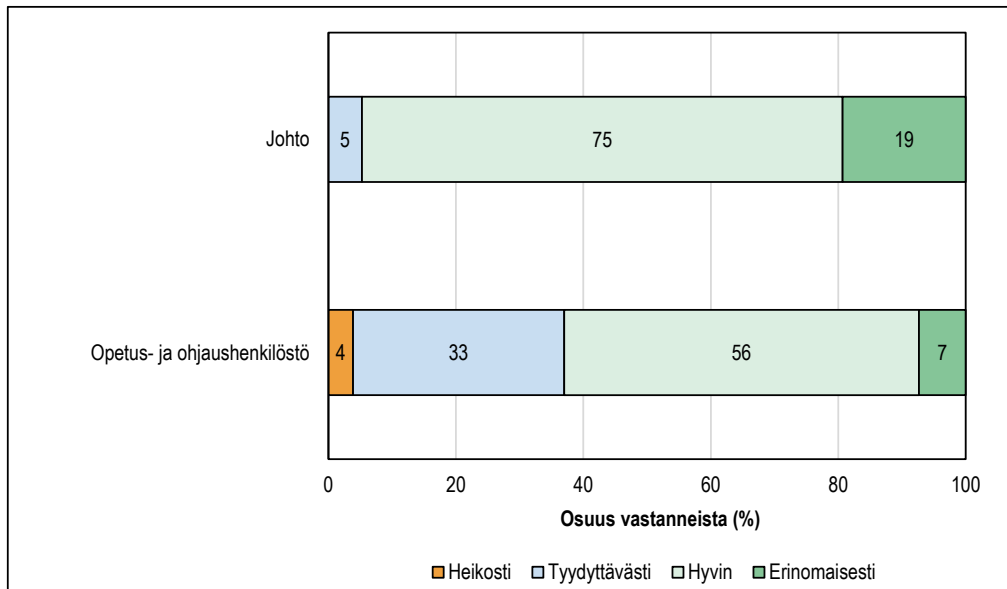
Koulutuksen järjestäjien johtoa sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöä pyydettiin myös arvioimaan etäopetuksen pedagogista onnistuneisuutta. Johto arvioi, miten järjestäjän oppilaitoksissa oli onnistuttu hyödyntämään etäopetukseen sopivaa pedagogiikkaa. Opetus- ja ohjaushenkilöstö arvioi omaa henkilökohtaista onnistumistaan etäopetuksessa ja -ohjauksessa.

35 Järjestäjät jaettiin kolmeen luokkaan opiskelijamäärän (oppilaitosrekisteri 2019) suhteen:

1) Alle 1500 opiskelijaa (järjestäjien n = 34, johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön kyselyyn vastanneiden n = 619),
 2) 1500–3000 opiskelijaa (järjestäjien n = 23, johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön kyselyyn vastanneiden n = 937),
 3) yli 3000 opiskelijaa (järjestäjien n = 16, johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön kyselyyn vastanneiden n = 761).

36 Asteikko: Haasteita 1 = Erittäin paljon, 2 = Melko paljon, 3 = Jonkin verran, 4 = Hyvin vähän, 5 = Ei lainkaan)

Johdon vastaajista noin viidennes arvioi onnistumisen erinomaiseksi, kolme neljäsosaa hyväksi ja viisi prosenttia piti onnistumista tyydyttävänä (kuvio 18). Opetus- ja ohjaushenkilöstöstä noin kaksi kolmasosaa arvioi onnistumisensa vähintään hyväksi, kolmannes tyydyttäväksi ja neljä prosenttia heikoksi.

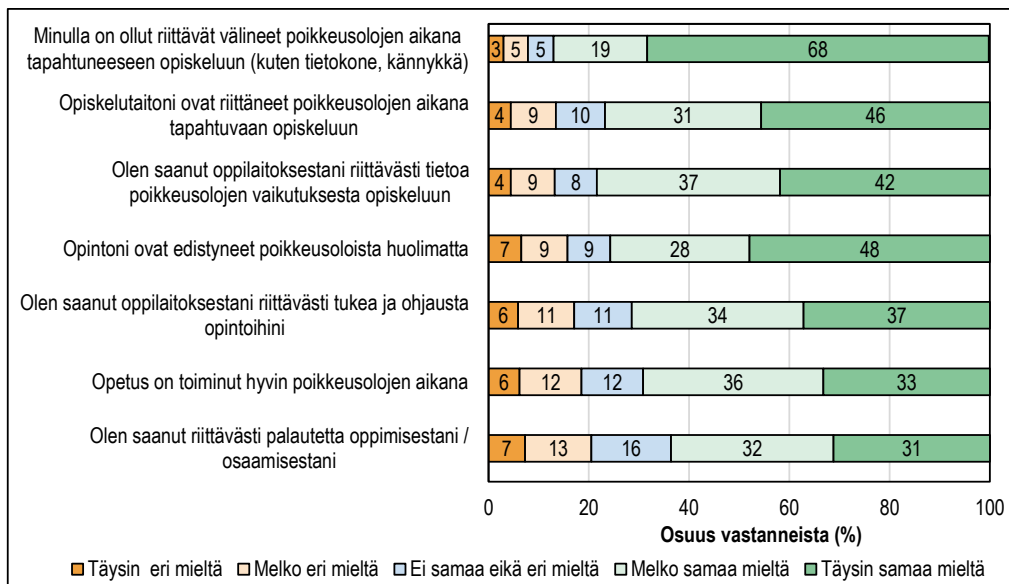

KUVIO 18. Johdon (n = 57) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 2 221) arviot siitä, miten etäopetuksessa ja -ohjauksessa on onnistuttu hyödyntämään siihen sopivaa pedagogiikkaa

4.1.2 Opiskelijoista viidennes koki opetuksen toimivuuden ja saamansa palautteen riittämättömäksi

Opiskelijakyselyyn vastanneista valtaosalla oli ollut riittävät välineet, kuten tietokone ja kännykkä, poikkeusolojen aikana tapahtuneeseen opiskeluun, ja enemmistö opiskelijoista koki myös opiskelutaitojensa riittäneen (kuvio 19). Kuitenkin 8 prosenttia vastaajista piti opiskeluvälineitään ja 13 prosenttia opiskelutaitojaan riittämättöminä.

Oppilaitosten tiedotus poikkeusolojen vaikutuksista opiskeluun toimi melko hyvin. Suurin osa opiskelijoista piti opintoihinsa saamaansa tukea ja ohjausta riittävänä sekä opetuksen toimivuutta hyvänä. Hieman alle viidennes oli asiasta eri mieltä. Kriittisimmin opiskelijat suhtautuivat oppimisestaan ja osaamisestaan saamansa palautteen riittävytyteen. Opiskelijoista noin kolme neljäsosaa koki opintojensa edistyneen poikkeusoloista huolimatta.

KUVIO 19. Opiskelijoiden kokemukset opiskelusta, opiskelun tuesta ja opetuksesta poikkeusolojen aikana (n = 6 114–6 248)

Taustamuuttujittain tapahtuvaa tarkastelua varten muodostettiin summamuuttuja kaikista opiskelun tukeen ja opetukseen liittyvästä seitsemästä väittämästä, jotka on esitetty kuviossa 19. Järjestäjän AVI-alueen sekä opiskelijan äidinkielen ja sukupuolen suhteen vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja. Eroa ei ollut myöskään sen suhteen opiskeliko opiskelija perustutkinnossa vai ammatti- tai erikoisammattitutkinnossa. Sen sijaan järjestäjän koon³⁷ osalta oli jonkin verran eroa. Opiskelijamäärältään pienempien järjestäjien oppilaitoksissa opiskelevien keskiarvo oli hieman korkeampi kuin suurempien järjestäjien oppilaitoksissa opiskelevien, mutta summamuuttujan keskiarvot kaikissa järjestäjien kokoluokissa olivat melko korkeita (3,9–4,1³⁸). Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta pieni. Pienempien järjestäjien opiskelijat olivat hieman tyytyväisempiä erityisesti opetuksen toimivuuteen ja palautteen saantiin.

4.2 Työelämässä oppiminen, näytöt ja osaamisen arviointi

Ammatillisessa koulutuksessa työelämässä ja työpaikoilla tapahtuva oppiminen on tärkeässä roolissa. Koulutussopimuksella tai oppisopimuksella sovitaan opiskelijan osaamisen hankkimisesta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Ammattiosaamisen näytöt toteutetaan aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa.

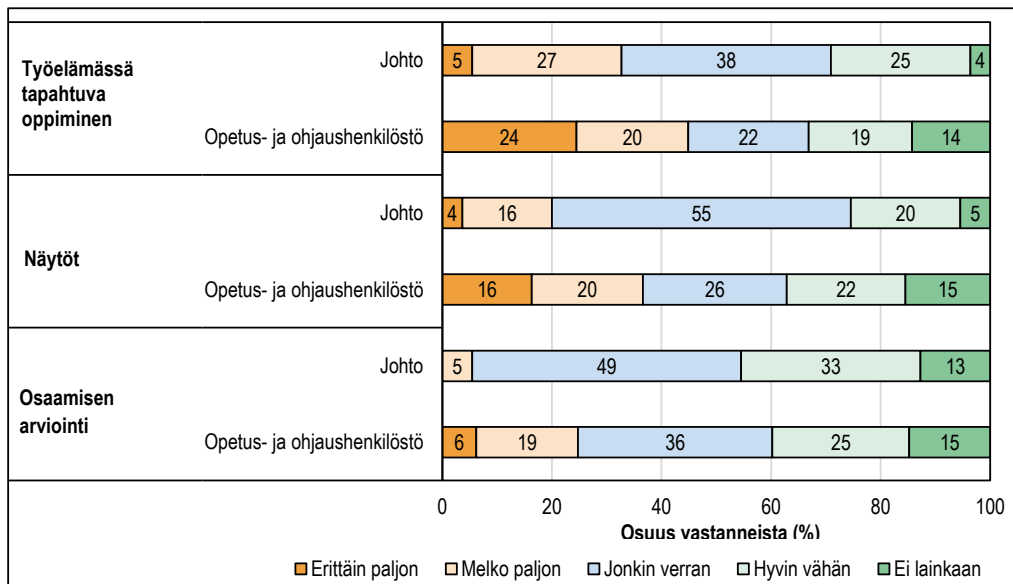
37 Opiskelijakyselyyn vastanneiden määrät järjestäjän eri kokoluokissa: 1) Alle 1500 opiskelijaa (n = 1681), 2) 1500–3000 opiskelijaa (n = 2368), 3) Yli 3000 opiskelijaa (n = 2267). Järjestäjätieto puuttuu (n = 111).

38 Asteikko: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä.

Keväällä 2020 poikkeusoloihin liittyvillä asetusmuutoksilla³⁹ koulutuksen järjestäjien velvollisuutta järjestää näyttöjä muutettiin siten, että näyttöjä oli velvollisuus järjestää vain siltä osin kuin niitä oli koronaepidemian olosuhteissa mahdollista toteuttaa. Tarkentavilla ohjeistuksilla⁴⁰ mahdollistettiin näyttöjen siirtäminen toiseen ajankohtaan tai järjestäminen vaihtoehtoisilla tavoilla – myös muualla kuin työpaikalla. Työpaikalla järjestettävää koulutusta suositeltiin jatkettavaksi, jos se oli työpaikan puolesta mahdollista ja koulutuksen järjestäjä ja työnantaja arvioivat, että työympäristö oli turvallinen opiskelijalle.

4.2.1 Työelämässä oppimisessa runsaasti haasteita

Ammatillisen koulutuksen kyselyyn vastanneista johdon edustajista noin kolmannes ja opetus- ja ohjaushenkilöstöstä noin kaksi viidesosaa arvioi työelämässä tapahtuvassa oppimisessa olleen melko tai erittäin paljon haasteita tai ongelmia koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta (kuvio 20). Johdon edustajista viidennes ja opetus- ja ohjaushenkilöstöstä yli kolmannes oli sitä mieltä, että näyttöjen toteutuksessa oli ollut runsaasti haasteita. Osaamisen arvioinnissa koettiin sen sijaan olleen hieman vähemmän ongelmia.

KUVIO 20. Johdon (n = 55) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 1 792–2 098) näkemykset siitä, kuinka paljon työelämässä oppimisessa, näytöissä ja osaamisen arvioinnissa oli haasteita poikkeusolojen aikana

39 Asetus 126/2020 ja 191/2020

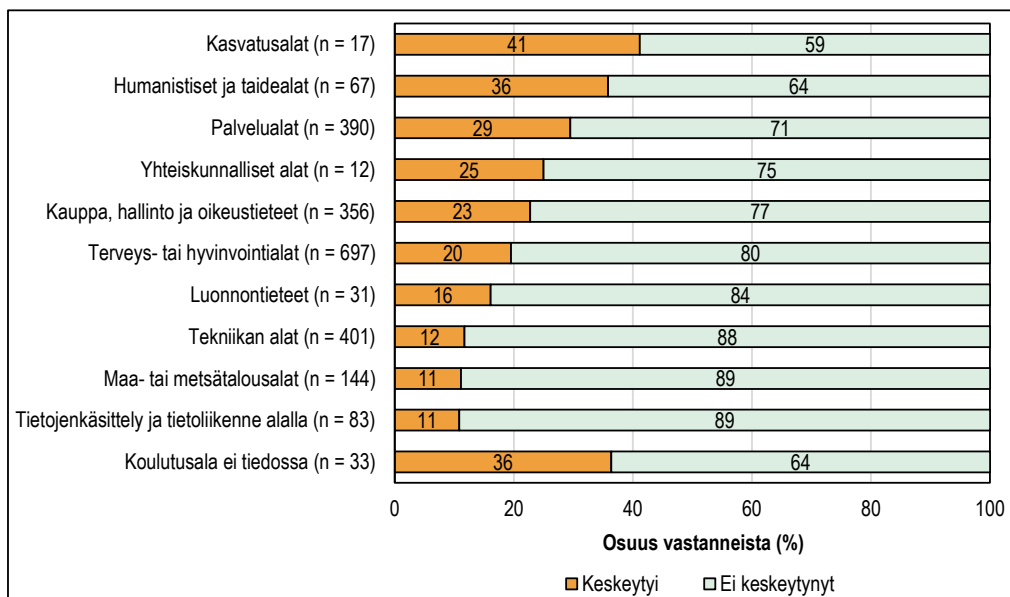
40 Opetushallitus 2020.

Eniten haasteita työelämässä oppimisessa, näytöissä ja osaamisen arvioinnissa oli koettu Etelä-Suomen AVI-alueella (summamuuttujan ka. 2,9) ja vähiten Pohjois-Suomen AVI-alueella (summamuuttujan ka 3,3). Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta ei kovin suuri. Järjestäjän koon ja opetuskielen suhteen eroja ei ollut.

Poikkeusolojen aikana uusien koulutus- ja oppisopimusten laadinta oli vähentynyt. Toukokuussa toteutetun kyselyn mukaan vain 7 prosenttia järjestäjistä arvioi, että sopimuksia pystytään tekemään samalla tavalla kuin ennen epidemiaa. Syyskuussa toteutetussa kyselyssä vastaava osuus oli 28 prosenttia. Useimmilla järjestäjillä sopimusten määrä oli vähentynyt enintään neljänneksen normaalitilanteeseen verrattuna, mutta osalla tätäkin enemmän.

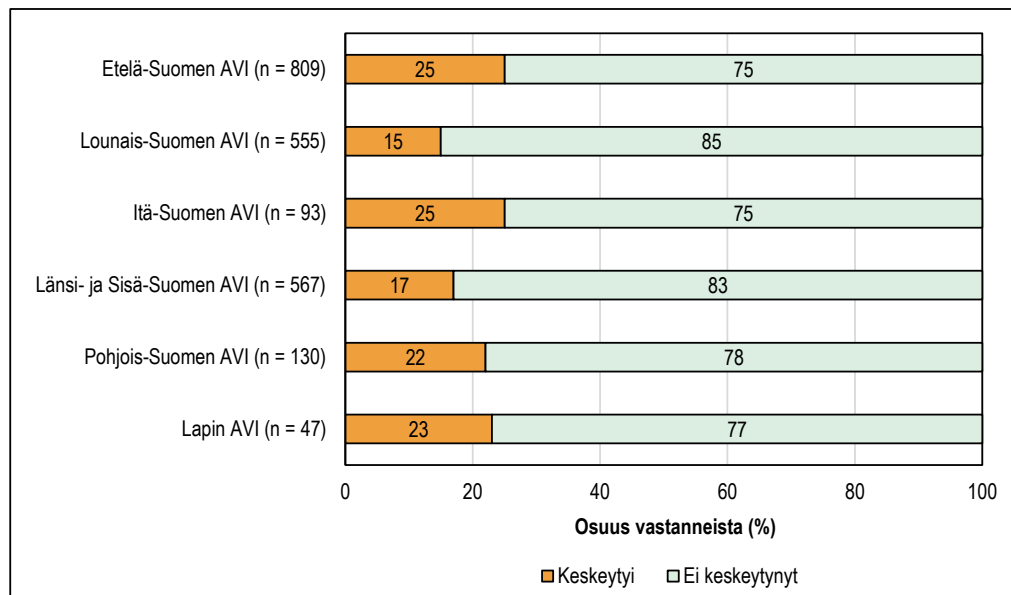
4.2.2 Työelämässä oppimisen keskeytymisissä alakohtaista vaihtelua

Ammatillisen koulutuksen johdon vastausten mukaan opintojen toteuttaminen työelämässä vaikeutui eniten palvelualoilla sekä terveys- ja hyvinvointialoilla ja vähiten maa- ja metsätalousaloilla sekä tietojenkäsittelyssä ja tietoliikenteessä. Opiskelijakyselyyn vastanneista 35 prosenttia ilmoitti olleensa työelämässä oppimassa maaliskuu-toukokuun aikana 2020. Näistä opiskelijoista viidesosalla työpaikalla tapahtuva oppiminen keskeytyi poikkeusolojen vuoksi. Opiskelijamäärältään suurilla aloilla keskeytyminen oli yleisintä palvelualoilla, kaupan ja hallinnon aloilla sekä terveys- ja hyvinvointialoilla. Sen sijaan tekniikassa, maa- ja metsätaloudessa sekä tietojenkäsittelyssä keskeytymiä oli tapahtunut suhteellisesti vähemmän (kuvio 21).

KUVIO 21. Työelämässä tapahtuvan oppimisen keskeytyminen koulutusaloittain opiskelijakyselyn mukaan (n = 2 231)

Alueellisesti tarkasteltuna työelämässä oppimisen keskeytyminen oli ollut yleisintä Etelä-Suomen ja Itä-Suomen AVI-alueilla ja vähäisintä Lounais-Suomen sekä Länsi- ja Sisä-Suomen AVI-alueilla (kuvio 22). Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta pieni.

KUVIO 22. Työelämässä tapahtuvan oppimisen keskeytyminen AVI-alueittain opiskelijakyselyn mukaan

Kaikista harjoittelunsa keskeyttämään joutuneista opiskelijoista noin kolmannes pystyi kuitenkin suorittamaan ammattiosaamisen näytön työpaikalla, mutta lähes yhtä monella näyttö siirrettiin toiseen ajankohtaan. Hieman useampi kuin joka kymmenes ilmoitti antaneensa näytön oppilaitoksessaan. Neljäsosa ei osannut kyselyn toteutushetkellä sanoa, miten näytön suhteen menetellään. Vaikka työelämässä tapahtuvan oppiminen oli keskeytynyt melko monella, lähes 80 prosenttia heistä oli päässyt jatkamaan opiskeluaan muulla tavalla.

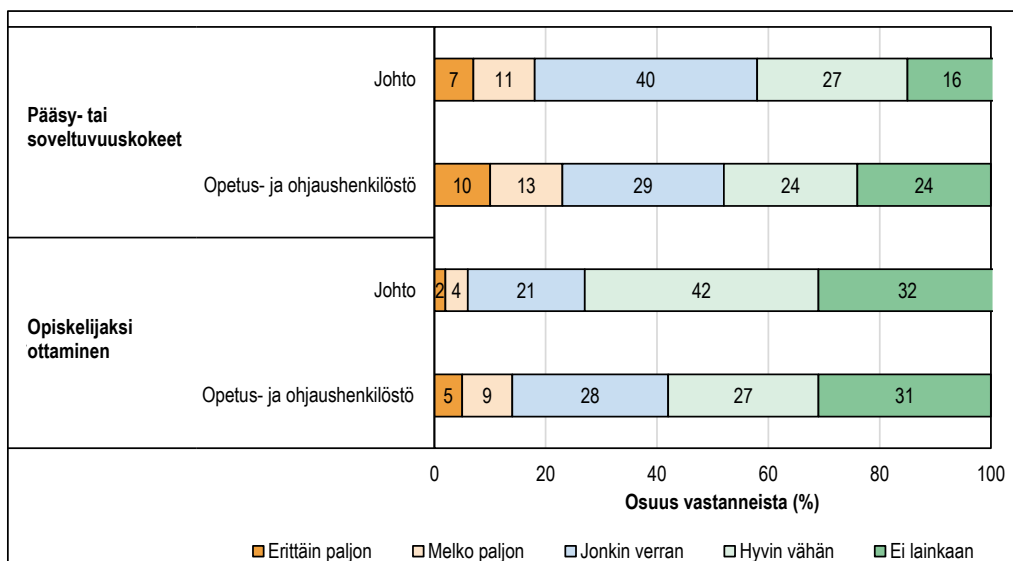
4.3 Pääsy- ja soveltuvuuskokeet sekä koulutuksesta valmistuminen

Toisen asteen yhteisvalinta ehdittiin pääosin toteuttaa ennen koronaepidemiaa. Valinta- ja pääsykokeita jouduttiin kuitenkin organisoimaan poikkeusolojen aikana. Lisäksi ammatilliseen koulutukseen voi hakeutua jatkuvan haun kautta, ja järjestäjistä lähes 90 prosenttia ilmoitti ottaneensa uusia opiskelijoita jatkuvalla haulla myös poikkeusolojen aikana.

4.3.1 Opiskelijat pääosin tyytyväisiä pääsy- ja soveltuvuuskokeiden järjestelyihin

Opiskelijakyselyyn vastanneista seitsemän prosenttia (n = 434) ilmoitti osallistuneensa ammatillisen koulutuksen pääsy- tai soveltuvuuskokeisiin maaliskuun-toukokuun aikana. Kokeiden järjestelyihin oltiin pääosin tyytyväisiä (72 %). Tosin 12 prosenttia opiskelijoista koki päinvastoin ja 16 prosenttia ei osannut ottaa selkeää kantaa toimivuuteen. Vastauksissa ei ollut eroja järjestäjän koon tai alueen eikä vastaajan äidinkielen suhteen.

Lähes viidennes johdon vastaajista ja neljännes opetus- ja ohjaushenkilöstöstä arvioi pääsy- ja soveltuvuuskokeissa olleen ongelmia opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta (kuvio 23). Opiskelijaksi ottamisessa ongelmia koettiin olleen vähemmän.

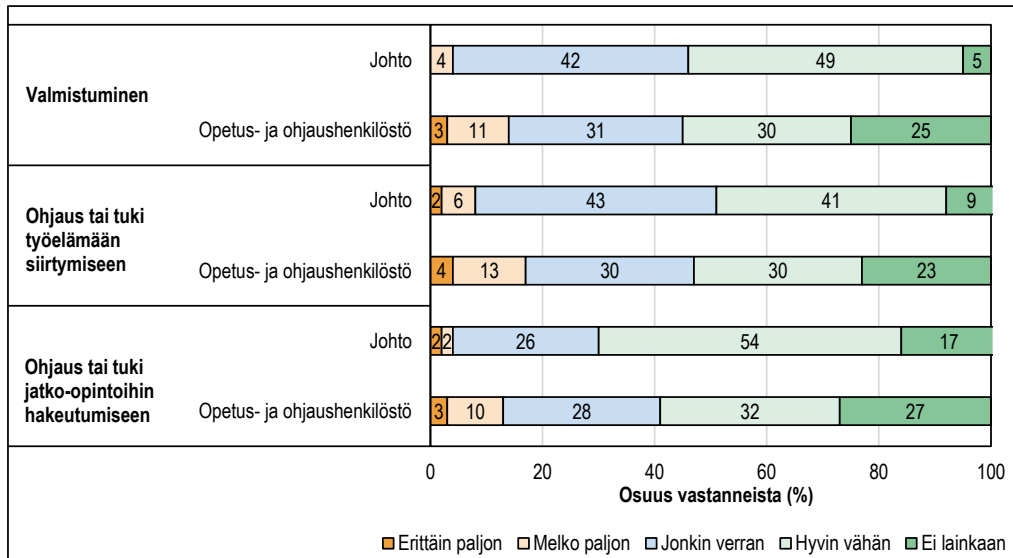

KUVIO 23. Johdon (n = 45–53) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 1 054–1 339) näkemykset siitä, kuinka paljon pääsy- ja soveltuvuuskokeissa sekä opiskelijaksi ottamisessa oli haasteita poikkeusolojen aikana

Opiskelijamäärältään suurten järjestäjien henkilöstö koki pääsy- ja soveltuvuuskokeissa olleen hieman enemmän ongelmia kuin pienten järjestäjien henkilöstö. Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta ei kuitenkaan suuri. Alle 1 500 opiskelijan järjestäjien henkilöstöstä noin joka seitsemäs ja tätä suurempien järjestäjien henkilöstöstä noin joka neljäs koki ongelmia olleen melko tai erittäin paljon.

4.3.2 Valmistumisessa viivästymisiä

Valmistumiseen liittyen järjestäjien johto sekä opetus- ja ohjaushenkilöstö arvioivat eniten haasteita olleen työelämään siirtymisen ohjauksessa ja tuessa (kuvio 24). Jatko-opintoihin hakeutumisen liittyvän tuen ja ohjauksen arvioitiin sujuneen paremmin.

KUVIO 24. Johdon (n = 54–55) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 1 464–1 927) näkemykset siitä, kuinka paljon valmistumisessa ja jatko-ohjauksessa oli haasteita poikkeusolojen aikana

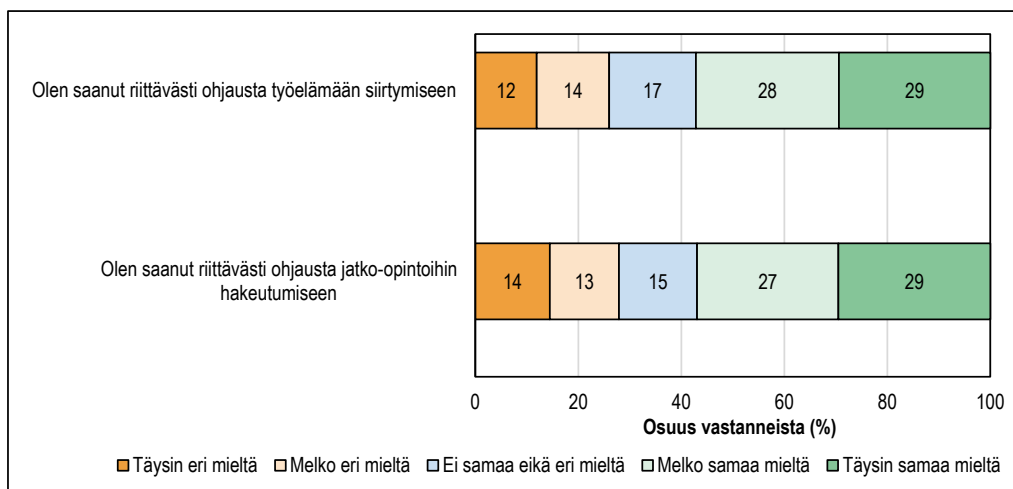
Koulutuksen järjestäjille keväällä 2020 toteutetun kyselyn mukaan niillä opiskelijoilla, joilla valmistumisen arvioitiin viivästyvän, viivästymisen kestoksi arvioitiin yleisemmin 1–3 kuukautta. Osa järjestäjistä arvioi viivästymisen olevan tätäkin pidempi, jopa 6 kuukautta.

Syksyllä 2020 koulutuksen järjestäjille (n = 50) toteutetussa kyselyssä 38 prosenttia arvioi, että korkeakoulujen syksyn yhteishaussa hakevien opiskelijoiden valmistuminen aikataulussa voidaan varmistaa kaikkien osalta. 42 prosenttia arvioi varmistamisen onnistuvan yli 80 prosenttisesti. Valmistumisen viivästymisiä on siis jonkin verran myös syksyllä.

4.3.3 Osalle opiskelijoista ohjaus jatko-opintoihin hakeutumiseen ja työelämään siirtymiseen oli riittämätöntä

Opiskelijakyselyyn vastanneista 22 prosenttia (n = 1 445) ilmoitti, että heidän oli määrä valmistua kevään 2020 aikana. Näistä 13 prosenttia arvioi valmistumisensa myöhästyvän ja 16 prosenttia ei osannut sanoa valmistuuko ajallaan. Loput arvioivat valmistuvansa aikataulun mukaisesti.

Valmistumisvaiheessa olevilta opiskelijoilta kysyttiin, kokivatko he saaneensa riittävästi ohjausta työelämään siirtymiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen. Kysymyksiin oli mahdollista jättää vastaamatta, jos opiskelija ei ollut tarvinnut kyseistä ohjausta. Vastanneista yli puolet koki saamansa ohjauksen riittäväksi, mutta yli neljännes ei ollut mielestään saanut riittävästi ohjausta (kuvio 25).

KUVIO 25. Opiskelijoiden kokemukset ohjauksen riittävydestä jatko-opintoihin hakeutumisessa ja työelämään siirtymisessä poikkeusolojen aikana (n = 1 119–1 197)

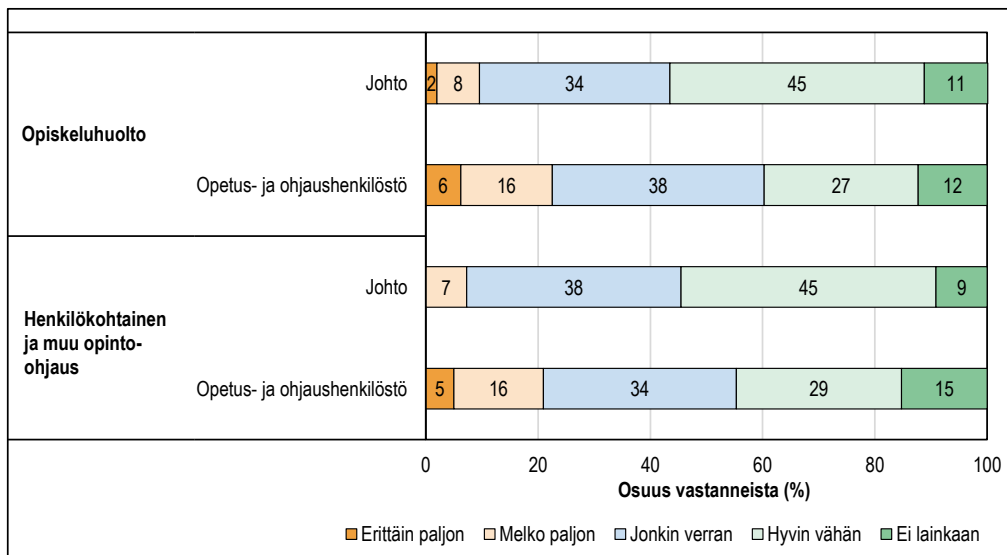
Opiskelijamäärältään pienempien, alle 1 500 opiskelijan järjestäjien oppilaitoksissa opiskelevat olivat tyytyväisempiä (summamuuttujan ka. 3,9) jatko-opintoihin hakeutumiseen ja työelämään siirtymiseen liittyvään ohjaukseen kuin tätä suurempien järjestäjien opiskelijat (summamuuttujan ka. 3,2–3,4). Ero on tilastollisesti merkitsevä ja keski-suuri.

4.4 Opiskeluhoito, opinto-ohjaus ja opiskelijoiden hyvinvointi

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Ammatillisen koulutuksen opiskelijalla on myös oikeus saada henkilökohtaista ja muuta opinto-ohjausta.

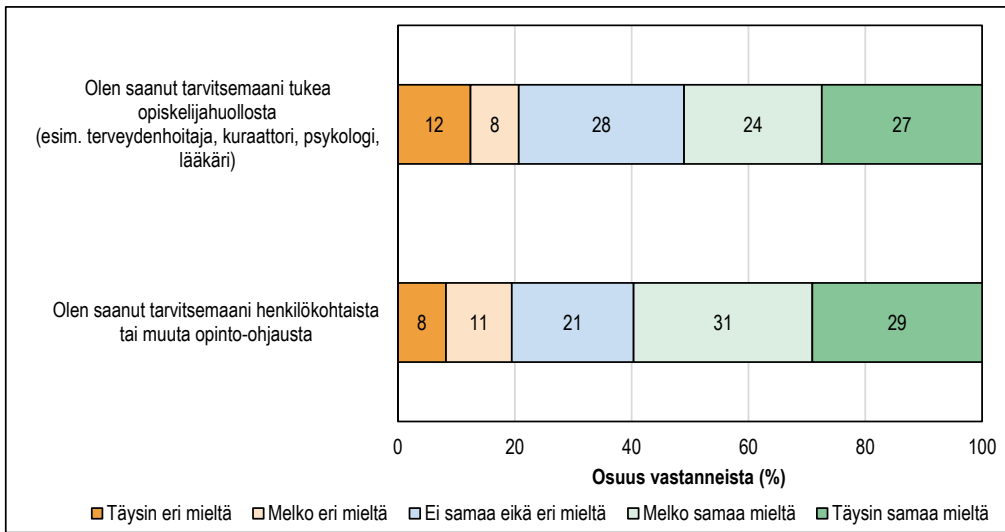
4.4.1 Haasteita opiskeluhollo ja opinto-ohjauksen järjestämisessä

Koulutuksen järjestäjien johdon edustajista 10 prosenttia ja opetus- ja ohjaushenkilöstöstä 22 prosenttia arvioi opiskelijahuollossa olleen melko tai erittäin paljon ongelmia opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen kannalta poikkeusolojen aikana (kuvio 26). Opinto-ohjauksen osalta ongelmia arvioitiin olleen hieman vähemmän. Johdon ja henkilöstön vastauksissa ei ollut eroja järjestäjän koon, AVI-alueen tai kielen osalta.

KUVIO 26. Johdon (n = 53–55) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 1 637–1 997) näkemykset siitä, kuinka paljon opiskeluhollossa ja opinto-ohjauksessa oli haasteita poikkeusolojen aikana

Opiskelijoista puolet oli sitä mieltä, että oli saanut tarvitsemaansa tukea opiskeluhollost ja 60 prosenttia koki saaneensa tarvitsemaansa henkilökohtaista tai muuta opinto-ohjausta (kuvio 27). Väittämiin oli mahdollista vastata myös ”en tarvinnut”. Oheisessa kuviossa ovat niiden vastaajien jakaumat, jotka ottivat väittämiin kantaa viisiportaisella asteikolla.

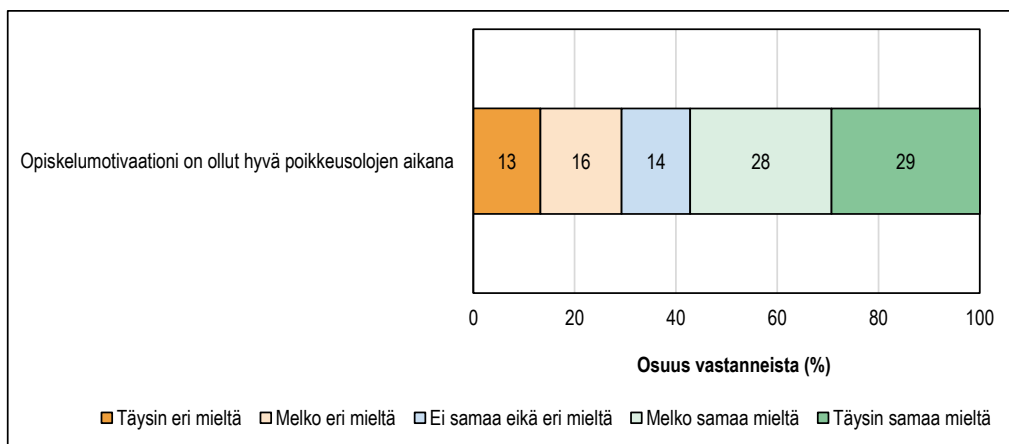

KUVIO 27. Opiskelijoiden kokemukset opiskeluhuollon ja opinto-ohjauksen saatavuudesta poikkeusolojen aikana (n = 3 503–4 945)

Viidennes vastaajista ei ollut kokemuksensa mukaan kuitenkaan saanut tarvitsemaansa opiskelijahuoltoa ja opinto-ohjausta. Vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja opiskelijan sukupuolen tai kielen suhteen. Myöskään alueittain ei ollut eroja. Opiskelijamäärältään pienempien järjestäjien opiskelijat olivat hieman tyytyväisempiä henkilökohtaisen tai muun opinto-ohjauksen saatavuuteen (ka. 3,8) kuin suurempien järjestäjien opiskelijat (ka. 3,5–3,6). Opiskelijahuollon osalta merkittävää eroa ei ollut.

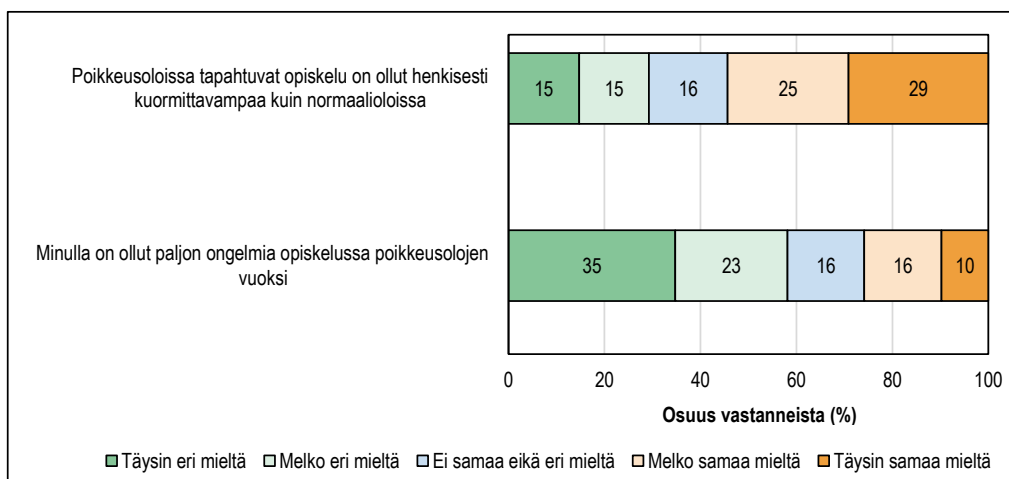
4.4.2 Motivaatio-ongelmat, kuormittuneisuus ja ongelmat opiskelussa vahvasti yhteydessä opiskelutaitojen ja tuen riittämättömyyteen

Opiskelijakyselyyn vastanneista lähes 60 prosenttia koki opiskelumotivaationsa olleen hyvä poikkeusolojen aikana, mutta vajaalla kolmanneksella oli ollut ongelmia motivaation suhteen (kuvio 28).

KUVIO 28. Opiskelijoiden kokemus opiskelumotivaatiostaan poikkeusolojen aikana (n = 6 303)

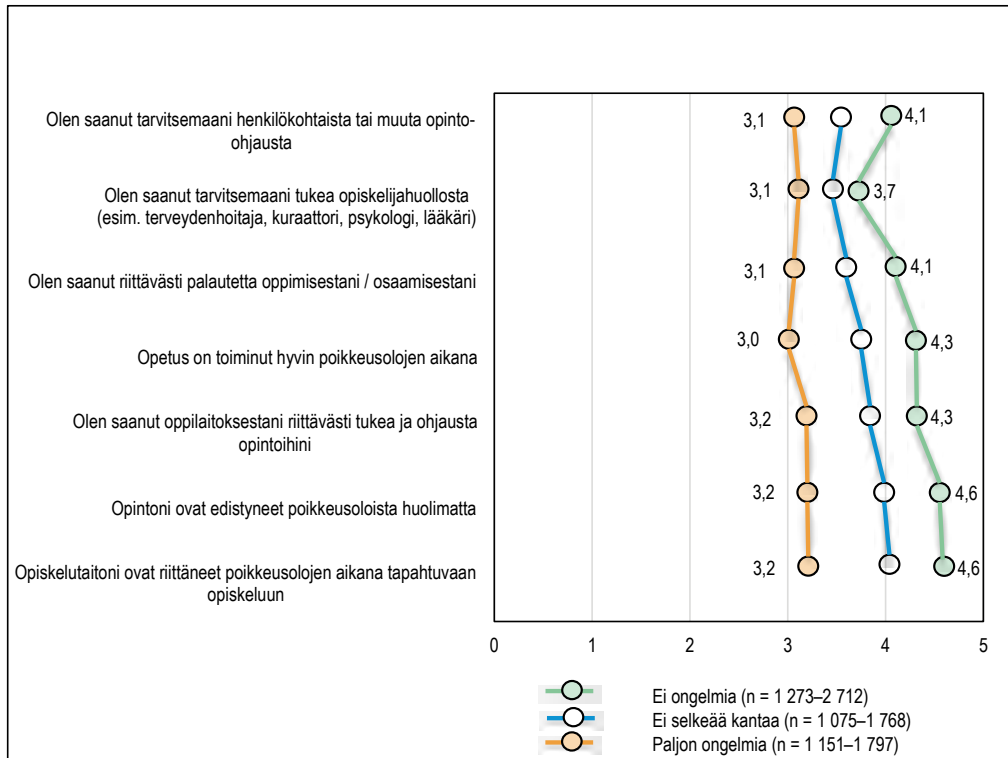
Yli puolet opiskelijoista piti poikkeusolojen aikana tapahtuvaa opiskelua henkisesti kuormittavampana kuin normaalioloissa (kuvio 29). Noin neljäsosalla vastanneista oli ollut paljon ongelmia opiskelussa poikkeusolojen vuoksi.

KUVIO 29. Opiskelijoiden kokemukset opiskelun kuormittavuudesta ja ongelmista poikkeusolojen aikana (n = 6 144–6 203)

Kokonaisuuden tarkastelemiseksi motivaatiota, kuormittavuutta ja opiskelussa koettuja ongelmia koskevat väittämät yhdistettiin summamuuttujaksi ja vastausaineisto tiivistettiin kolmeen luokkaan: 1. paljon ongelmia (n = 1838), 2. ei selkeää kantaa (n = 1790), 3. ei ongelmia (n = 2741). Opiskelijat, joilla oli ollut paljon ongelmia poikkeusolojen aikana, kokivat kyselyssä esitetyt asiat

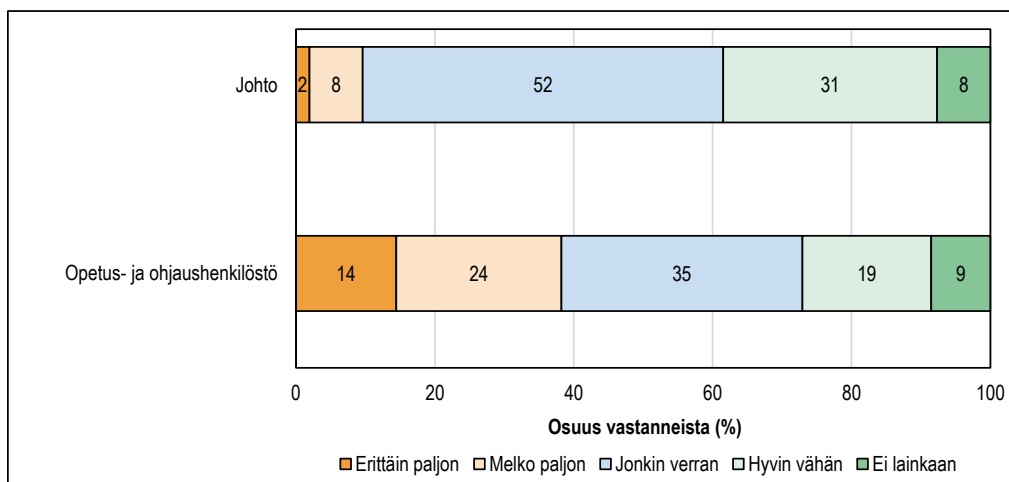
kielteisemmin muihin verrattuna. Erot ovat tilastollisesti merkitseviä ja suuria. Merkittävimmät erot liittyivät kokemuksiin opiskelutaitojen riittävydestä, opintojen edistymisestä, oppilaitoksesta saadusta tuesta ja ohjauksesta sekä opetuksen toimivuudesta (kuvio 30). Paljon ongelmia kohdanneet opiskelijat kokivat myös opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon saatavuuden heikommaksi kuin muut.

KUVIO 30. Opiskelijoiden kokemukset poikkeusolojen aikaisesta opiskelusta. Vastausten keskiarvot (asteikko: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä)

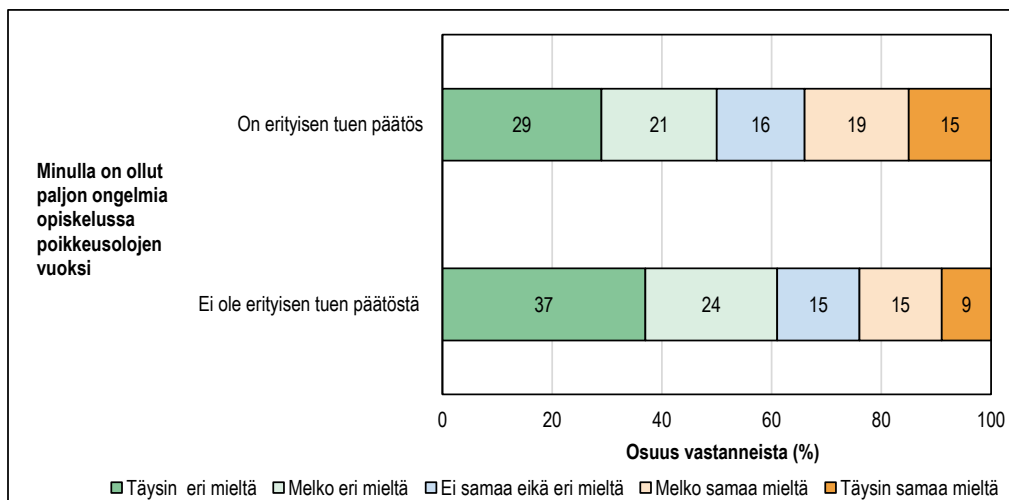
4.5 Oppilaitoksissa huoli erityisen tuen opiskelijoista – opiskelijoiden mukaan tukea on kuitenkin saatu melko hyvin

Johdon vastaajista 10 prosenttia arvioi erityisessä tuessa olleen melko tai erittäin paljon haasteita ja yli puolet arvioi haasteita olleen jonkin verran (kuvio 31). Opetus- ja ohjaushenkilöstöstä lähes 40 prosenttia arvioi haasteita olleen melko tai erittäin paljon. Johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja järjestäjän koon, AVI-alueen tai opetuskielen suhteen.

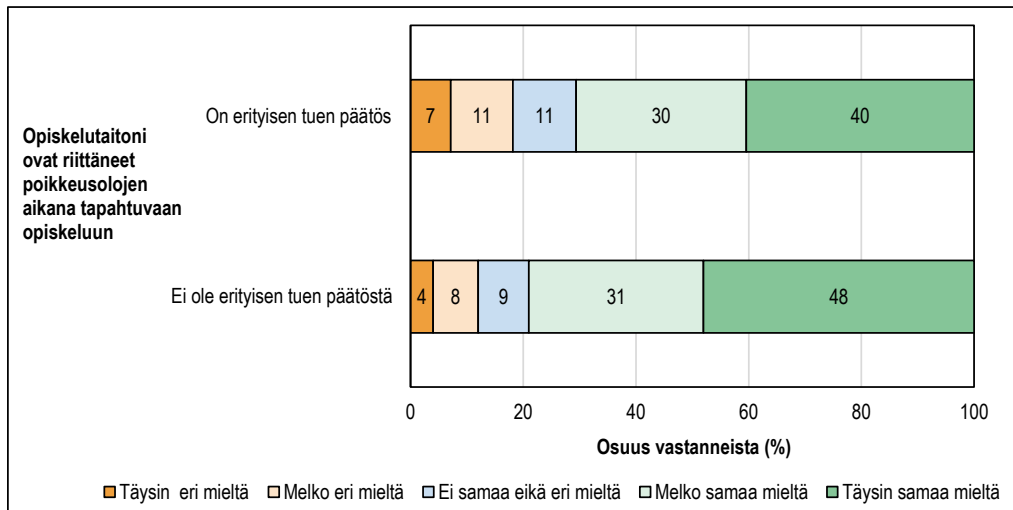
KUVIO 31. Johdon (n = 52) sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön (n = 1 850) näkemykset siitä, kuinka paljon erityisessä tuessa oli haasteita poikkeusolojen aikana

Opiskelijakyselyyn vastanneista 14 prosenttia (n = 905) ilmoitti, että heille on tehty päätös erityisestä tuesta. Vastaavasti 77 prosentilla (n = 4 942) ei ollut erityisen tuen päätöstä ja 9 prosenttia (n = 580) ei osannut sanoa asiasta. Erityisen tuen päätöksen omaavista opiskelijoista 87 prosenttia oli pääasiassa etäopiskellut maaliskuun–toukokuun aikana, 10 prosenttia oli ollut pääsääntöisesti työpaikalla oppimassa ja 3 prosenttia lähiopetuksessa oppilaitoksessaan. Erityisen tuen opiskelijoilla oli ollut hieman enemmän ongelmia opiskelussaan kuin muilla (kuvio 32). Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta pieni.

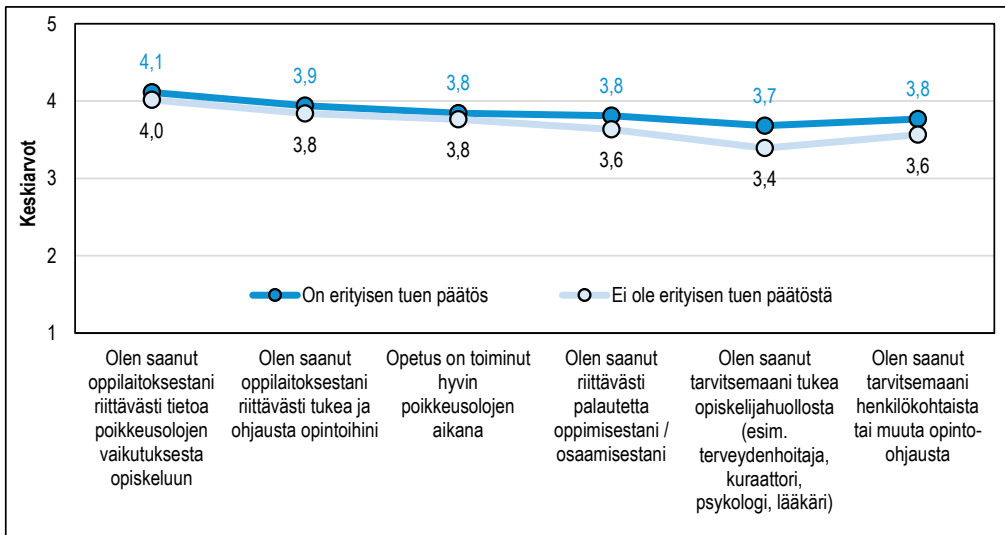
KUVIO 32. Erityisen tuen päätöksen omaavien opiskelijoiden (n = 873) kokemukset opiskelun ongelmista verrattuna opiskelijoiden kokemuksiin, joilla ei ole erityisen tuen päätöstä (n = 4 783)

Erityisen tuen opiskelijat kokivat myös hieman muita useammin opiskelutaitonsa riittämättömiksi poikkeusolojen aikana tapahtuvaan opiskeluun (kuvio 33). Myös tämä ero on merkitsevä, mutta pieni.

KUVIO 33. Erityisen tuen päätöksen omaavien opiskelijoiden (n = 873) kokemukset opiskelutaitojensa riittävydestä verrattuna opiskelijoiden kokemuksiin, joilla ei ole erityisen tuen päätöstä (n = 4 783)

Tuen saatavuuteen ja opetuksen toimivuuteen liittyvissä kokemuksissa ei ollut merkittävää eroa erityisen tuen opiskelijoiden ja muiden välillä. Enemmistö erityisen tuen opiskelijoista koki saaneensa riittävästi tukea ja palautetta sekä opetuksen toimineen poikkeusolojen aikana (kuvio 34). Suurin osa erityisen tuen opiskelijoista koki myös saaneensa tarvitsemaansa opiskeluhoillon tukea ja opinto-ohjausta. Kuitenkin hieman vajaa viidennes erityisen tuen opiskelijoista oli eri mieltä tuen ja palautteen riittävydestä, opetuksen toimivuudesta sekä opiskeluhoillon ja henkilökohtaisen ohjauksen saatavuudesta.

KUVIO 34. Erityisen tuen päätöksen omaavien opiskelijoiden (n = 648–888) kokemukset opiskeluunsa saamastaan tuesta verrattuna opiskelijoiden kokemuksiin, joilla ei ole erityisen tuen päätöstä (n = 2 449–4 849). Vastauskeskiarvot (asteikko: 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Melko eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Melko samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä)

Työelämässä oppiminen keskeytyi selvästi useammin erityisen tuen opiskelijoilla muihin verrattuna. Poikkeusolojen aikana työelämässä oppimassa olleista erityisen tuen opiskelijoista yli kolmasosa joutui keskeyttämään harjoittelunsa. Vastaavasti opiskelijoista, joilla ei ollut erityisen tuen päätöstä, vajaa viidennes joutui keskeyttämään harjoittelunsa.

Työelämässä oppimassa olleista erityisen tuen opiskelijoista suhteellisesti suurempi osuus opiskeli palveluilla muihin työelämässä oppimassa oleviin opiskelijoihin verrattuna. Poikkeusolojen aikana työelämässä oppiminen vaikeutui eniten palveluilla. Erityisen tuen opiskelijoiden ja muiden opiskelijoiden välillä ei ollut kuitenkaan eroa siinä, oliko opintoja pääsyt jatkamaan vaihtoehtoisella tavalla. Molemmissa ryhmissä neljä viidestä oli ilmoituksena mukaan voinut jatkaa opintojaan työelämässä oppimisen keskeyttämisestä huolimatta.

Erityisen tuen opiskelijoilla voi olla hyvin erilaisia yksilöllisiä tarpeita ja erilaisia perusteita erityisen tuen päätökselle. Kyselyyn vastaaminen on edellyttänyt riittäviä kielellisiä, kirjallisia ja keskittymiseen liittyviä valmiuksia. Tästä syystä kyselyllä ei ole pystytty tavoittamaan niitä erityisen tuen opiskelijoita, joilla on haasteita edellä mainituissa valmiuksissa.

4.6 Johdon sekä opetushenkilöstön tarkennuksia opetuksen ja ohjauksen haasteista

Järjestäjien johto sekä opetus- ja ohjaushenkilöstö saivat kuvata ja perustella avovastauksella, millaisia haasteita tai ongelmia koulutuksellisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta poikkeusolojen aikana on ollut. Analysoitavia tekstimuotoisia vastauksia saatiin yhteensä 712 vastaajalta. Osassa vastauksista oli mainittu useita asioita. Kaikkiaan mainintoja oli 1 087. Vastaukset luokiteltiin taulukon 2 mukaisesti.

TAULUKKO 2. Järjestäjien johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön näkemykset poikkeusolojen aiheuttamista haasteista koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta, mainintoja 1 087

Haasteet	% maininnoista
Etäopetuksen ja -ohjauksen haasteet	38
Etäopetuksen ja -ohjauksen teknologian haasteet	21
Työelämässä oppimisen ja näyttöjen toteutuksen haasteet	11
Erytystä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tilanne	11
S2-opiskelijoiden tilanne	8
Opiskelijavalinnat	3
Eri toimijoiden yhteistyö	3
Muut	5
Yhteensä	100

Etäopetuksen ja -ohjauksen toteuttamiseen liittyvinä haasteina nostettiin esille opiskelijoiden opiskeluvalmiuksiin ja -taitoihin liittyvä vaihtelu sekä perheiden erilaiset tilanteet ja kyky tukea opiskelijaa. Useat vastaajat totesivat hyvin menestyvien ja heikkojen opiskelijoiden erojen korostuneen entisestään etäopetuksessa. Koti ja perhetilanne vaikuttivat etäopiskeluun ja opiskelurauhan saamiseen. Joidenkin opiskelijoiden tavoittaminen oli ollut hankalaa.

Etäopetus jakaa opiskelijat selvemmin niihin, jotka pärjäävät ja niihin, jotka eivät pärjää. Heikosti pärjäävät jättäytyvät pois eikä heitä tavoita.

Niiden ohjaaminen ja tukeminen, jolla on valmiiksi muita huonommat valmiudet digitaitoihin, itseohjautuvuuteen tai vaikea kotitilanne.

Osa vastaajista nosti esille opiskelijoiden suoritusten seuraamiseen ja arviointiin liittyviä ongelmia. Etänä tapahtuvan oppimisen tasapuolinen arviointi koettiin haasteellisenä.

Arvioinnin kannalta on sen sijaan aivan selviä opiskelijoiden tasa-arvoon liittyviä ongelmia, sillä etänä pidettävät kokeet eivät ole yhtä luotettavia kuin luokassa pidettävät kokeet.

Osaamisen arviointi on myös vaikeaa niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka eivät pysty kirjoittamalla tuomaan ilmi omaa osaamistaan.

Muita etäopetuksen ja -ohjauksen haasteita olivat henkilöstön erilaiset taidot etäopetusvälineiden käytössä ja verkkopedagogiikan toteutuksessa, mikä saattoi johtaa eroihin opetuksen ja ohjauksen laadussa ja määrässä. Haasteena nostettiin esille myös resurssien puute tai työnjaon epätasainen jakautuminen opetukseen ja opiskelijoiden tukemiseen. Osa opiskelijoista olisi tarvinnut enemmän tukea kuin pystyttiin tarjoamaan.

Koska etäopetus ei oikein kaikilta sujunut, opiskelijat saivat uuvuksiin asti tehtäviä.

Joillakin opettajilla on sen verran vähän opiskelijoita, että opettaja ehtii soittamaan jokaiselle opiskelijalle ja kysymään kuulumisia. Toisilla opettajilla on kohtuuton työkuormitus, jolloin vain oma-aloitteisimmat opiskelijat saavat ohjausta.

Etäopetuksen teknologian haasteet liittyivät pääsääntöisesti siihen, ettei kaikilla opiskelijoilla ollut tarvittavia välineitä tai nettiyhteyttä etäopiskeluun eikä riittävää osaamista teknologian käyttöön. Osa opetus- ja ohjaushenkilöstöstä toi esille, että oppilaitoksista pyrittiin lainaamaan tietokoneita opiskelijoille, mutta osalle opiskelijoista kone saatiin vasta pitkän ajan kuluttua. Kaikille opiskelijoille tietokonetta ei pystytty järjestämään oppilaitoksen puolesta.

Kaikille opiskelijoille ei ole ollut mahdollista antaa tietokonetta lainaan koululta. Opettajat ovat tehneet paljon työtä erilaisin keinoin saadakseen yksittäisiä opiskelijoita tekemään etätehtäviään.

Tietotekniikan ja nettiyhteyden toimiminen ei ole kaikilla sama. Joillakin opiskelijoilla ongelmia yhteyksissä tai puutteita laitteissa.

Työelämässä oppimiseen ja näyttöihin liittyvissä haasteissa tuotiin esille, että monilla opiskelijoilla työelämässä oppiminen keskeytyi ja työssäoppimisen paikkoja oli vaikea saada poikkeusolojen aikana. Tässä oli myös alakohtaista vaihtelua.

Poikkeusolojen aikana työssäoppimiseen on vaikea päästä. Monet jo alkaneet jaksot on keskeytyneet ja opiskelijat siirtyneet koulutusopimuksilta ja oppisopimuksilta takaisin koulun etäopetukseen.

Tietyillä aloilla näytöt ja valmistuminen viivästyivät lähes kaikilla. Toisilla aloilla työelämässä oppimisen jaksot ja opetus pyörivät lähes normaalisti ja opiskelijat saivat edistettyä opintojaan.

Erityisopiskelijoiden ja S2-opiskelijoiden tilanne nähtiin haastavana, sillä tukea oli vähemmän tarjolla kuin lähiopetuksessa. Vaikka erityisen tuen opiskelijoille oli tarjolla myös lähiopetusta, huoltajat eivät välttämättä halunneet opiskelijan osallistuvan lähiopetukseen tartuntatautiriskin vuoksi.

Moni opiskelija, joka tarvitsee erityistä tukea opinnoissaan, on kokenut vaikeana itseohjautuvan ja itsenäisen opiskelun.

S2 opiskelijoille ja muille kieli- ja oppimisvaikeuksista kärsiville etäopetus on ollut todella haastavaa, eikä se käytännössä ole ollut läheskään kaikilla edes mahdollista.

Opiskelijavalintoihin liittyen haasteina tuotiin esille valintahaastattelujen toteutus etänä, jolloin hakijoista ei välttämättä saatu kattavaa kuvaa, sekä soveltuvuuskokeiden peruuntuminen.

Soveltuvuustestit hakijoille pidettiin vain haastatteluina etäyhteyden kautta. Kirjalliset kokeet jäivät pois.

Soveltuvuuskokeet jäivät pois uusien opiskelijoiden osalta tänä keväänä juuri koronan vuoksi ja tuleva syksy ja vuodet tulevat olemaan raskaita siitä johtuen.

Eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön liittyen osa vastaajista nosti esille opetushenkilöstön keskinäisen yhteistyön haasteita, jotka liittyivät esimerkiksi tiimityöskentelyyn ja yhteydenpitoon opiskelijoiden kanssa. Osa oli kokenut haasteita myös opetushenkilöstön ja muiden tahojen välisessä yhteistyössä liittyen esimerkiksi opiskelijahuoltoon tai yhteistyöhön TE-palvelujen kanssa.

Opettajat eivät työskennelleet tiimeinä eivätkä luoneet yhteisiä toimintaperiaatteita, aktiivisuus opiskelijoiden kontaktoinnissa oli opettajakohtaista.

Ryhmänohjaajat eivät ole täysillä huolehtineet opiskelijoiden läsnäolosta opetukseen.

Opiskelijahuollon toimijaa on vaikea tavoittaa.

Muita mainittuja asioita olivat muun muassa oppilaitoksen toimintojen organisointiin liittyvät ongelmat, kuten ohjeistusten ja linjausten riittämättömyys etäopetuksen toteutukseen sekä viivästykset laitelainauksen järjestämisessä. Myös joidenkin palvelujen saatavuus heikentyi poikkeusolojen aikana: esimerkiksi kirjastot olivat kiinni ja terveydenhoitopalvelut eivät toimineet kaikissa tapauksissa sujuvasti. Lähiopetuksessa olevien opiskelijoiden osalta oli joissakin tapauksissa ollut haasteita esimerkiksi asuntolatoiminnassa, koulumatkatuessa tai ruokailun järjestämisessä.

4.7 Opiskelijoiden kokemusten syventävää tarkastelua avovastausten perusteella

Opiskelijakyselyssä vastaajilla oli mahdollisuus kuvata omin sanoin, mitkä asiat toimivat hyvin opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana, ja toisaalta mitä haasteita tai ongelmia näissä oli.

Opiskelijoiden mielestä hyvin toimineet asiat opetuksessa ja ohjauksessa

Kokemuksiaan hyvin toimineista asioista kuvasi 2 388 opiskelijaa. Osa mainitsi useampia asioita, ja kaikkiaan mainintoja oli 2 989. Opetuksen toteutus sekä opettajilta ja ohjaajilta saatu tuki olivat useimmin mainittuja asioita (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Opiskelijoiden kokemukset opetuksessa ja ohjauksessa hyvin toimineista asioista poikkeusolojen aikana, mainintoja 2 989

Hyvin toimineet asiat opetuksessa ja ohjauksessa	% maininnoista
Opetuksen toteutus	29
Opettajien ja ohjaajien tuki	24
Etäopetukseen liittyvät tehtävät	14
Ohjelmistot ja alustat toimivia	8
Oma arki helpottunut	8
Tiedottaminen ja ohjeistukset	7
Työelämässä oppiminen ja näytöt	4
Muut	5
Yhteensä	100

Lähes kolmannes opiskelijoiden avovastauksista liittyi **opetuksen toimivuuteen**. Maininnoissa tuotiin esiin etäopetuksen aikana toteutettuja toimivia opetustapoja, opettajien hyviä etäopetus-taitoja sekä monipuolisia opetusmenetelmiä.

Etätunnit ja opetus yleensä. Muutamat opettajat käyttäneet hienosti eri menetelmiä etäopetuksen toteuttamisessa. Opetus ollut pääsääntöisesti laadukasta ja itsestään se on kiinni, miten etänä syventyy opetukseen.

Hieman vajaassa neljänneksessä vastauksista nostettiin esiin **opettajien ja ohjaajien tuki** ja yhteydenpito poikkeusolojen aikana. Opiskelijat kokivat saaneensa helposti yhteyden oppilaitoksen henkilökuntaan sekä olivat tyytyväisiä saamaansa tukeen ja ohjaukseen. Opiskelijat pitivät myös tärkeänä sitä, että opettajat ja ohjaajat kyselivät opiskeluun liittyvien asioiden ohella myös muita kuulumisia ja näin huomioivat opiskelijat yksilöinä.

Oma vastuuopettaja on auttanut tarpeeksi ja soittanut useaan otteeseen kysyäkseen opiskelun kulusta. Oma vastuuopettaja siis ainakin huolehtii oppilaistaan.

Olen saanut etänä ohjausta opinto-ohjaajaltani yhtä paljon kuin aiemminkin. Työpaikkaohjaaja on ollut tukena myös koko ajan.

Osassa vastauksista keuhuttiin **etäopetukseen liittyviä tehtäviä**. Tehtäviä pidettiin monipuolisina ja niihin liittyviä tehtävänantoja selkeinä. Osa opiskelijoista myös koki, että asioiden opettelu itsenäisesti ja niihin liittyvien tehtävien tekeminen syvensi omaa oppimista.

Tehtävien tehdessä, on tarvinnut itse perehtyy asiaa jonka vuoksi itse ainaki koen et olisin oppinut joissain määrin enemmän.

Osa opiskelijoista mainitsi hyvin toimineina asioina opetuksessa käytetyt **ohjelmistot ja toimivat työskentelyalustat**. Avovastauksissa tuotiin esiin myös omien tietoteknisten taitojen lisääntymisen etäopetuksen aikana. Osa opiskelijoista koki etäopetusajan **helpottaneen omaa arkeaan**, kun esimerkiksi pitkät koulumatkat jäivät väliin ja tehtäviä sai tehdä oman aikataulunsa mukaan. Osa myös koki stressin tai sosiaalisen paineen helpottaneet etäopetuksen aikana. Jotkut opiskelijat kokivat, että etäopiskelu olisi heille jatkossakin sopiva opiskelutapa.

Toiselta paikkakunnalta kulkevalle perheelliselle opiskelijalle tämä on ollut hyvä tapa opiskella. Voisin jatkossakin opiskella kaiken teorian etänä ja vain käytännön asioiden opiskeluun kulkea lähiopetukseen.

Poikkeusolojen aikana hyvin toimineiksi asioiksi opiskelijat mainitsivat myös oppilaitoksen **tiedottamisen ja ohjeistuksen** tilanteesta. Jotkut vastaajat nostivat esiin **työelämässä oppimiseen** liittyviä hyviä kokemuksia ja harjoittelun tai näyttöjen onnistumisen myös etäopetuksen aikana. Muissa maininnoissa keuhuttiin muun muassa ruokapalveluiden toimimista etäaikana, oppilaitoksen hyvää ryhmähenkeä ja kotoa saatua tukea.

Opiskelijoiden mielestä haasteelliset asiat opetuksessa ja ohjauksessa

Opetuksen ja ohjauksen haasteita koskevaan kysymykseen vastasi 2 533 opiskelijaa. Osa mainitsi useita asioita, ja kaikkiaan mainintoja oli 3 308. Suurin osa maininnoista liittyi opetukseen, tekniikkaan ja opiskelutehtäviin (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Opiskelijoiden kokemukset opetuksen ja ohjauksen haasteista poikkeusolojen aikana, mainintoja 3 308

Opetuksen ja ohjauksen haasteet	% maininnoista
Opetukseen liittyvät ongelmat	22
Tekniset ongelmat, tietokoneen puute	16
Tehtäviin liittyvät ongelmat	15
Tuen saanti vaikeaa	11
Motivaation puute, keskittymisvaikeudet	8
Huono tiedonkulku, epäselvät ohjeet	7
Stressi, etäopetuksen kuormittavuus, vaikeus erottaa opiskelu ja vapaa-aika	6
Työssäoppimiseen, näyttöihin tai harjoitteluun liittyvät ongelmat	5
Itsenäinen opiskelu	4
Sosiaalisten kontaktien puute	2
Opiskeluvälineiden ja tarvikkeiden puute	1
Valmistuminen viivästynyt, opinnot pitkittyneet	1
Kieliongelmat	1
Muut	2
Yhteensä	100

Opetukseen liittyvinä ongelmina opiskelijat nostivat esille opetuksen painottumisen liaksi teoriaan. Erityisesti ammatillisissa sisällöissä etänä tapahtuvaa opetusta ei pidetty toimivana, koska niissä oppiminen on hyvin käytännönläheistä. Osassa vastauksista todettiin, että opetus oli huonosti toteutettu tai sitä ei ollut lainkaan. Osa opiskelijoista koki opetustahdin liian nopeaksi, tunnit liian pitkiksi tai palautteen opintojen etenemisestä liian vähäiseksi.

Kaikilla opettajilla hyvin erilaiset tavat hoitaa etäopetusta ja osa opettajista ei tunnu haluavan antaa opetusta tai sitä ei ainakaan ole saanut pyytässä.

Käsityöammattia vaan ei voi opiskella etänä. Siihen tarvii ehdottomasti lähiopetusta ja käytännön harjoitusta.

Useat opiskelijat olivat kokeneet **tekniisiä ongelmia** opiskelussaan, kuten internetyhteyden pätkimistä tai opetusalustoihin liittyviä häiriöitä. Osalla opiskelijoista oli ollut puute tietokoneesta ja hankaluuksia saada konetta lainaan oppilaitoksestaan.

Kolmanneksi yleisimmäksi haasteeksi opiskelijat nostivat **tehtäviin liittyvät ongelmat**. Osa opiskelijoista koki tehtäviä olleen liikaa, kun taas osa taas olisi toivonut niitä enemmän. Tehtävien ohjeistusta pidettiin puutteellisena ja epätarkkana, ja lisäksi samaan aikaan kasautuvat useat tehtävät koettiin kuormittaviksi. Osa opiskelijoista myös ilmoitti, ettei ollut saanut palautetta tekemistään tehtävistä, joten tieto omasta osaamisesta ja opintojen etenemisestä oli epäselvää.

Kymmenesosassa maininnoista kerrottiin **tuen saannin vaikeudesta** ja siitä, että opettajiin ja ohjaajiin oli vaikea olla yhteydessä poikkeusolojen aikana. Osa opiskelijoista koki, ettei ollut saanut vastauksia kysymyksiinsä eikä tavoittanut henkilöstöä silloin, kun sille olisi ollut tarvetta.

Yksikään opettaja ei ole ollut yhteydessä maaliskuun jälkeen, eikä opisto ole kysellyt perään, miten pärjään ja tarvitsenko jotain apua!

Opettajani ei ole minuun yhteydessä, enkä ole uskaltanut puolustaa itseäni saadakseni tarvitsemaani tukea.

Opiskelijat nostivat avovasauksissaan esiin etäopetuksen aikaisen **motivaation puutteen ja keskittymisvaikeudet**. Osa koki tilanteen **stressaavaksi ja kuormittavaksi**. Kun opiskelu tapahtui pääasiassa kotona, myös kodin ja muun elämän yhteensovittaminen koettiin vaikeaksi. Erityisesti perheelliset opiskelijat kokivat etäopiskelun kotona vaikeaksi. Osa vastaajista koki, että itsenäinen opiskelu oli vaikeampaa kuin lähiopiskelu, ja että oppiminen ei ollut yhtä hyvää etänä.

Liian paljon opiskeltavaa vähässä ajassa, kuormitusta mikä johtaa sitten siihen että ei jaksa ja loppuu motivaatio opiskeluun.

Välillä vaikea miettiä mitä opiskella seuraavaksi itsenäisesti kun ei olla niin sanotusti koulun penkillä opiskelemassa opettajan kanssa.

Keskittyminen ei riitä, en saa tehtyä yhtikäs mitään kotona. Jaksaminen ilman arkea ja järjestystä lamaannuttaa eikä mikään huvita tai kiinnosta.

Osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että oppilaitoksen olisi pitänyt järjestää **parempaa tiedotusta ja ohjeistaa opiskelijoita** enemmän. Osa opiskelijoista kertoi, että poikkeusolojen aikana heidän **työssäoppimisensa** oli keskeytynyt ja opintojen suorittaminen oli siitä syystä vaikeutunut. Myös näyttöjen antaminen oli etäopetusaikana joko jäänyt pois tai siirtynyt tai toteutettu tavalla, joka ei ollut opiskelijoiden mieleen.

Jag miste min praktik från 19 mars – 31 maj 2020. ”Inga studerande under denna tid” fick jag veta från arbetsplatshandledaren den 17 mars.

Opintoni eivät ole edenneet ollenkaan. Työharjoittelu peruuntui eikä minulle ole suunniteltu/tarjottu MITÄÄN vaihtoehtoista tapaa suorittaa opintoja.

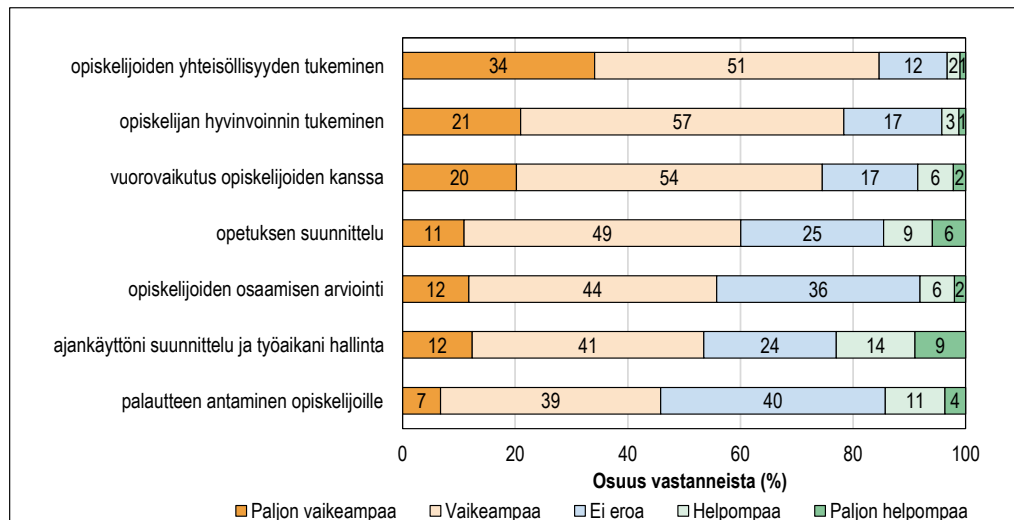
Kaikki näytöt siirtyvät syksylle.

Jotkut opiskelijat kaipasivat oppilaitoksen **sosiaalisia kontakteja** ja yhteydenpitoa opiskelutovereihin. Myös **opiskeluvälineiden ja tarvikkeiden puute** oli hankaloittanut opiskelua, kun kotona ei ollut opiskelussa tarvittavia materiaaleja tai välineitä. Osa vastaajista mainitsi poikkeusolojen

ongelmina **valmistumisen viivästyminen ja opintojen pitkittymiseen**. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielineenä puhuvat opiskelijat mainitsivat myös **kieleen liittyviä ongelmia**, jotka hankaloittivat opiskelua. Muina haasteina tuotiin esille muun muassa oppilaitosruokailun puuttuminen ja opintoetuuksiin liittyvät ongelmat.

4.8 Työn muutokset ja työnantajan tuki henkilöstölle

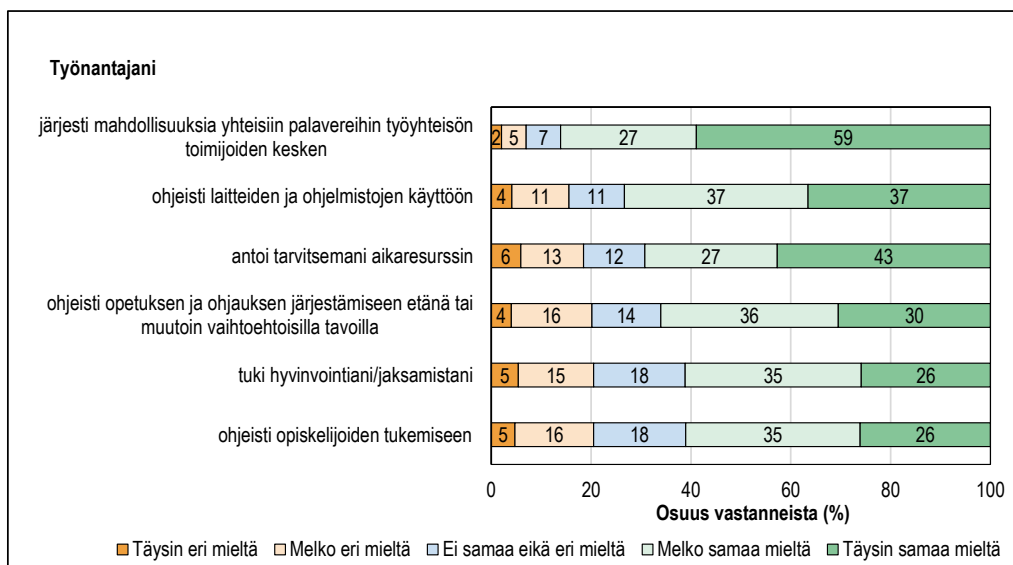
Opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin, ovatko työhön liittyvät asiat heidän kokemuksensa mukaan muuttuneet poikkeusolojen aikana normaalitilanteeseen verrattuna. Opiskelijoiden yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin tukemisen sekä opiskelijoiden kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen koettiin vaikeutuneen eniten (kuvio 35).

KUVIO 35. Opetus- ja ohjaushenkilöstön kokemukset työhön ja opiskelijoiden tukemiseen liittyvistä muutoksista poikkeusolojen aikana (n = 2 103–2 262)

Osa vastaajista koki oman ajankäyttönsä suunnittelun sekä työaikansa hallinnan helpottuneen poikkeusolojen aikana. Myös opetuksen suunnittelu ja palautteen antaminen oli joidenkin mielestä helpompaa normaalioloihin verrattuna.

Koulutuksen järjestäjien johdon edustajat arvioivat oman organisaationsa johtamisen ja esimies-työn onnistuneen melko hyvin poikkeusolojen aikana. He myös arvioivat opettajien sopeutuneen tilanteeseen hyvin ja työskennelleen onnistuneesti. Myös opetus- ja ohjaushenkilöstön kyselyyn vastanneet kokivat työnantajansa tuen melko hyväksi. Erityisesti mahdollisuuksien järjestäminen yhteisiin palavereihin työyhteisön toimijoiden kesken sekä laitteistojen ja ohjelmistojen käyttöön ohjeistaminen koettiin pääosin onnistuneeksi (kuvio 36). Suurin osa vastanneista oli myös sitä mieltä, että työnantaja oli antanut tarvitun aikaresurssin, ohjeistanut opetuksen ja ohjauksen järjestämisessä ja opiskelijoiden tukemisessa sekä tukenut työntekijöiden hyvinvointia tai jaksamista. Kuitenkin noin viidennes koki näiden asioiden osalta työnantajan tuen riittämättömäksi. Kuviossa näkyvän viisiportaisen asteikon lisäksi väittämiin oli mahdollista vastata myös ”en osaa sanoa / ei tarvetta”. Prosenttijakaumiin on laskettu mukaan vain viisiportaisella asteikolla kantaa ottaneet.

KUVIO 36. Opetus- ja ohjaushenkilöstön kokemukset työnantajien tarjoamasta tuesta poikkeusolojen aikana (n = 2 081–2 237)

Opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin avokysymyksellä, mihin he olisivat tarvinneet enemmän tukea työnantajaltaan poikkeusolojen aikana. Kysymykseen vastasi 791 opetus- ja ohjaushenkilöstön edustajaa. Joissakin vastauksissa oli mainittu useita asioita. Kaikkiaan mainintoja oli 1 037. Vastaukset luokiteltiin taulukon 5 mukaisesti.

TAULUKKO 5. Opetus- ja ohjaushenkilöstön kokemukset siitä, mihin he olisivat tarvinneet enemmän tukea työnantajaltaan poikkeusolojen aikana, mainintoja 1 037

Tuen tarve	% maininnoista
Tekninen IT-tuki, digitaaliset välineet, yhteydet	23
Työn organisointi, johtaminen ja ohjeet	19
Opetuksen suunnittelu, kehittäminen ja järjestäminen	12
Työhyvinvointi, työssä jaksaminen ja ergonomia	11
Kollegoiden ja esimiehen tuki ja yhteistyö	10
Opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaus, tuki, yhteydenpito, hyvinvointi	10
Enemmän aika- ja muita resursseja	8
Erytymisen tuen ja S2-opiskelijoiden tuki	3
Hyvien käytänteiden sopiminen/jakaminen	2
Opetusmateriaaleihin tukea tai valmiit oppilaitokselta	2
Viestintä, informointi, yhteydenpito sidosryhmiin	2
Yhteensä	100

Eniten tukea olisi vastaajien mukaan tarvittu digitaalisiin välineisiin ja laitteisiin. Siirtyminen etäopetukseen tapahtui nopeasti ja kuormittavassa tilanteessa, jolloin uuden opetteluun, opetusmateriaalien tekoon ja opetuksen suunnitteluun ei ollut riittävästi aikaa. Joistakin vastauksista ilmeni, että resursseja ja välineitä oli pyydetty oppilaitokselta jo ennen pandemiaa, mutta niitä ei ollut saatu. Osa koki jääneensä yksin rakentamaan tietoteknistä toimintaympäristöä ja kehittämään uusia opetusmenetelmiä, ja jotkut olivat hankkineet etäopetuksessa tarvittavia välineitä omilla rahoillaan.

Useat vastaajista olisivat kaivanneet selkeämpiä ohjeita ja linjauksia, tiedottamista ja koordinaatiota johdon ja esimiesten tahoilta. Osa kertoi jääneensä ilman esimiehen tai kollegoiden tukea tilanteessa, jossa oma jaksaminen oli kovilla. Kotitoimiston ergonomiaan, ajanhallintaan ja työhyvinvoinnista huolehtimiseen olisi tarvittu ammattiyhteisön tukea. Työpäivät venyivät monilla pitkiksi ja töitä tehtiin vapaa-ajallakin.

Tulkinnanvaraiset ohjeistukset koskien henkilöstön etätyöskentelyä aiheuttivat työyhteisössä turhaa ylimääräistä kuormitusta. Olisin kaivannut myös selkeämpiä ohjeita koskien opiskelijoita, joiden opinnot eivät edenneet etänä tai joita oli vaikeuksia tavoittaa.

Enemmän aikaa, opetuksen suunnittelu menee uusiksi, kun sisällöt ja toteutus pitää miettiä etätyöskentelyyn sopivaksi.

Jaksamiseen ja työtehtävien priorisointiin. Ei riitä, että joka paikassa toivotetaan, että pitää huolta itsestänne. Pitäisi kertoa, mitä jätän pois työtehtävistä ja miten jotta työtunnit eivät ylittyisi koko ajan.

Tehtävien tarkastaminen ja arviointi etänä koettiin vaikeaksi, ja opetushenkilöstön mukaan jotkut opiskelijoista näyttivät turvautuvan plagiointiin tai vilppiin aikaisempaa enemmän. Kaikkia opiskelijoita ei voitu tavoittaa etäopetusjakson kuluessa, ja osa olisi tarvinnut enemmän tukea opetus- ja ohjaushenkilöstöltä. Vastaajat kokivat, ettei aikaa henkilökohtaiseen ohjaukseen ollut riittävästi. Osa vastaajista ilmoitti yt-neuvotteluiden ja lomautusten alkaneen samaan aikaan, kun työkuorma kasvoi etäopetukseen siirryttäessä.

Opiskelijoiden henkiseen tukemiseen. Monesti tunnit venyivät, koska opiskelijoilla oli niin paljon keskusteltavaa. Toiset menivät täysin omiin oloihinsa.

Syyskuussa 2020 toteutetussa järjestäjäkyselyssä (n = 50) 70 prosenttia järjestäjistä arvioi, että henkilöstön jaksaminen on hieman heikommalla tasolla kuin ennen koronakriisiä. Samalla tasolla sen arvioi olevan 22 prosenttia järjestäjistä.

4.9. Hyvät käytänteet

Johtamisen hyvät käytänteet

Sekä järjestäjien johdon että opetus- ja ohjaushenkilön kyselyssä kysyttiin poikkeusolojen aikana syntyneitä hyviä käytänteitä. Johdolta pyydettiin esimerkkejä toimivista johtamiskäytännöistä poikkeusolojen aikana. Henkilöstöltä kysyttiin, millaisia hyviä käytänteitä on syntynyt poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana opetuksessa ja ohjauksessa.

Johdon vastaajista 34 kuvasi esimerkkejä hyvistä johtamiskäytännöistä. Kuvatuista käytännöistä suurin osa (60 %) liittyi **tiedonkulun ja viestinnän tehostamiseen**. Aktiivinen viestintä henkilöstölle, opiskelijoille ja yhteistyökumppaneille on ollut avainasemassa poikkeusolojen aikana. Johdon säännölliset kokoukset sekä tiedotus- ja keskustelutilaisuudet henkilöstölle olivat tärkeässä roolissa. Virtuaaliset aamukahvit olivat hyväksi koettu käytäntö tiedonkulun ja vuorovaikutuksen kannalta. Tiedottamista ja ohjeistamista oli lisätty myös intran ja erillisten tiedotteiden kautta. Tiedotuksen ja ohjeiden selkeyteen oli kiinnitetty huomiota ja johtajien ja esimiesten tavoitettavuutta oli parannettu. Myös nopeaa reagointia erilaisiin ongelmiin oli korostettu ja kehitetty.

Johtamisen hyvistä käytännöistä noin neljännes (26 %) liittyi **henkilöstön työn ja hyvinvoinnin tukemiseen**. Henkilöstön työtä oli tuettu muun muassa tarkistamalla työajan riittävyyttä ja vuosityöaikojen toteutumista, sopimalla viikkokohtaisista työtehtävistä esimiesten ja henkilöstön kesken sekä järjestämällä henkilöstölle verkkotyövälineisiin liittyvää koulutusta.

Henkilöstön hyvinvointia oli tuettu esimerkiksi järjestämällä työssä jaksamiseen, työhyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen liittyviä tilaisuuksia ja verkkotapaamisia, kartoittamalla henkilöstön jaksamista sekä mahdollistamalla työajan käyttämistä liikuntaan ja ulkoiluun. Johtamisella oli myös tuettu henkilöstön vertaistukea ja yhteisöllisyyttä vahvistavia epämuodollisia verkkotapaamisia.

Osassa vastauksista (14 %) johtamisen hyvänä käytäntönä mainittiin **kriisijohtoryhmän perustaminen**. Kriisijohtoryhmän tai turvallisuuden tilannejohtoryhmän tehtävänä oli linjata ja ohjata toimintaa poikkeusoloissa. Johtamisvastuita oli tarkennettu poikkeusolojen vuoksi. Kriisi- ja etäjohtamisen koulutusta oli järjestetty esimiehille.

Opetuksen ja ohjauksen hyvät käytänteet

Opetus- ja ohjaushenkilöstön kyselyssä hyviä käytänteitä kuvasi 995 vastaajaa. Osa vastaajista mainitsi useita käytänteitä, ja kaikkiaan mainintoja oli 1 187. Käytänteet jakautuivat eri teemoihin taulukon 6 mukaisesti.

TAULUKKO 6. Opetus- ja ohjaushenkilöstön esiin nostamat hyvät käytänteet poikkeusolojen aikana, mainintoja 1 187

Hyvä käytäntö	% maininnoista
Digitaalisten ympäristöjen hyödyntäminen sekä henkilöstön digiosaamisen ja -pedagogiikan kehittyminen	35
Verkko-oppimateriaalien sekä verkossa toteutettavien tehtävien ja tenttien kehittyminen	12
Opiskelijoiden itseohjautuvuuden, vastuullisuuden ja digitaitojen kehittyminen	13
Opiskelijoiden henkilökohtainen tuki ja ohjaus	12
Yhteisöllisyys ja ryhmähenki	12
Yhteistyö henkilöstön kesken	11
Yhteistyö huoltajien ja työelämän edustajien kanssa	2
Muu	2
Yhteensä	100

Käytänteet liittyivät useimmin **digitaalisten ympäristöjen hyödyntämiseen sekä henkilöstön digiosaamisen ja -pedagogiikan kehittämiseen**. Monet opettajat ja ohjaajat kokivat oppineensa paljon digitaalisista välineistä sekä opetuksesta ja ohjauksesta verkkoympäristöissä. Uusia opetuksen ja ohjauksen menetelmiä oli kokeiltu ja otettu käyttöön. Osalla kynnys etäopetukseen ja etäopetusteknologian käyttämiseen madaltui, ja oli uskaltauduttu kokeilemaan uusia tapoja opettaa ja ohjata.

Omaa opettajuutta on voinut kehittää ainakin vähän pienen paineen alla, vaikka etäopetus onkin ollut kuormittava ajanjakso.

Nya tankar om undervisning och handledning har uppstått. Också god erfarenhet av teoretisk utbildning och feedback över nätet.

Osa käytänteistä liittyi **verkko-oppimateriaalien sekä verkossa toteutettavien tehtävien ja tenttien kehittämiseen**. Poikkeusolojen aikana etäopetusmateriaalia syntyi runsaasti ja sitä voidaan hyödyntää jatkossakin osana opetusta. Myös sähköisiä tehtäviä, tenttejä ja muita suorituksia oli kehitetty aktiivisesti.

Materiaalia etäopetukseen on tehty paljon, ja niitä voidaan hyödyntää jatkossa varmasti monella tavalla.

Opiskelijoiden itseohjautuvuuden, vastuullisuuden ja digitaitojen kehittämiseen liittyvissä käytänteissä tuotiin esille, että osalle opiskelijoista etäopetus soveltui hyvin. Joillakin opiskelijoilla kynnys ottaa yhteyttä opettajiin ja ohjaajiin madaltui, kun sen pystyi tekemään digitaalisten välineiden kautta. Osa opiskelijoista osallistui aktiivisemmin opetukseen, kun se tapahtui oppilaitoksen sijasta verkkoympäristössä. Myös opiskelijoiden digitaaliset oppimisen taidot kehittyivät.

Osalle opiskelijoista etäopetus sopii: he pystyvät keskittymään paremmin oppimiseen (luokan hälyäänet puuttuvat). Myös omatahtinen opiskelu sopii joillekin: esim. tehtäviä etänä omassa aikataulussa.

Studeraendes egna initiativ till inlärning.

Osa mainituista käytänteistä liittyi **opiskelijoiden henkilökohtaiseen tukeen ja ohjaukseen**. Poikkeusolojen aikana henkilökohtaiset yhteydenotot opiskelijoihin tutustuttivat opetus- ja ohjaushenkilöstöä entistä paremmin opiskelijoihin ja antoivat tietoa opiskelijoiden tilanteesta. Säännöllinen yhteydenpito ja yksilöllinen ohjaus olivat tärkeä tuki opiskelijoiden opintojen edistymiselle ja hyvinvoinnille.

Minulla oli mahdollisuus soittaa ryhmäni opiskelijoille, henkilökohtaiset kohtaamiset lähensivät, antoivat tietoa ja tukivat opiskelijoita.

Osa vastaajista kuvasi keinoja **yhteisöllisyyden ja ryhmähengen** ylläpitämiseksi. Tämä oli tärkeää sekä opiskelijoille että opetus- ja ohjaushenkilöstölle tilanteessa, jossa normaali vuorovaikutus oppilaitoksessa ei ollut mahdollista.

Opiskelijat jakoivat päivän aikana oppimaansa ja tekemistään muiden opiskelijoiden nähtäville. Toisten kannustaminen ja kehuminen, kehittämisideoiden jakaminen yms. oli huikeaa. Ryhmähenki ja vertaisoppiminen oli vahvempaa kuin lähiopetuksessa.

Monilla oli myönteisiä kokemuksia **henkilöstön välisestä yhteistyöstä** poikkeusolojen aikana. Osa koki vuorovaikutuksen ja yhteisen suunnittelun tiivistyneen poikkeusolojen aikana. Henkilöstön kokousten koettiin toimineen hyvin verkkototeutuksina.

Lärarna och handledarna har engagerat sig mycket för att det skall fungera så bra som det är bara möjligt. Man har delat mig sig av material, pedagogiska ideér, handledningstips, kreativa lösningar.

Verkkopalaverit moniammatillisissa ryhmissä ovat toimineet hyvin (etäisyydet ja järjestämiset ovat aiemmin olleet hankalia).

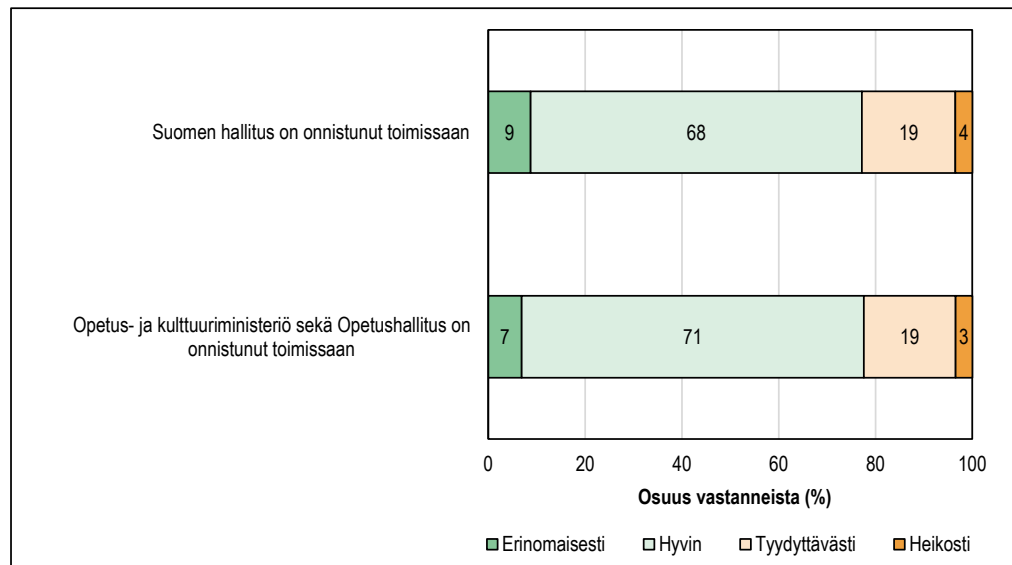
Osa vastaajista koki etäteknologian käytön lisääntymisen lisänneen **yhteistyötä ja vuorovaikutusta opiskelijoiden huoltajien ja työelämän edustajien** kanssa.

Yhteistyö osan vanhempien kanssa on syventynyt ja parantunut.

Työssäoppimisen ohjaajien kynnys pyytää apua ohjaukseen madaltunut. Ovat ottaneet yhteyttä ja keskustelleet opiskelijaohjauksesta rohkeammin.

4.10 Kansallinen ohjaus poikkeusoloissa

Järjestäjien johdon edustajista enemmistö arvioi Suomen hallituksen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen toiminnan onnistuneeksi koronakriisin aikana (kuvio 37).

KUVIO 37. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien johdon näkemykset kansallisen ohjauksen onnistumisesta koronakriisin aikana (n = 57–58)

Vastaajilla oli myös mahdollisuus perustella ja tarkentaa vastauksiaan. Kansallisen ohjauksen vahvuuksina pidettiin muun muassa linjausten selkeyttä ja verkkoviestinnän onnistuneisuutta.

Hallituksen linjaus toiselle asteelle on ollut selkeä.

OKM:n viestintä ja linjaukset ovat olleet käytettävissä nopeasti. Linjauksissa on ollut sopiva määrä varaa harkinnalle, ja toisaalta ne ovat olleet riittävän selkeitä.

Osa vastaajista kuitenkin koki, että viestintä ja ohjeistukset olisivat voineet olla konkreettisempia.

Ohjeet ovat tuntuneet liian ylätasolla olevilta.

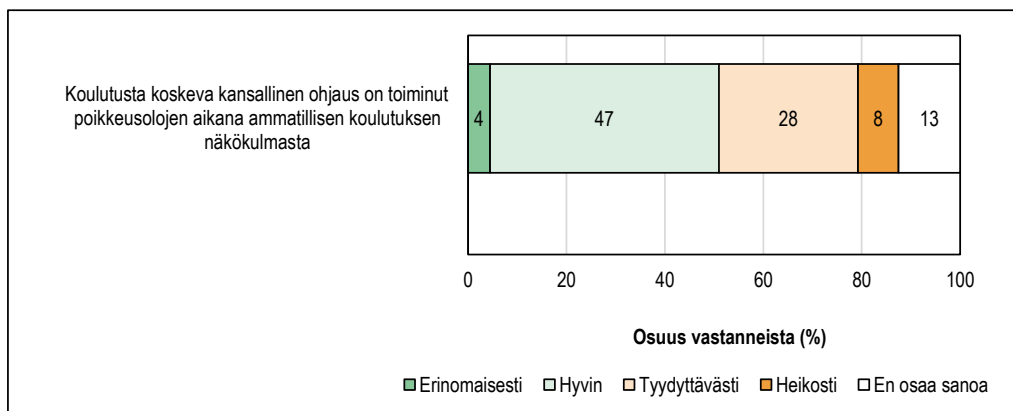
Yleissivistävä koulutus sai ohjeita, ammatilliseen vähemmän.

Kyselyn toteutushetkellä keväällä 2020 osa järjestäjistä koki myös rahoitukseen liittyvät asiat epäselviksi.

Miten alkaneiden koulutusten siirtymisestä aiheutuva kertymien pienuus huomioidaan?

OKM:n rahanjakoa ja järjestämislupien muutosmenettelyä pitäisi edelleen nopeuttaa.

Opetus- ja ohjaushenkilöstöstä hieman yli puolet koki koulutusta koskevan kansallisen ohjauksen toimineen hyvin tai erinomaisesti poikkeusolojen aikana (kuvio 38). Hieman vajaa kolmannes kuitenkin arvioi toimivuuden tyydyttäväksi, 8 prosenttia heikoksi ja loput eivät osanneet ottaa kantaa asiaan.

KUVIO 38. Ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstön näkemykset koulutusta koskevan kansallisen ohjauksen toimivuudesta poikkeusolojen aikana (n = 2 272)

Opetus- ja ohjaushenkilöstön avovastauksissa kansallisen ohjauksen vahvuuksina pidettiin muun muassa sitä, että poikkeustilanteessa pystyttiin tekemään laajamittaisia ratkaisuja ja linjauksia koulutuksen järjestämisestä.

Hallituksen linjaukset ovat olleet selkeitä ja muuttuvissa olosuhteissa on myös korjausliikkeitä tullut nopeasti.

Helt ok med tanke på att Finland inte har erfarenhet av dylik situation från tidigare.

Myös erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita koskien linjauksia pidettiin tarkoituksenmukaisina.

Hallituksen linjaus erityisen tuen saatavuudesta oli hyvä päätös.

Selkeämpää kansallista ohjausta olisi kuitenkin kaivattu näyttöjen toteutukseen.

Olisin toivonut kansallisen ohjauksen tasolla ohjeita näyttöjen toteuttamiseen ja näyttöjen arviointiin etänä.

Vaikka laajamittainen etäopetukseen siirtyminen terveysturvallisuuden vuoksi ymmärrettiinkin, useat vastaajat korostivat etäopetuksen soveltuvan huonosti käytännön taitojen opiskeluun, ja olisivat kaivanneet enemmän huomiota asialle.

Kansallisella (tai kunnallisellakaan) tasolla ei ole aina ymmärretty ammatillisen koulutuksen erityispiirteitä – siis lähinnä sitä, että kädentaitoja ei noin vain opetetakaan etänä.

Koin suurta turhautumista, ettei kukaan ymmärrä ammatillisen koulutuksen haasteita etäopetuksen aikana.

Osa vastaajista kritisoi kansallisia linjauksia liian yleisluontoisiksi ja koki muiden koulutusasteiden saaneen suurempaa huomiota ammatilliseen koulutukseen nähden.

Kansallinen ohjaus ei ole ollut riittävän selkeää, jättää tulkinnan varaa.

Koulutuksen järjestäjä ei kyennyt riittävän nopeasti luomaan selkeää ohjeistusta valtakunnallisista suosituksista, koska ne puolestaan eivät olleet määräyksiä (vaan suosituksia) ja riittävän yksiselitteisiä.

Klara direktiv har saknats hur/vilka möjligheter utbildningsanordnare kan erbjuda studier. Hur fixa de kunskapsluckor som uppstått nu och längre fram i studierna.

4.11 Lukuvuonna 2020–2021 tarvittavat tukitoimet ja syksyllä tehtyjä toimenpiteitä ammatillisessa koulutuksessa

Tehostettua ohjausta ja tukea

Keväällä 2020 toteutetuissa kyselyissä johdolta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstöltä kysyttiin avokysymyksellä, millaisia tukitoimia tulevana lukuvuonna tarvitaan, jotta poikkeusoloista aiheutuneita mahdollisia kielteisiä vaikutuksia opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon voitaisiin ehkäistä tai lieventää.

Vastauksia kysymykseen saatiin 936. Osassa vastauksista oli mainittu useita asioita. Kaikkiaan mainintoja oli 1 416. Vastaukset luokiteltiin taulukon 7 mukaisesti.

TAULUKKO 7. Järjestäjien johdon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön näkemykset tulevana lukuvuonna tarvittavista tukitoimista, mainintoja 1 416

Tukitoimet	%
Tehostettua ohjausta ja tukea putoamisvaarassa oleville ja tukea tarvitseville	23
Lähiopetuksen ja pienryhmätyöskentelyn tarve	19
Vuorovaikutusta, opiskelijoiden tilanteen kartoitusta ja henkilökohtaista ohjausta	14
Riittävien välineiden turvaaminen, digi- ja opiskelutaitojen kehittäminen sekä digitaalisten välineiden ja oppimisympäristöjen käytön tuki kaikille opiskelijoille	14
Riittävän opettaja- ja tukiresurssin varmistaminen opetuksen laadun turvaamiseksi	11
Johtamisen, työtapojen ja työvälineiden kehittäminen	11
Työelämässä oppiminen, joustavammat opinnot ja suoritusmahdollisuudet	8
Yhteensä	100

Järjestäjien ja henkilöstön mukaan tulevana lukuvuonna tarvitaan erilaisia tukitoimia, joilla koronaepidemiasta aiheutuneita kielteisiä vaikutuksia opiskelijoiden tilanteeseen voidaan lieventää. Tukitoimille tulee myös varmistaa riittävät resurssit.

Opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä järjestäjien johto kantoivat erityistä huolta niistä opiskelijoista, joiden opiskeluvälmiudet eivät ole riittäneet etäopiskeluun ja niistä, joilla ongelmat ovat kasaantuneet kevään aikana. Heille tulee tarjota **tehostettua ohjausta ja tukea opintoihin** sekä ohjata tarvittaessa opiskeluhuollon palveluihin. Kohdennettua tukea tarvitsevat myös ne opiskelijat, joilla kielitaito on vaikeuttanut etäopetukseen osallistumista.

Etäopiskelu aiheuttaa oppimisaukkoja joillekin opiskelijoille, tämä edellyttää tukitoimien organisoimista heti syyslukukauden alusta alkaen. Jotkut opiskelijat tarvitsevat tehostettua tukea opiskelun jatkamisessa syksyllä, harjaantumista kouluun tulemisessa, ja opiskeluvälmiuksissä.

Tukiopetusta tulisi järjestää pudokkaille ja tähän tulee suunnata opetusresursseja ja aikaa.

Erityistä huomiota tulisi kiinnittää erityistä tukea tarvitsevien ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opetukseen ja ohjaukseen.

Lähiopetukseen tulisi päästä mahdollisuuksien mukaan pian, jotta opiskelijoiden tilanne saadaan paremmin kartoitetuksi ja tarvittava tuki voidaan määritellä. Lähiopetuksella voidaan myös vahvistaa yhteisöllisyyttä, joka on poikkeusolojen aikana joutunut koetukselle monen opiskelijan kohdalla. Myös aloittavien opiskelijoiden osalta lähiopetukseen pääseminen on tärkeää opintoihin kiinnittymisen vuoksi. Opetus- ja ohjaushenkilöstö korosti **pienryhmätyöskentelyn** merkitystä opetuksen toteutuksessa, jonka avulla pystytään parhaiten mahdollistamaan puutteelliseksi jääneen osaamisen hankkiminen ja opintojen eteneminen. Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vuoksi käytännön taitojen oppiminen ja harjaannuttaminen vaikeutui useilla koulutusaloilla.

Lähiopetusta mahdollisimman paljon (pienryhmät ja aamu / iltapäivä opetus)

Lähiopetusta pienissä ryhmissä pitäisi olla enemmän, jotta opiskelijat voivat ottaa kiinni kevään aikana tulleet ”aukot” oppimisessa.

Rästäpajoja, joissa voi kuroa umpeen puuttuvia opintosuorituksia. Ohjaustapaamisia, joissa teemoittain saa tukea mm. työelämäjaksoihin liittyen”

Vuorovaikutus, opiskelijoiden tilanteen kartoittaminen ja henkilökohtainen ohjaus nähtiin tärkeinä keinoina poikkeusoloista aiheutuneiden ongelmien lieventämiseksi. Keskeisenä pidettiin opiskelijoiden henkilökohtaista ohjausta ja henkilökohtaisten osaamisen kehitymissuunnitelmien tarkistusta.

Pitäisi mahdollisimman nopeasti päästä arkiseen rytmiin ja tehdä kunkin opiskelijan kohdalla tarkka ja täsmällinen kartoitus poikkeusolojen vaikutuksista opintojen etenemiseen (tehostettu HOKS-ohjaus).

Osalla opinnot ovat jääneet suorittamatta nyt kevään aikana, joten varmaankin joudutaan henkilökohtaistamaan entistä enemmän opintoja. Osa ei ole saavuttanut osaamisen tasoa, jotta voisi lähteä työssä oppimaan.

Keskeisenä pidettiin myös **riittävien välineiden turvaamista opiskelijoille sekä opiskelijoiden digi- ja opiskelutaitojen kehittämistä**. Tämä liittyi yhtäältä epävarmuuteen siitä, kuinka pitkään koronaepidemia jatkuu ja toisaalta ajatukseen siitä, että tulevaisuudessa hybridiopetus lisääntyy, jolloin erilaiset oppimisympäristöt integroituvat entistä tiiviimmin toisiinsa. Myös opetushenkilöstön verkkopedagogisen ja digiosaamisen kehittäminen sekä uuden henkilöstön perehdyttäminen koettiin tärkeäksi.

Heikoimpien opiskelijoiden etäopiskelutaitoja pitää vahvistaa.

Opiskelijoiden digitaitojen varmistaminen.

Riittävien opettaja- ja tukiresurssien varmistaminen koettiin välttämättömäksi, jotta tehostetun ohjauksen ja tuen sekä pienryhmätyöskentelyn järjestäminen on mahdollista.

Tarvitaan lisäresurssia korona-ajan vuoksi opinnoissaan hankaluuksia kohdanneiden opiskelijoiden tukeen ja ohjaukseen.

Extra stödresurser till de som blivit efter/inte klarat distansundervisningen.

Kesken jääneiden ja hylättyjen opintojaksojen suoritumahdollisuuksia täytyy lisätä eli opettajan resursseissa otettava huomioon.

Johtamisen, työtapojen ja työvälineiden kehittämiseen liittyen osa vastaajista korosti selkeiden ohjeiden tarvetta esimerkiksi opiskelijoiden tavoittamiseen ja tukemiseen. Vastauksissa painotettiin myös riittävän työajan varaamista henkilöstölle sekä henkilöstön työnjaon sopimista ja työajan seuraamista. Myös riittävien työvälineiden ja soveltuvien ohjelmistojen varmistamista henkilöstölle pidettiin tärkeänä, jos etäopetus jatkuu.

Opettajille vielä tarkempia ohjeita/koulutusta siitä, miten ja kuinka tiiviisti opiskelijoihin pidetään yhteyttä sekä miten toimitaan, jos opiskelijaa ei tavoiteta (vaikka suurin osa opettajista toki on toiminut ihan hyvin asian suhteen).

Opettajien työajanseuranta ja yhteiset tiimikokoukset ja muut missä työt jaetaan tasapuolisesti.

Työelämässä oppimiseen sekä joustaviin opintoihin ja suoritumahdollisuuksiin liittyvissä vastauksissa pidettiin tärkeänä työelämäyhteistyön ja työssäoppimisen uudelleen aktivointia, koska varsin monella opiskelijalla työpaikalla tapahtuva oppiminen keskeytyi ja näyttöjä jäi antamatta. Koronapandemian aikana myös uusien työssäoppimispaikkojen saaminen on ollut haastavampaa kuin normaalioloissa. Osa vastaajista korosti joustavuuden merkitystä opiskelijoiden opintojen edistämässä.

Tärkeintä on saada opiskelijat pian takaisin työpaikoille.

Inlärnning i arbete behövs verkligen annars fördröjs studierna.

Opettajilta vaaditaan joustavuutta nähdä erilaiset polut opinnoissa entistä tarkemmin.

Opiskeluajat ja opintojen läpäisyajat pitenevät suunnitellusta, joten opiskelijoiden opiskelujen rahoitukseen toivoisi lievennyksiä.

Tehtyjä toimenpiteitä syksyn 2020 järjestäjäkyselyn mukaan

Syyskuussa 2020 toteutetussa järjestäjäkyselyssä (n = 50) kuvattiin, missä asioissa touko-kesäkuun vaihteessa johdolle sekä opetus- ja ohjaushenkilöstölle toteutettujen kyselyjen mukaan oli ollut eniten ongelmia opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmasta. Näitä olivat työelämässä tapahtuva oppiminen ja näytöt, opiskelijan etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukeminen, opintojen edistyminen, erityinen tuki, opiskeluhuolto sekä yhteydenpito opiskelijoihin. Tämän jälkeen kysyttiin, millaisia toimenpiteitä tai ratkaisuja järjestäjät ovat tehneet syksyllä tai ovat tekemässä näiden osa-alueiden haasteisiin tai ongelmiin liittyen. Järjestäjiä pyydettiin kuvaamaan niitä toimia, joita on tehty tai aiotaan tehdä nimenomaan poikkeusolojen aiheuttamien haasteiden vuoksi ja haasteiden vähentämiseksi.

Työelämässä oppimisen ja näyttöjen osalta keskeisimpänä toimenpiteenä tuotiin esille näyttöjen toteuttaminen vaihtoehtoisilla tavoilla erityisesti oppilaitoksissa, jos näytön toteuttaminen työpaikalla ei ole mahdollista. Osa mainitsi myös kehittäneensä käytäntöjä näyttöjen toteutukseen työpaikoilla etävälineiden kautta. Osa järjestäjistä oli lisännyt ja tehostanut työssäoppimisen ohjausta sekä tiivistänyt yhteydenpitoa työpaikkaohjaajiin. Myös uusien työelämässä tapahtuvan oppimisen paikkojen etsintää ja työelämäyhteistyötä oli joko tehostettu tai aiottiin tehostaa syksyn aikana.

Opiskelijan etäopiskeluun liittyvien valmiuksien tukemiseen liittyen useimmissa vastauksissa mainittiin, että syksyllä huomiota kiinnitetään entistä enemmän etäopetuksessa käytettävien ohjelmien opastukseen sekä digitaitoihin. Poikkeustilanteen jatkumiseen varauduttiin muun muassa perehdyttämällä uusia opiskelijoita verkko-opiskeluun, laatimalla tai tarkentamalla ohjeistuksia ja lainaamalla laitteita opiskelijoille. Osa mainitsi toimenpiteenä myös opetushenkilöstön digiosaamisen kehittämisen.

Opintojen edistymisen tukemisessa keskeisenä asiana mainittiin opiskelijoiden tilanteiden selvittäminen ja tukea tarvitsevien tunnistaminen. Ohjauksen tehostamisen käytännön keinoina tuotiin esille muun muassa ohjaukslinikat, rästäipajat ja opintojen seurantapalaverit. Useat mainitsivat toimenpiteenä myös yksilö- ja ryhmäohjauksen lisäämisen ja tehostamisen.

Erityiseen tukeen liittyvänä toimenpiteenä mainittiin useimmin ohjauksen ja tuen lisääminen. Lisärahoituksella oli esimerkiksi pystytty palkkaamaan lisää henkilökuntaa. Yhteydenpitoa ja opiskelijoiden tilanteen kartoittamista oli tehostettu. Työpajoja ja pienryhmäohjausta oli kohdennettu ja aiottiin kohdentaa syksyn aikana tukea tarvitseville. Osa mainitsi kehittäneensä tapoja toteuttaa erityistä tukea etäyhteyksien kautta.

Opiskelijahuollon keskeiset toimenpiteet liittyivät palvelujen tehostamiseen ja saatavuuden varmistamiseen sekä moniammatillisen yhteistyön tiivistämiseen. Vastauksissa mainittiin muun muassa, että opiskelijahuolto oli käynyt läpi erilaisia mahdollisuuksia palvella etänä ja kehittänyt etävastaanottoja. Samalla korostettiin, että palveluja pyritään jatkossakin tarjoamaan sekä lähietä etämuodossa. Osa järjestäjistä kuvasi esimerkkejä opiskelijahuollon kehittämistä toimintamuodoista opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseksi, vähävaraisten opiskelijoiden avustamiseksi ja keskusteluavun tarjoamiseksi. Myös moniammatillisen yhteistyön tiivistäminen ja opiskelijahuollon toimijoiden entistä tiheämpi kokoontuminen mainittiin keskeisenä toimenpiteenä.

Opiskelijoiden kanssa tapahtuvaan yhteydenpitoon liittyen osa järjestäjistä kuvasi tehostaneensa opiskelijatiedotusta sekä tarkentaneensa opiskelijoiden tavoittamiseen ja yhteydenpitoon liittyviä ohjeistuksia. Opiskelijoiden yhteystietoja oli tarkistettu ja päivitetty ajan tasalle. Osa järjestäjistä toi esille, että opiskelijoiden omaopettajan tai vastuuhjaajan tunteja on lisätty ja toimintamallia kehitetty.

4.12 Johtopäätökset

Suurin osa opiskelijoista piti poikkeusolojen aikana opintoihinsa saamaansa tukea ja ohjausta riittävänä sekä opetuksen toimivuutta hyvänä. Kuitenkin vajaa viidennes oli asiasta eri mieltä. Kriittisimmin opiskelijat suhtautuivat oppimisestaan ja osaamisestaan saamansa palautteen riittävyteen.

Opiskelijoista noin kolme neljäsosaa koki opintojensa edistyneen poikkeusoloista huolimatta. Osalla opiskelijoista oli kuitenkin vaikeuksia opiskelussa tarvittavien välineiden ja opiskelutaitojen osalta. Yli puolet opiskelijoista piti poikkeusolojen aikana tapahtuvaa opiskelua henkisesti kuormittavampana kuin normaalioloissa. Opiskelijoista hieman yli neljäsosalla oli ollut paljon ongelmia opiskelussaan poikkeusolojen vuoksi. Ne opiskelijat, joilla motivaatioon, kuormittamiseen ja opiskeluun liittyvät ongelmat kasaantuivat poikkeusolojen aikana, kokivat opintojensa edistymisen ja oppilaitoksestaan saamansa tuen heikommaksi muihin opiskelijoihin verrattuna. Nämä opiskelijat kokivat myös muita useammin opiskelutaitonsa puutteellisiksi sekä opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon saatavuuden heikoksi.

Järjestäjille suunnatun kyselyn mukaan osalla järjestäjistä oli ollut poikkeusolojen aikana paljon haasteita opiskelijoiden tuen ja opiskelijahuollon järjestämisessä opiskelijoille. Opetus- ja ohjaushenkilöstö koki opiskelijoiden yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin tukemisen sekä opiskelijoiden kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen selkeästi vaikeammaksi poikkeusolojen aikana normaalitilanteeseen verrattuna. Kaikkia opiskelijoita ei tavoitettu poikkeusolojen aikana. Opiskelijamäärältään suurilla järjestäjillä oli ollut enemmän haasteita opiskelijoiden tavoittamisessa ja yhteydenpidossa kuin pienemmällä järjestäjillä. Opiskelijamäärältään pienempien järjestäjien opiskelijat olivat tyytyväisempiä henkilökohtaisen ohjauksen saatavuuteen sekä kokivat jatko-opintoihin hakeutumiseen ja työelämään siirtymiseen liittyvän ohjauksen riittävyden paremmaksi kuin suurten järjestäjien opiskelijat.

Poikkeusolojen aikana käytettävissä olevilla tukimuodoilla ei ole pystytty tukemaan riittävästi niitä opiskelijoita, joilla ongelmat ovat kasaantuneet ja joilla olisi ollut eniten tuen ja ohjauksen tarvetta. Toisaalta nämä opiskelijat eivät myöskään välttämättä hakeutuneet tuen ja ohjauksen piiriin, vaikka siitä olisi heille eniten hyötyä. Näiden opiskelijoiden tunnistamiseen ja tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota koronaepidemiasta johtuvien poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen jatkuessa. Osalla opiskelijoista ongelmat voivat vaikuttaa opiskeluun vielä pitkään poikkeustilanteen jälkeenkin. Siksi on tärkeää tiivistää yhteistyötä oppilaitosten, opiskeluhuollon ja nuorisotyön kesken opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

Nopea siirtyminen etäopiskeluun pakotti digiloikkaan ja synnytti hyviä käytänteitä, jotka liittyivät muun muassa digitaalisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen sekä verkkopedagogiikan ja verkkomateriaalien kehittämiseen. Siirtyminen etäopetukseen tapahtui kuitenkin nopeasti ja kuormittavassa tilanteessa, jolloin teknologian opetteluun, opetusmateriaalien tekemiseen sekä opetuksen ja ohjauksen suunnitteluun ei ollut riittävästi aikaa. Osalla opiskelijoista ja opetushenkilöstöstä oli puutteita digitaidoissa, ja etäopetuksen ja -ohjauksen toteuttamisessa kohdattiin useita haasteita. Opiskelijoiden valmiuksia etäopiskeluun tulee vahvistaa ja opetus- ja ohjaushenkilöstön digitaalista ja pedagogista osaamista tulee kehittää. Huomiota tulee kiinnittää myös entistä enemmän siihen, että kaikilla opiskelijoilla on riittävät välineet etäopiskeluun.

Poikkeusoloilla on ollut merkittäviä kielteisiä vaikutuksia työelämässä oppimiseen erityisesti palvelualoilla, kaupan ja hallinnon aloilla sekä terveys- ja hyvinvointialoilla. Useat opiskelijat joutuivat keskeyttämään työelämässä oppimisen, ja monilla järjestäjillä koulutus- ja oppisopimusten määrä vähentyi poikkeusolojen aikana. Käytännön taitojen oppiminen ja harjaannuttaminen vaikeutui etäopetukseen siirtymisen vuoksi useilla koulutusaloilla. Tärkeää on tarkistaa ja päivittää opiskelijoiden henkilökohtaiset kehityssuunnitelmat sekä suunnitella puutteelliseksi jääneen osaamisen hankkiminen ja opintojen eteneminen.

Poikkeustilanteen jatkuttua näyttöjen toteuttaminen muualla kuin aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa on mahdollistettu väliaikaisella lakimuutoksella 31.7.2021 saakka, ja ammatillisessa koulutuksessa on kehitetty monimuotoisempia tapoja näyttöjen toteutukseen. Keskeistä on varmistaa näyttöympäristöjen ja näytön toteutuksen riittävä laatu, jotta näytössä suoritettavat tehtävät vastaavat mahdollisimman aitoja työtilanteita ja työprosesseja, ja jotta näyttöympäristö mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittamisen. Myös työelämäyhteistyön ylläpitäminen, uudelleen aktivointi ja kehittäminen on tärkeää.

Korkeakoulutus

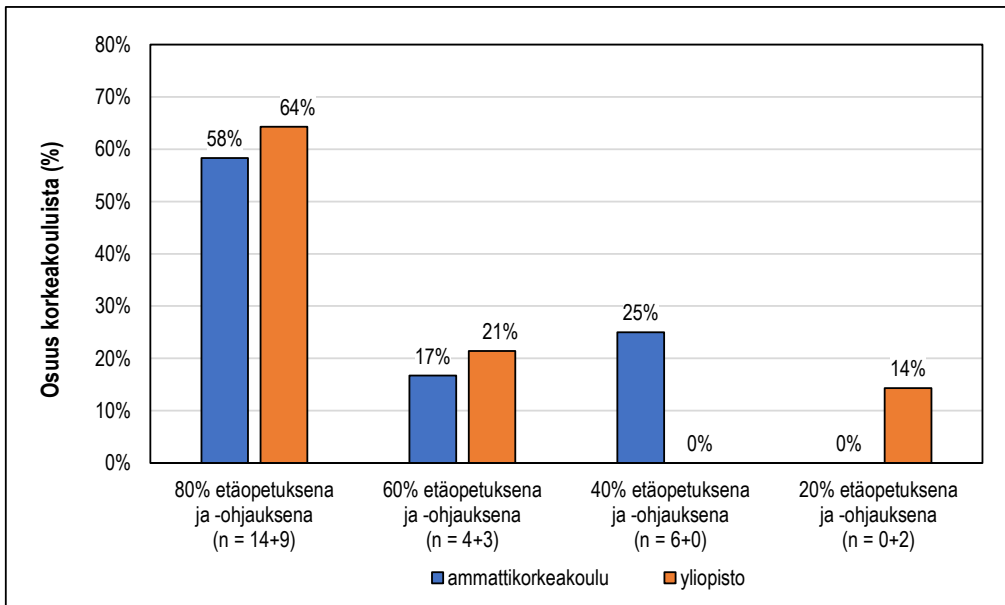
5

5.1 Opetuksen ja ohjauksen järjestäminen

5.1.1 Valtaosa opetuksesta ja ohjauksesta toteutettiin etäjärjestelyillä syksyllä 2020

Korkeakoulut toimivat poikkeustilan julistamisen jälkeisen osan kevätlukukaudesta 2020 etäjärjestelyillä. Syksyllä 2020 ratkaisut olivat alueellisia ja korkeakoulukohtaisia. Karvin arvioinnin yhteydessä selvitettiin, millaisilla järjestelyillä korkeakoulut olivat suunnitelleet järjestävänsä opetuksen ja ohjauksen syksyllä 2020 (kuvio 39).⁴¹ Vastaukset kuvaavat syys-lokakuun tilannetta.

⁴¹ Kysymys: 5: Miten korkeakoulunne on järjestänyt opetuksen ja ohjauksen syyslukukaudella 2020? Valitkaa yksi parhaiten korkeakouluanne kuvaava vaihtoehto (monivalinta). 1) 100% etäopetuksena ja -ohjauksena 2) 80% etäopetuksena ja -ohjauksena 3) 60% etäopetuksena ja -ohjauksena 4) 40% etäopetuksena ja -ohjauksena 5) 20% etäopetuksena ja -ohjauksena 6) 100% lähiopetuksena ja -ohjauksena.

KUVIO 39. Etäopetuksen ja -ohjauksen suhteellinen määrä korkeakoulujen toiminnassa syyslukukaudella 2020, tilanne 09/20 (ammattikorkeakoulut n = 24, yliopistot n = 14)

Vastaukset antavat karkean kuvan siitä, millaisilla opetuksen ja ohjauksen järjestelyillä korkeakoulut ovat toimintansa organisoineet. Koska korkeakoulut ovat kooltaan, koulutusaloiltaan ja toimipisteiden määrältään erilaisia, on korkeakoulujen vastauksista saatu arvio suuntaa antava. Vastausten perusteella yliopistoissa järjestettiin enemmän opetusta ja ohjausta etäjärjestelyillä kuin ammattikorkeakouluissa.

Korkeakouluilta kysyttiin, kuinka paljon ne ovat tehneet toimenpiteitä uusien opiskelijoiden vastaanottamiseksi ja opintojen sujuvan alun varmistamiseksi syksyllä 2020.⁴² Kahdeksan kymmenestä korkeakoulusta raportoi tehneensä paljon toimenpiteitä ja vajaa viidennes jonkin verran toimenpiteitä.

5.2. Opintojen eteneminen

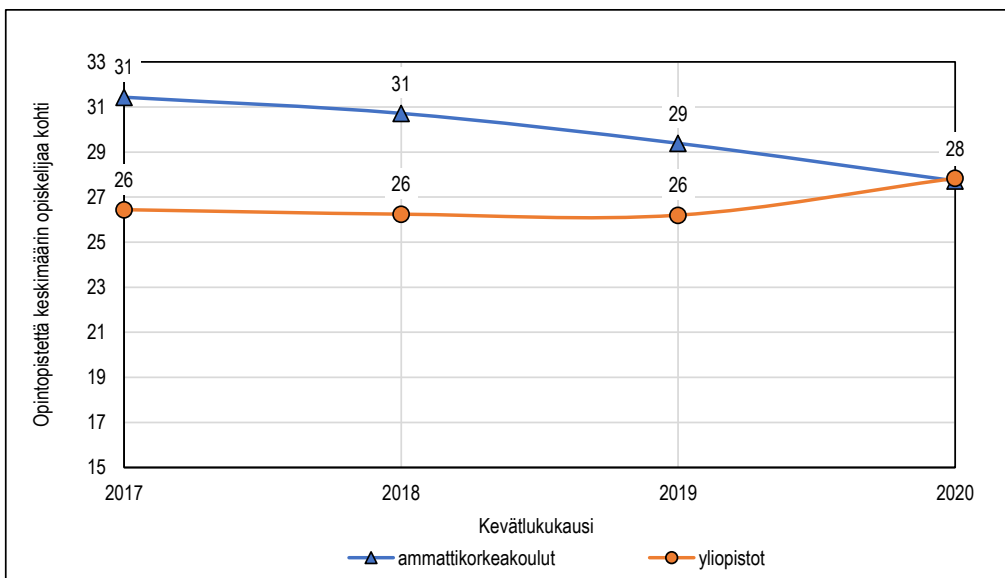
5.2.1 Opinnot etenivät korkeakoululaitoksen tasolla aiempien vuosien tapaan

Opintojen etenemistä poikkeustilan aikana koskevat tulokset osoittavat, että korkeakoulusektorien tasolla tutkintojen ja opintopisteiden määrät jatkoivat kevätlukukaudella 2020 edellisten kevätlukukausien (1.1. – 31.7) kehitystä tai olivat lievästi nousujohteisia. Arvioinnissa tarkasteltiin

⁴² Kysymys 6: Onko korkeakoulunne tehnyt toimenpiteitä uusien opiskelijoiden vastaanottamiseksi ja opintojen sujuvan aloituksen varmistamiseksi poikkeustilanteessa? (k/e), n = 38

kevätlukukauden 2020 keskimääräisiä opintopistekertymiä suhteessa vuosien 2017–2019 vastaavien ajanjaksojen kertymiin. Tarkastelun perusteena olevina opiskelijamäärinä käytettiin läsnäoleviksi ilmoittautuneiden ensimmäisen ja toisen syklin korkeakoulututkintojen⁴³ opiskelijoiden määriä kunakin vuonna. Korkeakouluissa osa läsnäoleviksi ilmoittautuneista opiskelijoista opiskelee osa-aikaisesti, mikä näkyy eroina korkeakoulujen välillä keskimääräisten opintopistekertymien tasossa koko tarkastelujaksolla 2017–2020. Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot on suunnattu työssäkäyville aikuisille ja suunniteltu työn ohella osa-aikaisesti suoritettaviksi, mikä vaikuttaa sektori- ja korkeakoulukohtaisiin keskimääräisiin opintopistekertymiin.

Korkeakoulusektoreiden välillä on jonkin verran eroa, kun tarkastellaan ammattikorkeakoulututkintoja ja alempia korkeakoulututkintoja suorittavien opiskelijoiden keskimääräisten opintopistekertymien kehitystä kevätlukukaudella 2020. Opintojen keskimääräinen eteneminen ammattikorkeakoulututkintoja suorittavilla opiskelijoilla on kevätlukukautena 2020 ollut vertailuvuosien trendin mukaista eli lievästi laskusuuntaista. Yliopistojen opintopistekertymä on alempia korkeakoulututkintoja suorittavilla opiskelijoilla ollut lievästi noususuuntaista kevätlukukaudella 2020 vertailuvuosiin nähden (ks. kuvio 40). Voimakkaimmin opintopisteiden määrän lasku kevätlukukaudella 2020 näkyy muutamissa yksittäisissä ammattikorkeakouluissa, mutta niillä ei ole ollut merkittävää vaikutusta koko ammattikorkeakoulusektorin tuloksiin.

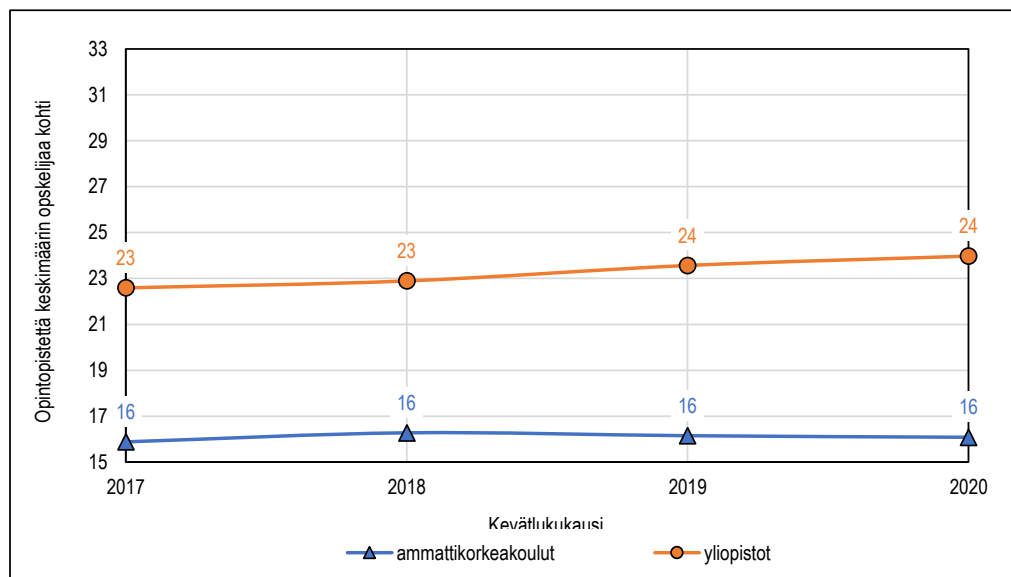

KUVIO 40. Ammattikorkeakoulututkintoja ja alempia korkeakoulututkintoja suorittavien opiskelijoiden keskimääräinen opintopistekertymä opiskelijaa kohden (läsnäoleviksi ilmoittautuneet opiskelijat) ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa kevätlukukausina 2017–2020 (ammattikorkeakoulut n = 23, yliopistot n = 13)

⁴³ Ensimmäisen syklin tutkinnot sijoittuvat kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä tasolle 6 ja niitä ovat ammattikorkeakouluissa suoritettavat ammattikorkeakoulututkinnot ja yliopistoissa suoritettavat alemmat korkeakoulututkinnot. Toisen syklin tutkinnot sijoittuvat viitekehyksessä tasolle 7 ja niitä ovat ammattikorkeakouluissa suoritettavat ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ja yliopistoissa suoritettavat ylemmät korkeakoulututkinnot.

Aineiston perusteella ei voida arvioida, mistä korkeakoulusektorien väliset erot johtuvat. Ammattikorkeakoulujen opintopistekertymien keskimääräinen kehitys on ollut kevätlukukausina laskusuuntaista jo poikkeustilaa edeltävinä vuosina, jolloin kevätlukukauden 2020 aikana jatkunutta lievää laskua ei voida suoraan tulkita poikkeuksellisista opetusjärjestelyistä johtuvaksi. Ammattikorkeakoulut arvioivat pakollisten harjoitteluiden peruuntumisen vaikutukset oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen suuremmiksi (17 % ammattikorkeakouluista piti keskeisenä vaikutuksena) kuin kaikki korkeakoulut yhteensä (11 % kaikista korkeakouluista piti keskeisenä vaikutuksena)⁴⁴. Ongelmat harjoitteluiden toteuttamisessa ovat voineet vaikuttaa enemmän ammattikorkeakouluissa opintojen etenemiseen kuin yliopistoissa.

Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä korkeakoulututkintoja suorittavien opiskelijoiden keskimääräisten opintopistekertymissä ei kevätlukukauden 2020 trendissä ollut eroa vertailuvuosiin nähden (kuvio 41).

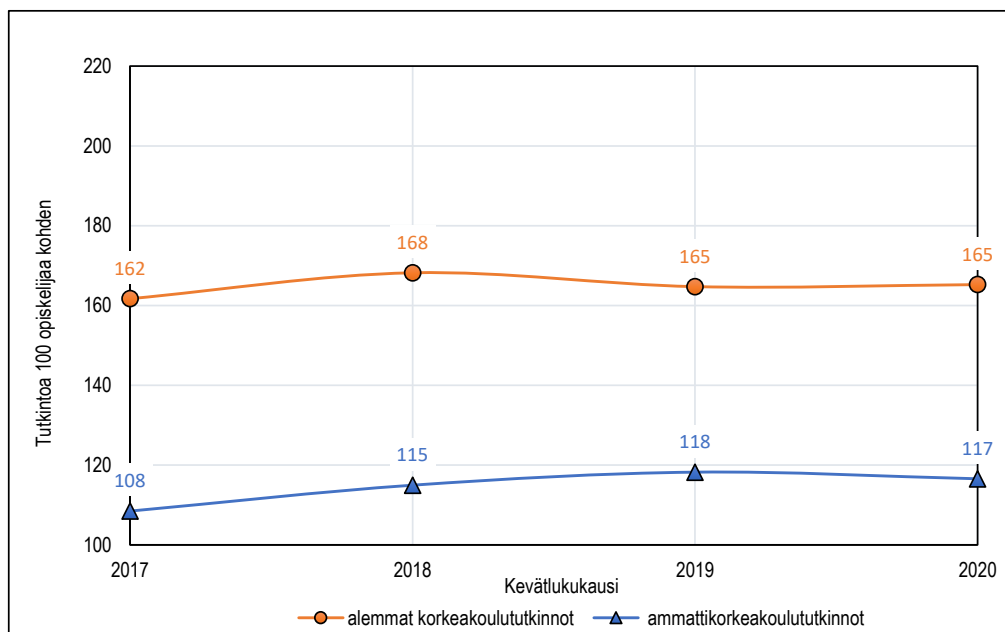

KUVIO 41. Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä korkeakoulututkintoja suorittavien opiskelijoiden keskimääräinen opintopistekertymä opiskelijaa kohden (lännäoleviksi ilmoittautuneet opiskelijat) ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa kevätlukukausina 2017–2020. (ammattikorkeakoulut n = 22, yliopistot n = 13)⁴⁵

44 Kysymys 19: Millaisia vaikutuksia arvioitte poikkeustilalla olleen oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen (korkeakoulunne omaan seurantaan perustuen)? Kuvatkaa tiiviisti keskeiset havaitsemanne vaikutukset. n = 38.

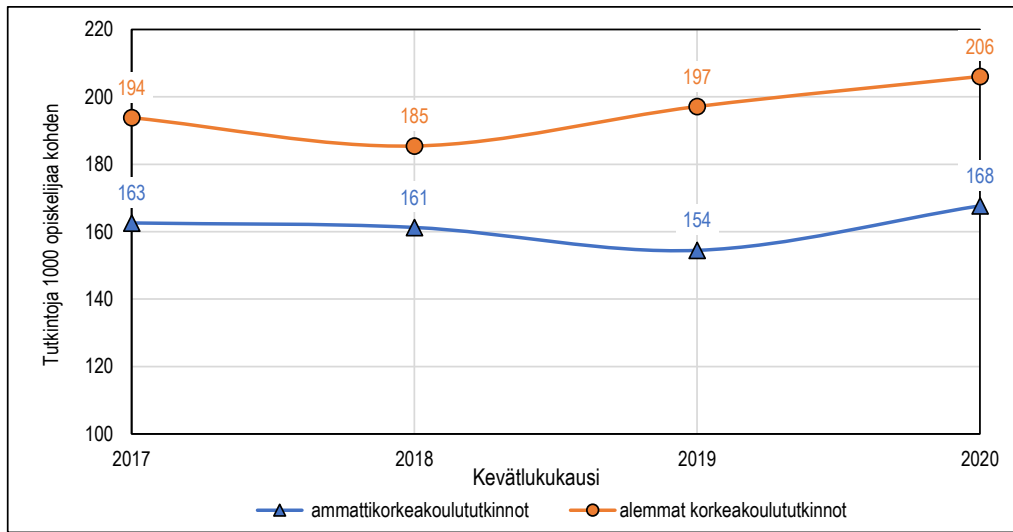
45 Poliisiammattikorkeakoulussa ei suoritettu ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja tarkastelujaksolla.

Suoritettujen tutkintojen määrien tarkastelu tehokkuuslukuna⁴⁶ vahvistaa opintopistekertymien tuottamaa kuvaa siitä, että korkeakoululaitoksen tasolla tarkasteltuna kevätlukukausi 2020 ei eroa määrällisiltä tuloksiltaan merkittävästi vertailuvuosien kevätlukukausien kehityssuunnasta (kuviot 42 ja 43). Suoritettujen ammattikorkeakoulututkintojen ja alempien korkeakoulututkintojen suhteellinen määrä on noudattanut kevätlukukaudella 2020 edellisten vuosien kehitystä. Todennäköisesti opinnäytteiden laatiminen ja loppuunsaattaminen on ollut mahdollista myös itsenäisenä opiskeluna ja etäohjauksella tuettuna.

KUVIO 42. Ensimmäisen syklin tutkintojen määrät tehokkuuslukuina. Suoritettujen ammattikorkeakoulututkintojen ja alempien korkeakoulututkintojen määrä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa, tutkintoja keskimäärin 1000:ta läsnä olevaksi ilmoittautunutta opiskelijaa kohti, kevätlukukaudet 2017–2020. (ammattikorkeakoulut n = 23, yliopistot n = 13)

⁴⁶ Tehokkuusluvulla tarkoitetaan suoritettuja tutkintoja keskimäärin 1000 läsnäolevaksi ilmoittautunutta opiskelijaa kohden.

KUVIO 43. Toisen syklin tutkintojen määrät tehokkuuslukuina. Suoritettujen ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ja ylempien korkeakoulututkintojen määrä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa, tutkintoja keskimäärin 1000:ta läsnäolevaksi ilmoittautunutta opiskelijaa kohti, kevätlukukaudet 2017–2020. (ammattikorkeakoulut n = 22, yliopistot n = 13)⁴⁷

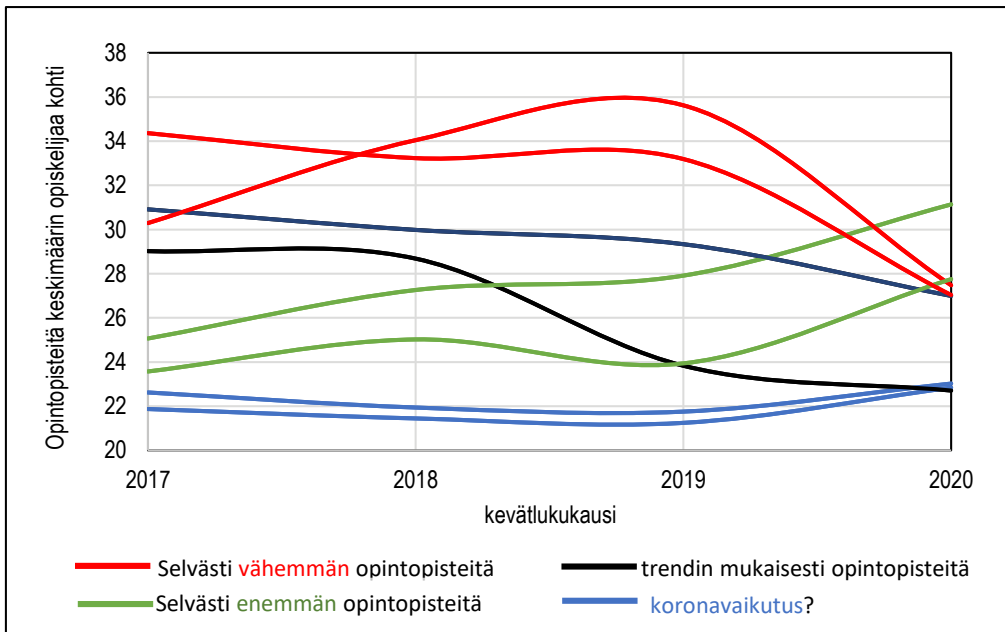
Suoritettujen ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ja ylempien korkeakoulututkintojen tehokkuusluvulla mitatuissa määrissä on lievää nousua kevätlukukaudella 2020 molemmilla korkeakoulusektoreilla. Yksi mahdollinen nousua selittävä tekijä on osa-aikatöiden mahdollisuuksien väheneminen palvelusektorilla keväällä 2020. Tämä on voinut ohjata aikaisemmin osa-aikaisesti opiskelleita opiskelijoita täysipäiväisesti opintojen pariin. Poikkeustila on myös lisännyt työmarkkinoiden yleistä epävarmuutta (lomautukset, irtisanomiset), mikä on saattanut kannustaa tutkinnon nopeaan suorittamiseen. Lisäksi opinnäytevaiheessa itsenäisen työskentelyn osuus korostuu normaalioloissakin myös ylemmissä tutkinnoissa.

Arvioinnissa tarkasteltiin myös korkeakoulujen ensimmäisen ja toisen syklin tutkintoihin kuuluvista opinnäytteistä antamia arvosanoja kevätlukukausina 2017–2020. Arvosanat noudattivat kevätlukukaudella 2020 pääsääntöisesti aiempien kevätlukukausien mukaista ennustetta, muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta.

5.2.2 Opintojen etenemisessä oli korkeakoulujen välillä eroja

Korkeakoulujen välillä oli eroja siinä, miten opinnot etenivät poikkeustilan aikana aiempien vuosien kevätlukukausien kehitykseen verrattuna. Aineistosta voidaan tyyptellä neljä profilia, jotka kuvaavat korkeakouluopiskelijoiden keskimääräisten opintopistekertymien eroja korkeakoulujen välillä, kun tarkastellaan kevätlukukauden 2020 tilannetta verrattuna edeltävien vuosien vastaaviin ajanjaksoihin (kuvio 44).

⁴⁷ Poliisiammattikorkeakoulussa ei suoritettu ylempiä korkeakoulututkintoja tarkastelujaksolla.

KUVIO 44. Esimerkkikorkeakoulujen ensimmäisen ja toisen syklin tutkintojen keskimääräiset opintopistekertymät opiskelijaa kohti (läsnäoleviksi ilmoittautuneet opiskelijat) kevätlukukausina 2017–2020. Esimerkit on valittu koko käytössä olleesta korkeakouluja koskevasta tilastoaineistosta (n = 36)

Useimmissa korkeakouluissa keskimääräinen opintopistekertymä noudatti vertailuvuosien kevätlukukausien trendiä. Osassa korkeakouluja opintopistekertymät nousivat tai laskivat selvästi kevätlukukaudella 2020 vertailuvuosiin verrattuna. Neljäs ryhmä olivat korkeakoulut, joissa keskimääräinen kevätlukukausien keskimääräinen opintopistekertymä oli ollut poikkeustilaa edeltävien vuosien kevätlukukausina valtakunnallisesti katsoen suhteellisen alhainen, mutta kevätlukukaudella 2020 nousujohteinen.

Muutamissa yksittäisissä ammattikorkeakouluissa keskimääräinen opintopistekertymä oli voimakkaasti laskussa kevätlukukaudella 2020. Opetuskieli tai alue eivät selittäneet tilannetta. Lisäksi korkeakoulujen joukossa oli muutamia yliopistoja, joissa opintopistekertymä oli voimakkaasti noususuuntainen.

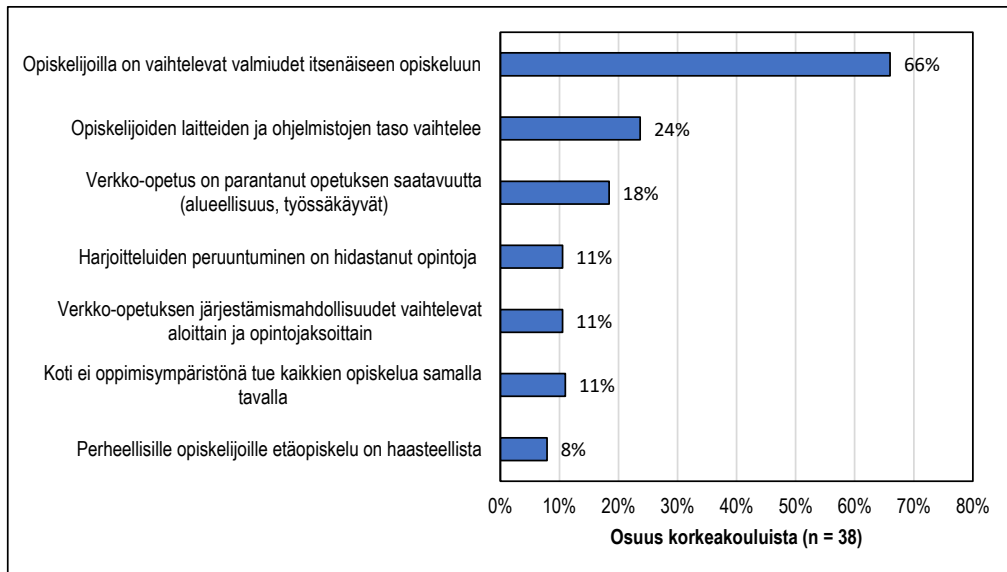
Kyselyssä pyydettiin korkeakouluja arvioimaan, sisältyykö niiden laatujärjestelmään nykyisellään menettely tai menettelyitä, jotka mahdollistavat opintojen etenemisen seurannan ja arvioinnin poikkeustilan aikana⁴⁸. Lähes yhdeksän kymmenestä korkeakoulusta vastasi, että nykyinen laatujärjestelmä mahdollistaa opintojen etenemisen seurannan myös poikkeustilan aikana.

⁴⁸ Kysymys 32: Sisältyykö korkeakoulunne laatujärjestelmään menettely tai menettelyitä, joilla voidaan seurata ja arvioida opintojen etenemistä poikkeustilajen aikana? (k/e), n = 38.

5.2.3 Korkeakoulujen huolena on opiskelijoiden jakautuminen pärjääviin ja haasteita kohtaaviin

Etäopetus haasteellista osalle opiskelijoista

Korkeakoulut arvioivat, että opiskelijat ovat jakautuneet poikkeustilan aikana niihin, joille etä- ja hybridi -malleilla opiskelu sopii hyvin, ja toisaalta niihin, joilla on siinä haasteita. Korkeakouluja pyydettiin kuvaamaan poikkeustilan keskeiset vaikutukset oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen (kuvio 45).⁴⁹ Lähes seitsemän kymmenestä korkeakoulusta mainitsi keskeiseksi tekijäksi sen, että opiskelijoilla on vaihtelevat valmiudet itsenäiseen opiskeluun. Kyselyn avovastausten perusteella haasteet liittyivät esimerkiksi oppimisvaikeuksiin, itsenäisen opiskelun taitojen puutteisiin, sosiaalisten suhteiden heikkenemiseen, elämänhallinnan taitojen puutteisiin tai sopivien opiskelutilojen puuttumiseen kotona. Lisäksi opiskeluhaasteiden taustalla on voinut olla esimerkiksi pakollisten harjoitteluiden peruuntuminen tai siirtyminen tai käytettävissä olevien tietoteknisten laitteiden ja ohjelmistojen vaihteleva taso.

KUVIO 45. Poikkeustilan vaikutukset oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen korkeakouluissa, korkeakoulujen mainitsemat keskeiset tekijät ja seuraukset, vastaajien osuus korkeakouluista (n = 38)

⁴⁹ Kysymys 19: Millaisia vaikutuksia arvioitte poikkeustilalla olleen oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen (korkeakoulun omaan seurantaan perustuen)? Kuvatkaa tiiviisti keskeiset havaitsemanne vaikutukset (avokysymys), n = 38.

Tutkintojen ja opintosuoritusten määrät olivat tammi-elokuussa edellisvuotta korkeampia. Opiskeluaktiivisuus ei ole kuitenkaan jakautunut tasaisesti vaan osalle opiskelijoista lähiopintojen pois jäänti, opiskelijayhteisön tuen väheneminen ja puutteelliset itseohjautuvuuden ja elämänhallinnan taidot ovat selvästi hidastaneet opintojen etenemistä. (ammattikorkeakoulu)

Itsenäinen opiskelu ei sovi kaikille, eivätkä etäopetusjärjestelyt ole kaikissa opinnoissa mahdollisia, mikä aiheuttaa epätasa-arvoa eri alojen opiskelijoiden välillä. (yliopisto)

Opiskelijoissa selkeä kahtiajako. Osalle etäopiskelu ja erilaiset hybridimallit ovat erittäin positiivisia ja jopa nostaneet opiskelumotivaatiota ja-tuloksia. Vastaavasti osalle etänä opiskelu on tuottanut hankaluuksia. Opiskeluympäristö esim. kotona ei tue oppimista, yksinäisyyttä, kaverituen puutetta jne. (ammattikorkeakoulu)

Etäopiskelu on jakanut opiskelijat voittajiin ja häviäjiin. Niillä koulutusaloilla, joiden hakupaine on matala, on suurempi osuus opiskelijoita, joille etäopiskelu on ollut haastavaa. Tämä näkyy myös kansallisesti. (ammattikorkeakoulu)

Etäopetuksessa opiskelu on ollut helpompaa opiskelijoilla, joilla on hyvä itseohjautuvuus (lisäjoustavuutta opintojen suunnitteluun ja aikataulutukseen, kokonaisvaltainen ajankäytön hallinnan helpottuminen). Heikentävästi koronatilanne on vaikuttanut opiskelijoihin, joilla on heikko itseohjautuvuus, oppimisen pulmia ja oppivat parhaiten sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden oppijoiden kanssa. (yliopisto)

Vaikka korkeakoulussa on opintopsykologi, ammatillisia erityisopettajia ja nepsy-valmentaja, oppimisvaikeuksista kärsivät ovat kaikesta kokeneet haasteita. Opettajilla on eritasoiset taidot siinä, miten pystyvät ottamaan haltuun uusia opetusmenetelmiä. Opiskelijoilla erilaiset mahdollisuudet rauhalliseen opiskeluympäristöön (vrt. opiskelun ja perheen yhteensovittaminen), kun kampus oli kiinni. (ammattikorkeakoulu)

Personer med ett svagare socialt nätverk har större utmaningar. Man kan klart se att studenter delas in i två grupper: de som trivs med distansundervisning och presterar bra samt de som har större behov av fysiska sociala kontakter. Trots att en del studerande mentalt upplever distansstudierna som tunga har resultaten varit goda. (yliopisto)

Kymmenesosa korkeakouluista toi esille sen, että mahdollisuudet järjestää verkko-opetusta vaihtelevat aloittain, mikä vaikuttaa opiskelijoiden tasa-arvoisiin ja yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin saada opetusta. Neljännos korkeakouluista piti opiskelijoiden käytössä olevien laitteiden ja ohjelmistojen vaihtelevaa tasoa haasteena tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi poikkeustilan oloissa. Toisaalta vastauksissa tuli myös esille, että jotkin korkeakouluista ovat huomioineet laitteiden ja ohjelmistojen tarpeen etäopiskelussa esimerkiksi tarjoamalla lainakoneita opiskelijoiden käyttöön.

Nuorten polarisoitumiseen koulutuksessa on kiinnitetty huomiota myös Turun yliopiston ja Helsingin yliopiston Invest-tutkimuksessa (Repo 2020). Tutkimuksessa on selvitetty toisella asteella ja opintojen nivelvaiheessa olevien nuorten kokemuksia poikkeusolojen vaikutuksista opiskeluun ja

jatko-opintoihin hakeutumiseen. Lisäksi Invest-tutkimuksessa on selvitetty korkeakouluopiskelijoiden kokemaa kuormitusta keväällä 2020. Tutkimuksen perusteella korkeakouluopiskelijat ovat kokeneet merkittävää kuormitusta ja uupumusta kevään 2020 etäopetusjärjestelyiden aikana, verrattuna aikaisempiin vuosiin. Myös riittämättömyyden tunteet olivat yleisiä opiskelijoilla.⁵⁰ Keväällä 2020 Karvissa tehdyn synteesianalyysin tulokset osoittavat myös, että osalle opiskelijoista poikkeustilanteen aikaiset opetusjärjestelyt ovat aiheuttaneet kuormitusta ja laskeneet opiskelumotivaatiota.

Kyselyssä tuli esille myös havaintoja siitä, että poikkeustilan aikaiset opetusjärjestelyt ovat parantaneet oppimisen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta korkeakouluissa. Lähes viidennes korkeakouluista arvioi, että verkko-opetus on parantanut opetuksen saatavuutta alueellisesti ja työssäkäyvien opiskelijoiden osalta.

Viidennes korkeakouluista arvioi, ettei poikkeustilalla ole ollut havaittavissa olevia vaikutuksia oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen (16 %) tai ettei vaikutuksia ole ollut mahdollista arvioida (5 %). Aineiston perusteella ei voida arvioida luotettavasti, mitkä tekijät ovat edesauttaneet sitä, ettei osassa korkeakouluja poikkeustilalla ole arvioitu olleen vaikutuksia oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Mahdollisia tekijöitä ovat esimerkiksi korkeakoulun koko, sijainti ja koulutusalat, opiskelija-aines (vetovoimatekijät ja niiden vaikutus opiskelijoiden valikointumiseen) sekä korkeakoulujen erilaiset lähtötilanteet poikkeustilan alkaessa verkko-opetuksen määrässä, ohjauksen ja tukipalveluiden laajuudessa, muodoissa ja erilaisille opiskelijaryhmille kohdentamisessa. Aineisto kokonaisuudessaan antaa myös viitteitä siitä, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämismahdollisuutta tulkitaan vaihtelevasti korkeakoulukentällä.⁵¹ Korkeakoulut kuvasivat avovastauksissa perusteluita sille, etteivät ne olleet havainneet poikkeustilalla olleen vaikutuksia oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Perusteluina pidettiin muun muassa opintojen etenemistä koskevia tilastoja ja korkeakoulujen keräämää opiskelijapalautetta.

Poikkeustilalla ei ole keskimäärin ollut vaikutuksia oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Opiskelijoiden opinnot ovat edenneet normaaliaikataulussa. Keskeyttäneiden lukumäärä on vuotasolla suurin piirtein samanlainen kuin aiempina vuosina. (ammattikorkeakoulu)

Poikkeustilanne on koskenut kaikkia ja alakohtaiset ratkaisut ovat samoja kaikille kyseisen alan opiskelijoille. Opiskelijoiden yhteydenotot neuvonta- ja ohjauspalveluihin eivät ole lisääntyneet, samanaikaisesti on kuitenkin lisätty verkkovälitteistä ohjeistusta, chattipalvelua jne. Tämän perusteella vaikutukset oppimisen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen eivät ole olleet ensisijaisena huolena. (yliopisto)

På basen av vår egen enkät kunde vi inte identifiera att undantagstillståndet haft effekter på jämlikhet och likabehandling. I de praktikmöjligheter som försvann så har andra ersättande studier erbjudits. (ammattikorkeakoulu)

Ei erityisempiä havaittuja vaikutuksia. Tarjolla oli lainatietokoneita, jos ei omaa käytössä, mutta niiden kysyntä oli erittäin vähäistä. (ammattikorkeakoulu)

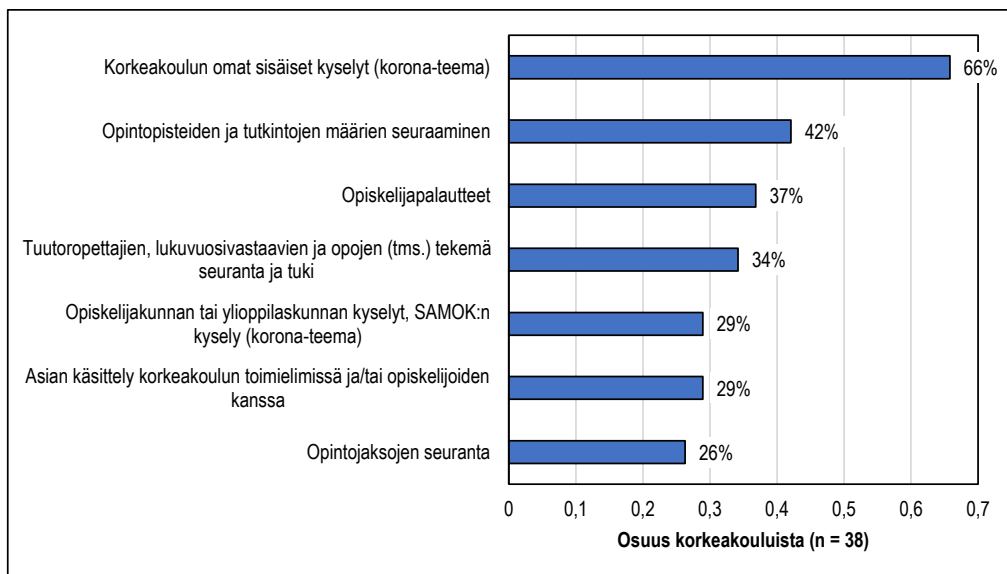
⁵⁰ Tutkimuksessa viitataan vuosien 2008, 2012 ja 2016 korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointitutkimuksiin (Salmela-Aro & Read 2017).

⁵¹ Kysymykset 20–31, jotka koskivat erityisryhmien tarpeisiin vastaamista poikkeustilan aikana, n = 38.

5.3 Poikkeustilan vaikutusten seurantamenettelyt korkeakouluissa

Suomalaisilla korkeakouluilla on toimivat laatujärjestelmät, jotka on arvioitu ulkoisesti säännöllisin väliajoin (ks. Nordblad & al. 2019). Poikkeustila on esimerkki tilanteesta, jossa laatujärjestelmien kykyä tuottaa tietoa päätöksenteon ja kehittämisen tueksi testataan. Kyselyssä selvitettiin sitä, kuinka monessa korkeakoulussa arvioidaan jo tällä hetkellä olevan laatujärjestelmään sisältyviä menettelyitä, jotka mahdollistavat poikkeustilan oppimisvaikutusten seuraamisen⁵². Lähes yhdeksän kymmenestä korkeakoulusta katsoi, että sen laatujärjestelmä sisältää jo nykyisellään menettelyt myös poikkeustilan oppimisvaikutusten seuraamiseksi ja arvioimiseksi.

Lisäksi kyselyssä selvitettiin avokysymyksellä sitä, millaisia menettelyitä korkeakouluilla on ollut poikkeustilan aikana sen oppimisvaikutusten seuraamiseksi ja arvioimiseksi (kuvio 46)⁵³. Keskeinen menettely on ollut korkeakoulujen henkilöstölle ja opiskelijoille tekemät kyselyt, joita raportoi toteuttaneensa lähes seitsemän kymmenestä korkeakoulusta. Lähes puolet korkeakouluista ilmoitti käyttäneensä opintopisteiden ja tutkintojen määrien seuranta keskeisenä poikkeustilan oppimisvaikutusten arvioinnin välineenä. Myös opiskelijapalautteiden antamia tietoja sekä opiskelijatoimijoiden toteuttamien kyselyiden tuloksia on hyödynnetty oppimisvaikutusten seurannassa. Osassa korkeakouluja henkilökunnan (esimerkiksi tutoropettajien, lukuvuosivastavien ja opinto-ohjaajien) rooli oppimisvaikutusten seurannassa on nähty keskeisenä.

KUVIO 46. Korkeakoulujen keskeiset menettelyt poikkeustilan oppimisvaikutusten seuraamiseksi ja arvioimiseksi, vastaajien osuus korkeakouluista (n = 38)

52 Kysymys 8: Sisältyykö korkeakoulunne laatujärjestelmään menettely tai menettelyitä, joilla voidaan seurata ja arvioida poikkeustilan vaikutuksia oppimiseen? (k/e), n = 38.

53 Kysymys 18: Millaisia menettelyitä korkeakoulullanne on ollut poikkeustilan oppimisvaikutusten seuraamiseksi ja arvioimiseksi? Kuvatkaa tiiviisti keskeiset menettelyt (avokysymys), n = 38.

5.4 Opiskelijavalinnat

5.4.1 Ammattikorkeakoulujen aikaisemmasta yhteistyöstä hyötyä opiskelijavalintojen toteuttamisessa poikkeustilan aikana

Korkeakoulujen oma arvio opiskelijavalintojen onnistumisesta suhteellisen myönteinen

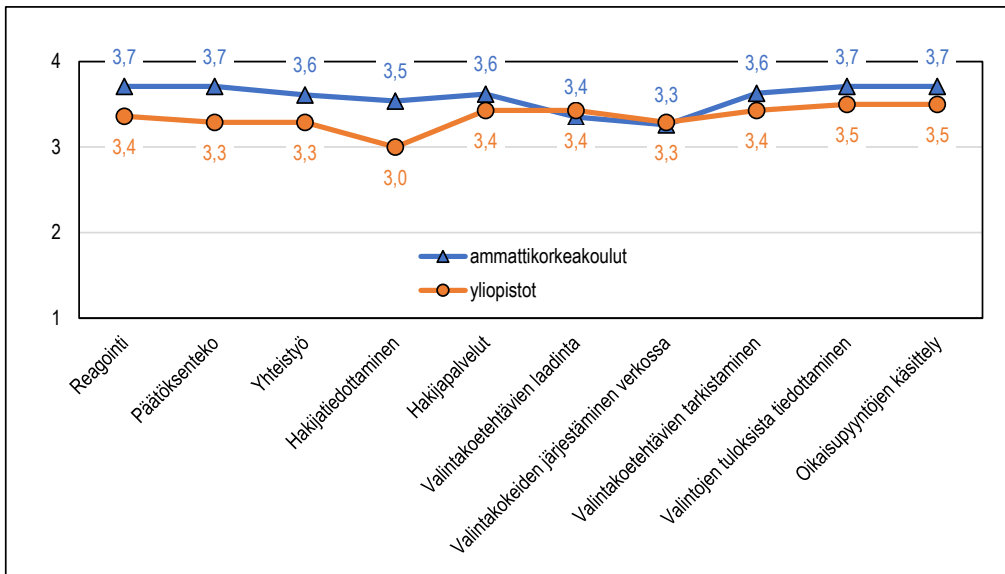
Ammattikorkeakoulujen syksyllä 2020 alkaneisiin koulutuksiin oli yhteensä 109 326 hakijaa. Ensisijaisia hakijoita oli 92 286. Opiskelupaikan vastaanotti 37 965 uutta opiskelijaa. Yliopistojen syksyllä 2020 alkaneisiin koulutuksiin oli yhteensä 107 325 hakijaa. Ensisijaisia hakijoita oli 101 124. Opiskelupaikan vastaanotti 29 412 uutta opiskelijaa.⁵⁴

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ratkaisut opiskelijavalintojen toteuttamisessa keväällä 2020 erosivat toisistaan. Ammattikorkeakoulut järjestivät jo vuonna 2019 yhteisen sähköisen valintakokeen, jonka kokemuksia ja yhteistyömalleja voitiin hyödyntää myös poikkeustilan aikana. Ammattikorkeakouluissa opiskelijavalinnan perusteita ja eri kiintiöissä valittavien opiskelijoiden osuuksia ei muutettu poikkeustilan vuoksi. Yliopistoissa ratkaisut olivat pääosin yliopisto- tai alakohtaisia. Lisäksi joissakin yliopistoissa ja koulutusaloilla tehtiin muutoksia muun muassa valintaperusteisiin ja eri kiintiöissä valittavien opiskelijoiden määriin.

Korkeakoulut arvioivat onnistuneensa opiskelijavalintojen toteuttamisessa keväällä 2020 keskimäärin joko hyvin tai lähes erinomaisesti (ks. kuvio 47). Korkeakouluja pyydettiin arvioimaan onnistumistaan opiskelijavalinnan eri vaiheissa. Lisäksi kysyttiin arviota siitä, miten korkeakoulu onnistui kokonaisuutena poikkeustilanteeseen reagoinnissa opiskelijavalintojen suhteen.⁵⁵

54 Lähde: Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Tilastot kattavat OKM:n hallinnonalan korkeakoulujen tiedot, n = 35.

55 Kysymys 34: Korkeakoulun oma arvio opiskelijavalinnan onnistumisesta. Arvioikaa asteikolla 1–4 opiskelijavalinnan suunnittelun ja toteuttamisen eri vaiheita. 1 = korkeakoulu onnistui heikosti 2 = korkeakoulu onnistui kohtuullisesti 3 = korkeakoulu onnistui hyvin 4 = korkeakoulu onnistui erinomaisesti, n = 38.

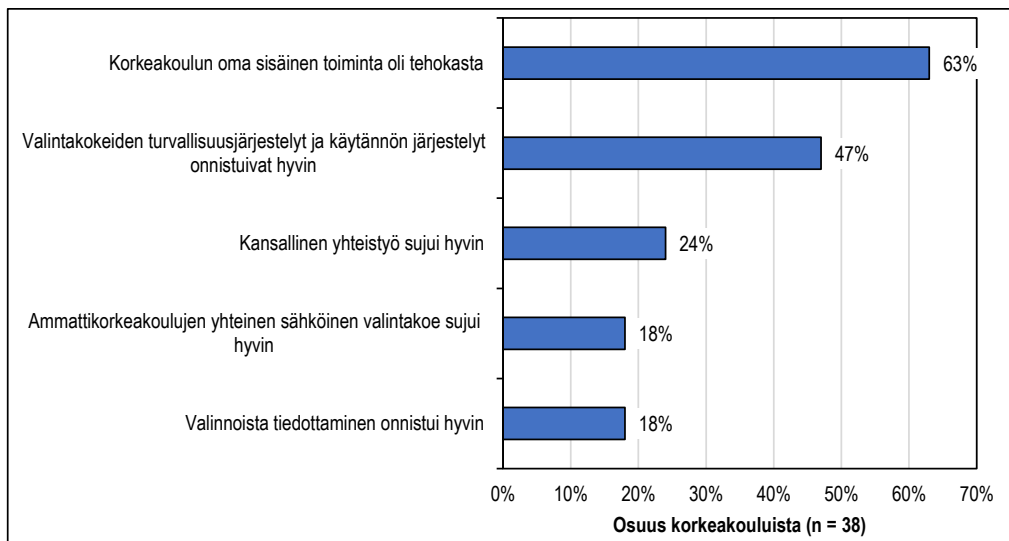

KUVIO 47. Korkeakoulujen (n = 38) arviot onnistumisestaan opiskelijavalinnan eri vaiheissa, vastauskeskiarvot (asteikko: korkeakoulu onnistui 1 = heikosti 2 = kohtuullisesti 3 = hyvin 4 = erinomaisesti)

Ammattikorkeakoulujen arvio omasta onnistumisestaan oli myönteisempi kuin yliopistojen. Tämä korostui kokonaisarviossa tilanteeseen reagoinnista sekä onnistumisessa päätöksenteossa, korkeakoulujen yhteistyössä ja hakijoille tiedottamisessa. Yliopistoissa hakijoille tiedottamisessa onnistuminen arvioitiin heikoimmoin onnistuneeksi osa-alueeksi.

Korkeakouluja pyydettiin kyselyssä kuvaamaan ne asiat, joissa opiskelijavalinnoissa erityisesti onnistuttiin.⁵⁶ Avovastausten perusteella kuusi kymmenestä korkeakoulusta arvioi poikkeustilan aikaisten opiskelijavalintojen vahvuudeksi korkeakoulujen oman toiminnan tehokkaan uudelleenorganisoinnin ja lähes puolet valintakokeiden turvallisuusjärjestelyissä sekä käytännön järjestelyissä onnistumisen (ks. kuvio 48). Lisäksi vastauksissa tulee esille ammattikorkeakoulujen aikaisemman yhteistyön merkitys myös poikkeustilan opiskelijavalinnoissa onnistumiselle. Valinnoista tiedottamisessa onnistuttiin kyselyn perusteella vaihtelevasti, koska korkeakoulusektorien erot arvioidussa tiedottamisessa onnistumisessa ovat suurimmat, ja lisäksi vain vajaa viidennes korkeakouluista on maininnut tiedottamisen erityiseksi vahvuudeksi.

⁵⁶ Kysymys 35: Opiskelijavalintojen hyvät käytännöt. Missä asioissa korkeakoulunne onnistui erityisen hyvin opiskelijavalintojen toteuttamisessa poikkeustilanteessa? Kuvatkaa tiiviisti (avokysymys), n = 38.

KUVIO 48. Korkeakoulujen (n = 38) yleisimmin mainitsemat asiat, joissa onnistuttiin kevään 2020 opiskelijavalinnoissa, vastaajien osuus korkeakouluista

Korkeakoulut kuvasivat avovastauksissa opiskelijavalinnoissa onnistuneita asioita muun muassa seuraavasti:

AMK-opiskelijavalintojen uudistus, joka toteutettiin Metropolian koordinoimana OKM:n kärkihankerahoituksen turvin 2017–2020 loi hyvän pohjan reagoida poikkeustilanteeseen niin, että valinnat voitiin viedä läpi mahdollisimman pienin muutoksin, joilla oli vaikutusta hakijoihin mm. valintaperusteiden osalta. Myös yliopistojen useat kohteet saatiin nopealla aikataululla amk-valintakokeen piiriin. (ammattikorkeakoulu)

Yhteistyö sujui eri yhteyksissä hyvin. Kriisiajan olosuhteissa ymmärrettiin, että hyviä vaihtoehtoja ei ole tarjolla, ainoastaan huonoja ja vielä huonompia. Keskityttiin ratkaisuihin ja kireän aikataulun noudattamiseen näissä olosuhteissa. Opiskelijavalintojen poikkeukselliseen toteuttamiseen osallistuttiin yli yksikkörajojen ja omat vakituiset työtehtävät sivuun jättäen. (yliopisto)

Högskolan arrangerade ett gemensamt urvalsprov för de utbildningar (1 undantag) som inte ingick i ett nationellt nätverk. Samarbetet med övriga högskolor fungerade med tanke på omständigheterna utmärkt (snabbt, noggrant och effektivt). Nationella "arbetsgrupper" tog fram gemensamma lösningar på de problemfrågor som uppkom. (yliopisto)

Valintojen valmiusryhmä kokoontui useita kertoja viikossa ja teki linjauksia (koulutusjohto, lakiasiat, turvallisuus, hakija- ja digipalvelut, viestintä). Valtakunnallinen yhteistyö. Koulutus- ja digipalveluista henkilöt koordinoivat lähes täysipäiväisesti valintakokeiden toteuttamista. Akateeminen henkilöstö toimi sitoutuneesti ja joustavasti aikataulullisesti haastavassa ja muuttuvassa tilanteessa. (yliopisto)

Opiskelijavalintojen onnistumiset poikkeuskeväänä olivat nopea ja suoraviivainen päätöksentekomalli, uudenlainen ja tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä (ICT -palvelut, tilapalvelut, hakijapalvelut) sekä kansallisesti että yliopiston sisällä, ja opiskelijavalintojen toteuttaminen onnistuneesti alkuperäisessä aikataulussa. (yliopisto)

Opiskelijavalinnoista tehty runsaasti kanteluita oikeusasiamiehelle

Korkeakoulujen tutkintolautakunnille osoitettujen oikaisupyynnöiden määrässä ei tapahtunut merkittävää muutosta kevätlukukaudella 2020. Oikaisupyynnöt kohdistuvat valintakoetäviin arviointiin. Kyselyssä selvitettiin opiskelijavalinnasta korkeakoulujen tutkintolautakunnille tehtyjen oikaisupyynnöiden määriä kevätlukukausina 2017–2020. Tietoja ei saatu kaikista kyselyyn vastanneista korkeakouluista. Kevätlukukauden 2020 oikaisupyynnöiden määrä noudattelee edellisten vuosien tasoa, kun määriä verrattiin läsnäolevien opiskelijoiden määriin (oikaisupyynnöjä keskimäärin/1000 läsnä olevaksi ilmoittautunutta opiskelijaa). Korkeakoululaitoksen tasolla oikaisupyynnöiden suhteellinen määrä jopa hieman laski kevätlukukautena 2020 edellisiin vuosiin verrattuna.

Eduskunnan oikeusasiamiehelle (EOA) korkeakoulujen opiskelijavalinnoista tehtyjen kanteluiden määrä sen sijaan kasvoi merkittävästi edellisiin vuosiin verrattuna. Vuosina 2017 ja 2019 korkeakoulujen opiskelijavalintoja koskevia kanteluita ei tehty lainkaan. Vuonna 2018 kanteluita tehtiin kaksi, mutta molemmissa kanneltiin hallinto-oikeuden päätöksistä opiskelijavalintaa koskevassa muutoksenhaussa. Vuoden 2020 kevään ja kesän aikana poikkeusoloissa tehdyistä opiskelijavalinnoista tai niihin liittyvistä menettelyistä tehtiin EOA:lle yhteensä 79 kantelua. Kanteluista 73 koskee yliopistoja. Yliopistojen kanteluista pääosa koskee lääketieteellisen alan ja kauppatieteiden opiskelijavalintaa. Lisäksi kanteluita on tehty psykologian alan opiskelijavalinnoista sekä muutamia yksittäisiä kanteluita oikeustieteiden ja kasvatustieteiden alan opiskelijavalinnoista. Oikeusasiamiehen selvityspyynnöissä OKM:lle kanteluiden perusteella keskeisiä oikeudellisesti arvioitavia kysymyksiä ovat seuraavat:

- Valintakriteereiden muuttaminen ylipäättään kesken hakumenettelyn lisäämällä todistusvalinnan osuutta ainakin joillakin aloilla olennaisestikin aiemmin ilmoitetusta
- Muutoksista tiedottamisen asianmukaisuus
- Fyysisten kokeiden perumisen tarpeellisuus/tarkoituksenmukaisuus
- Sähköisen esivalintakokeen järjestämiseen liittyvät mahdolliset ongelmat, kuten välineiden saatavuus, tekniset olosuhteet ja vilpin mahdollisuus

Pääosassa kanteluita niiden käsittely oli vielä joulukuussa 2020 kesken (18.12.2020 tilanne). Kanteluiden suuren määrän vuoksi EOA käsittelee niitä kokonaisuutena. Siten ei ole vielä mahdollista arvioida, katsotaanko kanteluissa mainittujen korkeakoulujen tekemien valintaprosessin muutosten olleen ristiriidassa hakijoiden tasapuolisen ja yhdenvertaisen kohtelun kanssa, ja onko samaan hakijaryhmään eri tapauksissa sovellettu yhdenmukaisia valintaperusteita.

Kanteluiden aiempiin vuosiin verrattuna suuresta määrästä voidaan kuitenkin jo nyt päätellä, että poikkeustilanne on ollut haastava sekä korkeakouluopintoihin hakeville että korkeakouluille. Yliopistojen kohdalla korkeat kantelumäärät keskittyvät suosituille, korkean vetovoiman aloille. Tämä ei kuitenkaan selitä kanteluiden määrää, koska kanteluita on vertailuvuosina ollut hyvin vähän tai ei lainkaan.

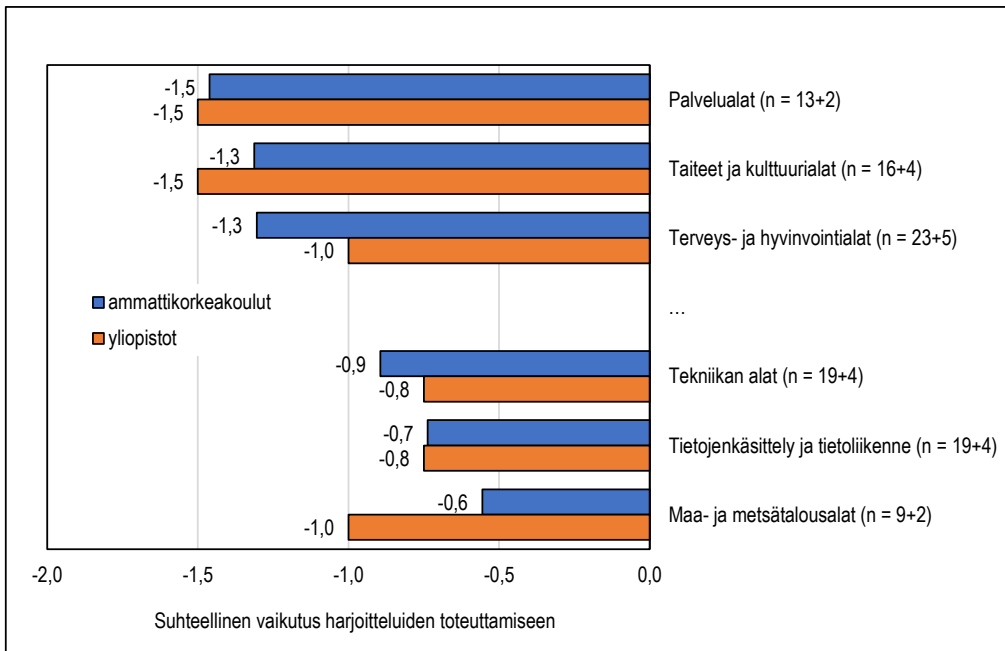
Turun yliopiston ja Helsingin yliopiston toteuttamassa Invest-tutkimuksessa on selvitetty toiselta asteelta valmistuneiden kokemuksia hakeutumisesta jatko-opintoihin korkea-asteelle keväällä 2020. Tutkimuksessa tuli esille, että toiselta asteelta valmistuneet, korkeakoulujen valintakokeisiin valmistautuneet vastaajat kertoivat valmistautumisen olleen vaikeaa ja kuormittavaa. Syiksi mainittiin valintakriteerien, aikataulujen ja valintakokeen toteuttamistapojen muutokset. Reilu kolmannes vastaajista koki koronarajoitusten vaikeuttaneen korkea-asteelle hakeutumista. (Repo & al. 2020)

5.5 Harjoittelujen toteuttaminen

5.5.1 Pakollisten harjoitteluiden toteuttamisessa ongelmia

Harjoittelu ovat pakollinen osa kaikkia ammattikorkeakoulututkintoja. Yliopistoissa osalla aloista, kuten lääketieteessä, sosiaalityössä ja opettajankoulutuksessa, opintoihin kuuluu pakollinen harjoittelu. Korkeakouluille suunnatun kyselyn perusteella pakollisten harjoitteluiden toteuttamisessa on ollut haasteita erityisesti palvelualalla, taide- ja kulttuurialalla sekä terveys- ja hyvinvointialalla. Korkeakouluja pyydettiin kyselyssä arvioimaan poikkeustilan vaikutuksia pakollisiin harjoitteluihin eri koulutusaloilla viisiportaisella asteikolla⁵⁷. Kyselyssä oli mahdollista arvioida sekä kielteistä että myönteistä kehitystä. Raportoidut vaikutukset olivat pääosin kielteisiä.

57 Kuinka poikkeustila on vaikuttanut korkeakoulussanne opiskeijoiden harjoittelumahdollisuuksiin. Kysymys koskee pakollisia harjoitteluita. -2 = on heikentänyt paljon -1 = on heikentänyt jonkin verran 0 = ei ole vaikuttanut lainkaan 1 = on parantanut jonkin verran 2 = on parantanut paljon, (n = 38)

KUVIO 49. Poikkeusolojen vaikutukset pakollisiin harjoitteluihin korkeakouluissa (ammattikorkeakoulut n = 24, yliopistot n = 14). Koulutusalat, joilla korkeakoulut arvioivat olleen eniten vaikutuksia ja vähiten vaikutuksia, vastauskeskiarvot (asteikko: -2 = on heikentänyt paljon -1 = on heikentänyt jonkin verran 0 = ei ole vaikuttanut lainkaan 1 = on parantanut jonkin verran 2 = on parantanut paljon)

Arvioituja harjoitteluvaikutuksia tarkasteltiin myös AVI-alueittain. Alueellisesti kielteiset vaikutukset ovat olleet suurimpia Itä-Suomen AVI-alueella ja Lapin AVI-alueella. Kaikkiaan korkeakoulut jakautuvat vastausten perusteella alueellisesti kolmeen ryhmään taulukon 8 mukaisesti.

TAULUKKO 8. Poikkeustilan alueelliset vaikutukset pakollisten harjoitteluiden toteuttamiseen korkeakouluissa

Alue	Vaikutus pakollisiin harjoitteluihin
Itä-Suomen AVI ja Lapin AVI	Mahdollisuudet heikentyneet eniten.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI sekä Pohjois-Suomen AVI	Mahdollisuudet heikentyneet jonkin verran, mutta selvästi vähemmän kuin Itä-Suomessa ja Lapissa.
Etelä-Suomen AVI ja Lounais-Suomen AVI, Ahvenanmaa	Mahdollisuudet heikentyneet jonkin verran, mutta vähemmän kuin muualla Suomessa.

Selittävänä tekijänä alueellisille eroille voidaan pitää väestön ja työpaikkojen keskittymistä tietyille alueille. Poikkeustilanne on vaikuttanut myös mahdollisuuksiin matkustaa toiselle paikkakunnalle harjoittelun ajaksi.

5.6 Erityisryhmien huomioinen

5.6.1 Erityisryhmien huomioimisessa vaihtelua korkeakoulujen välillä

Erityisryhmiä koskevat säädökset korkeakouluissa

Korkeakouluilla on yleinen julkisen toimijan velvollisuus edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan (VN 1325/2014; 1325/2014). Lisäksi toimintaa ohjaa muun muassa saavutettavuusdirektiivi (VN 2102/2016). Vammaispalvelulaissa (VN 1987/380) on säädetty vaikeavammaisen henkilön oikeudesta henkilökohtaiseen apuun opiskelussa. Henkilökohtaisen avun järjestäminen on säädetty kuntien velvollisuudeksi.

Korkeakoululaeissa on yksittäisiä ryhmiä koskevia säädöksiä seuraavasti:

- Opiskelijavalinnoissa hakijat voidaan jakaa valintaryhmiin erilaisen koulutustaustan perusteella (VN 2018/1368, 28 §; VN 2018/1367, 36 §).
- Kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista poiketa rajoitetusti yliopistoissa (VN 2018/1367, 36 §).
- Ammattikorkeakouluissa voidaan järjestää ammattikorkeakouluopintoihin valmentavia opintoja maahanmuuttajille (VN 2014/932, 10 §).
- Korkeakoulujen tutkintoon johtava opetus ja valintakokeet on lailla säädetty (VN 2016/415, 12 §; 2016/414, 8 §) opiskelijoille maksuttomiksi, mutta poikkeuksena maksuja voidaan periä vieraskielisten koulutusten EU-/ETA-maiden ulkopuolelta tulevilta tutkinto-opiskelijoilta (VN 2015/1601, 13 a §; VN 2015/1600, 10 §).

Hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä asia ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai harjoitteluun, jos laeissa erikseen tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Kun opintoihin sisältyy alaikäisten turvallisuutta tai potilas- tai asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia, korkeakoulu voi erikseen säädetyn ehdoin peruuttaa opiskeluoikeuden (VN 2014/932, 26–27 §; VN 2011/954, 37 §). Koulutukset, joita edellä mainitut säädökset koskevat, on määritelty laeissa erikseen.

Korkeakoulujen on tarjottava opiskelijoille saavutettavat opiskeluympäristöt ja mahdollisuus esteettömään opiskeluun. Osa opiskelun esteettömyyttä ovat yksilölliset opetusjärjestelyt, jotka saattavat olla tarpeen, jos opiskelijalla on esimerkiksi kuulo- tai näkövamma tai luki- tai kirjoitusvaikeus. Mahdollisia yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ovat muun muassa lisäaika tentissä, suullinen

tentti, häiriötön tila tai tietokoneen käytön salliminen. (Opintopolku 2020.) Korkeakoulujen tarjoaman tuen sisällöstä ei säädetä samaan tapaan ammattikorkeakoulu- tai yliopistolaissa kuin muiden koulutusasteiden lainsäädännössä.

Poikkeustila lisäsi tuen tarvetta opiskelijoilla, joilla on oppimisvaikeuksia

Kyselyllä kartoitettiin, kuinka suuri osa korkeakouluista oli selvittänyt erityisryhmien tarvitsemaa tukea poikkeustilan aikana.⁵⁸ Vastausten perusteella 39 % korkeakouluista oli selvittänyt tuen tarvetta ja 61 % ei ollut. Kyselyn avovastauksissa⁵⁹ tuli esille, että kymmenesosalla korkeakouluista on normaalioloissakin tukitoimia erityisryhmille, ja niitä on hyödynnetty myös poikkeustilanteessa. Noin viidennes korkeakouluista raportoi erityisryhmien tukitoimia koskevassa avovastauksessa lisänneensä kaikille opiskelijoille suunnattuja tukitoimia.

Korkeakoulujen pyydettiin arvioimaan viisiportaisella asteikolla, miten poikkeustila on vaikuttanut viiden erikseen nimetyn erityisryhmän tuen tarpeeseen opinnoissa⁶⁰. Erityisryhmät olivat seuraavat:

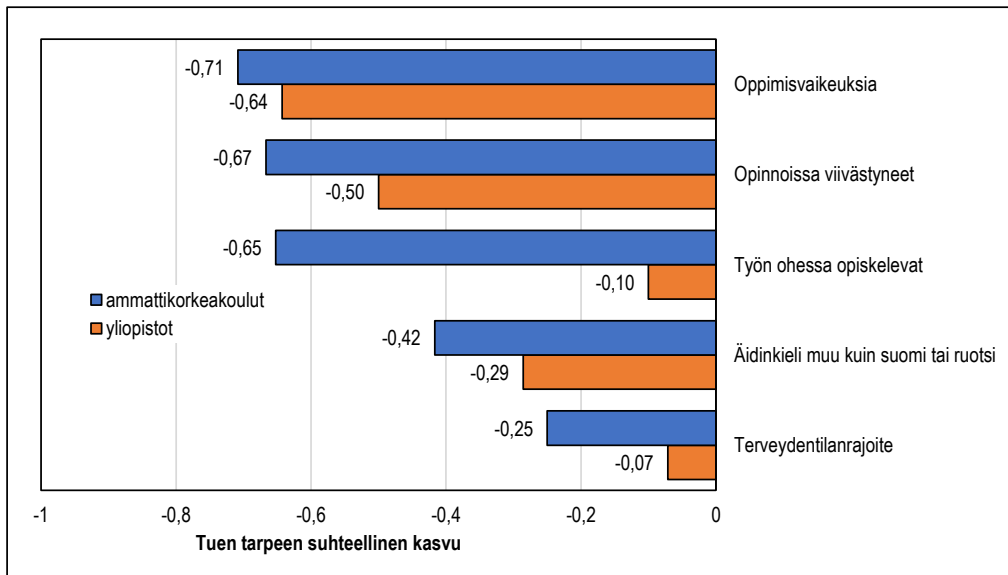
1. Opiskelijat, joilla on terveydentilaan liittyvä rajoite (esim. liikunta-, näkö- tai kuulovamma)
2. Opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia
3. Opiskelijat, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi
4. Opiskelijat, joiden opinnot ovat viivästyneet
5. Opintoja työn ohella suorittavat opiskelijat (koulutukset, jotka on suunniteltu suoritettaviksi työn ohella)

Kyselyssä oli mahdollista raportoida sekä kielteisiä että myönteisiä vaikutuksia. Raportoidut vaikutukset olivat keskimäärin kielteisiä (ks. kuvio 50).

⁵⁸ Kysymys 29: Onko korkeakoulunne selvittänyt erityisryhmien tarvitsemaa tukea poikkeustilan aikana? (k/e), n = 38.

⁵⁹ Kysymys 31: Millaisia toimenpiteitä korkeakoulunne on tehnyt erityisryhmientukemiseksi ja millaisiin erityisryhmiin tuki on kohdistettu? Kuvatakaa tiiviisti keskeiset tukitoimet (avokysymys), n = 36.

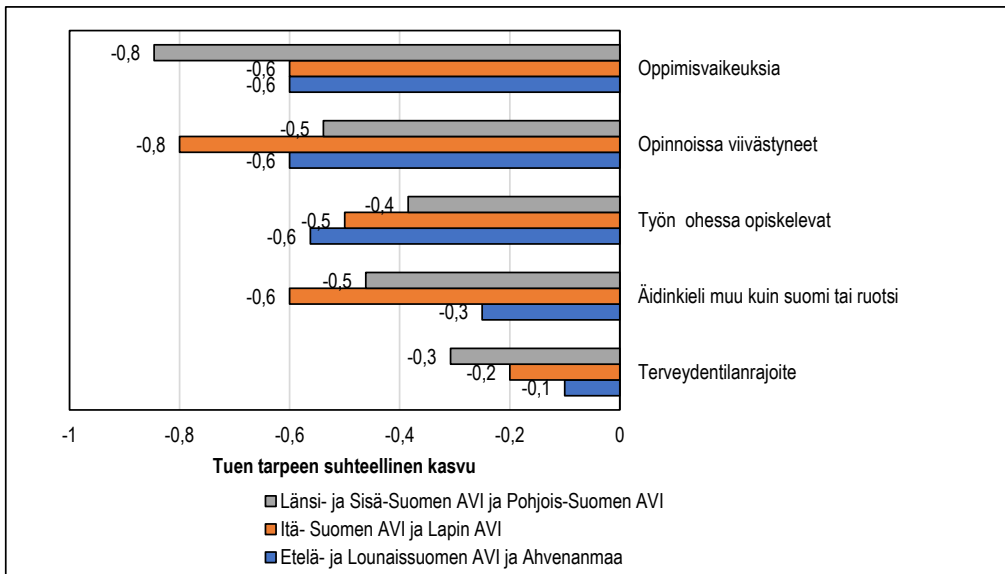
⁶⁰ Kysymys 30: Miten seuraavien erityisryhmien tuen tarve on muuttunut poikkeustilanaikana (korkeakoulun oma arvio)?

KUVIO 50. Korkeakoulujen (ammattikorkeakoulut n = 24, yliopistot n = 14) arviot siitä, miten poikkeustilanne on vaikuttanut viiden eriksen nimetyn erityisryhmän tuen tarpeeseen, vastauskeskiarvot (asteikko: -2 = kasvanut merkittävästi -1 = kasvanut jonkin verran 0 = pysynyt ennallaan 1 = vähentynyt jonkin verran 2 = vähentynyt merkittävästi)

Tuen tarve on kyselyn perusteella kasvanut eniten poikkeusolojen aikana sellaisilla opiskelijoilla, joilla on oppimisvaikeuksia.

Arvioinnissa tarkasteltiin erityisryhmiin kohdistuneiden vaikutusten jakautumista AVI-alueittain (ks. kuvio 51). Kieleen liittyvien haasteiden sekä terveydentilaan liittyvien rajoitteiden osalta korkeakoulujen arvioissa oli merkittäviä eroja alueiden välillä.

KUVIO 51. Korkeakoulujen (ammattikorkeakoulut n = 24, yliopistot n = 14) arviot siitä, miten poikkeustilanne on vaikuttanut viiden eriksen nimetyn erityisryhmän tuen tarpeeseen, alueellinen tarkastelu AVI-alueittain, vastauskeskiarvot (asteikko: -2 = kasvanut merkittävästi -1 = kasvanut jonkin verran 0 = pysynyt ennallaan 1 = vähentynyt jonkin verran 2 = vähentynyt merkittävästi)

Äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvien opiskelijoiden tuen tarpeen kasvu arvioitiin voimakkaimmaksi Itä-Suomen AVI-alueen ja Lapin AVI-alueen alueilla, ja ero oli merkittävä muihin alueisiin nähden.

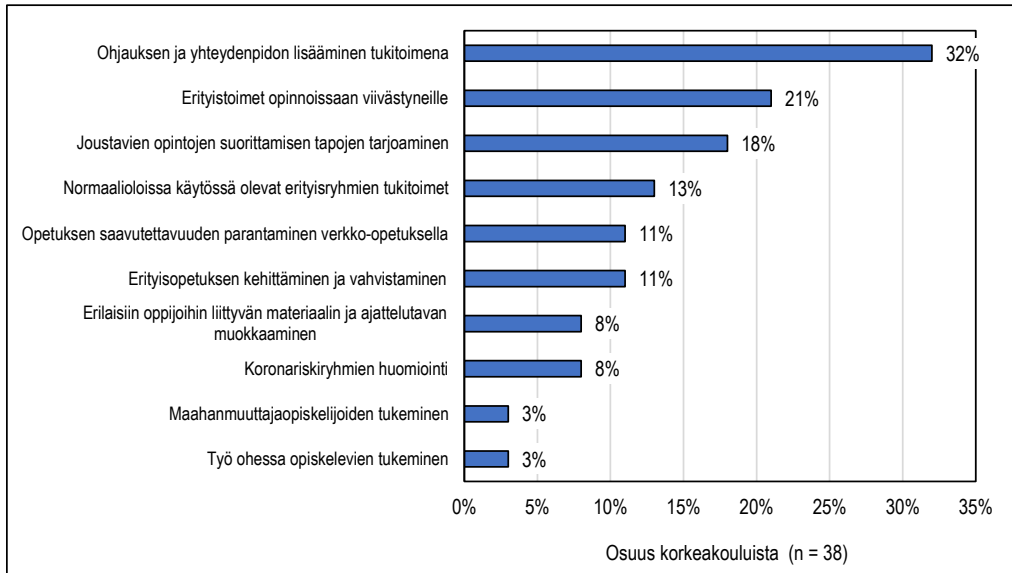
5.6.2 Korkeakoulut tehneet tukitoimia – kohdentamista melko vähän

Kyselyssä selvitettiin avokysymyksellä sitä, millaisia tukitoimia korkeakoulut olivat tehneet ja mille erityisryhmille niitä suunnanneet.⁶¹ Erityisryhmiä ei yksilöity avokysymyksessä, vaan niiden määrittely oli korkeakoulujen tehtävä. Vastauksissa mainittiin suhteellisen vähän yksittäisiin erityisryhmiin kohdennettuja toimenpiteitä. Erityisryhmiä määriteltiin korkeakoulujen vastauksissa opinnoissaan viivästyneet, koronariskiryhmiin kuuluvat, maahanmuuttajat sekä opiskelijat, joilla on oppimisvaikeuksia.

Noin neljännes korkeakouluista raportoi lisänneensä yleisenä tukitoimena yhteydenpitoa ja ohjausta poikkeustilan aikana. Vajaa viidennes korkeakouluista katsoi joustavien opintojen suorittamistapojen tukevan erityisryhmiä poikkeustilan aikana. Noin viidennes korkeakouluista oli kohdistanut toimenpiteitä niille opiskelijoille, joiden opinnot olivat viivästyneet. Kymmenesosa korkeakouluista raportoi kehittäneensä tai tehostaneensa erityisopetusta poikkeustilan aikana.

⁶¹ Kysymys 31: Millaisia toimenpiteitä korkeakoulunne on tehnyt erityisryhmien tukemiseksi ja millaisiin erityisryhmiin tuki on kohdistettu? Kuvatkaa tiiviisti keskeiset tukitoimet. (avokysymys), n = 38.

Vajaa kymmenesosa korkeakouluista oli kohdistanut toimia koronariskiryhmiin kuuluvien opiskelijoiden tukemiseksi. Muutamat korkeakoulut raportoivat erilaisiin oppijoihin liittyvän ajattelun ja toimintatapojen kehittyneen korkeakoulussa poikkeustilan aikana. Yhdessä korkeakoulussa oli tuettu erityisesti maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita (ks. kuvio 52).

Kuvio 52. Korkeakoulujen keskeiset erityisryhmille suuntaamat tukitoimet, vastaajien osuus korkeakouluista (n = 38)

Korkeakoulut kuvasivat avovastauksissa erityisryhmille suuntaamia tukitoimia muun muassa seuraavasti:

Oppimisvaikeuksista kärsiville on järjestetty enemmän ohjausta, valmistuville opinnäytetyön teholauantait verkossa, kun kampus oli kiinni, digitaalinen ohjaus ja ryhmäohjaus, opinto-ohjaajien päivystysajat, ohjaaminen opintopsykologille, tiiviimpi tiedottaminen ja opintojen edistymisen seuranta kaikille. (ammattikorkeakoulu)

Opiskelijoiden käytettävissä olevat tuki- ja ohjauspalvelut, (mm. opintopsykologi, psykiatrinen sairaanhoitaja, erityisopettajat) ovat olleet opiskelijoiden käytettävissä etänä. Opetusryhmille tarjottu lisätukea. Lukihäiriöt ym. opetusta haastavat tekijät on pyritty ottamaan huomioon monipuolisella etäaineistolla. Ammatillisen erityisohjauksen saralla DigiLukiseulan käyttöönotto. (ammattikorkeakoulu)

Opinnot jumissa/viivästyneet: jumittavien kirjallisten töiden ja jännittäjien ryhmät; Aikaansaaminen ja opiskelu poikkeusoloissa –webinaarisarja. Oppimisvaikeuksia: Nepsy-opiskelijoiden ryhmä. Työn ohella opiskelu: etäopetus- ja ohjaus mahdollistaa, joustot määrärajoissa. Terveystilaan liittyvä rajoite: vakavan koronavirustaudin riskiryhmään kuuluville ohjeistus, saavutettavuus. (yliopisto)

Normaali toiminta on jatkunut poikkeustilassa esteettömyyden ja saavutettavuuden palveluiden osalta. Tehostetussa ohjauksessa on annettu kohdennettua tukea oppimisen ja hyvinvoinnin haasteisiin erityisesti niille opiskelijoille, joilla on oppimisvaikeus ja jotka ovat kokeneet opiskeluun liittyvää kuormitusta jo ennen korona-aikaa. Tähän on kuulunut myös toiminnanohjauksellinen tuki. (yliopisto)

Erityisryhmiä tukevia, mutta yksittäisille ryhmille kohdentamattomia tukitoimia kuvattiin korkeakoulujen avovastauksissa muun muassa seuraavasti:

Tukitoimet kohdistuneet kaikkiin opiskelijoihin: opinto-ohjauksen tiivistäminen ja tarkempi opintopistekertymien seuranta, opiskelijahyvinvoinnista tiedottaminen ja chatin avaaminen akuuttien asioiden, korona-ahdistuksen ym. lieventämiseen ja eteenpäin ohjaamiseen, yleisen tiedottamisen ja korkeakoulun linjauksista tiedottamisen lisääminen. (ammattikorkeakoulu)

Ei ole tarjottu erityisiä toimenpiteitä, kaikki normaalit ohjaustoimet ja palvelut ovat tarjolla myös niille, jotka tarvitsevat erityispalveluita, tarvittaessa heille on tarjottu/etsitty erityispalveluita/-tukea ja/tai ohjattu muiden palveluiden piiriin esim. YTHS. Normaalit esteettömyyskäytännöt sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskäytännöt ovat voimassa myös poikkeusaikana. (yliopisto)

Tukitoimenpiteitä ei ole suoranaisesti kohdistettu erityisryhmille; kaikille opiskelijoille on tarjolla vinkkejä etäopiskeluun ja eristyksissä olemiseen opintopsykologien sivuilla sekä yliopiston koronasivustolla. (yliopisto)

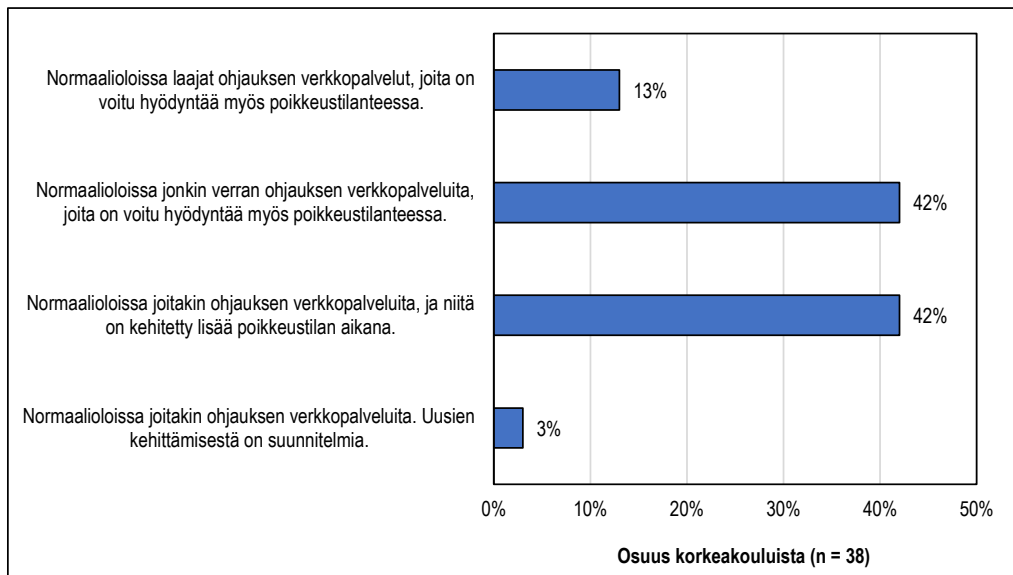
Opetuksen aikataulun ja toteutustavan joustot, yhteiset tapaamiset opintopsykologin, opettajan/koulutusvastaavan ja opiskelijan kesken. Esim. opiskelijat, joiden opinnot viivästyneet – jatkettu jo aiemmin käytössä olleita hyviä toimintatapoja. Verkko-opetus lisääntyminen on auttanut joitain opiskelijoita opintojen etenemisessä. Ei kohdennettuja tiettyihin erityisryhmiin, mutta nämä tukeneet heitä. (ammattikorkeakoulu)

5.7 Ohjauksen ja opetuksen verkkopalvelut

5.7.1 Korkeakoulut hyödyntäneet ja kehittäneet laajalti ohjauksen ja opetuksen verkkopalveluita

Kaikilla korkeakouluilla oli ohjauksen verkkopalveluita poikkeustilan alkaessa

Korkeakouluilla on poikkeustilan alkaessa ollut jo valmiiksi ohjauksen verkkopalveluita, joita on voitu hyödyntää ja edelleen kehittää myös poikkeustilan aikana. Kyselyssä kartoitettiin korkeakoulujen opiskelijoille tarjoamien ohjauksen verkkopalveluiden laajuutta ja kehityssuuntaa poikkeustilan aikana. Korkeakouluja pyydettiin valitsemaan ohjauksen verkkopalveluita koskevista väittämistä se, joka parhaiten kuvasi kunkin korkeakoulun tilannetta syys-lokakuussa 2020⁶² (ks. kuvio 53).

KUVIO 53. Korkeakoulujen arviot ohjauksen verkkopalveluiden laajuudesta ja kehityssuunnasta poikkeustilan aikana, osuus vastaajista (n = 38)

62 Kysymys 26: Ohjauspalveluiden saatavuus poikkeustilan aikana (valitkaa yksi parhaiten korkeakoulunne kuvaava vaihtoehto). Korkeakoulunne verkko-ohjauspalveluita kuvaa parhaiten väite: 1. Korkeakoululla on normaalioloissa laajat ohjauksen verkkopalvelut, joita on voitu hyödyntää myös poikkeustilanteessa 2. Korkeakoululla on normaalioloissa jonkin verran ohjauksen verkkopalveluita, joita on voitu hyödyntää myös normaalioloissa 3. Korkeakoululla on normaalioloissa jonkin verran ohjauksen verkkopalveluita, ja se on kehittänyt niitä lisää poikkeustilan aikana 4. Korkeakoululla on normaalioloissa joitakin ohjauksen verkkopalveluita. Uusien kehittämistä on suunnitelmia. 5. Korkeakoululla ei ole ohjauksen verkkopalveluita.

Kaikilla korkeakouluilla oli ohjauksen verkkopalveluita poikkeustilanteen alkaessa. Hieman yli puolessa korkeakouluista verkkopalveluiden laajuus oli sellainen, että sitä voitiin hyödyntää suoraan myös poikkeustilanteen aikana. Noin neljä kymmenestä korkeakoulusta raportoi kehittäneensä ohjauksen verkkopalveluita lisää poikkeustilan aikana.

Korkeakouluilta kysyttiin arviota siitä, miten opiskelijoiden yhteydenotot ovat kehittyneet poikkeustilan aikana⁶³. Lähes yhdeksän kymmenestä korkeakouluista arvioi, että opiskelijoiden yhteydenottojen määrä ohjauspalveluihin on poikkeustilan aikana pysynyt ennallaan tai lisääntynyt jonkin verran. Lisäksi kysyttiin arviota siitä, miten poikkeustilan aikaiseen ohjauspalveluiden kysyntään on pystytty vastaamaan⁶⁴. Lähes yhdeksän kymmenestä korkeakoulusta arvioi, että on kyennyt vastamaan joko hyvin tai erinomaisesti ohjauspalveluiden kysyntään poikkeustilan aikana.

Korkeakoulut ovat kehittäneet aktiivisesti uusia ohjauksen ja opetuksen muotoja

Kyselyn avovastauksissa tuli esille runsaasti korkeakoulujen kehittämia uusia osin tai kokonaan verkossa toteutettavia opetuksen, ohjauksen ja opiskeluhyvinvoinnin palveluiden ja toimintojen muotoja. Esimerkkejä palveluista ja toimintatavoista on koottu alla olevaan taulukkoon.

63 Kysymys 24: Ohjauspalveluiden saatavuus poikkeustilan aikana (valitkaa yksi parhaiten korkeakouluanne kuvaava vaihtoehto). Opiskelijoiden yhteydenotot ovat 1 = lisääntyneet merkittävästi 2 = lisääntyneet jonkin verran 3 = pysyneet määrältään ennallaan 4 = vähentyneet jonkin verran 5 = vähentyneet merkittävästi, n= 38.

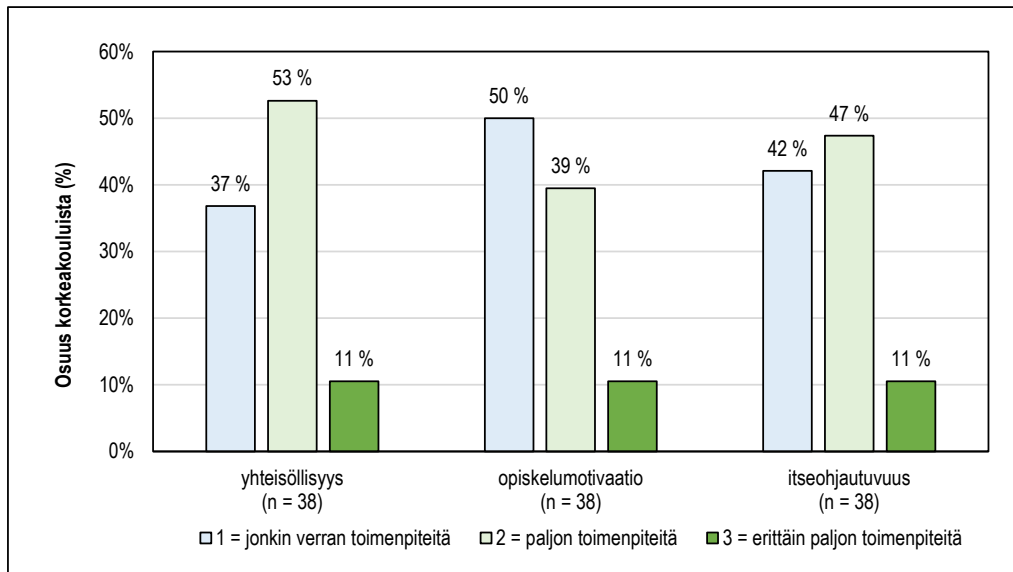
64 Kysymys 25: Ohjauspalveluiden saatavuus (valitkaa yksi parhaiten korkeakouluanne kuvaava vaihtoehto). Opiskelijoiden yhteydenotot 1 = ovat lisääntyneet merkittävästi 2 = lisääntyneet jonkin verran 3 = ovat pysyneet ennallaan 4 = ovat vähentyneet jonkin verran 5 = ovat vähentyneet merkittävästi, n= 38.

TAULUKKO 9. Korkeakoulujen poikkeustilan aikana kehittämiä etätoiminnan hyviä käytänteitä

Esimerkkejä opiskelu-, ohjaus- ja tukimuodoista	
Ohjaukseen sähköinen ajanvaraus	Centria
Opinto-ohjaajien chat-palvelu	OAMK
Summer Boost -toiminta: mahdollisuus suorittaa peruuntunut harjoittelu kesällä yritys yhteistyössä	Savonia
Työnhakuun ja uraohjaukseen kehitetty etäohjaus	LUT
Ohjekirjastoja verkko-oppimisen välineiden käyttöön	Polamk
Tuki opettajille digiopetuksessa	esim. Seamk, Metropolia, TuAmk, Hanken
Digistartti uusille opiskelijoille	ISY
Opinnäytetyön teholauantait verkkoon (aikaisemmin livenä)	SeAMK
Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opinnäytetyöpajat verkossa	Diak
Kampuksen tiloja on avattu itseopiskelu- ja ryhmätöytäkoituksiin	Aalto
DigiLukiseulan käyttöönotto	Haaga-Helia
Esimerkkejä opiskeluhyvinvoinnin vastaanotto- ja infopalveluista	
Mindchat – anonyymi opintopsykologipalvelu verkossa	Åbo Akademi
Opintopsykologien tapaamiset Teamsissa	Xamk
VirtuaaliJelppaamo: matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa opiskelijat ja henkilökunta (oppimista tukevat palvelut) kohtaavat	Metropolia
Opiskeluhyvinvoinnin chat-palvelu ja Instagram	HAMK
Ryhvät jännittäjille/jumittaville kirjallisille töille	ISY
Drop in –infot ja keskustelutilaisuudet	VY
Esimerkkejä opiskeluhyvinvoinnin opinnollisista palveluista	
Kaikille yhteisellä opintojaksolla uusi etänä suoritettava opiskelija- ja työhyvinvointiosio	JAMK
Hyvinvointia tukeva mobiiliohjelma ja itseopiskelumateriaali koronatilanteeseen	JY
Webinaarit etäopiskelusta ja hyvinvoinnista opiskelijoille	Metropolia, TaY
Koronaohjeista oma verkkotyötila	MPKK

5.7.2 Korkeakoulut ovat vastanneet keväällä 2020 havaittuihin kehittämistarpeisiin

Keväällä 2020 Karvissa tehdyn synteesianalyysin perusteella opiskelijoiden haasteet poikkeustilan aikaisessa opiskelussa liittyivät yleisimmin yhteisöllisyyden ja opiskelumotivaation puutteeseen sekä itseohjautuvuuden taitojen heikkouksiin. Kyselyssä kartoitettiin sitä, missä laajuudessa korkeakoulut ovat reagoineet keväällä ilmenneisiin opiskelun haasteisiin ja tehneet toimenpiteitä niiden poistamiseksi.⁶⁵ Noin yhdeksän kymmenestä korkeakoulusta raportoi tehneensä jonkin verran tai paljon toimenpiteitä em. haasteisiin vastaamiseksi (ks. kuvio 54).

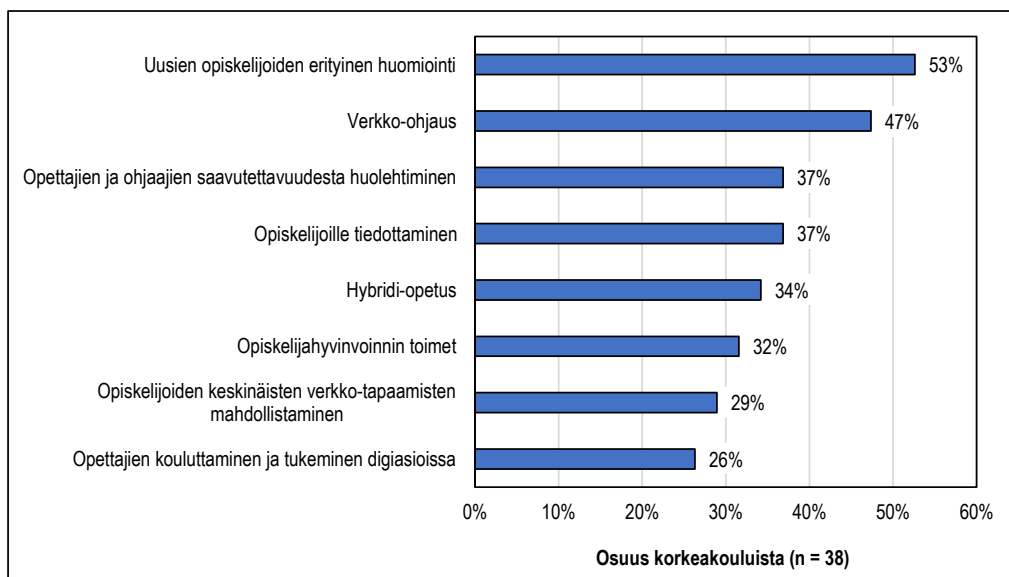

KUVIO 54. Korkeakoulujen (n = 38) arviot siitä, kuinka paljon ne ovat tehneet toimenpiteitä yhteisöllisyyden, opiskelumotivaation ja itseohjautuvuuden kehittämiseksi poikkeusolojen aikana, vastaajien osuus korkeakouluista. (asteikko: 1 = jonkin verran toimenpiteitä, 2 = paljon toimenpiteitä 3 = erittäin paljon toimenpiteitä)

Korkeakouluilta kysyttiin avokysymyksellä sitä, millaisia toimenpiteitä ne olivat tehneet yhteisöllisyyden, opiskelumotivaation ja itseohjautuvuuden vahvistamiseksi (ks. kuvio 55).⁶⁶ Hieman yli puolet korkeakouluista vastasi panostaneensa uusien opiskelijoiden vastaanottoon syksyllä 2020. Lisäksi lähes puolet korkeakouluista vastasi kehittäneensä verkko-ohjausta myös em. asioiden vahvistamiseksi korkeakoulu yhteisöissä.

⁶⁵ Kysymys 21: Kevään 2020 kokemuksiin perustuvat kyselyt ja selvitykset osoittavat, että opiskelijoiden monet haasteet poikkeustilan aikana ovat liittyneet yhteisöllisyyteen, opiskelumotivaatioon ja itseohjautuvuuteen. Arvioikaa asteikolla 0–3, kuinka paljon korkeakoulu on kohdistanut syyslukukaudella 2020 toimenpiteitä opiskelijoiden tukemiseen yhteisöllisyydessä, opiskelumotivaatiossa ja itseohjautuvuudessa. 0 = ei lainkaan toimenpiteitä 1 = jonkin verran toimenpiteitä 2 = paljon toimenpiteitä 3 = erittäin paljon toimenpiteitä, n = 38.

⁶⁶ Kysymys 22: Millaisia toimenpiteitä korkeakoulunne tehnyt opiskelijoiden yhteisöllisyyden, opiskelumotivaation ja itseohjautuvuuden parantamiseksi (ml. pedagogiset käytännöt)? Kuvatkaa tiiviisti keskeiset toimenpiteet (avokysymys), n = 38.

KUVIO 55. Korkeakoulujen (n = 38) tekemät toimet yhteisöllisyyden, opiskelumotivaation ja itseohjautuvuuden kehittämiseksi syksyllä 2020, vastaajien osuus korkeakouluista

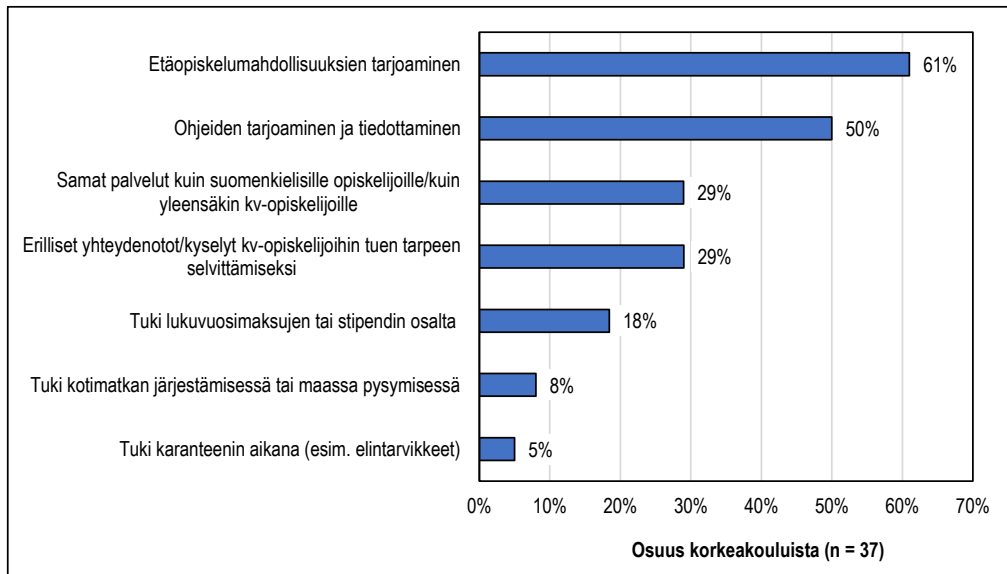
Lähes neljä kymmenestä korkeakoulusta kertoi panostaneensa opettajien ja ohjaajien saavutettavuudesta huolehtimiseen erityisenä kehittämistoimena. Myös hybridiopetuksen nähtiin lisäävän itsessään yhteisöllisyyttä, opiskelumotivaatiota ja itseohjautuvuuden edellytyksiä verrattuna kokonaan etäyhteyksin toteutettuun opetukseen ja ohjaukseen. Korkeakoulujen omien opiskelijoille tarjoamien hyvinvointipalveluiden (esim. kuraattorit ja opintopsykologit) saavutettavuuteen oli kiinnittänyt erityistä huomiota noin kolmannes korkeakouluista.

5.8 Kansainvälisille opiskelijoille suunnatut tukitoimet

Kansainväliset tutkinto-opiskelijat muodostavat korkeakouluille ryhmän, jonka strategista merkitystä on pidetty pitkään tärkeänä. Poikkeustila on vaikuttanut merkittävästi matkustusmahdollisuuksiin ja siten kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden mahdollisuuksiin tulla Suomeen suorittamaan opintoja. Kyselyssä selvitettiin, millaisia tukitoimia korkeakoulut ovat kohdistaneet kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille poikkeustilan aikana⁶⁷ (ks. kuvio 56). Lähes kolmannes korkeakouluista oli selvittänyt suorilla yhteydenotoilla tai kyselyillä sitä, millaisia tukitarpeita kansainvälisillä tutkinto-opiskelijoilla on.

⁶⁷ Kysymys 28: Millaisia tukitoimia korkeakoulunne on kohdistanut kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille poikkeustilan aikana? Kuvatkaa tiiviisti keskeiset tukitoimet, n= 37.

Kuusi kymmenestä korkeakoulusta raportoi tarjonneensa etäopiskelumahdollisuuksia, jotta opintojen suorittaminen olisi mahdollista. Myös opintojen aloittamista oli pyritty edistämään etäyhteyksin tapahtuvilla orientaatiojaksoilla.

KUVIO 56. Korkeakoulujen (n = 37) yleisimmät kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille poikkeustilan aikana suuntaamat tukitoimet, osuus vastaajista

Puolet korkeakouluista raportoi tarjonneensa ohjeita ja tietoa, joka palvelee erityisesti kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden tarpeita (esimerkiksi maahan tulon tai maasta poistumisen käytännöt). Lähes kolmannes korkeakouluista raportoi, että kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden käytössä ovat poikkeustilan aikana samat palvelut kuin yleensäkin tai samat palvelut kuin suomenkielisille opiskelijoille.

Livingroom iltapäivä Zoomilla joka torstai iltapäivä (kysymyksiä tai vain toisen tapaamista varten). Kv-opiskelijoille lähetettiin kysely, ja kysyttiin omaa tilannetta. Opiskelijaan oltiin yhteydessä pyydettyäessä. Korkeakoulun kv-opiskelijoiden sosiaaliohjaus + kv-palvelut olivat aktiivisesti opiskelijoihin yhteydessä kysyen kuulumisia, onko tarpeen asioiden järjestämiseen. (ammattikorkeakoulu)

Kansainvälisille opiskelijoille on järjestetty etäyhteystapaamisia ja -orientaatiota ennen maahan tuloa. Panostettu etäohjaukseen ja järjestetty etäkyselytunti uusille opiskelijoille. Käyttäjätunnusten luovuttaminen etäjärjestelyin. (yliopisto)

Opettajatuutorit ja opinto-ohjaajat ovat kontaktoineet opiskelijoita aiempaa enemmän. Jokaisen ulkomaisen tutkinto-opiskelijan tilanne käytiin läpi (aikooko palata kotimaahan vai pysyykö Suomessa). Opiskelijoille on tehty henkilökohtaisia järjestelyitä, esim. harjoitteluiden suhteen. (ammattikorkeakoulu)

Tehostettua ryhmä- että yksilöohjausta videoneuvotteluyhteyksien kautta, vapaamuotoisia online-kokoontumisia opiskelijoiden sosiaalisen kanssakäymisen tukemiseksi. Normaalista aktiivisempaa tiedottamista (sähköposti, intra, sosiaalinen media). (ammattikorkeakoulu)

EU/ETA -alueen ulkopuolelta tulevilta kansainvälisiltä tutkinto-opiskelijoilta voidaan periä lukukausimaksuja opinnoista. Lisäksi heille on tarjolla stipendejä maksujen kattamiseksi. Lähes viidennes korkeakouluista raportoi tehneensä järjestelyitä lukukausimaksujen tai stipendien osalta poikkeustilan vuoksi.

Yliopisto järjesti erillisen apurahan kv-opiskelijoille sekä myönsi lukuvuosimaksuhuojennuksen kaikille jatkaville lukuvuosimaksuvelvollisille syyslukukaudelle 2020.” (yliopisto)

Lukuvuosimaksullisten opiskelijoiden tilanne on otettu huomioon opintojen mahdollisen viivästymisen vuoksi (maksuton viides lukukausi on mahdollinen). Lainsäädännön mahdollistama opintojen aloittamisen siirto on käytössä. (yliopisto)

Mahdollisuus hakea apurahaa jos valmistuminen tai opinnot yleisemmin on viivästynyt poikkeustilasta johtuen. (yliopisto)

Stipendin 55 op:n vaatimuksen alentaminen 50 pisteeseen hoitoalan opiskelijoilla, jos pistevajaus johtuu koronan takia peruuntuneesta harjoittelusta.” (ammattikorkeakoulu)

5.9. Johtopäätökset

Opintojen eteneminen – millä hinnalla?

Arviointi antaa kahtalaisen kuvan korkeakoulujen tilanteesta poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana keväällä ja alkusyksystä 2020. Yhtäältä korkeakoululaitoksen määrälliset tulokset ovat pitkälti edellisten vuosien kaltaisia. Toisaalta jotkin asiat kertovat siitä, ettei hyvien määrällisten tulosten takana oleva opiskelutodellisuus ole ollut ongelmatonta tai opiskelijoiden tilanteet yhdenmukaisia.

Korkeakoululaitoksen tasolla opintopisteiden keskimääräiset kertymät ovat noudattaneet edellisten kevätlukukausien trendiä tai olleet joissain tapauksissa jopa noususuuntaisia. Ammattikorkeakoulusektorin opintopistekkehitys oli lievästi laskussa, mutta trendi on kevätlukukausien osalta alkanut jo aikaisempina vuosina, eikä siten ole suoraviivaisesti selitettävissä poikkeusoloilla. Suoritettujen tutkintojen opiskelijamääriin suhteutetut määrät eivät eroa merkittävästi

edellisten kevätlukukausien tasosta. Suoritettujen ylempien korkeakoulututkintojen määrät ovat olleet lievästi nousussa, mitä voitaneen selittää palvelusektorin osa-aikatöiden vähenemisellä. Tilanne on todennäköisesti ohjannut aikaisemmin osa-aikaisesti opiskelleita opiskelijoita takaisin kokoaikaiseen opiskeluun. Opintojen loppuvaiheen opinnäytetyöskentely painottuu itsenäiseen työskentelyyn, minkä ohjausta on ollut mahdollista toteuttaa myös etäjärjestelyin. Myös korkeakouluissa tehdyt tutkintojen ja opetussuunnitelmien uudistukset ovat todennäköisesti vaikuttaneet opintosuoritusten määrien nousuun, sillä siirtymäajat ohjaavat opiskelijoita suorittamaan opintonsa tiettyyn aikaan mennessä.

Korkeakoulujen arvion mukaan opiskelijoiden vaihtelevat itsenäisen opiskelun taidot ja mahdollisuudet ovat vaikuttaneet keskeisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden tilanteessa. Osalle itsenäinen opiskelu sopii ja voi jopa vauhdittaa opiskelua, mutta osalle tilanne vähine sosiaalisine kontakteineen on kuormittava. Opiskelijoiden käytössä olevien laitteiden ja ohjelmistojen taso vaihtelee, samoin kodin sopiminen opiskeluympäristöksi. Osa korkeakouluista tuo esille myös huoltaan opiskelijoiden jaksamisesta poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden tilanteessa. Keväällä 2020 tehdyn synteesianalyysin tulokset tukevat sitä, että poikkeuksilla opetusjärjestelyillä on ollut paikoin merkittäviäkin vaikutuksia opiskelijoiden hyvinvointiin korkeakouluissa. Vastaavia havaintoja tehtiin myös Turun yliopiston ja Helsingin yliopiston Invest-tutkimuksessa.

Korkeakoulut jatkoivat syksyllä 2020 etäopetuspainotteista opetuksen ja ohjauksen toteuttamista. Korkeakoulujen välillä on eroja siinä, kuinka paljon opetuksesta ja ohjauksesta on toteutettu etäjärjestelyin. Etäopetus on ollut yliopistoissa hieman yleisempää kuin ammattikorkeakouluissa. Uusien opiskelijoiden vastaanottoon ja opintojen sujuvaan aloittamiseen on panostettu suhteellisen laajasti korkeakoulukentällä. Pakollisten harjoitteluiden toteuttamisessa on ollut ongelmia koko maassa ja ne ovat vaikuttaneet opiskelijoiden mahdollisuuksiin suorittaa opintojaan suunnitellusti. Ongelmat korostuvat erityisesti Itä-Suomessa ja Lapissa. Opiskelijoiden vaihtelevat valmiudet ja mahdollisuudet etäopiskeluun sekä vuonna 2020 tehdyt havainnot etäopetuksen vaikutuksista opiskelijoiden hyvinvointiin edellyttävät sitä, että opinnoissaan viivästyneiden opiskelijoiden tilanteeseen kiinnitetään erityistä huomiota vuonna 2021.

Korkeakoulut arvioivat kyenneensä vastaamaan poikkeustilan aikaiseen ohjauspalveluiden kasvaneeseen kysyntään hyvin. Verkko-ohjauksen palveluita on myös kehitetty varsin monipuolisesti useissa korkeakouluissa. Osa korkeakouluista on tarjonnut myös itse tuottamiaan opiskelijoille suunnattuja hyvinvointipalveluita (esimerkiksi opintopsykologien ja kuraattorien vastaanotot sekä erilaiset vertaisryhmät) verkkopalveluina. Palveluiden kasvanut kysyntä näyttäisikin suuntautuneen ennen kaikkea varsinaisiin opiskelijaterveydenhuollon palveluihin, joista korkeakoulut eivät vastaa.

Arviointiaineiston perusteella ei voida luotettavasti arvioida, onko verkkopalveluiden tarjoaminen poikkeustilan aikana tasoittanut tilannetta erilaisten opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien välillä, vai hyödyttänyt niitä opiskelijoita, joilla on valmiiksi ollut hyvät valmiudet itsenäiseen opiskeluun ja etäopiskeluun. Arvioinnin perusteella erityisryhmien huomiointi on ollut vaihtelevaa niin toimenpiteiden tason, laajuuden kuin kohdentamisenkin osalta. Arviointi antaa viitteitä siitä, että jatkossa olisi tärkeää huomioida verkkopedagogiikan ja -ohjauksen kehittämisessä erilaiset erityisryhmät ja erilaisissa elämäntilanteissa olevat opiskelijat.

Kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille on tarjottu laajalti mahdollisuuksia suorittaa opintoja verkko-opintoina. Monet korkeakoulut ovat myös olleet tiiviisti yhteydessä kansainvälisiin tutkinto-opiskelijoihin ja selvittäneet heidän tarvitsemaansa tukea ja erityisjärjestelyitä. Arviointi antaa viitteitä siitä, että kansainväliset tutkinto-opiskelijat huomioidaan monissa korkeakouluissa strategisena asiakasryhmänä, jonka mahdollisuuksiin suorittaa opintoja kiinnitetään erityistä huomiota.

Hakijatiedotus opiskelijavalintojen erityisenä haasteena

Korkeakoulujen arvio opiskelijavalintojen onnistumisesta keväällä 2020 on varsin myönteinen. Opiskelijavalinnat ovat kaikkine vaiheineen laaja ja säädelty prosessi, jonka toteuttaminen kuormittaa normaalioloissakin korkeakouluja ja sitoo niiden resursseja. Hakijoille tiedottaminen nähdään heikoimmin onnistuneena osa-alueena kevään 2020 opiskelijavalinnoissa. Vahvuuksina ovat olleet korkeakoulujen nopea kyky reagoida muuttuneeseen tilanteeseen kokonaisuutena sekä yhteistyön organisointi korkeakoulujen sisällä. Ammattikorkeakoulujen aikaisempi kokemus valintayhteistyöstä on edesauttanut myös opiskelijavalintojen uudelleenorganisointia kevään 2020 poikkeustilan aikana.

Vielä ei voida luotettavasti arvioida, onko valinnoissa poikkeustilan aikana tehty ratkaisuja, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi hakijoiden tasapuolisen ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseen verrattuna normaaliolojen valintaprosessiin. Hakijoiden tyytymättömyys tehtyihin valintaprosessia koskeviin ratkaisuihin on kohdistunut suhteellisen voimakkaasti muutamiin yliopistojen koulutusaloihin (lääketiede, kauppatieteet). Arviointi antaa viitteitä siitä, että kevään 2020 opiskelijavalintojen muutokset ovat kuormittaneet hakijoita ja tiedonsaanti valintaprosessin muutoksista on ollut hakijoille haasteellista.

Erytisryhmien huomiointi vaihtelee – toteutuvatko lain velvoitteet?

Arviointi tuo kokonaisuutena esille sen, että korkeakouluilla on suhteellisen erilaisia tapoja tulkita julkisen toimijan velvoitetta edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan myös poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden tilanteessa. Osalla korkeakouluista on korkeakoulun itse määrittelemille erityisryhmille, kuten opiskelijoille, joilla on oppimisvaikeuksia, kohdennettuja palveluita, joita on voitu hyödyntää myös poikkeustilan aikana. Osa korkeakouluista on tehnyt erityisryhmille kohdennettuja toimia poikkeustilan aikana. Osa korkeakouluista on tarjonnut lisätukea poikkeustilan aikana, mutta palveluita ei ole kohdennettu erikseen millekään tietylle ryhmälle.

Arviointi antaa viitteitä siitä, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tavoitteina ymmärretään korkeakouluissa vaihtelevasti: osassa korkeakouluja samanlaisten palveluiden ja tukitoimien tarjoamisena kaikille opiskelijoille, osassa korkeakouluja sillä ymmärretään kohdennetun tuen tarjoamisena erikseen määritellyille erityisryhmille. Koska erityisryhmille kohdennettuja toimia ei ole määritelty säädöksissä, edellyttää se kaikilta korkeakouluilta omaa harkintaa ja työtä erityisryhmien tunnistamiseksi sekä kohdennettujen tukitoimien toteuttamiseksi.

Vastaavia havaintoja on tehty myös muissa arvioinneissa ja selvityksissä. Karvin toteuttamassa ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden opintopolkuja käsittelevässä arvioinnissa (Karvi 22:2019) on todettu, että korkeakoulut eivät tunnista ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita omaksi ryhmäkseen opiskelijoiden joukossa. Lisäksi arvioinnissa todetaan, että huolimatta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista kaikissa korkeakouluissa ei tunnisteta erityisryhmien positiivisen erityiskohtelun tarvetta (Airas & al. 2019). OKM:n toteuttamassa korkeakoulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia koskevassa selvityksessä (OKM 2020). Selvityksessä on todettu, että kaikilla korkeakouluilla ei ole lakien vaatimukset täyttäviä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia ja puutteita oli etenkin tasa-arvolain vaatimusten täyttämässä. Korkeakoulujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä kuvataan selvityksessä monin paikoin ponnettomaksi, suunnitelmien tekemiseen keskittyväksi. Toisaalta selvityksessä myös todetaan, että korkeakoulujen suunnitelmissa on paljon hyviä ideoita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Haasteet käytännön toiminnassa liittyvät muun muassa erityisryhmien määrittelyyn, tehtyjen toimenpiteiden seurantaan ja arviointiin sekä korkeakoulujen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevien mittareiden puuttumiseen.

Suosituksset

6

6.1 Suositukset tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimisen edellytysten edistämiseksi eri koulutusasteilla

1. **Keinoja ja toimintamalleja oppijoiden hyvinvoinnin tukemiseen on kehitettävä**

Oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin ja henkiseen kuormittumiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Koronaviruksesta aiheutunut epidemiatilanne on pitkittynyt, ja poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin tulee varautua myös vastaisuudessa. Koulujen ja oppilaitosten on kehitettävä keinoja tunnistaa tehokkaasti oppijoiden hyvinvointiin liittyviä ongelmia ja varmistaa, että kaikki oppijat tavoitetaan poikkeustilanteessa. Oppijoille tulee tarjota riittävästi mahdollisuuksia yhteydenottamiseen ja tuen pyytämiseen matalalla kynnyksellä. Osalla oppijoista hyvinvointiin liittyvät ongelmat voivat vaikuttaa myös pidemmällä aikavälillä. Tämän vuoksi tiivis moniammatillinen yhteistyö koulutuksen, opiskeluhuollon ja nuorisotyön kesken on ensiarvoisen tärkeää.

Yleissivistävää koulutusta koskevien tulosten mukaan osa oppijoista kokee kuormitusta ja osaamattomuutta opiskeluun poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana. Etäopetuksen aikana kynnyks avun pyytämiseen on joillakin oppijoilla korkeampi tai se koetaan vaikeana.

Ammatillista koulutusta koskevien tulosten mukaan yli puolet kyselyyn vastanneista opiskelijoista koki poikkeusoloissa tapahtuneen opiskelun henkisesti kuormittavammaksi kuin opiskelun normaalioloissa. Osalla järjestäjistä oli ollut paljon haasteita opiskelijoiden tuen ja opiskelijahuollon järjestämisessä. Opetus- ja ohjaushenkilöstö koki opiskelijoiden yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin tukemisen sekä opiskelijoiden kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen selkeästi vaikeammaksi poikkeusolojen aikana normaalitilanteeseen verrattuna. Kaikkia opiskelijoita ei tavoitettu poikkeusolojen aikana.

2. **Oppijoiden tuen tarpeen tunnistamista ja yksilöllistä tukea on vahvistettava**

Lähiopetuksen ja -ohjauksen puute aikaansaa tuen tarvetta erityisesti oppijoilla, joilla on muita enemmän ongelmia opintojen etenemisessä. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien sekä tukea tarvitsevien oppijoiden tarpeita tulee tunnistaa tehokkaammin ja tarjota heille yksilöllistä tukea.

Yleissivistävän koulutuksen tulosten mukaan kolmasosa perusopetuksen oppilaista arvioi etäopiskelun vaikeammaksi monissa oppiaineissa. Opetus- ja ohjaushenkilöstön tulee vahvemmin tunnistaa tuen tarvetta eri oppiaineiden opiskelussa. Etäopiskelun aikana kotien merkitys erityisesti perusopetuksen oppilailta korostui. Kodin ja koulun välinen sekä koulun sisäinen yhteistyö on oppijoiden tuen tarpeen tunnistamisessa ja niiden tukemisessa ensiarvoisen tärkeää.

Ammatillisessa koulutuksessa tarvitaan kuluva lukuvuoden aikana tehostetusti opiskelijoiden tilanteiden kartoittamista sekä henkilökohtaisten osaamisen kehittymissuunnitelmien päivittämistä. Puutteelliseksi jääneen osaamisen hankkiminen ja opintojen eteneminen tulee suunnitella ja mahdollistaa opiskelijoiden yksilöllisten tilanteiden mukaan. Arvioinnissa havaittiin, että erityisesti ne opiskelijat, joilla motivaatioon, kuormittumiseen ja opiskeluun liittyvät ongelmat kasaantuivat poikkeusolojen aikana, kokivat opintojensa edistymisen ja oppilaitoksestaan saamansa tuen heikommaksi muihin opiskelijoihin verrattuna. Kohdennettua tukea tulee tarjota tehostetusti myös niille opiskelijoille, joilla on ollut vaikeuksia etäopiskelun aikana kielitaidon haasteiden vuoksi.

3. Oppijoiden oppimis- ja opiskelunvalmiuksia on vahvistettava

Itseohjautuvuuden ja opiskelunvalmiuksien vahvistaminen palvelee sekä vastaaviin poikkeusoloihin varautumista että monimuoto-opetuksen mahdollista yleistymistä ja lisääntymistä eri koulutusasteilla, jolloin erilaiset oppimisympäristöt integroituvat entistä tiiviimmin toisiinsa. Etäopetusajana joidenkin oppijoiden motivaatio heikkeni ja vaikutti heidän opiskeluunsa ja opintojen etenemiseen. Tästä syystä on tärkeää kiinnittää huomioita oppijoiden motivaation tukemiseen sekä lähi- että etäopetuksessa.

Monet **yleissivistävän koulutuksen** rehtoreista sekä opetus- ja ohjaushenkilöistä arvioivat oppijoiden itseohjautuvuudessa ja motivaatiossa olleen haasteita etäopetuksen aikana. Oppijoiden oman näkemyksen mukaan itsensä motivointi oli etäopetuksen aikana kaikkein hankalinta.

Osalla **ammattillisen koulutuksen** opiskelijoista opiskelutaidot eivät riittäneet poikkeusolojen aikana tapahtuneeseen opiskeluun. Opiskelutaitonsa kokivat puutteelliseksi erityisesti ne opiskelijat, joilla oli ollut paljon ongelmia opinnoissaan, opiskelumotivaatiossaan ja henkisessä jaksamisessaan.

Korkeakoulut arvioivat opiskelijoiden vaihtelevat itsenäisen opiskelun taidot keskeisimmäksi tekijäksi, joka on vaikuttanut kielteisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen korkeakoulutuksessa poikkeustilan aikana. Poikkeustila on vaikuttanut paikoin merkittävästikin opiskelijoiden jaksamiseen ja opiskelumotivaatioon.

4. Digitaidot ja -pedagogiikka otettava vahvemmin osaksi koulu- ja oppilaitosarkea

Digitaalisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä sekä etäopetuksen ja -ohjauksen toteutustapoja tulee kehittää. Lisäksi opetus- ja ohjaushenkilöstön digitaalista ja pedagogista osaamista tulee vahvistaa ja poikkeusolojen aikana kehitettyjä ideoita ja toimintamalleja on hyödyllistä jakaa eteenpäin. Oppijoiden digitaitoja ja -valmiuksia tulee kehittää, jotta he pystyvät käyttämään taitoja myös erilaisissa oppimisympäristöissä.

Yleissivistävän koulutuksen vastaajaryhmien arvioista käy ilmi, että tietoteknisissä laitteissa on ollut pulaa ja oppijoiden digiosaamisessa on ollut vaihtelua, mitkä ovat vaikuttaneet verkkovälitteisen opetuksen sujuvuuteen. Myös opettajien väliset valmiudet siirtää opetus verkkovälitteiseksi sekä digiosaamistaidot eroavat toisistaan.

Siirtyminen etäopiskeluun tapahtui nopeasti ja kuormittavassa tilanteessa. **Ammatillisen koulutuksen henkilöstön mukaan** teknologian opetteluun, opetusmateriaalien tekemiseen ja opetuksen suunnitteluun ei jäänyt riittävästi aikaa. Poikkeusolojen aikana on kuitenkin otettu käyttöön ja kehitetty uusia opetuksen ja ohjauksen tapoja sekä oppimateriaaleja. Näitä kannattaa jatkossakin hyödyntää osana koulutuksen ja opetuksen järjestämistä.

5. Näyttöjen laatu on varmistettava

Arviointitulosten mukaan koronaepidemia on vaikeuttanut työelämässä tapahtuvaa oppimista ja näyttöjä **ammattillisessa koulutuksessa**. Eniten negatiivisia vaikutuksia on ollut palvelualoilla, terveys- ja hyvinvointialoilla sekä kaupan ja hallinnon aloilla. Useilla opiskelijoilla työelämässä tapahtuva oppiminen keskeytyi ja näyttöjä jäi toteuttamatta.

Näyttöjen toteuttaminen muualla kuin aidoissa työtilanteissa on mahdollistettu väliaikaisella lakimuutoksella poikkeustilanteen jatkuessa, ja ammatillisessa koulutuksessa on kehitetty monimuotoisempia tapoja näyttöjen toteutukseen. Keskeistä on varmistaa näyttöympäristön ja näytön toteutuksen riittävä laatu, jotta näytössä suoritettavat tehtävät vastaavat mahdollisimman aitoja työtilanteita ja työprosesseja, ja jotta näyttöympäristö mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittamisen.

6. Johtamisessa kiinnitettävä enemmän huomiota johdonmukaisuuteen ja henkilöstön tukemiseen

Kansallisen ohjauksen tulee olla johdonmukaista, konkreettista ja oikea-aikaista. Selkeä viestintä ja käytännönläheiset ohjeet edesauttavat niiden käyttöönottoa kouluissa ja opilaitoksissa. Ohjeiden sovellettavuus ja paikallisen tilanteen huomiointi ovat tärkeitä.

Paikallisen tason johtamisessa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota henkilöstön jaksamiseen ja hyvinvointiin sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön työn tukemiseen. Paikallisella tasolla seurannan ja arvioinnin avulla voidaan ryhtyä poikkeustilanteesta johtuviin välittömiin toimenpiteisiin.

Yleisivistävässä koulutuksessa perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät sekä rehtorit arvioivat kansallisen ohjauksen toimineen kohtalaisesti. Ohjeistuksiin toivottiin lisää alueellista ja paikallista joustavuutta, konkreettisuutta sekä aikaa niiden käyttöönottoon. Osa opetus- ja ohjaushenkilöstöstä olisi kaivannut työnantajalta enemmän tukea jaksamiseensa. Opetus- ja ohjaushenkilöstöä tulee tukea etäopetuksen järjestämisessä ja siihen liittyvissä käytänteissä.

Kansallinen ohjaus koettiin **ammattillisen koulutuksen** järjestäjien ja henkilöstön keskuudessa pääosin toimivaksi. Jatkossa kannattaa kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota viestinnän ja ohjeistusten johdonmukaisuuteen ja konkreettisuuteen. Koronaepidemian pitkittyessä vaikutukset ovat erilaisia ja eriaikaisia eri alueilla. Tällöin eri alueilla tarvitaan entistä enemmän tarpeiden mukaisesti eriytyvää ja kohdentuvaa ohjausta.

Arviointitulosten mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat onnistuneet melko hyvin johtamisessa poikkeusolojen aikana. Kuitenkin osa opetus- ja ohjaushenkilöstöstä olisi tarvinnut enemmän tukea hyvinvointiin ja jaksamiseen. Osa henkilöstöstä olisi myös tarvinnut enemmän ohjeita opetuksen ja ohjauksen järjestämiseen ja opiskelijoiden tukemiseen poikkeusoloissa. Etätöiden johtamisen ja etäjohtamisen haasteet ovat edelleen ajankohtaisia poikkeustilanteen jatkuessa.

6.2 Suositukset tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien edistämiseksi korkeakoulutuksessa

7. **Opintojen etenemisen haasteiden taustatekijät on kartoitettava korkeakouluissa.**
Erityistä huomiota tulee kiinnittää tekijöihin, joilla on vaikutusta tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien toteutumiseen korkeakoulutuksessa. Korkeakoulujen tulee tehdä yhteistyötä kartoittamisessa. Arvioinnin perusteella etä- ja itseopiskelun taidot, tutkintoihin kuuluvien pakollisten harjoitteluiden toteutuminen, verkko-opetuksen edellytykset, riittävät tietotekniset välineet sekä opetus- ja ohjaushenkilökunnan tavoitettavuudesta huolehtiminen erilaisissa tilanteissa edistävät tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista tilanteissa, joissa opetusjärjestelyitä joudutaan mukauttamaan poikkeusolojen mukaisiksi.
8. **Korkeakouluissa on laadittava suunnitelmat sellaisten opiskelijoiden tavoittamiseksi, joiden opinnot ovat viivästyneet merkittävästi tai kokonaan keskeytyneet poikkeustilan vuoksi.** Tavoitteena on opiskelijoiden tukitarpeiden kartoittaminen ja paluu opintojen pariin.
9. **Opintojen etenemisen vahvuudet on kartoitettava korkeakouluissa.** Erityistä huomiota tulee kiinnittää tekijöihin, jotka ovat edistäneet tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien toteutumista korkeakoulutuksessa. Korkeakoulujen tulee tehdä yhteistyötä kartoittamisessa. Korkeakouluissa on hyödynnetty laajalti opetuksen ja ohjauksen verkkopalveluita sekä poikkeustilanteen vaikutusten seurannan tapoja. Lisäksi osassa korkeakouluja on hyödynnetty erityisryhmille suunnattuja palveluita myös poikkeustilan aikana.
10. **Yliopistoissa on vahvistettava valmiutta ja yhteistyörakenteita opiskelijavalintojen toteuttamiseksi poikkeustilanteissa.** Erityistä huomiota tulee kiinnittää hakijoille tiedottamiseen sekä hakijoiden yhdenvertaiseen kohteluun tilanteissa, joissa valintaprosessia joudutaan muokkaamaan poikkeustilan vuoksi.
11. **Korkeakouluissa on huolehdittava siitä, että verkko-ohjauksen ja -opetuksen malleja ylläpidetään ja kehitetään, jotta edellytykset hybridiopetuksen toteuttamiselle ovat hyvät jatkossakin.** Poikkeustilanteessa luotuja toimintatapoja pitää voida hyödyntää tulevaisuudessakin.
12. **Korkeakouluissa on laadittava keskeisten työelämäkumppanien kanssa menettelyt pakollisten harjoitteluiden toteuttamiseksi poikkeustilanteissa.** Suunnitelmien laadinnassa voidaan hyödyntää vuoden 2020 aikana korkeakouluissa saatuja kokemuksia vaihtoehtoisten harjoitteluiden toteuttamisesta poikkeustilanteessa.
13. **Korkeakoulujen on kartoitettava erityisryhmiin kuuluvat opiskelijat ja kohdennettava tuki- ja ohjauspalveluita erityisryhmien tarpeiden mukaisesti.** Erityisryhmien luonne ja tarpeet tulee kirjata korkeakoulujen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmiin. Korkeakoulujen tulee vahvistaa erityisryhmien huomiointia toiminnassaan, jolloin vahvistetaan korkeakoulujen kykyä reagoida erityisryhmien tarpeisiin myös erilaisissa poikkeustilanteissa.

Lähteet

- Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., Lindgren, E., Lintuvuori, M., Oinas, S., Rimpelä, A & Vainikainen, M-P. (2020). Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana. Ensitulokset. Helsingin yliopisto: Koulutuksen arviointikeskus HEA. Tampereen yliopisto: Lasten ja nuorten terveyden edistämisen tutkimusryhmä NEDIS, Koulutuksen, arvioinnin ja oppimisen tutkimusryhmä REAL. Saatavilla: https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/141903720/Raportti_ensituloksista_elokuu_2020.pdf
- Airas, M., Delahunty, D., Laitinen M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilampi M., Sarparanta T., Vuori H. & Väättäin H. (2019). Taustalla on väliä. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 22:2019.
- Asetus 126/2020. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämismallisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista (annettu 17.3.2020)
- Asetus 191/2020. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämismallisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista (annettu 6.4.2020)
- Atjonen, P., Laivamaa, H., Levonen, A., Orell, S., Saari, M., Sulonen, K., Tamm, M., Kamppi, P., Rumpu, N. Hietala, R. & Immonen, J. (2019) ”Että tietää missä on menossa” – Oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 7:2019.
- Karvi (2020a). Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Osa I: Kansallisen arvioinnin taustaraportti, synteesi ja tilannearvio valmiiden aineistojen pohjalta. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 20:2020. https://karvi.fi/app/uploads/2021/03/KARVI_2020.pdf
- Karvi (2020b). Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Osa II: Kansallisen arvioinnin tuloksia, 17.6.2020. Karvi. Tiivistelmät 18:2020. https://karvi.fi/app/uploads/2020/06/KARVI_T1820.pdf
- KiVa-Koulu (2020). Koululaisten koronakevät: Kyselyn tulokset. Turun yliopisto, INVEST Psykologia. Saatavilla: <https://www.kivakoulu.fi/news/koululaistenkoronakevat/>
- Nordblad, M., Apajalahti T., Huusko M. & Seppälä, H. (2019). Laatu hallussa. Yhteenveto korkeakoulujen auditoinneista 2012-2018. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 8:2019.
- Opetushallitus (2020). Ammatillisen koulutuksen järjestäminen ja työelämäyhteistyö poikkeustilanteessa. Opetushallituksen ohjeistus ammatillisen koulutuksen järjestämisestä työpaikoilla poikkeusoloissa. Saatavilla: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillisen-koulutuksen-jarjestaminen-ja-tyoelamayhteistyo. Viitattu 17.12.2020.
- Repo, J., Herkama, S., Salmela-Aro, K., Salmivalli, C. (2020). Koronakriisin ja etäopetuksen vaikutukset opiskelijoiden ja opetushenkilökunnan hyvinvointiin. Policy brief. INVEST-hanke. Turun yliopisto. <https://invest.utu.fi/wp-content/uploads/2020/11/Koronakriisin-ja-et%C3%A4opetuksen-vaikutukset-opiskelijoiden-ja-opetushenkil%C3%B6kunnan-hyvinvointiin-1.pdf>

Liitteet

LIITE 1.

Karvin keväällä 2020 laatima synteesianalyysi korkeakoulujen, opiskelijajärjestöjen ja sidosryhmien tekemistä koronaselvityksistä

Karvi sai kesäkuun alkuun mennessä yhteensä 27 selvitystä korkeakoulusta ja ylioppilas- ja opiskelijakunnasta, joista 12 käsitteli korkeakoulujen henkilökunnan kokemuksia etätyöstä ja 15 opiskelijoiden kokemuksia etäopiskeluajasta. Osassa selvityksiä oli tarkasteltu sekä henkilökunnan että opiskelijoiden kokemuksia (ks. liite 2, Taulukko 1). Lisäksi aineistona on käytetty Suomen opiskelijakuntien liiton (SAMOK) selvitystä 16 ammattikorkeakoulun opiskelijakunnalle. Moni opiskelijakunta raportoi samojen kysymysten vastaukset myös erikseen Karville. Jos opiskelijakuntien selvityksissä oli kysytty SAMOK:n kysymykset, tulokset kerrotaan SAMOK:n kyselyn mukaisesti. Lisäksi luvussa on hyödynnetty OAJ, Tieteentekijöiden liiton ja CampusOnlinen selvityksiä korkeakoulujen henkilökunnan kokemuksista poikkeusoloista.

Henkilökunnan kokemuksia

Korkeakoulut, CampusOnline ja Tieteentekijöiden liitto selvittivät henkilökunnan kokemuksia muun muassa etätyöhön siirtymisestä, työvälineistä, saadusta tuesta sekä muista kokemuksista etätyöaikaan liittyen.

OAJ:n ja Tieteentekijöiden liiton kyselyiden mukaan korkeakoulujen henkilökunnan liittojen jäsenet kokivat **poikkeusjärjestelyiden toimineen kokonaisuutena hyvin**. 74 prosenttia ammattikorkeakouluista ja 75 prosenttia yliopistoista OAJ:n kyselyyn vastanneista koki poikkeusjärjestelyjen toimivan hyvin tai erittäin hyvin. Tieteentekijöiden liiton selvityksessä 58 prosenttia yliopistossa ja 71 prosenttia ammattikorkeakouluissa töissä olevista oli kokenut, että työskentely oli sujunut hyvin tai erittäin hyvin poikkeusoloissa. Tieteentekijöiden liiton kyselyssä oman työn sujumisen keskiarvo oli 3,6 asteikolla 1–5. Myös Lapin yliopiston selvityksessä henkilökunta oli hyvin tyytyväistä etätyöskentelyyn (ka 4,0 asteikolla 1–5). Tampereen korkeakoulu-yhteisön kyselyyn vastanneesta henkilöstöstä valtaosa koki toimintakykynsä (60 %) ja yleisen terveydentilansa (70 %) hyväksi tai erittäin hyväksi korona-aikana. Yleinen tyytyväisyys etätyöskentelyn aika oli keskiarvona 7,6 asteikolla 1–10.

OAJ:n kyselyn mukaan korkeakoulujen henkilökunnan ja opiskelijoiden käytössä oleva tekninen **välineistö oli hyvää** ja valmiiksi tuttua, tosin osa yliopistoissa työskentelevistä käytti myös omia välineitään. Tieteentekijöiden liiton selvityksen mukaan 65 prosentilla vastaajista oli jo valmiiksi tarvittavat työvälineet ja ohjelmat etätyötä varten olemassa. CampusOnlinen selvityksen mukaan 70 prosenttia ammattikorkeakoulujen opetushenkilökunnasta oli tyytyväisiä korkeakoulun tarjoamien työkalujen toimivuuteen etäopetuksessa. 72 prosenttia vastaajista kertoi, että oli ottanut käyttöön itselle uusia verkkotyökaluja poikkeustilanteen aikana ja 64 prosenttia koki, että oli oppinut uusia työtapoja verkko-opetuksessa käytettäväksi. Tampereen korkeakoulu-yhteisön selvityksessä valtaosa (72 %) kyselyyn vastanneesta henkilöstöstä toi esille, että sähköiset etätyöskentelyvälineet olivat toimineet hyvin.

OAJ:n kyselyn mukaan **tuki ja ohjeistus esihenkilöiltä** oli koettu erityisen hyväksi yliopistoissa. Tieteentekijöiden liiton selvityksen mukaan 55 prosenttia vastaajista oli saanut tukea esihenkilöiltä poikkeustilanteessa. Tampereen korkeakoulu-yhteisön selvityksessä valtaosa (76 %) kyselyyn vastanneesta henkilöstöstä koki, että oli saanut riittävästi ohjeistusta etätyöskentelyynsä ja korkeakoulujen johdon viestintä oli ollut selkeää ja hyvää (88 %). Noin viidennes vastaajista olisi kuitenkin kaivannut lisäohjeistusta ja tukea sähköisten etätyövälineiden käyttöön. Tukipalveluiden henkilöstö arvioi korkeakoulu-yhteisön toiminnan, johtamisen ja verkkoympäristössä toimimisen korkeammalle tasolle kuin opetus- ja tutkimushenkilöstö tai jatko-opiskelijat. Lapin ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan henkilökunnalla oli pääosin tarvittavat välineet etätyöskentelyyn, he saivat riittävästi tukea esihenkilöiltä ja he kokivat, että yhteistyö- ja vuorovaihtusmahdollisuuksia oli riittävästi. Henkilökunnan mukaan heidän etätyövalmiutensa olivat riittäviä ja he jaksoivat hyvin poikkeuksellisesta tilanteesta huolimatta.

OAJ:n selvityksen mukaan poikkeusjärjestelyt ovat kuitenkin lisänneet paljon tai hieman kaikkien **opettajien työhön käyttämää aikaa**: 85 prosenttia yliopisto-opettajista ja 79 prosenttia ammattikorkeakouluista kyselyyn vastanneista oli tätä mieltä. Tieteentekijöiden liiton selvityksen mukaan 64 prosentilla vastaajista oli työmäärä pysynyt samana poikkeustilanteen aikana, mutta 54 prosentilla opetuspainotteisissa tehtävissä olevista oli työmäärä kasvanut. 37 prosenttia vastaajista koki, että oli pystynyt noudattamaan säännöllistä työaikaa.

OAJ:n kyselyn mukaan korkeakouluissa pystyttiin olemaan lähes reaaliaikaisesti käytössä olevilla välineillä **yhteydessä suurimpaan osaan opiskelijoista**. Tätä mieltä oli 90 prosenttia ammattikorkeakoulujen vastaajista ja 87 prosenttia yliopistojen vastaajista. CampusOnlinen selvityksen mukaan 71 prosenttia ammattikorkeakoulujen opetushenkilökunnasta oli sitä mieltä, että opiskelijoilla oli ollut mahdollisuus etäohjaukseen koko opetuksen ajan, 58 prosenttia sitä mieltä, että opiskelijat olivat edenneet opinnoissa hyvin ja 56 prosenttia uskoi, että osaamistavoitteet saavutetaan verkko/etäopetuksessa.

CampusOnlinen kyselyssä ammattikorkeakoulujen opetushenkilökunta koki, että etäopetukseen siirtyminen (76 %), tiedotus poikkeusjärjestelyistä (73 %) ja työskentely verkossa kollegoiden kanssa (73 %) oli sujunut hyvin tai erittäin hyvin. Erityisesti vertaistuki kollegoilta (62 %) oli auttanut siirtymisessä etäopetukseen.

Hämeen ammattikorkeakoulun henkilökunnan **mielialakyselyn** mukaan asteikolla 1–10 mieliala sijoittui eri aikoina kysyttyä 7,01–7,19 välille. Hämeen ammattikorkeakoulun henkilökunta koki, että sai tukea esihenkilöiltä työhönsä ja työyhteisössä oli koronatilanteesta huolimatta hyvä ilmapiiri. Kajaanin ammattikorkeakoulun selvityksessä lähes koko henkilökunta koki, että etäopiskelu sopi työtehtäviin hyvin tai erittäin hyvin. Kaikkien muuta työtä kuin opetusta ja TKI-työtä tekevien mielestä etätyö sopi työtehtäviin erityisen hyvin tai hyvin. Sama ryhmä oli myös erittäin tyytyväinen tai tyytyväinen etätyöskentelyyn (97 %). Koko henkilökunta oli tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen (92–94 % vastaajista) myös yhteistyöhön kollegoiden kanssa.

Etätöön myönteisiä puolia

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) selvityksen mukaan 53 prosenttia henkilökunnasta koki, että **poikkeustilanne on vaikuttanut myönteisesti heidän työhönsä**. Etätö on toiminut vastaajien mukaan hyvin, koska etätövälineet ja -ohjelmistot ovat hallussa, työtä voi tehdä ajasta ja paikasta riippumatta, kotona työskentely oli tuonut lisää hyvinvointia ja aikaa perheelle, etätönteon ekologisuus oli koettu myönteisenä, oli mahdollisuus kehittää oman työn johtamista, työprosesseja ja työvälineitä, oli voinut keskittyä rutiinitöitä vaativampiin tehtäviin ja työpäiviä oli voinut aikatauluttaa ja suunnitella itselle sopivalla tavalla. Vastaajat pitivät etätöä tehokkaampana kuin avokonttorityötä: kun aikaa ei kulunut keskeytyksiin, keskittyminen parani ja samassa ajassa sai enemmän aikaan. Kotona keskeytymätöntä työaikaa saattoi olla enemmän kuin korkeakoulun tiloissa työskennellessä ja turhia tapaamisia ei ollut, jolloin oli voinut keskittyä pitkäjänteiseen tekemiseen. Korkeakoulun henkilökunta ja myös yhteistyökumppanit olivat oppineet käyttämään etätövälineitä, ja tämä oli kehittänyt myös työprosesseja. Sähköpostien lähettäminen oli vähentynyt, kun oli siirrytty työskentelemään erilaisille etäyhteydenpitoalustoille, kuten Teamsiin. Työmatkojen ja työpaikalle liikkumisen loppuminen oli antanut enemmän vapaa-aikaa nukkumiseen ja palautumiseen sekä hyvinvoinnin ja työkyvyn edistämiseen. Myös perheen kanssa oli vietetty enemmän aikaa, ja iltaisin oli normaalioloja paremmin jaksettu puuhastella kotiaskeiden parissa, kun työmatkoihin ei kulunut päivittäin aikaa. Monet mainitsivat myös, että matkustamisen vähentyminen oli pienentänyt korkeakoulun hiilijalanjälkeä. Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulun vastaukset olivat samansuuntaisia.

Hämeen ammattikorkeakoulun selvityksessä **voimavaroja töihin** toi etätöön tuomien etujen lisäksi kevät ja luonnossa liikkuminen ja liikunta, yhteydenpito ja tuki kollegoilta, yhdessäolo perheen kanssa sekä yhteydenpito läheisiin. Myös joustot työajoissa, työn mielekkyyden ja aikaansaaminen, mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhön ja organisaation sekä esihenkilöiden tarjoama tuki toivat voimavaroja.

Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulun selvityksessä tuotiin tärkeänä esiin **yhteydenpito työkaveri****reihin**, tiimiin tai yksikköön sekä opiskelijoiden antama tuki. Myös esihenkilöiltä ja korkeakoulun johdolta saatu tuki ja tiedottaminen koettiin tärkeäksi. Voimavaroja jaksamiseen toi oma kokemus digitaalisten välineiden osaamisesta sekä välineiden ja tietoliikenneyhteyksien toimivuus. Myös oma asennoituminen ja tunne yhteisessä tilanteessa olemisesta auttoi jaksamaan.

Lapin yliopiston selvityksessä 65 prosenttia yliopiston henkilökunnasta koki yhteisöllisyyttä etätöyhteisössään eikä yhteistyötä pidetty kovinkaan haastavana tietokonevälitteisyydestä huolimatta. Henkilökunta kiitteli epävirallisia kohtaamisia, virtuaalikalpeja ja -juttutuokioita. Lisääntyneet etäpalaverit ja -kokoukset tuntuivat myös lisänsä yhteisöllisyyden kokemuksesta. Myös Tieteentekijöiden liiton selvityksessä tuli ilmi tärkeänä jaksamistekijänä työpaikan yhteisöllisyys ja kohtaamiset työkavereiden kanssa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan epäviralliset digitaalisesti järjestetyt tapaamiset työkavereiden kanssa koettiin ehdottoman tärkeiksi yhteisöllisyyden vuoksi. Usean korkeakoulun selvityksissä osa vastaajista toivoi, että jatkossakin voisi työskennellä enemmän etänä ja nykyistä etätöohjeistusta joustavammin.

Haasteita etätöihin liittyen

Seinäjoen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 64 prosenttia henkilökunnasta koki, että **työn kuormitus oli lisääntynyt** jonkin verran tai huomattavasti koronaepidemian aiheuttamien muutosten takia. Myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kyselyssä osa henkilökunnasta koki, että kuormitus oli etäaikana lisääntynyt.

Tampereen korkeakouluyhteisön selvityksen mukaan noin kolmannes kyselyyn vastanneesta henkilöstöstä kertoi **henkisestä kuormituksesta** etätöihin siirtymisen jälkeen, kuten stressistä ja uupumusasteisesta väsymyksestä sekä niska- ja selkäkivuista. Henkilöstöryhmien välillä oli kuitenkin eroja: opetus- ja tutkimushenkilöstö ja jatko-opiskelijat kokivat enemmän stressiä, toimintakykynsä huonommaksi ja he palautuivat työn kuormittavuudesta hitaammin kuin tuki- ja palveluiden henkilöstö. Jatko-opiskelijoiden hyvinvointi ja tyytyväisyys elämään olivat matalammalla tasolla verrattuna muihin työntekijäryhmiin. Myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kyselyssä osa henkilökunnasta koki, että kuormitus oli etäaikana lisääntynyt.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan etätöissä koettiin myös haasteita. Eniten henkilökunta kaipasi työkavereita, sillä yhteisöllisyyden tunne työkavereiden kanssa ja työyhteisössä oli vähentynyt. Erityisesti kaivattiin keskusteluja ja kohtaamisia kahvihuoneissa. Valtaosassa vastauksia koettiin myös työergonomia haastavaksi. Työvälineet eivät olleet kaikilla kunnossa. Opetuksen siirtäminen verkkoon nopealla aikataululla lisäsi työmäärää, sillä materiaalit eivät olleet valmiina. Työpäivät venyivät pitkiksi ja tauot jäivät pitämättä.

Hämeen ammattikorkeakoulun selvityksessä haasteita toivat yksinäisyys ja kasvokkaisten tapaa- misten puute, ergonomian haasteet, työn ja perheen yhteensovittaminen, työstä irtautumisen vaikeus, työkuorman kasvaminen, oman työn johtamisen vaikeus, vaikeus tehdä työtehtäviä etänä, tekniset ongelmat, huoli ja epävarmuus koronatilanteesta sekä huoli opiskelijoista. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun selvityksessä tuli ilmi, että vuorovaikutteisuus opiskelijoiden kanssa koettiin lähiopetuksessa helpommaksi kuin etänä.

Hämeen ammattikorkeakoulun selvityksessä eniten haasteita **työn ja muun elämän yhteensovittamisessa** tuottivat seuraavat asiat: vaikeus irrottautua työstä (39 %), huoli riskiryhmiin kuuluvista läheisistä (31 %) sekä haaste työn ja lapsiperhe-elämän yhteensovittamisessa (19 %). Kuitenkin haasteita kokeneista 57 prosenttia kertoi, että haasteet tai huolet hankaloittavat vain vähän arkea. 39 prosentilla ne hankaloittavat arkea melko paljon. Työnantajan toivottiin tukevan työn ja muun elämän yhteensovittamista tarjoamalla joustoa työajoissa, tarjoamalla empatiaa, ymmärrystä ja myötätuntoa, tarjoamalla tukea työnkuvan selkeyttämisessä ja työkuorman hallinnassa sekä mahdollistamalla hallitun kampuksilla työskentelyn. Myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan useat kokivat työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeaksi sekä kotitöiden tekemisen työnteon lomassa haastavaksi. Työpäivän aikana huolehdittiin arkipäivän askareista. Usealla oli kotona lapsia, joiden opastaminen keskeytti työnteon.

Seinäjoen ammattikorkeakoulun selvityksessä henkilökunnan mainitsemia huolia olivat esimerkiksi tietämättömyys tilanteen kestosta sekä omaan ja läheisten jaksamiseen ja terveyteen liittyvät asiat. Myös opiskelijoiden jaksamisesta ja oppimiskyvystä kannettiin huolta sekä korkeakoulun taloudesta sekä johtamisesta ja esimiestyöstä.

Tampereen korkeakouluyhteisön selvityksen mukaan noin kolmannes (33 %) työntekijöistä koki verkkoympäristössä työskentelyn heikentäneen työnteon tehokkuutta, hankaloittanut tiedonkulkua (35 %) tai kanssakäymistä kollegoiden kanssa (63 %). Lapin yliopiston selvityksessä suurimpina haasteina olivat työergonomia ja työ- ja vapaa-ajan sekoittuminen. Monet harmittelivat työskentelytilojen puutteita sekä työtuolin ja -pöydän puuttumista. Lisäksi henkilökunta pohti opetuksen toteuttamista erilaisten opiskelijoiden aktivoimiseksi ja osallistamiseksi. Myös Tieteentekijöiden liiton selvityksen mukaan suurimmat haasteet olivat heikentynyt työergonomia (53 % vastaajista), työ- ja vapaa-ajan sekoittuminen (50 %) sekä puutteet työrauhassa (34 %).

Opiskelijoiden kokemuksia

SAMOK:n selvityksessä suuri osa vastaajista (63 %, vaihteluväli 52–80 % korkeakouluittain) koki **etäopiskeluun siirtymisen** onnistuneen hyvin omassa korkeakoulussaan. Kajaanin ammattikorkeakoulun selvityksessä 46 prosenttia opiskelijoista koki, että etäopiskelu sopi heille. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 75 prosentilla opiskelijoista etäopiskelu onnistui hyvin.

Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä noin 60 prosenttia vastaajista koki, että etäopetus oli ollut toimivaa ja noin 80 prosenttia, että kurssien suoritusmuodot ovat olleet joustavia. 44 prosenttia koki, että kurssien suorittaminen oli vaikeutunut. Lapin yliopiston selvityksen mukaan etäopetuksen toteuttamista pidettiin hyvänä (ka. 3,5 asteikolla 1–5). Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 75 prosenttia opiskelijoista koki, että opetusjärjestelyt olivat toimineet hyvin. Vaasan ammattikorkeakoulun selvityksessä toivottiin, että etäoppitunteja voisi olla muulloinkin kuin poikkeustilan aikana.

Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä 62 prosenttia vastaajista koki, että etäopetus oli ollut hyvin tai todella hyvin toimivaa. Kuitenkin 71 prosenttia opiskelijoista toi esille, että poikkeusolot olivat vaikeuttaneet opiskelua hieman tai merkittävästi. Erilaisista oppimisen arvioinnin muodoista opiskelijat arvioivat toimivimmiksi monivalintakysymykset tai Moodle-tentin (72 % niihin osallistuneista), esseen (68 %), raportin, referaatin tai tiivistelmän (67 %) ja kotitenttin tai aineistotentin (58 %). Etänä tehtävät ryhmätyöt koettiin vähiten toimiviksi (37 %). 31 prosenttia vastaajista koki, että heillä oli ohjauksen ja tuen tarvetta etäopiskelun organisoimiseen ja 29 prosenttia vastaajista koki, että ohjauksen ja tuen tarvetta oli etäopiskelun suoritustapoihin kohtalaisesti tai paljon. Toisaalta 48 prosenttia vastaajista toi ilmi, että heillä ei ollut ollenkaan ohjauksen tai tuen tarvetta etäopiskelun työkalujen käyttöön. 62 prosentilla vastaajista ei ollut lainkaan tai vain hieman etäopiskelujen organisoimiseen tuen tarvetta ja 65 prosentilla vastaajista etäopiskelun suoritustapoihin.

SAMOK:n selvityksessä 62 prosenttia vastaajista koki, että korkeakoulu tai opiskelijakunta **oli tiedottanut** muuttuneesta tilanteesta ja opintojaksojen toteutuksesta hyvin tai erinomaisesti. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 78 prosenttia opiskelijoista koki, että etäopiskeluun liittyvä tiedottaminen oli toiminut hyvin. Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä 69 prosenttia opiskelijoista kertoi, että oli saanut tietoa hyvin tai todella hyvin yliopiston ja tiedekunnan linjauksista ja ohjeista ja 72 prosenttia hyvin tai todella hyvin tietoa opintojaksojen suorittamisesta. Eniten opiskelijat olivat hyödyntäneet sähköpostitiedotteita (94 %), Moodlea (63 %) ja korkeakouluopiskelun mobiilipalvelu Tuudoa (49 %). Lapin yliopiston selvityksen mukaan opiskelijoiden mielestä poikkeusoloista tiedotettiin hyvin (ka 3,7 asteikolla 1–5). Hankenin ylioppilaskunnan selvityksen mukaan 83 prosenttia opiskelijoista koki, että yliopisto oli tiedottanut hyvin poikkeusolojen asioista.

Haaga-Helia -ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 55 prosenttia opiskelijoista ei pitänyt itseään kokeneena etäopiskelijana ennen korona-aikaa. Kuitenkin 70 prosentilla opiskelijoista asenne etäopiskelua kohtaan oli myönteinen. 51 prosenttia opiskelijoista koki, että oma asenne on nyt myönteisempi etäopiskelua kohtaan kuin ennen etäopiskeluaikaa. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 59 prosenttia vastaajista koki, että etäopiskelu sopii heille. Kuitenkin 54 prosenttia opiskelijoista kertoi samassa selvityksessä, että heillä oli vaikeuksia suunnitella ja organisoida omaa työskentelyään.

SAMOK:n selvityksen mukaan 51 prosenttia opiskelijoista koki **motivaationsa** muuttuneen huonommaksi tai erittäin paljon huonommaksi etäopiskelun aikana verrattuna aikaan ennen poikkeusoloja. Opintojen alkuvaiheessa olevista vastaajista 57 prosenttia koki motivaation laskeneen, kun samoin koki 41 prosenttia opintojen loppuvaiheessa olevista. Motivaation heikkenemisen kokemuksessa oli myös korkeakoulukohtaisia eroja: motivaatio oli laskenut huonommaksi tai erittäin paljon huonommaksi 39–67 prosentilla opiskelijoista vaihdellen eri korkeakoulujen välillä.

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan **opintoihin käytetty aika** verrattuna aikaan ennen poikkeustilannetta jakaantui kolmeen lähes yhtä suureen ryhmään: kolmasosa opiskelijoista käytti opintoihin enemmän, kolmasosa yhtä paljon ja kolmasosa vähemmän aikaa kuin normaalitilanteessa. Hiukan muita enemmän vastauksia sai vaihtoehto vähemmän kuin normaalitilanteessa (35 % vastaajista). Kajaanin ammattikorkeakoulun selvityksessä 62 prosenttia opiskelijoista kertoi, että etäopiskelu ei ole lisännyt heidän työmääräänsä. Samassa selvityksessä 44 prosenttia opiskelijoista koki, että arjen rytmittäminen etäopetuksen aikana oli sujunut hyvin tai erittäin hyvin. Lapin yliopiston selvityksessä opiskelijat kokivat, että etäopiskeluun menee suurin piirtein saman verran aikaa kuin lähiopetuksessa toteutettavaan opetukseen.

SAMOK:n selvityksessä 49 prosenttia vastaajista koki **opetuksen laadun** muuttuneen huonommaksi tai erittäin paljon huonommaksi siirryttäessä etäopetukseen, mutta vastaukset vaihtelivat 31–70 prosentin välillä korkeakouluittain. Erityisesti ne, jotka olivat aiemmin osallistuneet pääasiassa lähiopetukseen, kokivat opetuksen laadun heikentyneen (57 %). Opintojensa alkuvaiheessa olevista 56 prosenttia katsoi laadun muuttuneen huonommaksi tai erittäin paljon huonommaksi. Myös Turun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä lähes puolet vastaajista koki opetuksen laadun ja suoritustapojen laadun heikentyneen koronatilanteen myötä. Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä 60 prosenttia opiskelijoista koki, että opetuksen laatu oli kärsinyt.

SAMOK:n selvityksen perusteella syyt opetuksen laadun heikentymiseen liittyvät erityisesti siihen, että luentojen sijaan monet opintojaksojen sisällöt olivat vaihtuneet itsenäisiksi tehtäviksi. Opiskelijat kaipasivat ohjausta ja opetusta sekä kokivat, että työmäärä oli lisääntynyt. Työmäärän lisääntymiseen koettiin vaikuttaneen vaadittujen tehtävien suorittamisen lisäksi vaatimus ottaa itse selvää opeteltavista asioista. Sekä kiitosta että kritiikkiä vastauksissa annettiin siitä, miten hyvin opettajat olivat tavoitettavissa. Osa opiskelijoista koki, että opettajilla oli aiempaa enemmän aikaa vastata kysymyksiin. Toisaalta osa opiskelijoista koki, että opettajia oli vaikea tai jopa mahdoton tavoittaa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun selvityksessä syinä opetuksen laadun heikentymiseen mainittiin lisäksi se, että käytännön harjoituksia ei ollut, vuorovaikutus ja keskustelut puuttuivat, opiskelu oli materiaalien itseopiskelua ja tehtävien palautusta, opettajan pitämää opetusta ei ollut lainkaan tai sitä oli vain vähän sekä epäselvyys opiskeluista oli lisääntynyt. Myös tenteissä oli koettu olevan hankaluuksia.

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan selvityksen mukaan harjoittelujen korvaaminen muilla opinnoilla epäiltiin vaikuttavan tutkinnon laatuun. Myös yksittäisten kurssien kohdalla nostettiin esiin huoli laadusta. Osa opiskelijoista halusi suosiolla siirtää joidenkin kurssien suorittamisen syksyyn paremman laadun toivossa.

SAMOK:n selvityksessä 75 prosenttia vastaajista kertoi tekniikan, kuten laitteiden, verkkokais-tan ja sovellusten, toimineen hyvin tai erinomaisesti. Haasteita tekniikassa oli ilmennyt sekä korkeakoulujen laitteissa ja lisensseissä että opiskelijoiden omissa laitteissa ja nettiyhteydessä. Haaga-Helian selvityksen mukaan 87 prosenttia koki, että heillä on **riittävät tekniset välineet** etäopiskeluun. 74 prosenttia Haaga-Helian opiskelijoista osallistui videovälitteiseen opetukseen joka viikko. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 72 prosenttia opiskelijoista koki, että etäopetuksen työkalut ja järjestelmät toimivat hyvin. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskun-nan selvityksessä osalle opiskelijoista teknisiin välineisiin liittyi haasteita: osa ohjelmistoista ei toiminut kotikoneilla eikä kaikkia osalaitteita ollut kotona saatavilla.

Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä koronatilanne vaikutti opiskelussa eniten siihen, että opiskelumateriaalien saaminen (38 % vastaajista) ja kurssien suorittaminen (37 %) oli vaikeutunut, opiskelijat pelkäsivät toimeentulonsa puolesta (28 %) ja kurssien työmäärä oli lisääntynyt merkittävästi (27 %). Opiskelijat pelkäsivät koronatilanteen takia valmistumisensa viivästyvän (23 %) ja kertoivat, että korvaava etäopetus ei ole toimivaa (22 %). Helsingin yliopis-ton ylioppilaskunnan selvityksessä oli myös tiedekuntaakohtaisia eroja. Yleisimpien vaikutusten lisäksi esiin nousi eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa valinnaisten ja farmasiassa pakollisten kurssien peruminen.

Myös Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä opiskelijat arvioivat, että opiskelumateri-aalien (48 %) ja välttämättömien fyysisten opiskeluympäristöjen (46 %) muuttunut saatavuus oli vaikeuttanut merkittävästi tai hieman opintoja poikkeusolojen aikana. Opintojaksojen tai niiden osien siirtäminen oli myös vaikeuttanut hieman tai merkittävästi opintoja (33 %) sekä pakollisten opintojaksojen peruminen (21 %). Lisäksi opintoja oli vaikeuttanut opintojen työmäärän lisään-tyminen (48 %) ja opintojaksojen järjestelyiden toimimattomuus (47 %). Myös etäopiskeluun

vaadittavat välineet (29 %), tarvittavien ohjelmistojen muuttunut saatavuus (25 %) ja nettiyhteyden riittävyys (23 %) oli vaikeuttanut opintoja hieman tai merkittävästi. Opintoja oli helpottanut hieman tai merkittävästi opintojaksojen järjestelyjen joustavuus (39 %).

Opintojen eteneminen poikkeustilanteen aikana

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 70 prosenttia opiskelijoista uskoi pystyvänsä **suorittamaan opintonsa suunnitellusti** poikkeustilanteesta huolimatta. Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä 57 prosentilla opiskelijoista opinnot olivat edenneet suunnitellulla tavalla. Vastauksissa oli tiedekuntaakohtaista vaihtelua: esimerkiksi lääketieteellisen tiedekunnan opiskelijoilla opinnot olivat edenneet useimmiten muiden tiedekuntiin verrattuna suunnitellulla tavalla (69 % vastaajista).

Turun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksen mukaan yli puolet vastaajista olivat pystyneet edistämään opintoja joko suunnitellusti tai suunniteltua paremmin poikkeusaikana. Turun yliopiston ensimmäisen vuoden opiskelijoille suunnatun kyselyn mukaan 58 prosenttia opiskelijoista oli saanut opiskeltua henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti. 30 prosenttia ensimmäisen vuoden opiskelijoista oli saanut opiskeltua vähemmän kuin suunnitelti. SAMOK:n selvityksessä 56 prosenttia vastaajista koki poikkeustilanteen vaikuttaneen opintojen etenemiseen vähän tai erittäin vähän. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 68 prosenttia opiskelijoista ei usko, että opinnot viivästyisivät koronatilanteen vuoksi eikä 80 prosenttia opiskelijoista usko, että valmistuminen viivästyisi koronatilanteen takia. Samassa selvityksessä 70 prosenttia opiskelijoista oli sitä mieltä, että opinnot etenevät normaaliin tahtiin myös etänä ja 77 prosenttia opiskelijoista kertoi, että opintoihin liittyvä tenttiminen onnistui hyvin.

SAMOK:n selvityksessä **opintojen etenemiseen** liittyvissä vastauksissa esille nousi muun muassa harjoitteluiden sekä erityisiä välineitä vaativien harjoitusten, kuten laboratoriotöiden, siirtyminen myöhemmäksi. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä tuli esiin, että 60 prosenttia opiskelijoista koki, että koulutuksessa ei ollut löydetty laboratoriotyöskentelyä korvaavia toimintatapoja. Hämeen ammattikorkeakoulun selvityksessä henkilökunta toi esille, että **opiskelijoiden opinnot voivat viivästyä**, koska kesäaikaan sijoittuvat harjoittelut olivat vaarassa, laboratorio-, simulaatio- ja studio-opetuksia ei voitu järjestää ja luonnosvara-alalla tärkeät kasvukaudelle ajoittuvat käytännön harjoitukset olivat peruuntuneet. Henkilökunta koki, että opiskelijoiden motivaation ylläpitäminen oli tärkeää, mutta haasteellista. SAMOK:n selvityksessä tuli esiin, että myös opiskelijoiden oma jaksaminen ja kyky edistää opintoja poikkeustilassa vaikutti opintojen etenemiseen. Toisaalta esimerkiksi tallennetut luennot ovat mahdollistaneet joustavamman opintoaikataulun ja siten edistäneet opintoja.

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan syinä opintojen mahdolliseen viivästyseen luettiin muun muassa epä tietoisuus harjoittelun toteutumisesta sekä se, että harjoitteluja oli peruttu. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 53 prosentilla opiskelijoista ei ollut vaikeuksia harjoittelujen toteutumisessa koronatilanteen takia. Toisaalta 46 prosenttia vastaajista koki vaikeuksia harjoittelujen toteutumisessa.

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksessä opintoja viivästytti epätietoisuus opintojaksojen kulusta, ajan tai voimien väheneminen, poikkeusjärjestelyn vaikutus jaksamiseen, tenttien uusimisen vaikeus, opintojaksojen peruminen, kansainvälisen vaihdon peruuntuminen tai se, kun opetusta ei järjestetä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kyselyssä esiintuodut syyt olivat samankaltaisia kuin Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijoilla: osa opinnoista on siirretty keväältä syksylle, opinnäytetyöt eivät etene, harjoitteluja oli peruuntunut tai viivästynyt tai opiskelija ei saanut henkilökohtaisista syistä opintoja etenemään tai hän koki, että hän ei opi verkossa eikä itse opiskelemalla.

Haasteita etäopiskeluissa

OAJ:n selvityksen mukaan 38 prosenttia ammattikorkeakoulujen opettajista ja 27 prosenttia yliopistojen henkilökunnasta arveli olevan kielteisiä vaikutuksia oppimiseen suurelle osalle tai joillekin opiskelijoille. OAJ:n kyselyn mukaan ammattikorkeakouluissa joka seitsemännen ja yliopistoissa joka kymmenennen opettajan opetusta oli peruttu osin ja tällöin enintään puolet opetuksesta.

Aalto-yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä ongelmaksi koettiin luentojen ja laskuharjoitusten peruminen sekä niiden tekemiseen saatava tuen peruminen. Opiskelijat toivoivat, että etäyhteyksien avulla pidettyjä luentoja olisi nauhoitettu, jolloin niihin olisi voinut palata myöhemmin. Opiskelijat kaipasivat myös enemmän mahdollisuuksia henkilökohtaiseen ohjaukseen ja tukea opiskeluun sekä selkeämpiä ohjeistuksia. Taiteen opetuksen erityisvälineet eivät olleet kotioloissa käytössä. Ryhmätöiden tehtävänannoissa olisi toivottu etäolosuhteiden huomioimista. Etätenttien toteutukset ovat kirjavia ja osa tenteistä oli siirretty tulevaisuuteen. Etätentit oli koettu normaaleja tenttejä työllistävemmiksi ja hitaammiksi esimerkiksi matemaattisten kaavojen kirjoittamisen ja siirtämisen takia. Etäaikana myös tenteistä saatavaan oppimisen palautteeseen pitäisi opiskelijoiden mukaan panostaa. Myös Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä tuli esille laboratoriotöiden tekemisen mahdottomuus, etäluentojen peruminen, itseopiskelun korostuminen, avunsaamisen vaikeus, kurssien siirtäminen syksylle sekä kirjaston kiinni oleminen.

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan selvityksen mukaan konkreettisten opiskelumahdollisuuksien haasteet liittyivät kirjastoon ja opiskelumateriaalien saatavuuteen. Myös kurssien työmäärän kasvaminen ja harjoittelujen toteuttamisen vaikeudet koettiin huolestuttavana. Osan läsnäolopakollisista kursseista oli jo siirretty syksyyn. Hankenin ylioppilaskunnan selvityksessä etäopiskeluaika oli vaikuttanut eniten opiskelijoilla opiskelumotivaation laskemiseen ja huoleen tenttien suorittamiseksi. Kotia ei myöskään pidetty parhaana paikkana opiskella. Kurssin työmäärät olivat kasvaneet etäopiskeluaikana eikä kirjastoon eikä tietokantoihin päässyt.

Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä opiskelijat kertoivat opiskelun haasteiksi kirjallisten töiden määrän kasvun ja työmäärän lisääntymisen, verkkokontaktiopetuksen ja live- tai nauhoitettujen luentojen vähäisyyden, opintoihin liittyvän vuorovaikutuksen vähäisyyden, eri opiskelijoiden osaamistason vaihtelun samoilla kursseilla, yhteydenpidon vaikeuden opettajiin, opetuksen sirpalemaisuuuden ja opintojaksoihin liittyvän tiedotuksen ja viestinnän, käytännön taitojen oppimisen vaikeuden, motivaation ylläpitämisen, oman opiskelun suunnittelun ja aika-

taulutuksen vaikeudet, perheellisten opiskelurauhan järjestämisen ja järjestelmien toimivuuden ongelmat. Vaasan ammattikorkeakoulun selvityksen tulokset olivat samansuuntaisia. Lisäksi mainittiin opettajien huono valmius opettaa verkossa ja etänä.

Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä opintoihin liittyvinä haasteina tuotiin esille mielenlenterveyteen, kotona opiskeluun ja elämänhallintaan, opetusjärjestelyihin tai opetustarjontaan sekä kuormittuneisuuteen ja työmäärään liittyvät haasteet. Myös työtilanne ja toimeentulon haasteet pohdituttivat opiskelijoita. Lapin yliopiston selvityksessä opiskelijat toivat esille aikataulutuksen, motivaation ylläpitämiseen ja itsekurin haasteita. Opettajilta toivottiin henkilökohtaista tukea ja enemmän vertaistukea muilta opiskelijoilta.

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksessä heikoimmaksi opintojen järjestelyjen koettiin onnistumiseen erityistä järjestelyä vaativissa opinnoissa, kuten laboratoriotöissä, projekteissa ja mahdollisessa orientoivassa harjoittelussa, joissa 58 prosenttia opiskelijoista vastasi onnistumisen huonoksi tai puutteelliseksi. Harjoittelun osalta onnistumisen koki huonoksi tai puutteelliseksi 49 prosenttia opiskelijoista.

Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä esiin tuli myös kehittämiskohteina verkkokontaktien pieni määrä, työmäärän tarkastelu, ohjeistusten selkeys, opintojen aikataulutuksen ja suunnittelun tuki, vuorovaikutus opintojaksoilla, yhteydenpito opiskelijoihin, tukea tarvitsevien opiskelijoiden tavoittaminen ja tunnistaminen, sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen, järjestelmien toimivuuden ja kirjaston aineistojen saatavuuden varmistaminen, opiskelijahyvinvoinnin tukeminen ja tulevaisuususkon tukeminen. SAMOK:n selvityksessä opinnäytetyötään tekeviä haastoi kirjastojen sulkeminen, ohjauksen viivästyminen sekä haastattelujen tai muiden opinnäytetyöhön liittyvien aineistonkeruiden peruuntuminen. Lapin yliopiston selvityksessä nousi esille myös kirjaston kiinniolo, aineistojen saatavuuden ongelmat ja kirjaston työskentelytilojen kaippuu. Opiskelijat kertoivat myös työmäärän lisääntymisestä, sillä kirjalliset tehtävien tekeminen vei paljon enemmän aikaa kuin lähiopetus.

Onnistumisia etäopiskelun järjestämisessä

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan **opintojen järjestämiseen liittyen parhaat arviot** opiskelijoilta saivat vapaasti valittavat opinnot: 81 prosenttia opiskelijoista koki opetusjärjestelyjen onnistuneen hyvin tai erinomaisesti. 70–75 prosenttia opiskelijoista koki yleisopintojen ja ammattiaineiden opintojen sekä opinnäytetyöohjausten osalta opetusjärjestelyjen onnistuneen hyvin tai erinomaisesti.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden mukaan **erityisen hyviksi oppimista edistäviksi keinoiksi** verkkototeutuksessa koettiin joustavuus tehtävien palautusaikatauluissa, reaaliajassa toteutetut verkkoluennot, luentotalenteet ja niitä täydentävät lyhyet ja yhteen asiaan keskittyvät videoleikkeet, selkeä aikataulu ja ohjeet sekä hyvä tiedottaminen, jolloin opiskelija pystyi suunnittelemaan omaa toimintaansa ja ajankäyttöään. Oppimista edistävänä asiana tuotiin esille myös se, että asiakokonaisuudet oli pilkottu helpommin käsiteltäviksi osiksi. Lisäksi erinomaisiksi keinoiksi mainittiin monipuolisten havainnollistamiskeinojen käyttö video-opetuksessa, toteu-

tussuunnitelmassa pysyminen, jolloin opiskelijan työmäärä ei kasvanut, selkeät tehtävänannot ja vaihtelevien tehtävien käyttö sekä se, että opettaja hallitsi välineiden käytön ja osasi käyttää niitä monipuolisesti.

Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä tuli ilmi onnistumia etäopiskelun aikana, kuten etäopetus, -luennot ja -seminaarit (46 % vastaajista mainitsi), tiedotus ja tavoitettavuus (17 %) sekä opiskelun välineet ja tilat (11 %). Erityisesti luentojen tallennus nähtiin hyvänä toimintatapana.

Hämeen ammattikorkeakoulussa selvitettiin **valmistumiseen liittyviä tukitoimia** etäopiskeluaikana. Henkilökunnan edustajien mukaan opinnäytetöiden ohjaamiseen oli kiinnitetty etäopiskeluaikana normaalia enemmän huomiota. Opiskelijoiden kanssa oli käyty yksilöllisiä keskusteluja ja ylipäättään oli kartoitettu mahdolliset valmistajat, muistutettu seminaareihin osallistumisesta ja kannustettu loppuvaiheessa. Uutena ratkaisuna oli toteutettu opinnäytetöiden ohjaamiseen liittyviä päivystystunteja ja työpajoja sekä virtuaalisia tietolounaita, joihin pidettiin matalaa kynnystä osallistua. Henkilökunta oli tiedostanut, että opinnäytetöihin tarvittavaa aineistoa oli vaikea saada poikkeusolojen aikana. Henkilökunta oli muidenkin opiskelutehtävien kanssa joutanut palautuspäivissä. Opintoihin liittyvä kypsyysnäyte oli tehty verkossa ja opinnäytetyöseminaarit oli järjestetty etänä. Henkilökunnan mukaan opiskelijoista ei jäänyt paljon valmistumatta poikkeustilanteiden takia. Opiskelijoiden tilanteet olivat kuitenkin yksilöllisiä. Osa valmistui poikkeustilanteessa jopa normaaliaikojä nopeammin. Turun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksen mukaan yli puolet vastanneista koki opintojen vaihtoehtoiset suoritustavat onnistuneiksi.

Opiskelijoiden hyvinvointikokemukset

SAMOK:n selvityksen mukaan 53 prosenttia vastanneista ammattikorkeakouluopiskelijoista koki etäopiskelun aiheuttaneen enemmän **stressiä** kuin lähiopetuksen. Vaihteluväli oli 49–70 prosentin välillä ammattikorkeakouluittain. Stressi oli lisääntynyt erityisesti opintojensa alkuvaiheessa olevilla opiskelijoilla. Ennen poikkeustilannetta pääsääntöisesti lähiopetuksessa opiskelleilla oli muita useammin stressin lisääntymistä. Haaga-Helian selvityksen mukaan 41 prosenttia opiskelijoista koki koronatilanteen takia **ahdistuneisuutta** tulevista opinnoistaan ja 46 prosenttia yleisesti tulevaisuudesta.

Turun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä opiskelijat antoivat omalle hyvinvoinnille asteikolla 1–10 koronatilanteen aikana keskiarvoksi 6,41. Erityisesti kansainväliset opiskelijat antoivat hyvinvoinnilleen huonoja arvosanoja. Yli 50 prosenttia vastaajista koki koronatilanteen vaikuttaneen yleiseen opiskelukykyyn heikentävästi. 70 prosenttia vastaajista koki, että koronatilanne vaikutti opiskeluympäristöön heikentävästi. Yli 60 prosenttia koki opiskelumotivaation, opiskelurutiinien ja keskittymiskyvyn heikentyneen tilanteen takia.

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä tuli ilmi, että osalla opiskelijoista ahdistuksen, masennuksen ja yksinäisyyden kokemukset olivat lisääntyneet ja opiskelumotivaatio tuntui kadonneen sekä epävarmuus opinnoista oli lisääntynyt. Erityisesti ensimmäisen vuoden opiskelijoilla oli haasteita itsenäisen opiskelun taidoissa. Myös perheellisten opiskelijoiden oli vaikea keskittyä opintoihin lasten ollessa kotona.

SAMOK:n selvityksen mukaan 47 prosenttia ammattikorkeakoulun opiskelijoista koki **henkisen jaksamisen** erittäin paljon huonommaksi tai huonommaksi kuin ennen poikkeustilannetta. 16 prosenttia vastaajista koki jaksamisensa paremmaksi tai erittäin paljon paremmaksi kuin ennen poikkeustilaa. Tässäkin oli korkeakoulukohtaisia eroja henkisen jaksamisen huonoksi tai erittäin huonoksi kokoneiden osuuden vaihdella 44–58 prosentin välillä. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 65 prosenttia opiskelijoista koki opiskeluhyvinvointinsa hyväksi.

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 48 prosenttia opiskelijoista koki jaksamisensa huonoksi tai olonsa tavallista **rasittuneemmaksi** ja 52 prosenttia opiskelijoista hyväksi tai erinomaiseksi. Tyypillisin vastaus oli tavallista rasittuneempi (41 %). 34 prosenttia opiskelijoista toivoisi saavansa enemmän ohjausta opintoihinsa. Turun yliopiston ensimmäisen vuoden opiskelijoille suunnatun kyselyn mukaan 59 prosenttia opiskelijoista koki etäopiskelun työläänä tai erittäin työläänä. Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä 70 prosenttia vastaajista kertoi, että etäopiskeluun siirtyminen ja etäopiskelu oli ollut hieman, kohtalaisen tai todella kuormittavaa.

SAMOK:n selvityksessä reilu puolet (55 %, vaihteluväli 43–65 % korkeakouluittain) vastanneista ammattikorkeakouluopiskelijoista kertoi, että heille oli **tarjottu apua**, tai he tiesivät apua jaksamisongelmiin olevan tarjolla korkeakoulun tai opiskelijaterveydenhuollon puolella opintojen suunnitteluun, ajanhallintaan, motivaatioon tai jaksamiseen. Heille, jotka kokivat jaksamisensa muuttuneen erittäin paljon huonommaksi, vain 35 prosentille oli tarjottu apua. Kajaanin ammattikorkeakoulun selvityksessä 48 prosenttia opiskelijoista oli saanut etäopiskelun aikana tarvitsemaansa apua ja ohjausta hyvin tai erittäin hyvin. 14 prosenttia vastaajista ei ollut tarvinnut apua tai ohjausta etäopiskelun aikana.

Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 55 prosenttia opiskelijoista koki saavansa riittävästi ohjausta opintojaksolla sekä 71 prosenttia opiskelijoista kertoi saaneensa riittävästi neuvontaa ja ohjausta etäopiskeluun siirryttäessä. Samassa selvityksessä 67 prosenttia opiskelijoista oli saanut tarvitsemiaan palveluita etänä, kuten kirjasto-, tietotekniikka- ja opiskelijapalveluita, opiskelijaterveydenhuoltoa sekä opiskeluhyvinvointiin liittyen. Kuitenkin 78 prosenttia vastaajista kertoi, että ei ole hakenut tai saanut tukea opiskeluhyvinvoinnille ammattikorkeakoulun eri toimijoilta. Turun yliopiston ensimmäisen vuoden opiskelijoille suunnatussa kyselyssä 46 prosenttia vastaajista kertoi, että ei ole tarvinnut tukea etäopiskeluun. 34 prosenttia vastaajista kertoi, että oli saanut riittävästi tukea etäopiskeluun. Opiskelijat olivat saaneet tukea opettajalta (87 %) sekä opintohallinnon edustajilta (17 %), ainejärjestöltä (17 %) ja opiskelukavereilta (17 %).

Oulun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä 37 prosenttia opiskelijoista koki kohtalaisesti tai paljon ohjauksen ja tuen tarvetta eristyksissä olemiseen ja yhteisöllisyyden puuttumiseen sekä tilanteen aiheuttamaan epävarmuuteen ja ahdistukseen. 36 prosenttia vastaajista ei kokenut lainkaan tällaista tarvetta. Hankenin ylioppilaskunnan selvityksessä suurin osa opiskelijoista tiesi tarjolla olevista opintoneuvonta ja -psykologipalveluista, ja osa heistä oli niitä käyttänytkin.

SAMOK:n selvityksessä 26 prosenttia (vaihteluväli 23–44 %) ammattikorkeakouluopiskelijoista vastasi osan **sosiaalisista suhteistaan** olevan tauolla mutta yhteydenpito jatkui osan sosiaalisten kontaktien kanssa. Viisi prosenttia vastanneista ammattikorkeakoulujen opiskelijoista kertoi sosiaalisten suhteidensa olevan kokonaan tauolla. Heillä, joilla sosiaaliset suhteet tai suurin osa

suhteista oli tauolla, 65 prosenttia vastasi jaksamisen muuttuneen huonommaksi tai erittäin paljon huonommaksi. Samassa joukossa stressi oli lisääntynyt 69 prosentilla vastaajista. Haaga-Helian selvityksessä 67 prosenttia opiskelijoista kertoi, että he olivat säännöllisesti yhteydessä muiden opiskelijoiden kanssa ja 59 prosenttia opiskelijoista koki, että yhteydenpito muihin opiskelijoihin auttoi selviytymään etäopiskeluajasta. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan 51 prosenttia opiskelijoista koki, että heillä ei ole riittävästi vuorovaikutusta opiskelussa muiden opiskelijoiden kanssa ja 54 prosenttia koki, että oli kokenut itsensä yksinäisemmäksi kuin ennen korona-aikaa. Turun yliopiston ylioppilaskunnan selvityksen mukaan etäisyys opiskeluyhteisöstä koettiin suurimpana hyvinvointia heikentävänä tekijänä koronaviruksen leviämisen pelon lisäksi. Lapin yliopiston selvityksessä 48 prosenttia opiskelijoista ei kokenut yhteisöllisyyttä etäopiskeluyhteisössään.

SAMOK:n selvityksen mukaan **jaksamisen ja motivaation kokemukseen sekä koetun stressin lisääntymiseen** vaikuttavat avovastausten perusteella erilaiset tekijät. Yleisimpänä yksittäisenä ryhmänä esille nousi perheelliset opiskelijat, joille lasten hoitaminen tai etäkoulusta huolehtiminen omien opintojen ohella aiheutti haasteita. Perheellisten opiskelijoiden haasteet nousivat esille myös Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 74 prosenttia vastaajista ei kokenut haasteita etäopiskelun ja perheen yhdistämisessä.

Yleinen huoli poikkeustilasta ja muista ihmisistä eristäytyminen toistui SAMOK:n selvityksen vastauksissa hyvinvointiin kielteisesti vaikuttavina tekijöinä. Karelia-ammattikorkeakoulun selvityksessä 63 prosenttia vastaajista koki, että on ollut huolissaan koronatilanteen vaikutuksesta omaan tai perheen talouteen tai terveyteen. SAMOK:n selvityksessä tuli ilmi, että tilanteen epävarmuus, etäopiskelun rutiinien puute sekä aiempien hyvinvointi- ja mielenterveysongelmien lisääntyminen vaikuttivat vastaajien tilanteisiin. Vastauksissa kirjoitettiin myös poikkeustilasta riippumattomia, ennemmin etäopiskeluun liittyviä haasteita. Vastaajat kokivat pitkät päivät tietokoneiden ääressä raskaiksi, mutta vastaajilla oli myös puutteita itseopiskelutaidoissa ja itsensä johtamisessa. Myös opetuksen järjestämisen puutteet sekä epäselvä viestintä opetusjaksojen etenemisestä laskivat motivaatiota ja jaksamista.

Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä opiskelijat kertoivat opintojen kuormittavuuden kasvamisesta. Kaikki opiskelumateriaalit eivät olleet saavutettavia, jolloin saavutettavia materiaaleja tarvitsevat eivät pystyneet niitä käyttämään. Myös kirjastojen ollessa kiinni ekurssikirjojen lisensoijia ei ollut tarpeeksi ja yliopiston etäyhteys oli kuormittunut liiaksi. Opiskelijat kaipaivat myös tiettyjen ohjelmistojen lisensoijia. Omat etäopiskelu- ja keskittymistaidot kotona ja uuden opiskelurytmin saavuttaminen kotioloissa koettiin heikoiksi. Opintojen ja vapaa-ajan eroa oli myös vaikea tehdä kotona työskennellessä. Opiskelijat kokivat, että kurssien työmäärä ja kuormittavuus oli lisääntynyt etätyöskentelyssä eikä kurssien välillä ollut tarpeeksi koordinaointia. Opiskelijat toivoivat joustoa myös kurssisuoritusten palautuspäiviin. Erityisesti laboratorioskurssien suorittaminen koettiin vaikeaksi sekä erilaisten tenttien ja demojen suorittaminen. Myös toimeentuloon liittyviä huolia tuli ilmi, sillä opintotuen saaminen on sidottu opintojen etenemiseen.

Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan selvityksessä tuli ilmi opiskelijoiden yksinäisyys ja opiskelumotivaation puute. Moni kaipasi sosiaalista kanssakäymistä, vaikka hyödynsivätkin etäyhteyksiä yhteydenpidossa. Myös liikunnan harrastaminen oli osalta vähentynyt. Vapaa-ajan ja opiskelun raja ja aikatauluista kiinni pitäminen oli hämärtynyt, mikä oli lisännyt stressin kokemusta.

Tampereen ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan noin neljäsosa (27 %) opiskelijoista koki, että **siirtyminen etäopetukseen ei ollut sujunut hyvin**. Avoimissa vastauksissa syiksi kerrottiin muun muassa (mielen)terveydelliset syyt, tekniset haasteet, rauhaton työympäristö lasten ollessa kotona, puuttuva ohjeistus ja vähäinen opetus, erityisjärjestelyjä vaativien opintojen (normaalisti paikan päällä tehtävää, tiloihin ja ohjelmistoihin liittyvä, esim. laboratorio-opetus) etäsuorittamiseen liittyvät haasteet, sosiaalisten kontaktien puute, koronatilanteen vaikutus henkiseen jaksamiseen, yleinen motivaation puute sekä puutteelliset elämänhallinnan ja itsensä johtamisen taidot. Diakonia-ammattikorkeakoulun selvityksessä tuotiin lisäksi huoli toimeentulosta, yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys, pieni asunto ja ryhmätöiden tekemisen hankaluus.

Diakonia-ammattikorkeakoulun selvityksen mukaan jaksamista ja motivaatiota tukevat ja vahvistavat omien opintojen aikatauluttaminen, mahdollisuus tehokkaampaan opiskeluun sekä opiskelu rauhallisessa ympäristössä.

Johtopäätöksiä ja suosituksia

Korkeakoulujen henkilökunnan kokemusten mukaan etätyöhön siirtyminen ja sen tekeminen oli onnistunut hyvin. Henkilökunta koki, että tekninen välineistö oli hyvää ja poikkeusoloihin oli saanut tukea esihenkilöiltä ja työkavereilta. Monet kokivat etätyöajan myönteisenä, vaikka kuormituksen tunne oli myös lisääntynyt. Poikkeusolot olivat lisänneet töihin käytettyä aikaa, ja vapaa-aika ja työ sekoittuivat helpommin kuin normaalioloissa toisiinsa. Perheelliset henkilöstön jäsenet kokivat etätyöajan hankalampana kuin muut.

Korkeakouluopiskelijoiden mukaan etäopiskeluun siirtyminen ja poikkeusoloja koskeva tiedotus onnistui pääosin hyvin. Korkeakouluopiskelijat kokivat, että opiskelumotivaatio oli kärsinyt tai kadonnut etäopiskelun aikana. Suurimmalla osalla opiskelijoista oli riittävät tekniset välineet etäopiskeluun. 70 prosenttia vastaajista uskoi, että pystyi suorittamaan opintonsa suunnitellusti poikkeusajasta huolimatta. Haasteiksi koettiin erityisvälineitä vaativien kurssien ja harjoittelujen suorittaminen sekä lopputöiden tekeminen. Kirjastojen kiinnioloaminen vaikeutti monien opintoja sekä heikot itseohjautuvuustaidot.

Eri aineistojen pohjalta voidaan suositella:

- Korkeakoulujen henkilökunnan etäopetustaitoja tulee jatkossakin kehittää pedagogisesti ja opiskelijoiden kanssa vuorovaikutukseen kannustaen. Lisäksi korkeakoulujen henkilökunnan digitaalisuustaitoihin pitää suunnata koulutusta ja resursseja, jotta henkilökunta osaa opettaa ja ohjata opiskelijoita etänä tulevaisuudessakin.

- Etäopetuksen suunnitteluun ja materiaalien tuottamiseen pitää olla riittävästi aikaa, sillä niiden tuottaminen vie enemmän aikaa kuin lähiopetuksessa käytettävien materiaalien tuottaminen ja opetuksen suunnittelu.
- Opettajia pitää kannustaa yhteisöllisyyden rakentamiseen verkkototeutuksessa sekä etäopetuskurssien suunnitteluun yhdessä kollegoiden kanssa.
- Oleellista on yhdistää etäopetuksen ja lähiopetuksen parhaat pedagogiset käytännöt, jolloin molemmat tukevat toisiaan sekä erilaisten oppijoiden oppimista.
- Lähiopetukseen palatessa pitää kiinnittää huomiota erityisesti opiskelijoiden saamiseen takaisin opiskeluyhteisön jäseniksi sekä yksinäisyyden kokemuksesta syntyneisiin tunteisiin. Myös etäopetuksen osana voi olla ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä tukevia osioita.
- Etäopiskeluajan hyviä käytäntöjä voi jatkaa myös lähiopetuksen alettua, kuten luentojen nauhoittamista ja miniluentojen tekemistä oppimisen syventämiseksi.
- Opiskelijoiden työmäärä ei saa nousta etäopiskelun aikana, vaan tehtäviä antaessa pitää miettiä, miten paljon tehtävät vaativat opiskelijoiden aikaa etäolosuhteissa.
- Henkilökunnan pitää sopia opiskelijoiden kanssa pelisäännöt siitä, milloin henkilökunta on opiskelijoiden tavoitettavissa ja millä välineillä. Myös opiskelijoiden keskinäiseen kommunikointiin pitää panostaa etäluentojen ja -kurssien aikana erilaisten keskustelupalstojen ja -alustojen avulla.
- Opiskelijoiden opintojen ja hyvinvoinnin ohjaukseen sekä itseohjautuvuus ja -johtamisen taitojen kehittämiseen pitää panostaa eri keinoin sekä ohjeistaa tehtäviä niin selkeästi, että ne on mahdollisesti itsenäisesti toteuttaa.

LIITE 2.

TAULUKKO 1. Korkeakoulutusta koskevassa osuudessa käytetyt aineistot ja niiden vastaajamäärät

Käytetty selvitys	vastausmäärä (n)	kohderyhmä
AMK-opiskelijoiden kokemuksia etäopiskelusta (SAMOK)	6 904	Ammattikorkeakoulujen opiskelijat
Diakilaisten e-kahvit: etäopiskelun laatuksely	151	Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat
Eka vuosi -kyselyn alustavat tulokset (Turun yliopisto)	778	Turun yliopiston tämän lukuvuoden aikana aloittaneet perustutkinto-opiskelijat
Etäopetuksen ja etätenttimisen kokemukset keväällä 2020 (Aalto yliopiston ylioppilaskunta AYY)	NA	Aalto-yliopiston opiskelijoiden vastaukset on koottu killoilta, opiskelijajärjestöiltä sekä opiskelijaedustajilta
Etäopiskelun laatuksely (HAMK)	66	Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijat
Hyvinvointikysely 2020 – Työskentely koronaepidemian aikana, Tampereen korkeakouluyhteisö (TAMK, TUNI)	2 661	Tampereen ammattikorkeakoulun ja yliopiston henkilöstö ja jatko-opiskelijat
Koonti etäopiskeluista (VAMOK)	NA	Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijat
Koronan vaikutukset työhön SeAMKissa	205	Seinäjoen ammattikorkeakoulun henkilöstö
Koronaviruksen vaikutukset opiskeluun Helsingin yliopistossa: Raportti HYYn kyselyn tuloksista	614	Helsingin yliopiston perustutkinto- ja jatko-opiskelijat
Kysely etätyöstä huhtikuu 2020 (KAMK)	189	Kajaanin ammattikorkeakoulun henkilöstö
Kysely etäopiskelusta (KAMK)	151	Kajaanin ammattikorkeakoulun opiskelijat
Lapin yliopistossa toteutetut kyselyt COVID 19-kriisin aikana	587	Lapin yliopiston henkilökunta ja opiskelijat
LTKY:n koronakysely	125	LUT:n perustutkinto-opiskelijat
Mitä kuuluu – Tehemä etänä pois!	279, 269, 179	Lapin ammattikorkeakoulun henkilöstö
OAJ:n kysely: Yksittäisillä oppijoilla vaikeuksia, opetus sujuu etänä pääosin hyvin	5 500	OAJ:n jäsenet kaikilta koulutusasteilta
Opettajien kokemuksia etäopetuksesta koronaepidemian aiheuttamassa poikkeustilanteessa (CampusOnline)	1 561	Ammattikorkeakoulujen opetushenkilöstö
Opiskelijoiden etäopiskelukyselyn tulokset (Karelia)	356	Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijat
Poikkeusolojen vaikutus työhön (XAMK)	282	Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun henkilöstö
Pulssikysely 16.4., 23.4., 29.4. (HAMK)	367, 387, 403	Hämeen ammattikorkeakoulun henkilöstö
Raportti JYYn koronakyselyn tuloksista	515	Jyväskylän yliopiston perustutkinto-opiskelijat
Raportti koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen vaikutuksista Oulun yliopiston opiskelijoihin	1 603	Oulun yliopiston perustutkinto-opiskelijat, jatko-opiskelijat, avoimen yliopiston opiskelijat ja vaihto-opiskelijat
Svenska handelshögskolans studentkärs rapport on hur COVID-19 virusen har påverkat studierna (SHS)	184	Svenska handelshögskolanin perustutkinto-opiskelijat
Survey regarding learning during Covid-19 (Haaga-Helia)	203	Haaga-Helian ammattikorkeakoulun opiskelijat

Tiedot OKM:ää varten Hämeen ammattikorkeakoulu 30.3.2020	NA	Hämeen ammattikorkeakoulun henkilöstö
Tieteentekijät – kysely poikkeusajan työskentelykokemuksista kevät 2020	1323	Tieteentekijöiden liiton jäsenet
Valmistuminen, kaikesta huolimatta (HAMK)	NA	Hämeen ammattikorkeakoulun koulutuspäälliköt
Yli puolet kyselyyn vastanneista koki koronatilanteen vaikuttaneen opiskelukykyyn heikentävästi (TYY)	1 201	Turun yliopiston perustutkinto- ja jatko-opiskelijat

LIITE 3.

PERUSOPETUKSEN JA LUKIOKOULUTUKSEN AVOVASTAUKSET LUOKITELTUNA VASTAAJARYHMITÄIN.

Mitä vaikutuksia tai millaisia haasteita poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä on ollut oppilaidenne/opiskelijoidenne koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen näkemyksenne mukaan?

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, mainintoja 293

Haasteet	% maininnoista
Kotoa saatu tuki vaihtelee	27 %
Lähiopetuksen puute heikensi entisestään heikompien tilannetta	16 %
Puutteita tietoteknisissä laitteissa ja/tai nettiyhteydessä	13 %
Yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen hankalampaa etänä	9 %
Ei merkittäviä vaikutuksia	8 %
Opetusmenetelmät/-tavat ja vuorovaikutuksen määrä vaihtelevat	7 %
Jotkut hyötyivät etäopetuksesta	6 %
Tietoteknisten laitteiden osaaminen heikkoa	5 %
Oppilaiden/opiskelijoiden hyvinvointia heikentäviä asioita	3 %
Valmiudet tuen pyytämiseen/vastaanottamiseen erilaisia	2 %
Työrauhan tai työtilan puutteet oppijan kotona	2 %
Muu	2 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen rehtorit, mainintoja 70

Haasteet	% maininnoista
Kotoa saatu tuki vaihtelee	33 %
Puutteita tietoteknisissä laitteissa ja/tai nettiyhteydessä	24 %
Lähiopetuksen puute vaikuttaa oppimiseen heikentävästi	13 %
Oppijoiden itseohjautuvuuden ja motivaation puute	9 %
Jotkut hyötyivät etäopiskelusta	6 %
Tietoteknisten laitteiden osaaminen heikkoa	6 %
Oppijoiden hyvinvointia heikentäviä asioita	3 %
Muu, esim. tiedonkulku, vaikutukset jatko-opintoihin	7 %
Yhteensä	100 %

Lukion rehtorit, mainintoja 38

Haasteet	% maininnoista
Kotoa saatu tuki vaihtelee	21 %
Opiskelijoiden motivaation ja/tai itseohjautuvuuden puute	16 %
Jotkut hyötyivät etäopetuksesta	16 %
Lähiopetuksen puute vaikuttaa oppimiseen heikentävästi	13 %
Puutteita tietoteknisissä laitteissa ja/tai nettiyhteydessä	8 %
Tietoteknisten laitteiden osaaminen heikkoa	8 %
Oppijoiden hyvinvointia heikentäviä asioita	3 %
Muu, esim. opintojen pitkittyminen, tavoitetaanko kaikki	16 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 193

Haasteet	% maininnoista
Kotoa saatu tuki vaihtelee	30 %
Lähiopetuksen puute vaikuttaa oppimiseen heikentävästi	15 %
Puutteita tietoteknisissä laitteissa ja/tai nettiyhteydessä	14 %
Oppijoiden itseohjautuvuuden ja motivaation puute	14 %
Jotkut hyötyivät etäopetuksesta	8 %
Lähiopetuksen ja etäopetuksen toteuttamiseen liittyvät vaihtelut	7 %
Oppijoiden hyvinvointia heikentäviä asioita	6 %
Tietoteknisten laitteiden osaaminen heikkoa	4 %
Muu, esim. osaa oppilaista vaikea tavoittaa	2 %
Yhteensä	100 %

Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 191

Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstön maininnat	% maininnoista
Lähiopetuksen puute vaikuttaa oppimiseen heikentävästi	35 %
Puutteita tietoteknisissä laitteissa ja/tai nettiyhteydessä	16 %
Kotoa saatu tuki vaihtelee	15 %
Opiskelijoiden osallistuminen ja eteneminen opiskelussa	10 %
Jotkut hyötyivät etäopetuksesta	8 %
Etäopetuksen toteuttamisen vaihtelut, arvioinnin vaikeus	7 %
Opiskelijoiden hyvinvointia heikentäviä asioita	4 %
Tietoteknisten laitteiden osaaminen heikkoa	3 %
Muu	2 %
Yhteensä	100 %

Tässä voit halutessasi perustella tarkemmin niiden asioiden osalta, joissa koet olleen eniten ongelmia.

Perusopetuksen rehtorit, mainintoja 35

Haasteet	% maininnoista
Puutteita tietoteknisissä laitteissa/nettiyhteydessä	23 %
Itseohjautuvuuden ja motivaation puute	20 %
Tuen tarpeisten tukeminen ollut haasteellista	14 %
Oppilashuoltoon liittyvät ongelmat	14 %
Yhteydenpito joihinkin oppilaisiin ja huoltajiin vaikeaa	14 %
Jotkut hyötyivät etäopiskelusta	3 %
Oppilaiden osaamattomuus ja kiinnostus digitaitoihin	3 %
Lomautukset	3 %
Uusien rutiinien löytäminen vei aikaa	3 %
Yhteensä	100 %

Lukiokoulutuksen rehtorit, mainintoja 17

Haasteet	% maininnoista
Pulmia tietoteknisten välineiden ja/tai nettiyhteyden kanssa	29 %
Opiskelijoiden itseohjautuvuuden ja motivaation puute	24 %
Tuen tarpeisten tukeminen pulmallista	18 %
Opiskeluhuoltoon liittyvät ongelmat	6 %
Kaikkia opiskelijoita ei tavoitettu	6 %
Opiskelijat kaipasivat lähiopetusta	6 %
Opettajien asenteet	6 %
"Kopin ottaminen" tukea tarvitsevista	6 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 147

Haasteet	% maininnoista
Puutteita tietoteknisissä laitteissa tai nettiyhteyksissä	17 %
Itseohjautuvuuden ja motivaation puute	16 %
Tuen tarpeisten huomioiminen	14 %
Opetukseen liittyvät ongelmat	12 %
Yhteydenpito joihin oppilaisiin ja huoltajiin vaikeaa	11 %
Kodin tuki puuttui tai oli vaihtelevaa	11 %
Oppilaiden osaamattomuus ja kiinnostus digitaitoihin	5 %
Oppilashuoltoon liittyvät ongelmat	3 %
Jotkut hyötyivät etäopiskelusta	3 %
Ongelmista ei uskallettu kertoa, ei osattu pyytää apua	2 %
Muu	7 %
Yhteensä	100 %

Lukiokoulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 134

Haasteet	% maininnoista
Opetukseen liittyvät ongelmat	25 %
Itseohjautuvuuden ja motivaation puute	16 %
Tuen tarpeisten tukeminen ollut haasteellista	13 %
Yhteydenpito joihinkin opiskelijoihin ja huoltajiin vaikeaa	11 %
Ongelmista ei uskallettu kertoa, ei osattu pyytää apua	8 %
Puutteita tietoteknisissä laitteissa tai nettiyhteydessä	7 %
Opiskeluhooltoon liittyvät ongelmat	5 %
Jotkut hyötyivät etäopiskelusta	4 %
Kodin tuki puuttui tai oli vaihtelevaa	4 %
Opiskelijoiden osaamattomuus ja kiinnostus digitaitoja kohtaan	2 %
Muu	4 %
Yhteensä	100 %

Millaisia tukitoimia koulussanne/oppilaitoksessanne tulevana lukuvuonna tarvitaan, jotta poikkeusoloista mahdollisesti aiheutuneita kielteisiä vaikutuksia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen voitaisiin ehkäistä?

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, mainintoja 368

Tukitoimet	% maininnoista
Yleinen tuki, tukiopetus	26 %
Eriytynen tuki ja tehostettu tuki	21 %
Oppilas- ja opiskelijahuolto	17 %
Jakoresurssia ryhmäkokojen pienentämiseen, lisää jakotunteja	10 %
Resurssiopettajia ja koulunkäynnin ohjaajia	8 %
Lisäresurssien ja rahoituksen turvaaminen	4 %
Selvitykset, linjaukset, ohjeet ja suunnitelmat	4 %
Tietotekniset taidot (tuki ja koulutus)	3 %
Resurssseja laitteiden hankkimiseen	3 %
Henkilöstön työhyvinvointi ja koulutus	1 %
Lisää opinto-ohjausta	1 %
Muu	3 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen rehtorit, mainintoja 89

Tukitoimet	% maininnoista
Yleinen tuki, tukiopetus	26 %
Eriytynen tuki ja tehostettu tuki	22 %
Oppilas- ja opiskelijahuolto, perheille tukea	15 %
Jakoresurssia ryhmäkokojen pienentämiseen, lisää jakotunteja	9 %
Resurssiopettajia ja koulunkäynnin ohjaajia	6 %
Tietotekniset taidot (tuki ja koulutus)	4 %
Resurssseja laitteiden hankkimiseen	4 %
Lomautusten peruminen	3 %
Lisää opinto-ohjausta	2 %
Muu, esim. sosiaalisten taitojen kehittäminen, ryhmäyttäminen	8 %
Yhteensä	100 %

Lukion rehtorit, mainintoja 49

Tukitoimet	% maininnoista
Yleinen tuki, tukiovetus	41 %
Erityinen tuki ja tehostettu tuki	20 %
Oppilas- ja opiskelijahuolto, perheille tukea	18 %
Lisää opinto-ohjausta	12 %
Resurssiopettajia ja koulunkäynnin ohjaajia	2 %
Jakoresurssia ryhmäkokojen pienentämiseen, lisää jakotunteja	2 %
Muu, esim. uusintakokeet, opiskelijoiden taloudellinen tuki	4 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 227

Tukitoimet	% maininnoista
Yleinen tuki, tukiovetus	28 %
Erityinen tuki ja tehostettu tuki	21 %
Oppilas- ja opiskelijahuolto, perheille tukea	14 %
Resurssiopettajia ja koulunkäynnin ohjaajia	11 %
Jakoresurssia ryhmäkokojen pienentämiseen, lisää jakotunteja	7 %
Lisää laitteita ja resursseja laitteiden hankintaan	6 %
Tietotekniset taidot (tuki ja koulutus)	5 %
Oppilaiden kuuleminen ja yksilöllinen kohtaaminen	3 %
Lisää opinto-ohjausta	1 %
Taloudellisia resursseja, ei lomautuksia	1 %
Muu, esim. koulutukset, yhtenäiset ohjeet ja linjaukset	3 %
Yhteensä	100 %

Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 172

Tukitoimet	% maininnoista
Yleinen tuki, tukiopetus	29 %
Opintojen tiivistä seuranta, kertausta	17 %
Oppilas- ja opiskelijahuolto, perheille tukea	14 %
Erityinen tuki ja tehostettu tuki	10 %
Lisää opinto-ohjausta	10 %
Resurssiopettajia ja koulunkäynnin ohjaajia	4 %
Opiskelijoiden kuuleminen ja yksilöllinen kohtaaminen	4 %
Jakoresursseja ryhmäkokojen pienentämiseen, lisää jakotunteja	3 %
Tietotekniset taidot (tuki ja koulutus)	2 %
Taloudellisia resursseja, ei lomautuksia	2 %
Muu, esim. opetukseen liittyvät asiat	4 %
Yhteensä	100 %

Millaisia hyviä käytänteitä on syntynyt poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen aikana, joita aiotte mahdollisesti käyttää jatkossakin?

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, mainintoja 84

Hyvä käytäntö	% maininnoista
Digiosaaminen, erilaiset verkko-ohjelmat ja -alustat	23 %
Etäkokoukset	22 %
Etäopetus ja siihen liittyvät käytänteet, pedagogiset ideat	19 %
Itsenäinen tekeminen, etäopetuksen hyödyntäminen jatkossa	14 %
Yksilöllinen tuki (tukiopetus, ohjaus)	10 %
Yhteistyö lisääntynyt (koulun sisäinen, kotien ja koulun välinen, muiden sidosryhmien kanssa)	5 %
Muu, esim. hygienia, täydennyskoulutus tms.	7 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen rehtorit, mainintoja 84

Hyvä käytäntö	% maininnoista
Digiosaaminen, erilaiset verkko-ohjelmat ja -alustat	29 %
Etäkokoukset	26 %
Etäopetus ja siihen liittyvät käytänteet, pedagogiset ideat	17 %
Itsenäinen tekeminen, etäopetuksen hyödyntäminen jatkossa	11 %
Koulun sisäinen yhteistyö lisääntynyt	8 %
Yksilöllinen tuki (tukiopetus, ohjaus)	6 %
Yhteydenpito koteihin lisääntynyt	2 %
Muu	1 %
Yhteensä	100 %

Lukion rehtorit, mainintoja 51

Hyvä käytäntö	% maininnoista
Etäopetus ja siihen liittyvät käytänteet, pedagogiset ideat	35 %
Etäkokoukset	24 %
Yksilöllinen tukeminen	18 %
Digiosaaminen, erilaiset verkko-ohjelmat	16 %
Itsenäinen tekeminen	6 %
Oppilaitoksen sisäinen yhteistyö lisääntynyt	2 %
Yhteensä	100 %

Perusopetuksen opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 182

Hyvä käytäntö	% maininnoista
Digiosaaminen, erilaiset verkko-ohjelmat	38 %
Etäkokoukset	18 %
Etäopetus ja siihen liittyvät käytänteet, pedagogiset ideat	10 %
Itsenäinen tekeminen	12 %
Yksilöllinen tukeminen	10 %
Koulun sisäinen yhteistyö lisääntynyt	4 %
Tiedottaminen ja viestintä lisääntynyt kodin ja koulun välillä	3 %
Muu, koulun arkeen liittyvät maininnat	2 %
Yhteensä	100 %

Lukion opetus- ja ohjaushenkilöstö, mainintoja 219

Hyvä käytäntö	% maininnoista
Etäopetus ja siihen liittyvät käytännöt, pedagogiset ideat	36 %
Digiosaaminen, erilaiset verkko-ohjelmat	29 %
Yksilöllinen tukeminen	16 %
Etäkokoukset	10 %
Itsenäinen tekeminen	9 %
Etäkoulutus	1 %
Yhteensä	100 %

Miten arvioitte koulutusta koskevan kansallisen ohjauksen toimineen poikkeusolojen aikana? Tässä voit halutessasi kommentoida edellistä vastaustasi.

Perusopetuksen rehtorit, mainintoja 48

Perustelu toimivuudelle tai toimimattomuudelle	% maininnoista
Aikataulu	38 %
Ohjeistuksen epäselvyys	25 %
Toteuttamiseen tai ohjeiden noudattamiseen liittyvät ongelmat	23 %
Ohjeet hyviä, selkeitä	15 %
Yhteensä	100 %

Lukiokoulutuksen rehtorit, mainintoja 23

Perustelu toimivuudelle tai toimimattomuudelle	% maininnoista
Ohjeistuksen epäselvyys	35 %
Aikataulu	30 %
Toteuttamiseen tai ohjeiden noudattamiseen liittyvät ongelmat	22 %
Ohjeet hyviä, selkeitä	13 %
Yhteensä	100 %

PERUSOPETUKSEN OPPILAAT

Kerro miksi valitsemasi oppiaineen opiskelu oli sinusta vaikeampaa etäopetuksen aikana.

Biologia ja maantieto, mainintoja 64

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Tehtävät	55 %
Opetuksen ja ohjauksen puute	22 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	11 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	8 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	5 %
Yhteensä	100 %

Reaaliaineet: elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, terveystieto, uskonto, ympäristöoppi, mainintoja 150

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Tehtävät	44 %
Opetuksen ja ohjauksen puute	26 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	12 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	9 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	9 %
Yhteensä	100 %

Fysiikka ja kemia, mainintoja 367

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Opetuksen ja ohjauksen puute	43 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	24 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	16 %
Tehtävät	9 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	8 %
Yhteensä	100 %

Taito- ja taideaineet: kuvataide, kotitalous, käsityö, musiikki, mainintoja 168

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Tehtävät	52 %
Opetuksen ja ohjauksen puute	23 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	13 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	7 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	7 %
Yhteensä	100 %

Liikunta, mainintoja 172

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Tehtävät	52 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	18 %
Opetuksen ja ohjauksen puute	16 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	10 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	4 %
Yhteensä	100 %

Matematiikka, mainintoja 482

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Opetuksen ja ohjauksen puute	53 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	14 %
Tehtävät	12 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	11 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	10 %
Yhteensä	100 %

Kielet: ruotsi/finska, vieras kieli, mainintoja 222

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Opetuksen ja ohjauksen puute	36 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	31 %
Tehtävät	13 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	11 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	9 %
Yhteensä	100 %

Äidinkieli ja kirjallisuus, mainintoja 88

Perustelu oppiaineen vaikeudelle	% maininnoista
Opetuksen ja ohjauksen puute	33 %
Tehtävät	32 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	18 %
Opiskelijaan itseensä liittyvät asiat	10 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	7 %
Yhteensä	100 %

Kerro miksi valitsemasi oppiaineen opiskelu oli sinusta helpompaa etäopetuksen aikana.

Biologia ja maantieto, mainintoja 56

Perustelu oppiaineen helpoudelle	% maininnoista
Tehtävät	34 %
Itsenäinen työskentely	20 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	20 %
Opetus ja ohjaus	16 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	11 %
Yhteensä	100 %

Reaaliaineet: elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, terveystieto, uskonto, ympäristöoppi, mainintoja 204

Perustelu oppiaineen helpoudelle	% maininnoista
Tehtävät	27 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	23 %
Itsenäinen työskentely	20 %
Opetus ja ohjaus	17 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	13 %
Yhteensä	100 %

Fysiikka ja kemia, mainintoja 23

Perustelu oppiaineen helpoudelle	% maininnoista
Itsenäinen työskentely	22 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	22 %
Opetus ja ohjaus	22 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	17 %
Tehtävät	17 %
Yhteensä	100 %

Taito- ja taideaineet: kuvataide, kotitalous, käsityö, musiikki, mainintoja 314

Perustelu oppiaineen helpoudelle	% maininnoista
Itsenäinen työskentely	32 %
Tehtävät	27 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	24 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	13 %
Opetus ja ohjaus	4 %
Yhteensä	100 %

Liikunta, mainintoja 438

Perustelu oppiaineen helppoudelle	% maininnoista
Itsenäinen työskentely	40 %
Tehtävät	39 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	10 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	8 %
Opetus ja ohjaus	4 %
Yhteensä	100 %

Matematiikka, mainintoja 218

Perustelu oppiaineen helppoudelle	% maininnoista
Itsenäinen työskentely	41 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	25 %
Opetus ja ohjaus	15 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	11 %
Tehtävät	8 %
Yhteensä	100 %

Kielet: ruotsi/finska, vieras kieli, mainintoja 224

Perustelu oppiaineen helppoudelle	% maininnoista
Oppiaineeseen liittyvät asiat	30 %
Itsenäinen työskentely	23 %
Tehtävät	19 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	15 %
Opetus ja ohjaus	13 %
Yhteensä	100 %

Äidinkieli ja kirjallisuus, mainintoja 90

Perustelu oppiaineen helpoudelle	% maininnoista
Tehtävät	32 %
Itsenäinen työskentely	23 %
Työskentelyyn liittyvät asiat	22 %
Opetus ja ohjaus	15 %
Oppiaineeseen liittyvät asiat	8 %
Yhteensä	100 %

LUKION OPISKELIJAT

Mitkä asiat toimivat opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana hyvin? mainintoja 600

Hyvin toimineet asiat opetuksessa ja ohjauksessa	% maininnoista
Opetus	38 %
Tehtävät	19 %
Opetus- ja ohjaushenkilöstön tuki ja apu, yhteydenpidon helpuus	15 %
Helpotti omaa arkea ja omaa opiskelua	11 %
Ohjelmistot ja alustat toimivia	8 %
Asioista tiedottaminen, ohjeet, aikataulut	7 %
Muu	2 %
Yhteensä	100 %

Mitä ongelmia tai haasteita opetuksessa ja ohjauksessa poikkeusolojen aikana oli? mainintoja 713

Opetuksen ja ohjauksen haasteet	% maininnoista
Opetus	25 %
Liikaa tehtäviä/töitä	19 %
Motivaation puute, keskittymisvaikeudet	15 %
Tekniset ongelmat	12 %
Stressi, kuormittavuus, vaikeus erottaa opiskelua ja vapaa-aikaa	10 %
Avun saanti vaikeaa, kynnys pyytää apua korkea	9 %
Ohjeistus ja tiedotus huonoa tai epäselvää	7 %
Sosiaalisten kontaktien puuttuminen	2 %
Muu	2 %
Yhteensä	100 %

- ▲ ESI- JA PERUSOPETUS
- ▲ LUKIOKOULUTUS
- ▲ AMMATILLINEN KOULUTUS
- ▲ KORKEAKOULUTUS

Raportissa kuvataan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen vuonna 2020 toteuttaman poikkeuksellisia opetusjärjestelyjä ja niiden vaikutuksia koskevan arvioinnin tulokset. Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutuksista tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutusasteilla sekä nostaa kehittävän arvioinnin mukaisesti esille poikkeustilanteessa kehitettyä toimintamalleja ja hyviä käytänteitä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointiviranomainen. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

ISBN 978-952-206-645-9 nid.
ISBN 978-952-206-646-6 pdf
ISSN 2342-4176 (painettu)
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus, PL 28
(Mannerheimin aukio 1A)
00101 Helsinki
Puhelinvaihe: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5510
karvi.fi

